

การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาขยาด
เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของพระสงฆ์

ปริญญาบัตร
ของ
พระมหาสมาน ศศิสุวรรณพงศ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่
พฤษภาคม 2557

การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาขยาด
เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของพระสงฆ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่
พฤษภาคม 2557
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาขยาด
เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของพระสงฆ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาดุสิต
พฤษภาคม 2557

พระมหาสมาน ศศิสุวรรณพงศ์. (2557). *การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี*

วิชา บาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาชยาต เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของพระสงฆ์.

ปริญญาานิพนธ์ กศ.ด. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาานิพนธ์: อาจารย์ ดร.กัมปนาท บริบูรณ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤทธิชัย อ่อนมิ่ง, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พระมหาทวี ละลง.

จุดมุ่งหมายของการวิจัยครั้งนี้คือ (1) เพื่อพัฒนาสื่อวีดิทัศน์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับพระสงฆ์ ที่เรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ (2) เพื่อหาประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ (3) เพื่อศึกษาหาประสิทธิผลของสื่อวีดิทัศน์ ในการนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอนภาษาบาลีวิชาบาลีไวยากรณ์ เรื่องอาชยาต

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ที่เรียนภาษาบาลี ชั้นประโยค 1-2 ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 78 รูป เลือกด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เลือกพระสงฆ์ที่เรียนภาษาบาลีในสำนักเรียนวัดโมลีโลกยารามประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม คือ (1) พระสงฆ์จำนวน 30 รูป เพื่อใช้ในการสำรวจความคิดเห็นและความต้องการใช้สื่อการเรียนการสอนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ (2) พระสงฆ์จำนวน 18 รูป เพื่อใช้ในการทดลองเรียนรู้ด้วยสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาชยาต (3) พระสงฆ์จำนวน 30 รูป เพื่อศึกษาประสิทธิผลของสื่อวีดิทัศน์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ สื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์เรื่อง อาชยาต แบบประเมินสื่อวีดิทัศน์ แบบทดสอบก่อนเรียน แบบทดสอบหลังเรียน แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การหาประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์ จากสูตร E_1 / E_2 และการทดสอบค่าที (t-test)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ความคิดเห็นของนักเรียนผู้เรียนภาษาบาลี ส่วนใหญ่มีความต้องการใช้สื่อการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.41 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.769 ครู-อาจารย์ผู้ใช้สื่อการเรียนการสอน ส่วนใหญ่มีความต้องการใช้สื่อโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.35 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.34

2. การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาชยาต ผลการประเมินความเหมาะสมของสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ด้านเนื้อหา พบว่า ประเมินความเหมาะสมสื่อโดยรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 3.97 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.739 ผลประเมินความเหมาะสมของสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี ด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่ประเมินความเหมาะสมสื่อโดยรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.25 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.577

3. การหาประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี พบว่า สื่อวีดิทัศน์มีประสิทธิภาพ จากสูตร E_1 / E_2 เท่ากับ 86.44/80.22 เป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ แสดงว่าสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลีมีประสิทธิภาพดี สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ ก่อนเรียนและหลังเรียนผ่านวีดิทัศน์การเรียนสอนภาษาบาลี ของผู้เรียนจำนวน 30 รูป โดยใช้สถิติ Paired samples t-test เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนน พบว่า หลังการเรียนผ่านสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5. ความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างต่อสื่อวีดิทัศน์ ส่วนใหญ่ประเมินสื่อโดยรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.20 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.716 แสดงว่าผู้เรียนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการใช้สื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ระดับมาก

สื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาชยาต มีประสิทธิภาพดี ทำให้ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น ผู้เรียนมีความพึงพอใจมาก สามารถนำไปใช้ในการเรียนภาษาบาลีได้

THE DEVELOPMENT OF A VIDEO LESSONS TITLE “AAKYAT”
TO PROMOTE LEARNING PALI GRAMMAR FOR MONKS

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Doctor of Education Degree in Adult Education
at Srinakharinwirot University

May 2014

Phramaha Samarn Sasisuwanphong. (2014). *The Development of Video Lessons Title "Aakyat" to Promote Learning Pali Grammar for Monks.*

Doctoral Dissertation, Ed.D. (Adult Education). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Dissertation Advisor: Lacturer Dr.Gumpanat Boriboon, Assist.Prof. Dr.Rittichai On-Ming, Assist.Prof. Dr.PhramahaTawee Lalong.

The purpose of this research were: 1) to develop the video lesson to promote learning Pali grammar for monks, 2) to to study the efficiency of the video lessons, and 3) to study the effectiveness of the video lessons when used in a Pali grammar subject entitled "Aakyat".

The sample of this study consisted of 78 student monks studying levels 1 and 2 of Pali in Bangkok area, selected through purposive sampling. The 78 student monks were studying Pali language at Wat Molelokararam and were divided into three groups. The first group consisted of thirty of them who were asked in a survey to express their opinions and needs related to the use of teaching materials on Pali grammar. The second group, eighteen of them, studied the video lessons. The third group, the last thirty of them, was asked about the effectiveness of the video lessons.

The research tools included 1) video lessons designed to use in a Pali grammar subject entitled "Aakyat", 2) a form that evaluated the video lessons, 3) a pre-test, 4) a post-test, and 5) a form that surveyed the second group of monks about their satisfaction after studying with the video lessons. The data were analyzed using percentages, means, standard deviations, a E1/E2 efficiency value, and a t-test score.

The research results can be concluded as follows:

1. Most of the student monks who studied from the video lessons wanted to use the video lessons at a high level ($\bar{X} = 4.41$ and S.D. = 0.769). Most of the teachers who used video lessons wanted to use video lessons at a high level ($\bar{X} = 4.35$ and S.D. = 0.34).

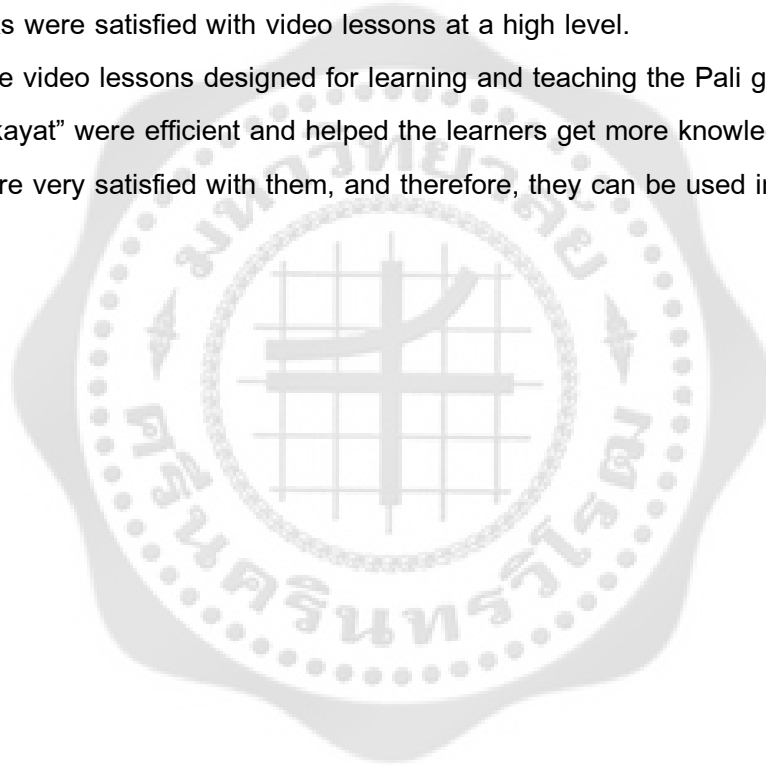
2. As for the development of the video lessons, it was found that the content was appropriate at a high level ($\bar{X} = 3.97$ and S.D. = 0.739). In addition, it was found that the use of the educational technology in the video lessons was appropriate at a high level ($\bar{X} = 4.25$ and S.D. = 0.577).

3. The efficiency value of the video lessons, evaluated using the E_1 / E_2 formula, was at 86.44/80.22, corresponding to the expected 80/80 criteria and meaning that the video lessons were efficient and thus appropriate for learning and teaching.

4. The comparison of the learning achievement of thirty monks before and after using the video lessons, using a paired samples t-test, showed that after studying with the video lessons, the monks had more grammar knowledge, significantly with a statistical value of .01.

5. The student monks' opinion about the video lessons was overall positive and their satisfaction was at a high level ($\bar{X} = 4.20$ and S.D. = 0.716), meaning that the most of the monks were satisfied with video lessons at a high level.

The video lessons designed for learning and teaching the Pali grammar subject entitled "Arkayat" were efficient and helped the learners get more knowledge. The learners were very satisfied with them, and therefore, they can be used in Pali language learning.

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาชยาต

เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของพระสงฆ์

ของ

พระมหาสมาน ศศิสุวรรณพงศ์

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

วันที่.....เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2557

อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ที่ปรึกษาหลัก

.....ประธาน

(อาจารย์ ดร.กัมปนาท บริบูรณ์)

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒน์ วัฒนวงศ์)

.....ที่ปรึกษาร่วม

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤทธิชัย อ่อนมิ่ง)

(อาจารย์ ดร.กัมปนาท บริบูรณ์)

.....ที่ปรึกษาร่วม

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พระมหาทวี ละลง)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤทธิชัย อ่อนมิ่ง)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พระมหาทวี ละลง)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.วัฒน์ย์ โรจน์สัมฤทธิ์)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จสมบูรณ์ได้ ด้วยได้รับความเมตตาจาก อาจารย์ ดร. กัมปนาท บริบูรณ์ ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่ได้ให้คำปรึกษาการทำวิจัย ได้รับความช่วยเหลือชี้แนะการสร้างสื่อวีดิทัศน์จาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤทธิชัย อ่อนมิ่ง ได้รับความปรึกษาด้านภาษาบาลีจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง) ได้รับความปรึกษาแนะนำเริ่มต้นการทำวิจัยจาก รองศาสตราจารย์ ดร.สนอง โลหิตวิเศษ และได้รับความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ ที่รับเป็นประธานกรรมการสอบปากเปล่า ดร. วัฒนีย์ โรจน์สัมฤทธิ์ ที่รับเป็นกรรมการสอบปากเปล่า

ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ รองศาสตราจารย์ เวทย์ บรรณกรกุล รองศาสตราจารย์ ดร.สำเนียง เลื่อมใส ท่านเจ้าคุณพระราชวรมุนี (ดร.พระมหาพล อากาศโร) ศาสตราจารย์ ดร.วัชระ งามจิตรเจริญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ บุญยฤทธิ์ คงคาเพชร ดร.วีระชาติ นิ่มอนงค์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน อ.ธนกร ชันทเขตต์ ดร.จารูวดี หนูทอง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นริรัตน์ สร้อยศรี ดร.ถนอมศักดิ์ ศรีจันทร์

ท่านเจ้าคุณพระราชปริยัติโมลี (สุทัศน์ วรทสฺสี) เจ้าสำนักเรียน อาจารย์ใหญ่และเจ้าอาวาสวัดโมลีโลกยาราม ที่เมตตาเป็นผู้บรรยายภาษาบาลี และให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คณาจารย์สาขาวิชาการศึกษานักเรียน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลย์ ได้ให้ความรู้ผู้วิจัย ตามหลักสูตรการศึกษาคุณวุฒิบัณฑิต สาขาการศึกษานักเรียน คณาจารย์และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒทุกท่าน ที่ช่วยให้ได้รับความรู้

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ที่ได้ประทานอุปถัมภ์ ทุนการศึกษา พระราชรัตนมงคล (มนตรี ยางธิสาร) ที่เมตตาให้คำแนะนำ

เจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหรณพาราม พระในวัดทุกรูป ที่ส่งเสริมการศึกษา โยมบุพการีและญาติมิตร ที่ได้ให้กำลังใจ สนับสนุนการศึกษา
ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณและเจริญพรขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง

พระมหาสมาน ศศิสุวรรณพงศ์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง.....	1
จุดมุ่งหมายของการวิจัย.....	9
ความสำคัญของงานวิจัย.....	9
ขอบเขตของงานวิจัย.....	9
กรอบแนวคิดของการวิจัย	10
นิยามศัพท์เฉพาะ	13
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	14
การเรียนการสอนหลักภาษาบาลีให้กับพระสงฆ์.....	14
ความหมายภาษาบาลี.....	14
ความเป็นมาของการศึกษาภาษาบาลี.....	15
ความสำคัญของการเรียนการสอนภาษาบาลี.....	24
รูปแบบการศึกษาภาษาบาลี.....	26
ปัญหาการเรียนการสอนภาษาบาลีในประเทศไทย.....	29
แนวทางในการแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนภาษาบาลี.....	39
สื่อวีดิทัศน์.....	42
ความหมาย ความสำคัญของสื่อวีดิทัศน์ต่อการเรียนการสอน.....	42
ประเภทของวีดิทัศน์ที่ใช้ในการเรียนการสอน.....	45
การผลิตและการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์	47
การใช้สื่อวีดิทัศน์ประกอบการสอน	51
ขั้นตอนการสอนโดยใช้วีดิทัศน์.....	51
เทคนิคการใช้วีดิทัศน์ประกอบการสอน.....	52
จิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่.....	54
ความหมายของจิตวิทยาการศึกษา	54
หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่.....	54

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่.....	55
หลักสูตรภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์	61
หลักสูตรการเรียนการสอนภาษาบาลีในปัจจุบัน.....	62
หลักสูตรวิชาบาลีไวยากรณ์ เล่ม อาขยาต.....	64
วิธีการสร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาขยาต เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของพระสงฆ์.....	65
การผลิตสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์	66
การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์.....	69
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	73
งานวิจัยในประเทศ.....	73
งานวิจัยต่างประเทศ.....	79
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	81
ตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารและข้อมูลพื้นฐาน.....	81
ตอนที่ 2 สร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์.....	90
ตอนที่ 3 หาประสิทธิภาพสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์....	103
ตอนที่ 4 หาประสิทธิผลของสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์	105
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	108
ตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน.....	109
ตอนที่ 2 ผลสร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์.....	113
ตอนที่ 3 ประสิทธิภาพสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์	118
ตอนที่ 4 ประสิทธิผลของสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์.....	122
5 สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	125
จุดมุ่งหมายของการวิจัย.....	125
ขอบเขตของการวิจัย.....	125
วิธีดำเนินการวิจัย.....	126

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 (ต่อ)	
สรุปผลการวิจัย.....	128
อภิปรายผลการวิจัย.....	130
ข้อเสนอแนะ.....	134
บรรณานุกรม.....	135
ภาคผนวก.....	145
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ.....	146
ภาคผนวก ข แบบสำรวจความต้องการใช้สื่อสำหรับผู้เรียน.....	150
ภาคผนวก ค แบบสอบถามสำหรับครู - อาจารย์.....	153
ภาคผนวก ง แบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ ก่อนเรียนจำนวน 50 ข้อ.....	156
ภาคผนวก จ แบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ หลังเรียนจำนวน 50 ข้อ.....	166
ภาคผนวก ฉ แบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ ระหว่างเรียนจำนวน 50 ข้อ.....	176
ภาคผนวก ช แบบประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลีโดยผู้เชี่ยวชาญ....	186
ภาคผนวก ซ แบบประเมินความพึงพอใจในการนำสื่อวีดิทัศน์ภาษาบาลีไปใช้.....	191
ภาคผนวก ญ แผนการสอนโดยใช้วีดิทัศน์ประกอบการสอน.....	194
ภาคผนวก ฎ เนื้อหาวิชาบาลีไวยากรณ์ เล่มอาขยาต.....	199
ภาคผนวก ฏ แบบประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือวิจัยสื่อวีดิทัศน์.....	219
ภาคผนวก ฐ ผลการประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือวิจัยสื่อวีดิทัศน์.....	229
ภาคผนวก ท ผลการประเมินคุณภาพแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.....	237
ภาคผนวก ธ ร่าง storyboard สื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี.....	242
ภาคผนวก ณ ภาพตัวอย่างสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์.....	246
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	248

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 ข้อมูลผู้ใช้สื่อการเรียนการสอนภาษาบาลี.....	109
2 ข้อมูลความต้องการผู้ใช้สื่อการเรียนการสอนภาษาบาลี.....	110
3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ.....	111
4 ข้อมูลของผู้ใช้สื่อการเรียนการสอนภาษาบาลี สำหรับครู, อาจารย์.....	111
5 ข้อมูลความต้องการผู้ใช้สื่อการเรียนการสอนภาษาบาลี.....	112
6 ข้อมูลประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี ด้านเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ.....	114
7 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ด้านเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ.....	115
8 ข้อมูลประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี ด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา.....	116
9 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา.....	117
10 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ก่อนการเรียนและหลังการเรียน ผ่านสื่อวีดิทัศน์ ทดลองครั้งที่ 1.....	119
11 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ก่อนการเรียนและหลังการเรียน ผ่านสื่อวีดิทัศน์ ทดลองครั้งที่ 2.....	120
12 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ก่อนการเรียนและหลังการเรียน ผ่านสื่อวีดิทัศน์ ทดลองครั้งที่ 3.....	120
13 ข้อมูลประเมินความพึงพอใจในการใช้สื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี ทดลองครั้งที่ 3.....	121
14 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ก่อนการเรียนและหลังการเรียน ด้วยสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลีกับผู้เรียน 30 รูป.....	122
15 ข้อมูลประเมินความพึงพอใจในการนำสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีไปใช้ โดยผู้เรียนจำนวน 30 รูป.....	123

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดการวิจัย	11
2 ภาพแผนผังขั้นตอนการวิจัย	12

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษานับเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคมได้ เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองได้ตลอดช่วงชีวิต การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถด้านต่าง ๆ ที่จะดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง (พระมหากษัตริย์ อิมพันธุ์แบน. 2551: 2) รวมทั้งเป็นพลังสร้างสรรค์ทางสังคมในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนได้

การศึกษาของไทยแต่เดิมมีศูนย์กลางอยู่ที่วัดกับวัง มีประเพณีการบวชเรียนและใช้วัดเป็นแหล่งการศึกษา ซึ่งมีการจัดการศึกษาซึ่งเป็นการจัดการศึกษาให้กับคณะสงฆ์ที่อยู่ในวัด สอนทั้งวิชาหนังสือและธรรมวินัย ซึ่งต่อมาพัฒนาเป็นสำนักเรียนพระปริยัติธรรม โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ทางธรรม และรู้หนังสือเพื่อเป็นศาสนทายาทเพื่อสืบต่อพระศาสนา จะได้มีการสานต่อการสั่งสอนอบรมหลักธรรมแก่ประชาชนทั่วไปให้เป็นพลเมืองดีของบ้านเมือง ใช้เป็นแนวทางของศาสนาและศีลธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต (พระมหากษัตริย์ อิมพันธุ์แบน. 2551: 3) การจัดการศึกษาให้คณะสงฆ์จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งและที่สำคัญพระสงฆ์เป็นผู้นำทางศีลธรรมจริยธรรม การศึกษาทำให้พระสงฆ์มีความประพฤติปฏิบัติที่ดี อันเป็นแบบอย่างที่ดีงามของชุมชน เป็นผู้นำท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญ

การศึกษาของพระสงฆ์เป็นพื้นฐาน และมีส่วนส่งเสริมการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ในด้านต่าง ๆ ซึ่งส่งผลต่อความเจริญมั่นคงของพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าทรงวางแผนการศึกษาไว้ 3 ชั้น คือ ชั้นปริยัติ ชั้นปฏิบัติและชั้นปฏิเวธ ชั้นปริยัติ ได้แก่ การศึกษาทางทฤษฎี คือ การศึกษาพระธรรมวินัยให้มีความรู้เป็นพื้นฐานโดยแจ่มแจ้งเสียก่อนว่า คำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีอะไรบ้าง ถ้าจะนำมาปฏิบัติจะได้อย่างไร และเมื่อปฏิบัติแล้วจะได้ผลอย่างไร ชั้นปฏิบัติ คือ การนำเอาพระธรรมวินัยมาปฏิบัติด้วยกายวาจาใจ และชั้นปฏิเวธ เป็นชั้นที่แสดงถึงผลของการปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (สำนักงานเลขาธิการแม่กองบาลีสนามหลวง. 2548: 158) พระสงฆ์จึงศึกษาปริยัติให้มีความรู้เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติสืบต่อไป

ชั้นปริยัติเป็นขั้นแรกของการศึกษาในพระพุทธศาสนามี 4 ประเภท คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญศึกษา และการศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แบ่งเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโทและชั้นเอก ในส่วนของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี แบ่งเป็น 8 ชั้น คือ บาลีประโยค 1 - 2 เปรียญธรรม 3, 4, 5, 6, 7, 8 และ 9 ประโยค ส่วนการศึกษาแผนกสามัญศึกษา แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับมัธยมศึกษา

ตอนต้นกับระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และการศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ เป็นการศึกษาในระดับอุดมศึกษาแบ่งเป็น 2 มหาวิทยาลัย คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (พระมหาวัชชัย รสเลิศ. 2551: 2) ภาษาบาลีเป็นภาษาที่ใช้จารึกพระไตรปิฎก ผู้ประสงค์จะเข้าใจในพระไตรปิฎกต้องมีความรู้บาลีดี คณะสงฆ์ไทยได้รู้ซึ่งถึงความจำเป็นในข้อนี้ จึงได้กำหนดให้มีการศึกษาบาลี เพื่อจะใช้ภาษาบาลีเป็นกุญแจไขตู้คือพระไตรปิฎกอันเป็นหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนและนำมาชี้แจงแสดงแก่ประชาชน (กองบาลีสนามหลวง. 2548: 7-8) ถ้าไม่รู้ภาษาบาลีแล้ว ก็จะไม่มีความสามารถรู้และเข้าใจพระพุทธรวจนะในพระไตรปิฎก ดังนั้นการศึกษาบาลี จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

สภาพการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยทั้งฝ่ายพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและนักธรรม มักจะประสบปัญหาในลักษณะที่คล้ายคลึงกันในหลายๆ ด้าน เช่น ปัญหาที่เกิดจากมาตรฐานการเรียนการสอน สถานที่เรียน ครูผู้สอน ตลอดจนงบประมาณ เป็นต้น (พระเฉลิมชาติ ชาติวโร. 2551: 89)

กระบวนการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ได้เผชิญกับปัญหาต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาให้เป็นอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านการจัดการเรียนการสอน การขาดบุคลากรที่มีคุณภาพในการขับเคลื่อนระบบการศึกษา การขาดศาสนทายาท และการขาดสื่อเทคโนโลยีและวัสดุอุปกรณ์ ที่จำเป็นต่อการเรียนการสอน (กองพุทธศาสนนิเทศ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. 2553: 1) ด้านปัญหาการจัดการเรียนการสอนจัดการเรียนการสอนตามมีตามเกิด ขึ้นอยู่กับวิธีการสอนของครูแต่ละคน การเรียนการสอนยังยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลางและตำราเป็นหลัก การวัดผลใช้แบบอัตนัยเป็นหลัก ปัญหาด้านการบริหารจัดการ สำนักเรียนต่างๆ ขาดการติดตามและวางแผนการประเมินผล (พระมหากฤษณะ อิมพันธ์แบน. 2551: 2) เพื่อแก้ไขปัญหาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวดที่ 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มาตรา 64 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุน ให้มีการผลิตและพัฒนาแบบเรียนตำรา หนังสือทางวิชาการ สื่อสิ่งพิมพ์ วัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอื่น โดยเร่งรัดพัฒนาขีดความสามารถในการผลิต จัดให้มีเงินสนับสนุนการผลิต และให้มีแรงจูงใจแก่ผู้ผลิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542: 37) การผลิตสื่อการสอนจึงเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาขาดแคลนครูสอน จะช่วยให้เพิ่มประสิทธิภาพทางการศึกษาภาษาบาลีขึ้น

ปัญหาเรื่องจำนวนของพระภิกษุสามเณรที่เรียนภาษาบาลีมีจำนวนลดน้อยลง สาเหตุประการหนึ่งเนื่องมาจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 จึงส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อจำนวนผู้เข้ามาบวชเป็นสามเณร เพราะเด็กที่เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะมีอายุเฉลี่ย 15 ปี และเด็กที่เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จะมีอายุเฉลี่ย 18 ปี ซึ่งผู้ที่อยู่ในวัยรุ่นที่อายุขนาดนี้มักสนใจที่จะเรียนต่อในมหาวิทยาลัยหรือทำงานประกอบอาชีพมากกว่าจะคิดบวชเรียนเป็นสามเณร ดังนั้น เมื่อใดที่ภาครัฐสามารถจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแบบให้เปล่าได้ทั่วประเทศ เมื่อนั้นจำนวนผู้บวชเป็นสามเณรจะลดลงอย่างมาก จำนวนผู้บวชเป็นภิกษุสามเณรในประเทศไทย

มีจำนวนลดน้อยลงเรื่อยๆ พ.ศ. 2541 มีจำนวนพระภิกษุทั้งหมด 265,956 รูป มีสามเณรทั้งหมด 87,695 รูป (พระมหากษัตริย์ อิมพันซ์แบน. 2551: 3) พ.ศ. 2553 มีจำนวนพระภิกษุทั้งหมด 267,939 รูป มีสามเณรทั้งหมด 65,937 รูป (กองพุทธศาสนนิเทศ สำนักงานพระพุทธศาสนา. 2553: 6) สถิตินี้จะเห็นได้ว่าจำนวนผู้บวชเรียนเป็นสามเณรลดลงตามลำดับ เมื่อจำนวนสามเณรลดน้อยลง จะส่งผลให้มีสามเณรที่จะบวชเป็นพระภิกษุที่เรียนภาษาบาลีลดน้อยลงตามด้วย

สาเหตุหนึ่งของจำนวนภิกษุสามเณรลดน้อยลง ซึ่งพระธรรมโกศาจารย์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) ได้กล่าวว่า “ตามที่กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) ได้ประกาศใช้ พ.ร.บ. การศึกษาภาคบังคับ 9 ปี (ป.1-ม.3) โดยมีผลบังคับใช้ในปีการศึกษา 2546 ส่งผลให้เด็กที่เข้าเรียนใน ร.ร.พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แผนกธรรม และแผนกบาลีมีจำนวนลดลงมาก เนื่องจากผู้ปกครองไม่กล้าส่งบุตรหลานที่จบชั้น ป.6 เข้าเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ทำให้คณะสงฆ์เกรงว่าจะก่อให้เกิดปัญหาขาดแคลนศาสนทายาท” (พระมหากษัตริย์ อิมพันซ์แบน. 2551: 11-12) จากสาเหตุที่ผู้ปกครองส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนขยายโอกาส และสาเหตุสามเณรลาสิกขาจึงทำให้จำนวนผู้เรียนในโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกบาลีลดน้อยลง จำนวนผู้เข้ามาบวชเรียนลดน้อยลง ก่อให้เกิดปัญหาขาดแคลนผู้เรียนภาษาบาลี

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ ที่จัดในรูปแบบของโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยเฉพาะแผนกธรรม แผนกบาลี ซึ่งมหาเถรสมาคมเป็นผู้ดำเนินการจัดการศึกษาเองนั้นยังคงใช้รูปแบบหลักสูตรการศึกษาดั้งเดิม ที่ได้มีการจัดการศึกษามาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งยากต่อการเรียนรู้ โดยในแต่ละปีจะมีผู้สอบผ่านนักธรรมและบาลีไม่ถึงครึ่งของผู้เข้าสอบทั้งหมด ดังนั้น เมื่อจัดการศึกษายากเกินไปจึงทำให้สามเณรบางส่วนเกิดความท้อถอย ลาสิกขาไปแสวงหาความรู้ทางโลกที่ตนคิดว่าง่ายกว่า อีกประการหนึ่ง การขาดแคลนงบประมาณในการสนับสนุนการศึกษาอย่างพอเพียง วัดส่วนใหญ่ที่จัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมต้องดำเนินการจัดหาทุนทรัพย์กันเอง บางสำนักขาดแคลนงบประมาณอย่างหนักจนไม่สามารถจะดำเนินการต่อไปได้ จึงทำให้สามเณรบางรูปตัดสินใจลาสิกขาไป เพราะหาที่เรียนไม่ได้ หรือไม่สามารถไปเรียนในที่ไกล ๆ ได้ (พระมหากษัตริย์ อิมพันซ์แบน. 2551: 10-11) การสอบไม่ผ่าน การขาดแรงจูงใจ การขาดการสนับสนุนทางการศึกษา จึงเป็นสาเหตุทำให้จำนวนสามเณรที่เรียนภาษาบาลีมีจำนวนลดน้อยลง

เมื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จากผลการสอบบาลีสนามหลวงทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค พ.ศ. 2549 พบว่า ในการสอบแต่ละประโยคนั้น นักเรียนขาดสอบ และสอบตกกันเป็นจำนวนมากแม้มหาเถรสมาคมจะมีมติให้มีการสอบซ่อมเฉพาะชั้นประโยค 1 - 2 ถึงชั้นประโยคเปรียญธรรม 5 แล้วก็ตามโดยจากบัญชีแสดงการสอบบาลีสนามหลวงปี พ.ศ. 2549 (สำนักงานเลขาธิการแม่กองบาลีสนามหลวง. 2549: ก) พบว่า ในการสอบพระปริยัติธรรมแผนกบาลีแต่ละประโยคนั้น ในครั้งแรกมียอดนักเรียนส่งเข้าสอบทั้งสิ้น 32,627 รูป ขาดสอบถึง 9,249 รูป ครั้งที่ 2 มียอดนักเรียนเข้าสอบ 4,840 รูป ขาดสอบ 1,274 รูป และจำนวนผู้เข้าสอบจริงทั้งสองครั้ง มีผู้สอบได้เพียงร้อยละ 19.77 และ 47.45 เท่านั้น ข้อมูล

ดังกล่าวนอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความสูญเปล่าทางการศึกษาแล้ว ยังเป็นการแสดงถึงการขาดประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา และจากการเปรียบเทียบจำนวนนักเรียนเข้าสอบจาก พ.ศ. 2545 ถึง พ.ศ. 2549 พบว่า มียอดจำนวนนักเรียนเข้าสอบลดลงถึง 10,781 รูป ซึ่งหากเป็นเช่นนี้ต่อไป พระภิกษุสามเณรที่มีความรู้ความสามารถที่จะสืบทอดพระพุทธศาสนาคงจะหมดลงเรื่อย ๆ และทำให้ขาดบุคลากรของศาสนา (พระมหาธวัชชัย รสเลิศ. 2551: 3) ผู้เรียนที่สอบตกในแต่ละชั้น เข้าสอบปีละชั้นจนกว่าจะสอบผ่าน จำนวนผู้สอบตกมีสะสมจำนวนมาก เมื่อพิจารณาสถิติจำนวนนักเรียนผู้เข้าสอบทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ปี พ.ศ. 2553 ครั้งแรกมีจำนวน 33,702 รูป ขาดสอบ 10,357 รูป สอบได้ 3,234 ครั้งที่ ๒ ยอดส่งเข้าสอบ 5,322 รูป ขาดสอบ 1,101 รูป และจำนวนผู้เข้าสอบจริงทั้งสองครั้ง มีผู้สอบได้เพียงร้อยละ 15.30 และ 27.91 ของผู้เข้าสอบ (กองบาลีสนามหลวง. 2553: 285-286) จากสถิติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การขาดสอบจำนวนมากของผู้เรียนแสดงให้เห็นถึงความไม่พร้อมความไม่มั่นใจว่าจะสอบได้ของผู้เรียนก่อนที่จะสอบวัดความรู้จากจำนวนผู้สอบตกมากกว่าร้อยละ 80 แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนขาดความรู้ความเข้าใจเนื้อหาวิชาที่จะสอบผ่านในชั้นนั้นๆ นับเป็นเวลาสืบทอดกันมายาวนานที่มีผู้สอบผ่านไม่ถึงร้อยละ 20 ของผู้เข้าสอบทั้งหมด จำนวนผู้ที่จะเรียนจบสามารถสอบผ่านชั้นสูงสุด คือ ประโยค ป.ธ. 9 มีจำนวนน้อย จึงมีแนวโน้มการขาดแคลนครูผู้สอนที่มีความรู้ทางด้านภาษาบาลีในอนาคต

ปัญหาเรื่องครูผู้สอนพระปริยัติธรรมพบว่า ครูสอนพระสงฆ์และสามเณร ที่เรียนนักธรรมบาลี และปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาบางส่วน และครูสอนจริยศึกษาหรือวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนที่เป็นพระสงฆ์นั้น มีคุณภาพไม่เท่าเทียมกัน เพราะไม่ได้เรียนวิชาครู วิชาจิตวิทยา หลักการสอน เป็นต้น (พระมหาธวัชชัย รสเลิศ. 2551: 26 อ้างอิงจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545: 55) สอดคล้องกับรายงานการศึกษาเรื่องแนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พบว่า ด้านครูผู้สอนนั้นโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีขาดแคลน ครูที่มีความรู้แตกฉานมีน้อยมาก ขาดประสบการณ์การสอนเป็นระบบพี่สอนน้อง ส่วนใหญ่กำลังศึกษาบาลีด้วยทำให้ความรู้ไม่สมบูรณ์ ไม่มีเวลาค้นคว้า และเตรียมการสอน ขาดการส่งเสริมอบรมวิชาการ และขาดขวัญกำลังใจ (พระมหาธวัชชัย รสเลิศ. 2551: 26 อ้างอิงจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545: 92-93)

ปัญหาครูสอนปริยัติธรรมแผนกบาลีพบว่า มีครูสอนจำนวนน้อย ไม่เพียงพอ ขาดแคลนครูสอนที่มีประสบการณ์และเชี่ยวชาญการสอน ครูที่มีอยู่เป็นระบบรุ่นพี่สอนน้อง ครูสอนมีความรู้สูงกว่ารุ่นน้องเพียงชั้นหนึ่งหรือสองชั้นก็จำเป็นต้องเป็นครูสอน ครูส่วนใหญ่กำลังศึกษาด้วยสอนด้วย จึงทำให้การถ่ายทอดความรู้ไม่สมบูรณ์ (พระมหาธวัชชัย รสเลิศ. 2551: 26)

จากปัญหาต่าง ๆ นั้น ทำให้พบว่าแนวโน้มของจำนวนผู้เรียนภาษาบาลีมีจำนวนลดน้อยลงทำให้เกิดการขาดแคลนผู้เรียน บางโรงเรียนขาดแคลนผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการสอน ผู้เรียนจึงสอบไม่ผ่านเกณฑ์จำนวนมาก เกิดความท้อถอยจึงเลิกเรียนไปจำนวนมาก ผู้วิจัยจึงแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนภาษาบาลี

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์พระสงฆ์ที่เรียนภาษาบาลี 2 ปีแล้วยังสอบไม่ผ่าน ซึ่งเรียนเนื้อหาไวยากรณ์ภาษาบาลีจากครูที่จบเปรียญธรรม 5-6 ประโยค ผู้เรียนได้กล่าวว่า การเรียนในห้องเรียนได้ฟังครูสอนอธิบายเนื้อหาวิชาไวยากรณ์ ผู้เรียนเข้าใจแต่ยังไม่ค่อยได้ ผู้เรียนในวัยผู้ใหญ่ ความจำระยะสั้นเมื่อออกนอกห้องเรียน จึงจำไม่ค่อยได้ การอ่านหนังสือเองผู้เรียนเข้าใจบ้างไม่เข้าใจบ้าง ในบางครั้งผู้เรียนต้องการจะฟังซ้ำอีกแต่ผู้สอนได้อธิบายไปแล้วจึงไม่อธิบายซ้ำ การเรียนในปีแรกยังไม่เข้าใจในเนื้อหาไวยากรณ์ภาษาบาลี การเรียนซ้ำในปีที่สอง ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเพิ่มขึ้น การเรียนซ้ำในปีที่สาม ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาวิชาไวยากรณ์ได้เพิ่มขึ้น (สัมภาษณ์พระอนุชา เตชปญฺโญ) การเรียนครั้งเดียวยังไม่ค่อยได้ ถ้าได้ดูภาพอาจารย์สอนซ้ำอีก จะช่วยให้การเรียนดีขึ้น (สัมภาษณ์พระเสกสรร ปุณฺณมโน) การสัมภาษณ์ผู้เรียนที่ได้เรียนภาษาบาลีเมื่ออายุ 40 ปี เรียนภาษาบาลีจากครูที่จบเปรียญธรรม 5-6 ประโยคมีความเข้าใจในเนื้อหาวิชาไวยากรณ์บ้าง เรียนปีแรกยังไม่ค่อยเข้าใจ เรียนปีที่สองมีความเข้าใจเพิ่มขึ้น แต่สอบ 2 ปี ยังไม่ผ่าน เรียนปีที่สามมีความเข้าใจเพิ่มขึ้น เมื่อได้เข้าอบรมภาษาบาลีก่อนสอบจาก ครูที่จบเปรียญธรรม 9 ประโยค พบว่ามีการอธิบายให้ตนเข้าใจได้มากกว่าเดิม ลักษณะการอธิบายเนื้อหาหลักซึ่งกว่าที่เคยเรียน ทั้งที่ยังไม่ได้ถามผู้สอน เมื่อผู้เรียนถามคำถามผู้สอนได้อธิบายให้เข้าใจได้ชัดเจนกว่าเดิม (สัมภาษณ์พระปานศักดิ์ นีวาตฺตโร) สรุปจากการสัมภาษณ์พระสงฆ์ที่เรียนไวยากรณ์ภาษาบาลีแล้วสอบไม่ผ่าน ทำให้ทราบว่าผู้เรียนในวัยผู้ใหญ่ต้องเรียนซ้ำหลายครั้งจึงจะเข้าใจเนื้อหาวิชาไวยากรณ์ และการได้เรียนจากครูที่เชี่ยวชาญในการสอนจะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาวิชาไวยากรณ์เพิ่มขึ้น

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย พบว่าจำเป็นต้องมีการพัฒนาควบคู่ไปพร้อมกับการแก้ไขปัญหา ซึ่งจำเป็นต้องทำ 4 ด้านคือ 1 ด้านการพัฒนาาระบบ 2 ด้านการพัฒนาบุคลากร เน้นการนำบุคลากรที่มากด้วยประสบการณ์และได้รับการยอมรับจากสังคมมาเป็นแม่แบบทางการศึกษา 3 ด้านการพัฒนาสถานที่ เน้นพัฒนาศูนย์กลางการศึกษาเป็นที่เรียนรวมประจำเขตหรือจังหวัด 4 ด้านการพัฒนาตัวผู้เรียน สร้างแรงจูงใจ ความภาคภูมิใจและความหวังในการพัฒนาตนเองให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน (พระเฉลิมชาติ ชาติวโร. 2551: บทคัดย่อ) ผู้วิจัยจึงนำแนวทางดังกล่าวมาแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนภาษาบาลีของพระสงฆ์ ด้วยวิธีการพัฒนาระบบการศึกษาโดยสร้างสื่อการเรียนการสอน ตามแนวทางการนำบุคลากรที่มากด้วยประสบการณ์และได้รับการยอมรับจากสังคมมาเป็นแม่แบบทางการศึกษา สร้างเป็นสื่อวีดิทัศน์ที่สอนด้วยครูสอนต้นแบบ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาวิชาภาษาบาลีได้ง่าย และเป็นการสร้างแรงจูงใจ ความภาคภูมิใจและความหวังในการพัฒนาความรู้ตนเองให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

การศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี สำนักเรียนกรุงเทพมหานคร พบว่า เรื่องการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนประจำปี การศึกษาและเรื่องการจัดครูเข้าสอนในชั้นเรียนตามศักยภาพ มีผลการดำเนินงานปรากฏ การจัดครูเข้าสอนจะจัดครูซึ่งอยู่ประจำในโรงเรียนเป็นส่วนมากและจัดให้ครูที่มีวุฒิการศึกษาหรือความรู้

เปรียบเทียบที่สูงกว่าเป็นครูผู้สอนในชั้นที่จะต้องทำหน้าที่สอน(พระมหาชนแดน สมบุตร. 2549: 124) ในชั้นเรียนประโยคต้นนั้น โรงเรียนบางแห่งจัดให้รุ่นพี่สอนรุ่นน้อง รุ่นพี่สอบผ่านแล้วชั้นหนึ่งก็มาสอนรุ่นน้อง ส่วนในชั้นเรียนประโยคสูงตั้งแต่ประโยค 6 ขึ้นไป บางแห่งไม่มีครูสอน ผู้เรียนจึงเรียนรู้ด้วยตนเองโดยไม่ได้เข้าชั้นเรียน การจัดหาครูมาสอนจึงจัดตามศักยภาพของโรงเรียนที่จะสรรหาครูมาสอนได้

จากการศึกษาผลงานวิจัยต่างๆ พบว่า ครูผู้สอนที่ดีมีประสบการณ์การสอน มีความเชี่ยวชาญการสอน ช่วยให้เกิดประสิทธิผลทางการศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี สำนักเรียนกรุงเทพมหานคร เรียงลำดับตามความสำคัญ เป็นลำดับแรก ประกอบด้วย การมีคุณลักษณะความเป็นครูสอนที่ดี และการพัฒนาศักยภาพครูให้ปฏิบัติงานการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุผล (พระมหาชนแดน สมบุตร. 2549: 120) ลำดับถัดมา คือ การดำเนินงานด้านวัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีการศึกษา เนื่องจากวัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีทางการศึกษา เป็นสิ่งที่จะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนผู้บริหาร และครูให้สามารถจัดการศึกษาได้เต็มประสิทธิภาพซึ่งจะส่งผลให้การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมีประสิทธิผลสูงตามที่ต้องการ เพราะในปัจจุบันวัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีทางการศึกษา มีให้เลือกใช้ได้หลากหลาย (พระมหาชนแดน สมบุตร. 2549: 128) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤตกร กล่อมจิต (พระมหาชนแดน สมบุตร. 2549: 128 อ้างอิงจาก สกศ. 2547: 17-18) ที่พบว่า การจัดหาอุปกรณ์การศึกษาที่เพียงพอ จะช่วยให้การบริหารงานวิชาการมีประสิทธิผล กฤตกร กล่อมจิต, พระครูสิทธิสารโสภณ พระครูปลัดนพพันธ์ ชยปาโล (พระมหาชนแดน สมบุตร. 2549: 128 อ้างอิงจาก สกศ. 2547: 76) ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษา ได้แก่ การจัดหาวัสดุอุปกรณ์การศึกษาให้เพียงพอ พรชูลี อาชาวอารุง, พระมหาวิสุติ ปญญาภิโป และ พระครูปลัดนพพันธ์ ชยปาโล (พระมหาชนแดน สมบุตร. 2549: 128 อ้างอิงจาก สกศ. 2547: 57-58) ที่พบว่า การสนับสนุนงบประมาณและสื่อวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนจากชุมชน จะเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดผลสำเร็จทางการศึกษา วรพล พรหมิกบุตร, พระครูวัชรธรรมาภรณ์ และราเชนทร์ ไอยรรรัตน์ (พระมหาชนแดน สมบุตร. 2549: 128 อ้างอิงจาก สกศ. 2547: 87) ที่พบว่า ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษา ได้แก่ การระดมวัสดุอุปกรณ์และทรัพยากรทางการศึกษามาใช้ในการจัดการศึกษา และ สกศ (พระมหาชนแดน สมบุตร. 2549: 128 อ้างอิงจาก สกศ. 2547: 7-8) ที่พบว่า การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเรียนการสอนและการจัดหาอุปกรณ์ทางการศึกษาให้เพียงพอ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ (พระมหาชนแดน สมบุตร. 2549: 129) ดังนั้นการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอนและการจัดหาอุปกรณ์ทางการศึกษา เพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอนโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี จะทำให้เกิดผลสำเร็จทางการศึกษา จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาวิชาและสามารถสอบผ่านเกณฑ์ที่ตั้งไว้

จะเห็นว่าปัญหาด้านการมีคุณลักษณะความเป็นครูสอนที่ดี การพัฒนาด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์และการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษา ส่งผลต่อประสิทธิผลต่อความสำเร็จทางการศึกษา

ของโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี สำนักเรียนกรุงเทพมหานคร สืบเนื่องกันมายาวนาน ผู้วิจัยจึงนำเทคโนโลยีการศึกษามาใช้บันทึกภาพและเสียงของการเรียนการสอนของครูผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญในการสอนภาษาบาลี ผลิตเป็นสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี

สื่อวีดิทัศน์เป็นสื่อชนิดหนึ่งที่ได้รับคามนิยมสูง มีความสำคัญดังนี้ เป็นสื่อที่สามารถนำสื่อการสอนหลายชนิด เช่น สไลด์ภาพยนตร์ เทปบันทึกเสียง ฯลฯ มาใช้ร่วมกันกับการสอนทางโทรทัศน์ได้อย่างสะดวก เรียกว่า เป็นการใช้สื่อประสมทำให้เกิดการเรียนรู้อัตโนมัติ ใช้ได้กับทุกระดับชั้น ใช้สอนกับนักเรียนที่มีจำนวนมากได้ ใช้ในการสาธิตให้เห็นภาพและเสียงได้อย่างชัดเจน สามารถเอาชนะข้อจำกัดเกี่ยวกับระยะเวลา สถานที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆ เพิ่มประสิทธิภาพในการสอนโดยเชิญผู้ชำนาญการหรือผู้มีความรู้พิเศษต่างๆ ในแต่ละสาขามาเป็นผู้สอน (นิธิวัฒน์ ฟองดาวรัตน์. 2553: 24)

การใช้สื่อวีดิทัศน์ประกอบการเรียนการสอนมีบทบาทต่อการเรียนการสอนทั้งในด้านก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นๆ เพราะมีการนำเสนอเนื้อหาโดยใช้ตัวอักษร เสียง ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว ด้วยสีสัมผัสสวยงาม และเสียงไปพร้อม ๆ กัน จะช่วยดึงดูดความสนใจของผู้เรียนมากขึ้น ผู้เรียนสามารถทบทวนบทเรียนได้ทุกครั้งที่ต้องการเรียน สามารถเลือกเฉพาะเนื้อหาที่ต้องการเรียนได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้การชมวีดิทัศน์ยังสนุกสนานกว่าเทปซึ่งมีเฉพาะเสียง ผู้ฟังสามารถเห็นตัวผู้พูดและภาพเคลื่อนไหวต่างๆ ที่ช่วยสื่อความหมายทางอ้อมด้วย (Harmer. 2001: 147) การได้เห็นภาพและได้ยินเสียงไปพร้อม ๆ กันจะทำให้ภาษามีชีวิตชีวาและมีความหมายมากยิ่งขึ้น การใช้ตัวชี้แนะทั้งภาพและเสียง ซึ่งจะทำให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจมากขึ้น (เออร์ Ur. 1984: 11 – 21) อีกทั้งความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในปัจจุบันมีส่วนทำให้การผลิตรายการวีดิทัศน์มีประสิทธิภาพ ราคาถูก สะดวกต่อการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านต่างๆ ได้ อย่าง ดังนั้นการใช้สื่อวีดิทัศน์ประกอบการเรียนการสอนจะทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียน การได้เห็นภาพครูผู้สอนมีหน้าทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกเพลิดเพลินกับการเรียน การได้ฟังเสียงผู้สอนจากสื่อวีดิทัศน์จึงดีกว่าผู้เรียนอ่านหนังสือเองซึ่งอาจจะออกเสียงไม่ถูกต้อง การชมสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลีทำให้ผู้เรียนเข้าใจภาษาบาลีได้ง่ายขึ้น

สำหรับด้านระดับชั้นเรียนประโยคภาษาบาลีตั้งแต่ชั้นประโยค 1-2 ถึงชั้นประโยค 9 ที่เลือกเพื่อนำมาสร้างสื่อวีดิทัศน์ ผู้วิจัยได้พิจารณาเลือกเนื้อหาภาษาบาลีระดับชั้นประโยค 1-2 เพราะจากสถิติของผู้สอบผ่านในแต่ละประโยค พ.ศ. 2554 พบว่า ในจำนวนผู้เข้าสอบภาษาบาลีในชั้นประโยค 1-2 มีจำนวนนักเรียนเข้าสอบมากกว่าทุกชั้นประโยค แต่ในชั้นประโยค 1-2 นี้จำนวนของผู้มาสอบภาษาบาลี 13,613 รูป จำนวนผู้สอบได้ 1,657 รูป เปรียบเทียบจำนวนผู้มาสอบกับจำนวนผู้สอบได้พบว่า มีจำนวนของผู้สอบได้คิดเป็นร้อยละ 12.17 ของผู้มาเข้าสอบ (กองบาลีสนามหลวง. 2554: 285) ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเลือกเนื้อหาของชั้นประโยค 1-2 ในวิชาบาลีไวยากรณ์

ด้านเนื้อหาวิชาบาลีไวยากรณ์นั้น ผู้วิจัยได้เลือกเนื้อหาเรื่อง อาขยาต ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งใน วจวิภาค ที่ผู้เรียนจะต้องเรียนต้องรู้ กิริยาอาขยาตเป็นกิริยาคุมประโยคทางสัมพันธ์ การศึกษา อาขยาต จะทำให้รู้จักธาตุ อุปสรรคหน้าธาตุ ปัจจัยลงท้ายธาตุ และวิภัติติ แสดงกาลและกิจแห่ง ธาตุนั้น ๆ ยิ่งกว่านั้น ผู้ศึกษาจะได้ความรู้ทั่วถึงทั้งการแปรรูปอักษรและความหมายแห่งธาตุ อัน เป็นส่วนสำคัญในหลักไวยากรณ์ ส่วนประกอบของเรื่องอาขยาตมี 8 อย่าง ได้แก่ วิภัติติ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ วาจก ปัจจัย เพื่อเป็นเครื่องหมายเพื่อความให้ชัดเจน ในบรรดาส่วนประกอบทั้ง แปรดอย่างนี้ ส่วนประกอบ 3 อย่างคือ วิภัติติ ธาตุ ปัจจัย ผู้เรียนสามารถสังเกตเห็นได้เข้าใจเพราะ มีศัพท์เขียนไว้ให้เห็น แต่ส่วนประกอบอีก 5 อย่างคือ กาล บท วจนะ บุรุษ วาจก ไม่มีศัพท์ใช้เป็น ส่วนตัว ผู้เรียนจะต้องสังเกตจาก วิภัติติและปัจจัย จึงจะรู้ได้ เพราะเรื่องวิภัติติของอาขยาต จะ เป็นตัวบ่งชี้ให้รู้ถึง กาล บท วจนะ บุรุษ เพราะเรื่องปัจจัยของอาขยาต จะเป็นตัวบ่งชี้ให้รู้ถึง วาจก ผู้เรียนที่ไม่เข้าใจเรื่องอาขยาตจะไม่สามารถแปลกิริยาคุมประโยคได้ เนื้อหาเรื่องอาขยาตจึงเป็น เรื่องเข้าใจยากสำหรับผู้เรียน ควรมีผู้สอนช่วยอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจง่าย เนื่องจากเรื่องอาขยาต นั้นมีส่วนประกอบ 8 อย่าง ทั้งที่มองเห็นได้จากตัวหนังสือที่เขียนไว้ ทั้งต้องสังเกตจากส่วนที่มอง ไม่เห็น จึงถือว่าเป็นเรื่องเข้าใจได้ยาก ในการเรียนภาษาบาลีนั้นเรื่องอาขยาตมีความสำคัญมาก เพราะในหลักไวยากรณ์ถือว่า กิริยาอาขยาต ใช้เป็นกิริยาสุดประโยค ซึ่งนิยมเรียกกันว่า กิริยาคุม พากย์ ภาษาบาลีประโยคหนึ่ง ๆ จะต้องมีกิริยาคุมพากย์ ถ้าไม่มีจะใช้ไม่ได้เลย เว้นแต่ประโยค ลิงคัตถะที่ไม่ต้องมีกิริยาคุมพากย์ก็ใช้ได้ ภาษาบาลีในประโยคหนึ่ง ๆ อาจมีประธานตัวเดียวหรือ หลายตัว อาจมีกิริยาในระหว่างประโยคได้หลายตัว แต่กิริยาตัวสุดท้ายของประโยคจะต้องประกอบ ให้เป็นกิริยาอาขยาตเท่านั้น บางประโยคอาจไม่มีการเขียนตัวประธานของประโยคไว้ แต่จะต้องมี กิริยาอาขยาตในประโยคนั้นซึ่งจะทำให้สามารถทราบถึงตัวประธานในประโยคได้ การเรียนภาษา บาลีจึงจำเป็นต้องทราบเรื่องอาขยาตอันเป็นส่วนสำคัญในประโยค (พระมหานិยม อุตตโม. 2550: 128-129) เนื้อหาเรื่องอาขยาตมีส่วนสำคัญต่อผู้ศึกษาภาษาบาลี ผู้วิจัยจึงเลือกเนื้อหาเรื่องอาขยาต ในการสร้างสื่อวีดิทัศน์ต้นแบบการเรียนการสอนภาษาบาลี

การสร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลีจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาวิชาได้ มากขึ้น เรียนรู้ง่ายขึ้น เพิ่มความสนใจในการเรียนรู้ เพิ่มความสะดวกแก่ผู้เรียนที่ต้องการเรียนด้วย ตนเอง ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนเฉพาะเรื่องที่สนใจ เลือกเรียนซ้ำในเรื่องที่ยังไม่เข้าใจได้ ตลอดเวลา สามารถทบทวนบทเรียนได้ด้วยตนเองเหมือนมีครูสอนให้ตลอดเวลาที่ต้องการ เป็น การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูผู้สอน รักษาความรู้ความสามารถของผู้สอนที่เชี่ยวชาญไม่ให้สูญ หาย สะดวกต่อการเผยแพร่ความรู้ทางภาษาให้กว้างขวาง ทั้งเป็นการพัฒนาคุณภาพการเรียนการ สอนของพระสงฆ์ด้วยสื่อเทคโนโลยี ขยายโอกาสในการเรียนรู้ภาษาบาลี ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาสื่อวีดิ ทัศน์เพื่อการเรียนรู้สำหรับพระสงฆ์ที่เรียนภาษาบาลี

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีวิชาบาลีไวยากรณ์ สำหรับพระสงฆ์
2. เพื่อหาประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาขยาต ที่ได้สร้างขึ้น
3. เพื่อศึกษาหาประสิทธิผลของสื่อวีดิทัศน์ ในการนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอน ภาษาบาลีวิชาบาลีไวยากรณ์ เรื่องอาขยาต
4. ศึกษาความพึงพอใจของพระสงฆ์ที่มีต่อสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ เรื่องอาขยาต ที่ได้สร้างขึ้น

ความสำคัญของงานวิจัย

1. ได้สื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ เรื่องอาขยาต ที่มีประสิทธิภาพ
2. ส่งเสริมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ด้วยสื่อวีดิทัศน์ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ตามความต้องการของผู้เรียน ทดแทนการเรียนจากผู้สอนในห้องเรียน
3. ได้แนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาบาลี เผยแพร่ความรู้ความเชี่ยวชาญทางภาษาบาลีให้กว้างขวางขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ที่เรียนภาษาบาลีในเขต กรุงเทพมหานคร (ส่วนกลาง) จำนวน 1,572 รูป

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ที่เรียนภาษาบาลี ชั้นประโยค 1-2 ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 78 รูป ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสำรวจความคิดเห็นของนักเรียน จำนวน 30 รูป
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการหาประสิทธิภาพจำนวน 18 รูป
3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเรียนจริงจากสื่อ จำนวน 30 รูป

2. ด้านเนื้อหา

หลักสูตรการเรียนการสอนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ เล่มอาขยาต ตามหลักสูตรของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส เนื้อหาของอาขยาตประกอบด้วย 8 อย่าง คือ วิภัติติ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ วาจก ปัจจัย

3. ตัวแปรที่ศึกษา มีตัวแปรดังนี้

3.1 ตัวแปรต้น คือ การเรียนผ่านสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลี ไวยากรณ์ เรื่อง อาชยาต

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

3.2.1 ผลสัมฤทธิ์ของการเรียนวิชาภาษาบาลีไวยากรณ์ ที่ผู้เรียนได้เรียนผ่านสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์

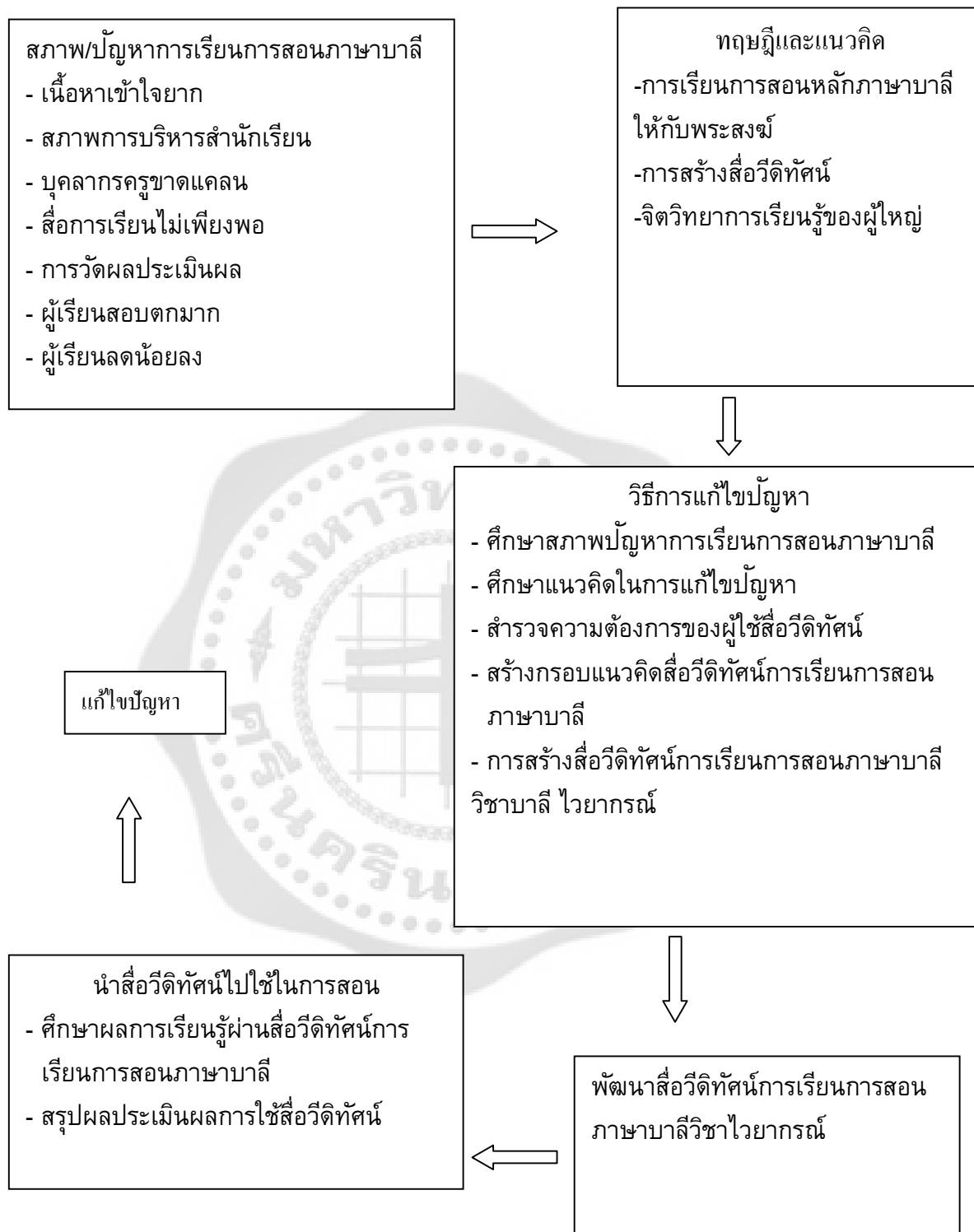
3.2.2 ความพึงพอใจของพระสงฆ์ที่มีต่อสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์

4. ระยะเวลาการทดลอง

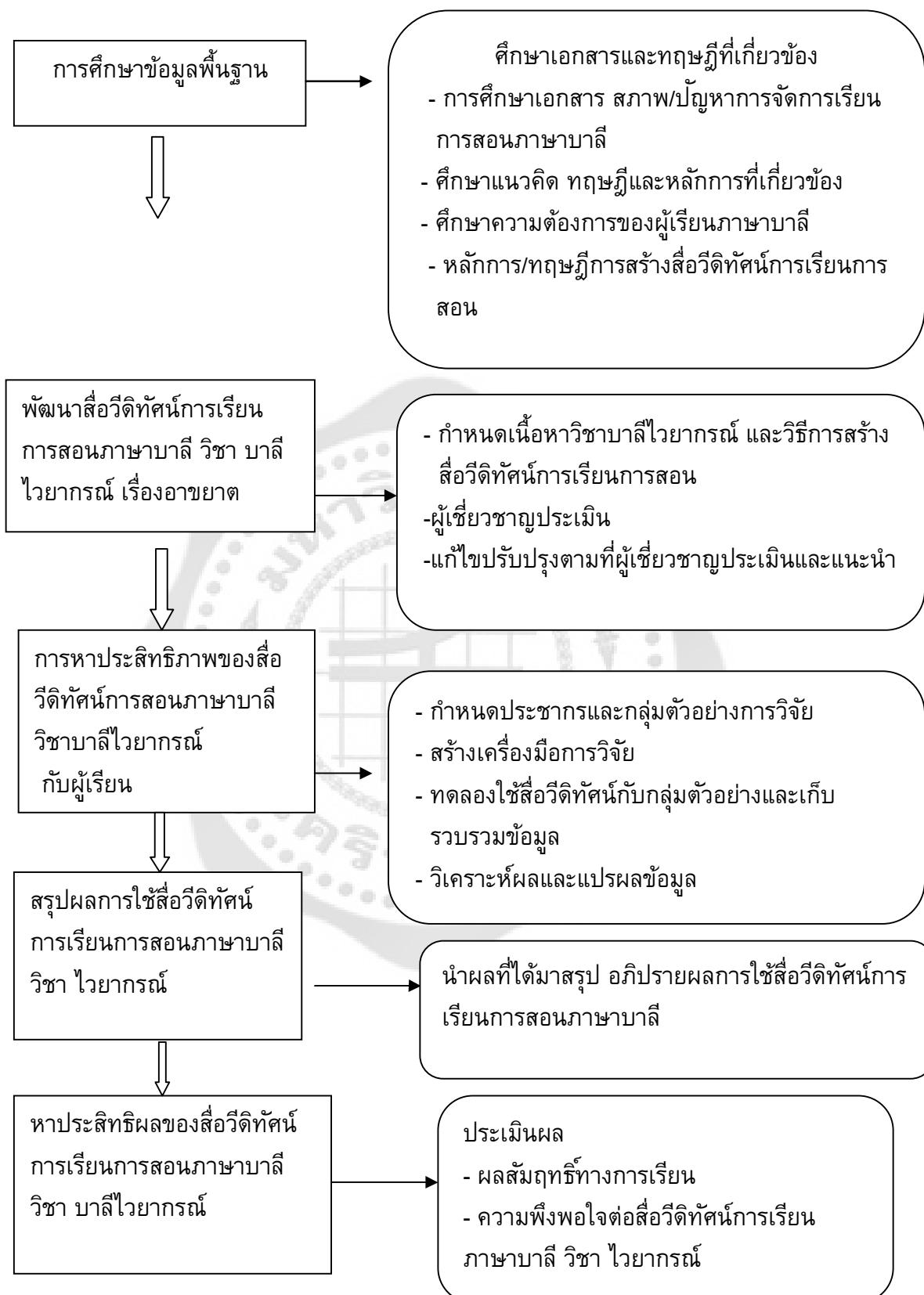
การเรียนการสอนโดยใช้สื่อการสอน วิชาภาษาบาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาชยาต ตามหลักสูตรบาลีเปรียญตรี ใช้ระยะเวลา 4 ครั้ง ๆ ละ 12 วัน ๆ ละ 1 คาบ ๆ ละ 50 นาที ระหว่างเดือน มิถุนายน – ตุลาคม ปีการศึกษา 2555 – 2556

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มุ่งที่จะศึกษาพัฒนาสื่อวีดิทัศน์การเรียนรู้อาษาบาลี ผู้วิจัย จึงได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การพัฒนาการศึกษาของพระสงฆ์ ทฤษฎีการเรียนรู้อาษาบาลีสำหรับผู้ใหญ่ หลักไวยากรณ์ของภาษาบาลี หลักการสร้างสื่อวีดิทัศน์ แล้วนำมาสร้างเป็นสื่อวีดิทัศน์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาได้ง่ายและสะดวกต่อการเรียนรู้ ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ ประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์ โดยมีการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ และจากความพึงพอใจของผู้เรียนต่อสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพประกอบ 2 แผนผังขั้นตอนการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

สื่อวีดิทัศน์ หมายถึง สื่อการเรียนการสอน มีลักษณะประกอบไปด้วย ตัวอักษร ข้อความ ภาพกราฟิก ภาพเคลื่อนไหว และเสียงดนตรี ประกอบเข้าไว้ในแผ่นซีดีรอม และแสดงผลออกมาทางจอภาพ สอนโดยครูสอนผู้เชี่ยวชาญการสอนภาษาบาลี

ภาษาบาลี หมายถึง ภาษาของแคว้นมคธในประเทศอินเดียโบราณ ที่ใช้เผยแพร่พระพุทธศาสนา รวมทั้งใช้บันทึกหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาจนสืบทอดมาถึงปัจจุบัน

พระสงฆ์ หมายถึง พระภิกษุสามเณรที่เรียนภาษาบาลี ในสำนักเรียนที่มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาขยาต หมายถึง ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาภาษาบาลีวิชาบาลีไวยากรณ์ โดยใช้เกณฑ์ E_1 / E_2 เท่ากับ 80/80

80 ตัวแรก หมายถึง คะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการประเมินระหว่างการเรียนรู้ภาษาบาลี เรื่อง บาลีไวยากรณ์ ด้านความรู้ความเข้าใจในแต่ละเนื้อหาวิชา ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม

80 ตัวหลัง หมายถึง คะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการประเมินหลังการใช้สื่อวีดิทัศน์การเรียนรู้อาษาบาลี เรื่อง บาลีไวยากรณ์ ด้านความรู้ความเข้าใจในแต่ละเนื้อหาวิชา ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม

ความพึงพอใจของพระสงฆ์ที่เรียนภาษาบาลีที่มีต่อสื่อวีดิทัศน์ หมายถึง ระดับความพึงพอใจของพระสงฆ์ที่มีต่อสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ซึ่งประเมินได้จากการใช้แบบสำรวจวัดระดับความพึงพอใจ ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านเนื้อหาสาระวิชาบาลีไวยากรณ์ ด้านคุณภาพของสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี ด้านเสียงของสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี โดยประเมินค่าเป็น 5 ระดับคือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. การเรียนการสอนหลักภาษาบาลีของพระสงฆ์
2. สื่อวีดิทัศน์
3. จิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่
4. หลักสูตรภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ เล่ม อาชยาต
5. วิธีการสร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาชยาตเพื่อ

ส่งเสริมการเรียนรู้ของพระสงฆ์

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. การเรียนการสอนหลักภาษาบาลีของพระสงฆ์

การเรียนการสอนหลักภาษาบาลีของพระสงฆ์นั้น ประกอบด้วย 1) ความหมายภาษาบาลี 2) ประวัติความเป็นมาของภาษาบาลี 3) ความสำคัญของการเรียนการสอนภาษาบาลี 4) รูปแบบการศึกษาภาษาบาลี 5) การเรียนการสอนภาษาบาลีในประเทศไทย 6) ปัญหาการเรียนการสอนภาษาบาลี โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ความหมายภาษาบาลี

ภาษาบาลี หรือภาษามคธ เป็นภาษาที่เก่าแก่ภาษาหนึ่งในตระกูลอินเดีย-ยุโรป (อินโด-ยูโรเปียน) ภาษาบาลี คือ ภาษาที่ชาวมคธใช้พูดกันในแคว้นมคธ เรียกว่า “ภาษามคธี” พระพุทธเจ้าทรงใช้ภาษานี้ประกาศพระศาสนาของพระองค์ ด้วยเป็นภาษาที่คนชมพูทวีปในสมัยพุทธกาลนิยมใช้กันทั่วไป (เจิม ชุมเกต. 2525: 3) หลังจากพุทธปรินิพพานพระเถระได้ตกลงกันทำปฐมสังคายนา ร้อยกรองพระธรรมวินัยลงในพระไตรปิฎก สมัยนั้นใช้วิธีมุขปาฐะ(ท่องจำด้วยปาก) มิได้มีบันทึกหรือเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร ภาษาบาลีนี้นำมาใช้บันทึกพุทธวจนะเป็นลายลักษณ์อักษรเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 3 ปรากฏเป็นหลักฐานครั้งแรกในจารึกพระเจ้าอโศกมหาราช ถือเป็นภาษาประจำพระพุทธรศาสนาเถรวาท (สุภาพร มากแจ้ง. 2535 : 4) พระสงฆ์ได้ใช้ภาษาบาลีในการจารึกพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นคัมภีร์หลักในพระพุทธรศาสนา รวมทั้งอรรถกถาและฎีกาต่าง ๆ ซึ่งเป็นคัมภีร์ชั้นรองลงมา ก็ล้วนจารึกด้วยภาษาบาลีทั้งนั้น คำว่า บาลี มาจากคำว่า **ปาลี** มีรูปวิเคราะหฺว่า พุทรวจหนฺ ปาเลตีติ ปาลี แผลโดยพยัญชนะว่า “ภาษาใดยอมรักษาไว้ซึ่งพระพุทธรวจนะ เพราะเหตุนั้น ภาษานั้นชื่อว่า ปาลี” แผลโดยอรรถว่า “ภาษาที่รักษาไว้ซึ่งพระพุทธร

วณะ” (สมชาย ไมตรี. 2539: 1-2) พระสงฆ์ภิกษุเถรวาทีจึงต้องศึกษาภาษาบาลีให้เข้าใจลึกซึ้งเพื่อรักษาการแปลความหมายจากพระพุทธรูปในพระไตรปิฎกให้ถูกต้องไม่บิดเบือน

1.2 ความเป็นมาของการศึกษาภาษาบาลี

ในอดีตกาลตั้งแต่ วันเพ็ญเดือนแปด ของปีที่ 45 ก่อนพุทธกาล พระพุทธเจ้าได้แสดงธรรมะชื่อว่า ชัมมจักกัปปวัตตนสูตร โปรดปัญจวัคคีย์ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ใกล้เมืองพาราณสี พระอัญญาโกณฑัญญะได้ขอบวชเป็นพระสงฆ์รูปแรกในพระพุทธศาสนา จากนั้นก็มีผู้เลื่อมใสธรรมะแล้วเข้ามาบวชเป็นพระสงฆ์จำนวนมาก ช่วงพุทธกาลนั้นพระสงฆ์การเรียนรู้หลักธรรมจากพระพุทธเจ้าโดยตรงบ้าง จากพระอรหันต์สาวกบ้าง ด้วยการท่องจำปากเปล่า เรียกว่า “มุขปาฐะ” บ้าง พระสงฆ์เมื่อบวชมาแล้วมีกิจที่จะพึงกระทำอยู่ 2 อย่าง คือ คันถธุระและวิปัสสนาธุระ คันถธุระ ได้แก่การศึกษาเล่าเรียนปริยัติธรรม (ปริยัติคือ พุทธพจน์อันจะพึงเล่าเรียนโดยหมายเอาพระบาลีคือพระไตรปิฎก) (พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต). 2546: 26-127) ส่วนวิปัสสนาธุระ ได้แก่ การเจริญวิปัสสนา เรือนวิธีฝึกหัดจิตใจของตนเองให้ปราศจากกิเลส (พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต). 2546: 232) เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว บรรดาพระสงฆ์พุทธสาวกจึงประชุมกันทำสังคายนา รวบรวมพระธรรมวินัยอันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ ที่ได้ตรัสสอน ไว้มีจำนวน 84,000 พระธรรมขันธ์ จัดไว้เป็น 3 หมวด คือ พระสูตร พระวินัย และ พระอภิธรรม เรียกรวมนั้นว่า พระไตรปิฎก ซึ่งเป็นคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาสืบมา

ครั้นประมาณปี พ.ศ. 360 พระพุทธศาสนาได้เข้ามาประดิษฐานในดินแดนสุวรรณภูมิ โดยพระโสณะและพระอุตตระ (กรมการศาสนา. 2527: 8) หลังจากพระพุทธศาสนาเผยแผ่สู่สังคมโลกแล้ว พุทธศตวรรษที่ 10 พระพุทธโฆสะ ได้นำคำว่า “บาลี” มาใช้เรียกแทนภาษามคธ (พระมหาวรณัฐ วรณัฐ. 2547: 24) ที่เป็นภาษากลางในการจารึกพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นคัมภีร์หลักในพระพุทธศาสนารวมทั้งอรรถกถาและฎีกาต่าง ซึ่งเป็นคัมภีร์ชั้นรอง(สุภาพรรณ ณ บางช้าง. 2526: 1-2) ดังนั้นการศึกษาพระพุทธศาสนาจึงเริ่มต้นด้วยการศึกษาภาษาบาลีก่อน เพื่ออ่านแปลพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกาและโยชนาต่าง โดยจะเป็นไปตามลำดับขั้นตอน เรียกว่า “วงศ์ปริยัติ” คือเริ่มศึกษาจากคัมภีร์สัททาวิเสส จนแตกฉานในหลักไวยากรณ์แล้ว จึงเริ่มศึกษาคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ออนุฎีกา คัมภีร์ และโยชนา ซึ่งการจัดลำดับชั้นวรรณกรรมภาษาบาลีตามมติของนักปราชญ์ไทยได้จัดแบ่งไว้ 5 ระดับ คือ 1. พระไตรปิฎก เป็นหลักฐานชั้นหนึ่ง เรียกว่า “บาลี” 2. คำอธิบายพระไตรปิฎก เป็นหลักฐานชั้นสอง เรียกว่า “อรรถกถา” 3. คำอธิบายอรรถกถา เป็นหลักฐานชั้นสาม เรียกว่า “ฎีกา” 4. คำอธิบายฎีกา เป็นหลักฐานชั้นสี่ เรียกว่า “อนุฎีกา” 5. หลักฐานชั้นห้า เรียกว่า “สัททาวิเสส” ซึ่งว่าด้วยไวยากรณ์ภาษาบาลีฉบับต่างๆและอธิบายศัพท์ทั่วไป (พระมหาแผน พูนพัต. 2534: 26)

เพื่อให้เกิดความเข้าใจง่ายต่อความเป็นมาของการศึกษาภาษาบาลีในไทย ผู้วิจัยจึงขอแบ่งยุคสมัยดังต่อไปนี้คือ

1 สมัยสุโขทัย

- 2 สมัยอยุธยา
- 3 สมัยธนบุรี
- 4 สมัยรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 8)
- 5 สมัยปัจจุบัน (รัชกาลที่ 9)

1.2.1 สมัยสุโขทัย

ในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี (พ.ศ. 1800-1893) การศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ปรากฏหลักฐานว่ามีความเจริญรุ่งเรืองอย่างมาก โดยเฉพาะในยุคของพ่อขุนรามคำแหง พระองค์ทรงส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรมีการศึกษาคัมภีร์พระพุทธศาสนาจากพระไตรปิฎกอย่างจริงจัง (พระเฉลิมชาติ ชาติวโร. 2551: 12) ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีจากลังกาเป็นตำราเรียนต่อมาจึงมีการแปลจากภาษาบาลีเป็นภาษาขอม (อักษรขอม) จารึกลงในใบลาน พ่อขุนรามคำแหงมีความศรัทธาต่อพระมหาเถรศรีศรัทธาราชจุฬามณี แห่งเมืองนครศรีธรรมราช ผู้ทรงความรู้แตกฉาน เคยได้เดินทางไปตามปูชนียสถานต่าง ๆ จนกระทั่งถึงเกาะลังกา (พระเฉลิมชาติ ชาติวโร. 2551: 13) ท่านจึงได้นำเรื่องราวและวัฒนธรรมของลังกาวางค์มาเผยแพร่ในสุโขทัย จนถึงกับการส่งพระไทยไปศึกษากับคณะสงฆ์ลังกาพร้อมกับอาราธนาพระสงฆ์จากศรีลังกามาสอนในประเทศไทย (พระเฉลิมชาติ ชาติวโร. 2551: 13 อ้างอิงจาก พระรัตนปัญญาเถระ. 2540: 288) จึงกลายเป็นว่ารากฐานการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยได้ยึดลังกาวงศ์เป็นแม่แบบ นอกจากนี้พระราชนิพนธ์คัมภีร์ไตรภูมิพระร่วงของพระเจ้าลิไท ก่อนเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติ ก็มีในช่วงนี้ด้วย (ประเสริฐ ฒ นคร. 2515: 35-36) จะเห็นว่าประชาชนสมัยสุโขทัยให้ความสำคัญกับการศึกษาธรรม และยกย่องผู้ศึกษาธรรม มีผู้แตกฉานในภาษาบาลีอย่างมาก สามารถเขียนคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้

ต่อมาในสมัยของพระเจ้าลิไท (พ.ศ.1829 – 1911) การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากฝ่ายสถาบันกษัตริย์ พระเจ้าลิไททรงมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ทรงมีรับสั่งให้นิมนต์พระมหาสามีสังฆราชเมืองลังกาชื่อว่า “สุมนะ” มาเป็นพระอุปัชฌาย์ แล้วเสด็จออกผนวชเป็นพระภิกษุอยู่ชั่วคราว ณ วัดอรุณภูมิ ซึ่งการออกผนวชของพระเจ้าลิไทนี้ถือได้ว่าเป็นการสร้างแบบแผนใหม่ที่เรียกว่าการบวชชั่วคราว ที่นับเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของสังคมไทย (พระเฉลิมชาติ ชาติวโร. 2551: 14) พระอัจฉริยภาพด้านภาษาบาลีของพระองค์ได้ทรงนิพนธ์คัมภีร์ไตรภูมิพระร่วงเป็นภาษาไทย โดยได้มีการระบุชื่อคัมภีร์บาลีที่มาของเรื่อง และเวลาดำเนินเรื่องก็จะมีกรยกภาษาบาลีเป็นอารมณ์บทไปตลอดคัมภีร์ นับว่าเป็นครั้งแรกที่พระมหากษัตริย์ทรงผนวชอีกทั้งทรงพระราชนิพนธ์คัมภีร์ทางศาสนา ซึ่งในเวลาต่อมาพระองค์ทรงอนุญาตให้ใช้สถานที่ในพระราชวัง คือ พระราชมณเฑียร เป็นที่ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณร ดังมีหลักฐานปรากฏในประชุมพงศาวดาร ภาค 1 ความว่า “ทรงเผด็จสงฆ์ทั้งหลาย ให้มาเล่าเรียนพระไตรปิฎกธรรม และศึกษาศิลปะศาสตร์ต่าง ในบริเวณมหาปราสาทนั้น” (พระเฉลิมชาติ ชาติวโร. 2551: 13 อ้างอิงจาก กองแผนงาน กรมการ

ศาสนา. 2516: 1-2) จึงถือได้ว่าเป็นครั้งแรกในประเทศไทยที่มีการสอนพระปริยัติธรรมในพระราชสำนัก นับเป็นหลักฐานแห่งความเจริญรุ่งเรืองของการศึกษาฝ่ายสงฆ์

ต่อมาในตอนปลายของสมัยสุโขทัย เมื่อพระเจ้าลิขิตไทยครองกรุงสุโขทัย การปกครองทางฝ่ายบ้านเมืองอ่อนแอลง การปกครองฝ่ายศาสนาก็เริ่มแยกกันระหว่างฝ่ายอรัญญวาสี (ภิกษุผู้อยู่ในป่า) กับฝ่ายคามวาสี (ภิกษุผู้อยู่วัดในหมู่บ้านหรือในตัวเมือง) การศึกษาเล่าเรียนปริยัติก็ค่อยๆ อ่อนแอลงตามไปด้วย (พระเฉลิมชาติ ชาติวโร. 2551: 14-15)

โดยสรุปแล้วในสมัยสุโขทัยนี้ การศึกษาของคณะสงฆ์สร้างความสำเร็จรุ่งเรืองให้แก่พระพุทธศาสนา มีการศึกษาภาษาบาลีจากพระไตรปิฎกและคัมภีร์ต่าง ๆ มีการแต่งคัมภีร์ไตรภูมิพระร่วงที่แสดงหลักธรรมคำสั่งสอนให้กับบุคคลทั่วไป สังคมให้ความสนใจกับการศึกษาเล่าเรียนปริยัติธรรมอย่างยิ่ง

1.2.2 สมัยอยุธยา

ในยุคต้นแห่งกรุงศรีอยุธยานั้นมิได้ระบุงถึงการศึกษาของสงฆ์อย่างชัดเจน ส่วนมากเป็นเรื่องราวทางปกครองบ้านเมือง และการสงคราม ส่วนด้านศาสนา มีการสร้างวัดวาอาราม การศึกษาเล่าเรียนปริยัติธรรมก็ปล่อยให้เป็นไปตามอริยาตย์ สงฆ์ฝ่ายคามวาสีซึ่งเคยมีอำนาจก็หมดอำนาจลง ฝ่ายอรัญญวาสีกลับมีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นมาโดยลำดับ เน้นการเรียนไสยศาสตร์ เวทมนต์คาถา ผู้เข้ามาบวชก็ศึกษาอาคม เพื่อให้ประชาชนเลื่อมใส อันเป็นเหตุให้ละเลยการศึกษาพระปริยัติธรรม (พระเฉลิมชาติ ชาติวโร. 2551: 15 - 16)

เมื่อมาถึงช่วงกลางของสมัยอยุธยา (พ.ศ. 2031 – 2172) มีปรากฏร่องรอยของการศึกษาพระปริยัติธรรม ในสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม (พ.ศ. 2153 – 2171) แม้การพระศาสนาจะเสื่อมลงไป แต่พระสงฆ์ในพระสงฆ์ยังมีการจัดการศึกษากันอยู่ และพระมหากษัตริย์เมื่อครั้งเป็นพระศรีศิลป์ผนวชอยู่วัดระฆัง ได้ศึกษาบาลีจนชำนาญพระไตรปิฎก ได้รับสมณศักดิ์ที่พระพิมลธรรมอนันตปรีชา ต่อมาเมื่อพระองค์เสด็จขึ้นเสวยราชสมบัติแล้วจึงได้ให้การส่งเสริมการศึกษาด้านปริยัติธรรมแก่คณะสงฆ์เป็นอย่างมาก พระองค์ทรงเสด็จออกบวชพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณรด้วยพระองค์เองอยู่เสมอ ซึ่งมีปรากฏในหนังสือพงศาวดารกรุงเก่า ตอนหนึ่งว่า “สมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ได้ทรงศึกษาพระปริยัติธรรมชันชานาญมาแต่ยังทรงผนวช ครั้งเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติแล้ว ทรงศรัทธาเสด็จออกบวชหนังสือพระภิกษุสามเณรที่พระที่นั่งจอมเกล้าสามหลังเนื่องๆ” (พระเฉลิมชาติ ชาติวโร. 2551: 16)

ในสมัยของพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2199 - 2231) พระองค์ทรงเห็นว่าพระพุทธศาสนาต้องเผชิญหน้าทั้งภายในและภายนอก ได้แก่ การถูกลัทธิภายนอกเข้ามาย่ำยีดูหมิ่น และความเชื่อของชาวไทยที่คลุกเคล้าอยู่กับไสยศาสตร์ เวทมนต์ คาถาอาคม ทำให้เกิดความเห็นผิดเป็นชอบ และมีการปลอมบวชในพระพุทธศาสนามากมาย พระองค์จึงทรงมีความดำริว่า “ถ้าปล่อยให้พระพุทธศาสนาเป็นเช่นนี้ต่อไป คงจะถึงกาลอวสานไปในที่สุดเป็นแน่” พระองค์จึงรับ

อุปถัมภ์พระพุทธศาสนา โดยโปรดให้มีการฟื้นฟูการจัดการเล่าเรียนศึกษาพระปริยัติธรรมเหมือนครั้งสุโขทัยเป็นราชธานี และจัดให้มีการสอบพระปริยัติธรรมขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย ถ้าผู้ใดสอบได้ดีก็ให้อยู่ในพระพุทธศาสนาต่อไป ส่วนผู้ใดสอบตกก็โปรดให้ลาสมณเพศและดำเนินคดีตามกฎหมายเมืองต่อไป(กรมการศาสนา. 2526: 455) ด้วยเหตุนี้สมเด็จพระนารายณ์มหาราชจึงทรงโปรดให้คณะสงฆ์ดำเนินการด้านโรงเรียนพระปริยัติธรรมขึ้น เพื่อให้กุลบุตรผู้เข้ามาบวชทุกรูปได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมกันอย่างจริงจัง คำว่า “บวชเรียน” จึงเกิดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ (พระเฉลิมชาติ ชาติวโร. 2551: 17) คือ

- 1 เพื่อชำระไว้ซึ่งพระศาสนา
- 2 เพื่อกำจัดผู้เข้ามาอาศัยพระศาสนาโดยวิธีการอันไม่ชอบธรรม
- 3 เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระสัทธรรม

ในช่วงปลายสมัยอยุธยา การศึกษาของฝ่ายสงฆ์ยังคงได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายบ้านเมืองอย่างต่อเนื่อง เพราะพระมหากษัตริย์ในสมัยอยุธยาส่วนใหญ่ยังคงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจทางด้านศาสนาเป็นส่วนมาก เช่น การออกผนวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา ก่อนจะมีพิธีพระบรมราชาภิเษก เพราะหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือช่วยส่งเสริมการปกครอง บำบัดภัยสำคัญประการหนึ่งที่สนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรเล่าเรียนพระปริยัติธรรมในสมัยอยุธยา คือ การกำหนดให้พระสงฆ์สามเณรที่บวชเรียนจนรู้ธรรม มีศักดิ์สูงกว่าภิกษุสามเณรที่ไม่รู้ธรรม เพื่อเป็นการให้กำลังใจแก่พระสงฆ์ที่มุ่งศึกษาพระปริยัติธรรม และจะได้ไม่ประทุพติพิตพระวินัยบัญญัติให้เป็นการเสื่อมเสียแก่พระพุทธศาสนา ซึ่งนับเป็นส่วนหนึ่งของพระราชกรณียกิจในด้านการทำนุบำรุงศาสนา ที่พระมหากษัตริย์ได้ทรงยึดถือเป็นแนวปฏิบัติมาโดยตลอด(พระเฉลิมชาติ ชาติวโร. 2551: 17)

โดยสรุปการศึกษาของสงฆ์ในช่วงสมัยอยุธยานี้ บางช่วงพระภิกษุสามเณรบางกลุ่มหันหลังให้กับการศึกษาพระปริยัติธรรมแล้วไปเล่าเรียนไสยศาสตร์ เวทมนต์คาถา แต่การพระศาสนายังได้รับความอุปถัมภ์จากพระมหากษัตริย์ที่ปรึกษาสามารถ ทรงนำหลักธรรมมาส่งเสริมการปกครอง ทรงส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมให้มั่นคงขึ้น การศึกษาของสงฆ์ได้รับการพัฒนาจากฝ่ายบ้านเมืองอยู่เนือง ๆ

1.2.3 ธนบุรี

หลังจากอยุธยาต้องเสียกรุงในปี พ.ศ. 2310 ทั้งพระไตรปิฎกและเจดีย์สถาน ทั้งปวงก็อันตรธานสาบสูญ พระสงฆ์ผู้รักษา ไร่เรียนพระไตรปิฎกก็พลัดพรากล้มตายเป็นอันมาก เมื่อพระเจ้ากรุงธนบุรีขึ้นครองราชย์ ทรงประกอบพระราชกรณียกิจอย่างหนักหน่วง ถึงแม้จะต้องทนตรากตรำทำศึก แต่พระองค์ก็ได้ทรงละเลยที่จะทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะด้านการศึกษาพระปริยัติธรรม พระองค์ได้มีพระบรมราชโองการส่งพระศรีภูวปรีชาราชเสนาบดีศรีสาลักษณ์ ให้สืบเสาะหาพระสงฆ์เถรานุเถระ ผู้รู้สรรพธรรม แล้วทรงแต่งตั้งพระเถรานุเถระทั้งหลาย

นั้นเป็นพระราชอาชญากรรมน้อยใหญ่ตามลำดับสมณฐานันดรศักดิ์เหมือนอย่างแต่ก่อน โปรดให้อยู่ในพระอารามต่าง ๆ ในกรุงธนบุรี เพื่อคอยสั่งสอนธรรม กล่าวคัมภีร์และวิปัสสนาธุระแก่พระสงฆ์สามเณรทั้งปวง ในปลายสมัย พระองค์ได้ส่งพระภิกษุสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิและสมณศักดิ์แยกย้ายกันไปนำพระคัมภีร์วิสุทธิมรรคจากกรุงกัมพูชาและนครศรีธรรมราชมาดำเนินการคัดลอกไว้ในกรุงธนบุรี (พระเฉลิมชาติ ชาติวโร. 2551: 18)

โดยสรุปการศึกษาของคณะสงฆ์ ฝ่ายบ้านเมืองส่งเสริมการศึกษาปริยัติธรรม โดยดำเนินการตามแบบของสมัยอยุธยา เนื่องจากพระไตรปิฎกและคัมภีร์ต่าง ๆ ถูกทำลายสูญหายไป จึงมีการส่งพระภิกษุเดินทางไปคัดลอกคัมภีร์จากเมืองต่าง ๆ มาไว้ในกรุงธนบุรี การศึกษาพระปริยัติธรรมนั้นทำได้ไม่เต็มที่นักเพราะอยู่ระหว่างกอบกู้เอกราช

1.2.4 สมัยรัตนโกสินทร์(รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 8)

การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในสมัยรัตนโกสินทร์นั้น ได้เริ่มต้นพร้อมกับการสร้างเมืองอมรรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่การรวบรวมคัมภีร์ที่สูญหายไปในช่วงเสียกรุงของอยุธยา ซึ่งในสมัยรัตนโกสินทร์มีการฟื้นฟูพระศาสนาและพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยอย่างเด่นชัด

สมัยรัชกาลที่ 1 เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงประดิษฐานกรุงเทพมหานครแล้ว พระองค์ทรงเอาพระทัยใส่เกี่ยวกับการพระศาสนา เพราะพระศาสนาเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อจิตใจของประชาชน โดยเฉพาะในขณะที่บ้านเมืองกำลังตกอยู่ในสภาพบ้านแตกสาแหรกขาดพระองค์ทรงเห็นว่าการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาที่จะเป็นการสืบอายุพระพุทธศาสนานั้น จำเป็นต้องมีการชำระพระไตรปิฎกเสียใหม่ ดังนั้นในปี พ.ศ. 2331 จึงมีการสังคายนาชำระพระไตรปิฎกขึ้น ซึ่งใช้เวลาทั้งสิ้น 5 เดือนจึงแล้วเสร็จ (พระเฉลิมชาติ ชาติวโร. 2551: 19) นับว่าการชำระพระไตรปิฎกครั้งนี้เป็นการส่งเสริมการศึกษาของพระสงฆ์ที่สำคัญยิ่ง เพราะในอดีตกาลสมัยพุทธกาลนั้น พระศาสดาก็ได้ตรัสไว้ว่า “อาณนฺท์บางที่พวกเธออาจจะคิดว่า ปาพจน์มีพระศาสดาล่วงลับไปแล้ว พวกเราไม่มีพระศาสดา ข้อนี้พวกเธอไม่เห็นอย่างนั้น ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไปก็จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539: 164) จากพุทธดำรัสนี้แสดงถึงความสำคัญของพระธรรมวินัยที่จะเป็นประจักษ์จักษุแห่งพระศาสดา ถ้าพระไตรปิฎกถูกชำระอย่างถูกต้อง การพระศาสนาย่อมดำเนินไปด้วยดี อีกอย่างหนึ่งในรัชสมัยนี้การที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเอาพระทัยใส่ในการเล่าเรียนพระไตรปิฎกของคณะสงฆ์เป็นอย่างยิ่ง เพราะทรงโปรดให้ราชบัณฑิตบอกพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณรที่หอพระมณเฑียรธรรมในวัดพระศรีรัตนศาสดารามมาแต่แรกสร้าง (กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. 2515: 232) นอกจากนี้พระองค์ยังโปรดให้ประกาศใช้กฎพระสงฆ์ ตั้งแต่ปีแรกที่ขึ้นครองราชย์ (พ.ศ. 2325) จนถึงปี พ.ศ. 2344 รวมจำนวนทั้งสิ้น 10 ฉบับ เพื่อเป็นการกวาดขันพระภิกษุให้ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามพระวินัย และเป็นการส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาพระปริยัติธรรมอีกด้วย ดังกฎพระสงฆ์ข้อ 4 ที่กำหนดให้ผู้ที่บวชเป็นภิกษุ

สามเณรศึกษาเล่าเรียนคัมภีร์และวิปัสสนาธุระ โดยให้เป็นหน้าที่ของพระราชาคณะที่จะต้องเร่ง
 ตักเตือนพิจารณา (พระเฉลิมชาติ ชาติวโร. 2551: 16)

สมัยรัชกาลที่ 2 เมื่อถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
 ได้มีความเคลื่อนไหวในรูปแบบการเรียนพระปริยัติธรรม คือมีการปฏิรูปการเรียนพระปริยัติธรรม
 ขึ้นใหม่ในปีพุทธศักราช 2359 โดยพระตำราของสมเด็จพระสังฆราช (มี) เดิมอยู่วัดราชบูรณราช
 วรวิหาร ดำรงตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายก ในระหว่าง พ.ศ. 2359 -2362 ถวายข้อแนะนำให้ทรง
 แก้ไขวิธีการเรียนการสอนพระปริยัติเสียใหม่ (พระเฉลิมชาติ ชาติวโร. 2551: 21 อ้างอิงจาก พระ
 มหารัษฎญาณ วรณฺฑ. 2547: 81) ด้วยความมุ่งหมายจะกวัดขั้นให้บรรดาพระภิกษุสามเณรได้เล่า
 เรียนพระปริยัติธรรมมากขึ้น และมีความรู้ยิ่งขึ้นกว่าเดิม พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า
 นภาลัย จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระสังฆราช (มี) เป็นประธานจัดการปฏิรูปการเรียนการสอน
 พระปริยัติธรรมใหม่ ทรงโปรดกำหนดวิธีการสอบให้เป็นประโยค ตั้งแต่ประโยค 1 ถึงประโยค 9
 คือ จัดแบ่งหลักสูตรให้กว้างขวางออกไปเป็น 9 ชั้น โดยอาศัยหลัก 2 ประการ (พระเฉลิมชาติ
 ชาติวโร. 2551: 21) คือ

1 พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้น ประกอบด้วยองค์ 9 ประการ
 ด้วยกัน คือ สุตตะ เคยยะ เวชยการณะ คาทา อุทาน อิติวุตตกะ ชาดก อัมภุตธรรม เวทัลละ

2 พระธรรมคำสั่งสอนนั้น มีผลที่จะพึงได้รับ 9 ประการ คือ มรรค 4 ผล 4
 นิพพาน 1

คำว่า ประโยค นี้มาจากการแปลบาลีนั่นเอง คือ ผู้แปลต้องรู้จักประโยคใน
 ภาษาบาลีได้แก่ กัตตุวจาก กรรมวจาก ภาววจาก ประโยคนาม ประโยคอาชยาด เป็นต้น (สิริวัฒน์
 คำวันสา. 2525: 52-53)

สมัยรัชกาลที่ 3 ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว คณะสงฆ์มี
 ความเฟื่องฟูมากเพราะพระองค์ทรงพระราชศรัทธาในการสร้างและปฏิสังขรณ์พระอาราม ทรงให้
 พระราชวงศานุวงศ์ และข้าราชการช่วยกันสร้างและปฏิสังขรณ์พระอารามจำนวนมาก ดังนั้นวัดที่
 สถาปนาขึ้นในรัชกาลนี้จึงมีมากกว่ารัชกาลอื่นๆ จำนวนพระภิกษุสามเณรก็มีมากกว่ารัชกาลอื่น ๆ
 ด้วยเช่นกัน (กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. 2515: 194) แม้การศึกษาของคณะสงฆ์ก็ได้รับการ
 สนับสนุนเป็นพิเศษ ทรงโปรดให้จ้างอาจารย์สอนภาษาบาลีแก่ภิกษุสามเณรทุกพระอารามหลวง
 แล้วทรงอุดหนุนการเล่าเรียนด้วยประการต่างๆ เช่น ถ้าสามเณรสอบได้ก็พระราชทานรางวัล ถ้า
 เป็นพระที่สอบได้ก็ให้เป็นเปรียญและเป็นพระราชาคณะ หากบิดามารดาตกทุกข์ได้ยากหรือเป็น
 ทาสผู้อื่น ก็โปรดให้จ่ายพระราชทรัพย์ไถ่ถอนให้เป็นอิสระ หากพระรูปนั้นลาสิกขาแล้ว จะใคร่รับ
 ราชการในกรมใดก็ทรงสนับสนุน เป็นต้น (สิริวัฒน์ คำวันสา. 2525: 104 - 105) พระภิกษุสามเณร
 จึงมีความวิริยะอุตสาหะเล่าเรียนพระไตรปิฎกกันมากทั้งในกรุงและนอกกรุง นอกจากนี้ยังมีการ
 จัดสร้างพระไตรปิฎกเป็นจำนวนมาก ถ้ามีตอนใดที่ขาดหายไป พระองค์ก็จะทรงส่งคนไปเสาะหา
 มาเพิ่มเติมให้บริบูรณ์ เช่น ส่งพระไปลังกา 2 ครั้ง เพื่อขอยืมพระไตรปิฎกมาคัดลอก นอกจากนี้ยัง

โปรดให้พระมอญไปค้นหาคัมภีร์แบบมอญเข้ามาเทียบเคียงอีกด้วย (พระเฉลิมชาติ ชาติวโร. 2551: 22)

สมัยรัชกาลที่ 4 ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การศึกษาของคณะสงฆ์มีความเปลี่ยนแปลงไปมากขึ้น ในเรื่องกรอบแนวคิดของการศึกษา ทั้งนี้เพราะความเชื่อแบบดั้งเดิมเรื่อง นรกสวรรค์ แม้กระทั่งพระนิพพานอันเป็นเป้าหมายสูงสุด ได้ถูกท้าทายด้วยโลกทัศน์แบบวิทยาศาสตร์ ประกอบกับทัศนคติที่มีต่อความเชื่ออันไม่อาจเห็นได้ด้วยตาถูกสั่นคลอน จึงทำให้พื้นที่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ลดน้อยลง ดังนั้นพระองค์จึงพัฒนาเนื้อหาและวิธีการศึกษาของพระภิกษุสามเณรผ่านทางกรเรียนปริยัติธรรมให้มีความเป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้นทั้งเนื้อหาและรูปแบบ ประกอบกับพระองค์ทรงมีความรอบรู้ภาษาบาลีพระไตรปิฎก ยิ่งกว่าพระเจ้าแผ่นดินองค์ใดในกรุงรัตนโกสินทร์ เพราะได้ทรงผนวชและศึกษาพระธรรมวินัย เป็นเวลา 27 พรรษา จึงมีความชำนาญในด้านพระศาสนาเป็นพิเศษ (พระเฉลิมชาติ ชาติวโร. 2551: 22) ดังนั้นการศึกษาพระปริยัติธรรมของฝ่ายสงฆ์ในช่วงนี้ จึงได้รับความสนใจอย่างมาก ในเวลาที่มีการสอบพระปริยัติธรรมประจำปีที่มีขึ้นในช่วงออกพรรษา พระมหากษัตริย์จะให้ความสำคัญต่อพระภิกษุสามเณรที่เข้าสอบเป็นอย่างมากถึงกับต้องมีการเตรียมซ้อมสอบ ของบรรดาวัดที่มีนักเรียนจะเข้าสอบ (พระธรรมปัญญาภรณ์(สุชาติ ฐมฺมรตโน)และพระมหาทองดี ปญฺญาวชิโร. 2548: 55) ถ้าวัดใดไม่มีนักเรียนทรงภูมิที่จะเข้าสอบได้ เจ้าอาวาสก็จะชวนขวยหาหนักเรียนในวัดอื่นมาเพื่อจะให้เข้าสอบเป็นเปรียญในวัดของตน เพราะในสมัยนั้นถือกันว่าบรรดาพระสงฆ์โดยเพที่อยู่ในพระอารามหลวง ใต้อยู่เสนาสนะหลวง ได้รับพระราชทานนิตยภัตเป็นค่าอาหาร ถือว่าทรงอุปการะมิให้อาหารร้อนใจในการกินอยู่ จะได้ตั้งหน้าเล่าเรียนศึกษาสืบอายุพระศาสนา ถ้าไม่มีเปรียญในวัดใด ย่อมเป็นการเสื่อมเสียเกียรติคุณต่อคณะสงฆ์ในวัดนั้นเป็นอย่างมาก (พระเฉลิมชาติ ชาติวโร. 2551: 23)

กล่าวโดยสรุป การศึกษาพระปริยัติธรรมได้มีการปรับปรุงสิ่งที่ขาดหายไปช่วงสงคราม มีการพัฒนาด้านการศึกษาของสงฆ์เป็นอย่างมาก พระมหากษัตริย์ทรงจัดวางเค้าโครงเพื่อให้มีรูปแบบที่ชัดเจนเป็นหลักฐานมากขึ้นตามโลกทัศน์แบบวิทยาศาสตร์ ส่งเสริมและยกย่องการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งในกรุงและนอกกรุง มีภิกษุสามเณรสนใจเล่าเรียนและเข้าสอบจำนวนมาก

สมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชปณิธานในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างเด่นชัด ในด้านการศึกษาของคณะสงฆ์นั้น พระองค์ทรงเล็งเห็นว่าที่ผ่านมากการศึกษาพระปริยัติธรรมได้รับการอุปถัมภ์จากพระมหากษัตริย์และชนชั้นสูง แต่การจัดการศึกษาของพระสงฆ์ไม่มีแบบแผนเป็นรูปแบบที่ชัดเจน โดยเฉพาะด้านการเรียนการสอน ซึ่งตรงข้ามกับการสอบวัดความรู้พระปริยัติธรรมที่มีระเบียบปฏิบัติที่เคร่งครัดและยุ่งยากหลายประการ เห็นได้ว่ามีความขัดแย้งกันอยู่ในตัว ดังนั้นพระองค์จึงพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ ด้วยการจัดตั้งสถาบันการศึกษาชั้นสูงของคณะสงฆ์เป็นครั้งแรก คือโปรดให้สถาปนามหามกุฏราชวิทยาลัย และมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยขึ้น เพื่อให้เป็นสถาบันการศึกษาพระ

ปริยัติธรรมชั้นสูงทั้งฝ่ายธรรมยุติกนิกาย และมหานิกาย นอกจากนี้พระองค์ยังส่งเสริมการศึกษา พระปริยัติธรรมทั่วไป คือให้จัดตั้งสำนักเรียนขึ้นตามวัดต่าง ๆ ทว่าราชอาณาจักรและให้มีการสอบไล่ พระปริยัติธรรมขึ้นทุกปี ทรงสนับสนุนให้เจ้านาย ข้าราชการและพระภิกษุ จัดตั้งโรงเรียนพระ ปริยัติธรรมขึ้นในวัดทั้งในกรุงและหัวเมือง การจัดการศึกษาของหัวเมือง เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2441 โดยมีกรมหมื่นวชิรญาณวโรรส ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุติกนิกาย และเจ้า อาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร ได้ทรงเป็นผู้อำนวยการจัดการศึกษา ก่อให้เกิดผลดีต่อการศึกษาเป็น อย่างมากเพราะได้มีการเร่งรัดให้พระสงฆ์สามเณรตามหัวเมืองต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อ นำมาใช้สอนให้แก่กุลบุตรทั้งหลาย และเป็นผลให้มีการตราพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 (พ.ศ. 2445) เป็นผลให้คณะสงฆ์ได้มีอำนาจในการปกครองสังฆมณฑลอย่างเป็นเอกเทศ เป็นผลให้พระสงฆ์ทุกระดับชั้นต้องมีหน้าที่บำรุงการศึกษาในวัดด้วย (พระเฉลิมชาติ ชาติวโร. 2551: 24-25)

ในช่วงเวลาที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงดำรง ตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราช ได้มีการเปลี่ยนแปลงการศึกษาของคณะสงฆ์หลายประการ (พระ เฉลิมชาติ ชาติวโร. 2551: 26) กล่าวคือ

- 1 การจัดตั้งการศึกษาหลักสูตรนักธรรมชั้น
- 2 การรวมการศึกษาหลักสูตรนักธรรมกับการเรียนปริยัติธรรม
- 3 การปรับปรุงแก้ไขการศึกษาและการสอบพระปริยัติธรรม
- 4 การขยายการศึกษาของคณะสงฆ์ในหัวเมือง
- 5 การจัดหลักสูตรเปรียญธรรม

กล่าวโดยย่อ มีการจัดตั้งสถาบันการศึกษาพระปริยัติธรรมขึ้นในปี พ.ศ. 2432 ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยก็เริ่มมีระบบแบบแผนที่ชัดเจนยิ่งขึ้น จนถึงปี พ.ศ. 2453 ซึ่งเป็น ปีสุดท้ายแห่งรัชกาลที่ 5 การจัดการคณะสงฆ์ไทยได้เกิดความเปลี่ยนแปลง โดยมีแนวคิดการแยก ธรรมะ กับ สังคม ออกจากกัน ซึ่งมีผลจากแนวคิดเรื่องความทันสมัย

สมัยรัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสำเร็จการศึกษา จากตะวันตก ทรงขึ้นครองราชย์สมบัติ การศึกษาฝ่ายบ้านแยกออกจากฝ่ายวัด กล่าวคือ รัฐบาลจะ รับผิดชอบในการจัดการศึกษาแก่ประชาชนแต่ผู้เดียว ส่วนวัดจะทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณรเท่านั้น การแบ่งแยกหน้าที่ดังกล่าว รวมไปถึงว่า รัฐบาลจะไม่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของคณะ สงฆ์ วัดก็ไม่มีหน้าที่ให้การศึกษาแก่ประชาชนดังที่เคยเป็นมาช้านาน จึงเป็นเหตุให้คณะสงฆ์ จำเป็นต้องยกระดับการศึกษาของตน นำไปสู่การจัดการศึกษารูปแบบใหม่ที่เรียกว่า พระปริยัติ ธรรมแผนกธรรม ขึ้นในปี พ.ศ. 2454 โดยการจัดการของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิร ญาณวโรรส ถือได้ว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีในช่วงเวลาดังกล่าว กล่าวคือ การนำเอา หลักสูตรปริยัติธรรมมาผนวกเข้ากับหลักสูตรนักธรรมที่ทรงจัดขึ้นใหม่ ทำให้ไม่ต้องแบ่งแยก ออกเป็นสองฝ่ายคือ ฝ่ายการศึกษาวิชาการศาสนาและฝ่ายการศึกษาวิชาชีพ อย่างที่เคยแบ่งอยู่ใน

สมัยรัชกาลที่ 5 การนำเอาหลักสูตรใหม่ที่ทรงตั้งขึ้นมารวมกับการศึกษาแบบเดิม เป็นการขจัดปัญหาค่านิยมเก่าที่ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางด้านการศึกษาดังที่มีปรากฏในหลักสูตรของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งในปัจจุบัน สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส จัดให้มีการศึกษาพระธรรมวินัยในแบบภาษาไทย โดยคัดเลือกหัวข้อธรรมวินัยในพระไตรปิฎก จัดเป็นหมวดหมู่เป็น ชั้น ๆ ตามความยากง่ายโดยแบ่งเป็น 3 ชั้นเรียน คือ ชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก ผู้ที่เรียนจึงได้ชื่อว่านักธรรม พระเถรที่สอบได้ ก็เรียกกันว่า “พระ นักธรรม” หลักสูตรนี้ต่อมาอนุญาตให้ชาวบ้านเข้าสอบด้วย เรียก “ธรรมศึกษา” สำหรับผู้ที่สอบ บาลีได้เป็นเปรียญ และสอบนักธรรมได้อีก เรียกว่า “เปรียญธรรม” ใช้อักษรย่อว่า “ป.ธ.” อนึ่ง ผู้ที่จะสอบบาลีนั้นจะต้องสอบนักธรรมให้ได้ก่อน ถ้าสอบนักธรรมตก บาลีก็โมฆะ คือผู้สอบได้ชั้นนักธรรมตรี มีสิทธิ์สอบได้แค่ ประโยค 1-2-3 นักธรรมโท มีสิทธิ์สอบประโยค 4-5-6 ส่วนนักธรรมเอก มีสิทธิ์สอบประโยค 7-8-9 (พระเฉลิมชาติชาติวโร. 2551: 25-28)

กล่าวโดยสรุป หลักสูตรการศึกษาปริยัติธรรมที่ได้มีการจัดวางไว้ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 ได้เป็นมาตรฐานในการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมให้เหมาะสมยิ่งขึ้นบ้าง แต่หลักการส่วนใหญ่ยังคงรูปแบบตามที่สมเด็จพระยาวชิรญาณวโรรสได้ทรงจัดไว้

ในปี พ.ศ. 2472 ทางคณะสงฆ์อนุญาตให้ครูที่เป็นคฤหัสถ์เข้าสอบไล่วิชานักธรรมตรีในสนามหลวง และต่อมาทางคณะสงฆ์ได้อนุญาตให้คฤหัสถ์ชายหญิงเข้าสอบความรู้นักธรรมในสนามหลวงได้ด้วย โดยกำหนดให้สอบพร้อมกับภิกษุสามเณรที่ราชอาณาจักร สำหรับหลักสูตรวินัยบัญญัตินั้น ไม่เหมาะกับคฤหัสถ์ จึงเปลี่ยนเป็นเบญจศีล เบญจธรรมและอุโบสถศีลเป็นหลักสูตรแทน สำหรับผู้เรียนธรรมศึกษาตรี เรียน 4 วิชา ส่วนธรรมศึกษาโทและเอก เรียนเพียง 3 วิชา ยกเว้นวิชาวินัย (สมศักดิ์ บุญปู. 2555: ออนไลน์)

กล่าวโดยสรุป การศึกษาแบบนักธรรมได้จัดแบบเปิดโอกาสให้ฆราวาสชายหญิงเข้าเรียนด้วย โดยแยกเป็นแผนกธรรมสำหรับภิกษุสามเณร และแผนกธรรมศึกษาสำหรับฆราวาสชายหญิงแบ่งเป็น 3 ชั้น นักธรรมศึกษาตรี ชั้นโทและชั้นเอก

1.2.5 สมัยปัจจุบัน(รัชกาลที่ 9)

สมัยรัชกาลที่ 9 มหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” และ “มหามกุฏราชวิทยาลัย” ได้ยกระดับการศึกษาขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะเมื่อ พ.ศ. 2512 มหาเถรสมาคมได้ออกคำสั่งมหาเถรสมาคมเรื่องการศึกษา ของมหาวิทยาลัยสงฆ์อันเป็นการรับรองว่าการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่งนั้นเป็นการศึกษาของสงฆ์อย่างเป็นทางการ ต่อมา รัฐบาลโดยการยินยอมของรัฐสภา ก็ได้ตราพระราชบัญญัติกำหนดวิถียุทธศาสตร์ ผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2527 ลงวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2527 และได้ตรา พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เมื่อพ.ศ. 2540

ลงวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2540 โดยให้มีสถานะเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐและเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลไทย จัดการเรียนการสอน ตั้งแต่ระดับปริญญาตรีถึงปริญญาเอก เปิดสอนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์และจัดหลักสูตรทั้งภาคภาษาไทยและภาคภาษาอังกฤษ เพื่อผลิตบัณฑิตเป็นสะพานเชื่อมเครือข่ายทั่วโลก แนวโน้มการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ในอนาคต (พระเฉลิมชาติ ชาตวีโร. 2551: 28)

ด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมของไทยนั้นมีการปรับปรุงให้ภิกษุสามเณรได้ศึกษาวิชาการสมัยใหม่ด้วย มีการประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมที่ได้ปรับปรุงใหม่เรียกว่า บาลีแผนใหม่ เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2507 และเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2514 กระทรวงศึกษาธิการ ด้วยความเห็นชอบของคณะสงฆ์ได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เพื่อให้ภิกษุสามเณรได้รับการศึกษาวิชาการทั้งฝ่ายพระปริยัติธรรมทั้งฝ่ายสามัญศึกษาควักกันไป (พระเฉลิมชาติ ชาตวีโร. 2551: 28)

ปัจจุบันการศึกษาพระปริยัติธรรมมี 4 ประเภท คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญศึกษา และการศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยที่การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แบ่งเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโทและชั้นเอก ในขณะที่การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี แบ่งเป็น 8 ชั้น คือ บาลีประโยค 1 - 2 เปรียญธรรม 3, 4, 5, 6, 7, 8 และ 9 ประโยค ส่วนการศึกษาแผนกสามัญศึกษา แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นกับระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และการศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ เป็นการศึกษาในระดับอุดมศึกษา แบ่งเป็น 2 มหาวิทยาลัย คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (พระมหาธวัชชัย รสเลิศ. 2551: 2)

กล่าวโดยสรุป การศึกษาของคณะสงฆ์ได้พลิกโฉมหน้าไปอย่างมาก โดยได้มีการจัดการ ศึกษาสมัยใหม่เพิ่มขึ้นอีก ไม่เหมือนสมัยดั้งเดิมที่เน้นอยู่เฉพาะการศึกษาแผนกนักธรรมและภาษา บาลีเท่านั้น แต่ได้เปลี่ยนมาเป็นระบบการศึกษาในรูปแบบของการศึกษาปริยัติธรรมแผนกนักธรรม แผนกบาลี ปริยัติธรรมสายสามัญ และ มหาวิทยาลัยระดับอุดมศึกษาขึ้นไป เพื่อเน้นให้พระสงฆ์มีความสมบูรณ์ทางความรู้ในหลาย ๆ ด้าน โดยเน้นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวต่างประเทศด้วย

1.3 ความสำคัญของการเรียนการสอนภาษาบาลี

สภาพของสถาบันพระพุทธศาสนาที่มีความเจริญรุ่งเรืองหรืออ่อนแอ มีความสำคัญอย่างยิ่ง มิใช่เฉพาะแต่ความรู้เรื่องของพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาความเจริญก้าวหน้า และความมั่นคงของสังคมไทยทั้งหมด (พระมหาธวัชชัย รสเลิศ. 2551: 1; อ้างอิงจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545: 1) ด้วยเหตุนี้ การดำรงรักษาการสอนของพระพุทธศาสนา จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับพุทธศาสนิกชนทั่วไปบุคคลที่มีหน้าที่ดำรงรักษาไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา คือ พุทธบริษัท 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา (พระธรรม

ปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). 2546: 8) โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระภิกษุ สามเณรนับว่าเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา เพราะหน้าที่หลักของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ คือ การปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุความพ้นทุกข์ของตนเอง การสั่งสอนธรรมเพื่อให้อื่นพ้นทุกข์ และการประยุกต์ธรรมเพื่อช่วยเหลือชาวบ้านให้พ้นทุกข์ในชีวิตประจำวัน

ในพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าทรงวางแผนการศึกษาไว้ 3 ชั้น คือ ชั้นปริยัติ ชั้นปฏิบัติและชั้นปฏิเวธ ชั้นปริยัติ ได้แก่ การศึกษาทางทฤษฎี คือ การศึกษาพระธรรมวินัยให้มีความรู้เป็นพื้นฐานโดยแจ่มแจ้งเสียก่อนว่า คำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีอะไรบ้าง ถ้าจะนำมาปฏิบัติจะอย่างไร และเมื่อปฏิบัติแล้วจะได้ผลอย่างไร ชั้นปฏิบัติ คือ การนำเอาพระธรรมวินัยมาปฏิบัติด้วยกาย วาจา ใจ และชั้นปฏิเวธ เป็นชั้นที่แสดงถึงผลของการปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (กองบาลีสนามหลวง. 2548: 158)

ในเมื่อคัมภีร์ต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา ล้วนจารึกด้วยภาษาบาลี ดังนั้น พระสงฆ์หรือพุทธศาสนิกชน จึงต้องเรียนภาษาบาลี เพื่อใช้ศึกษาหลักพระธรรมคำสอนจากคัมภีร์ต่างๆ ภาษาบาลีจึงได้รับความนิยมในวงการพระพุทธศาสนาอย่างกว้างขวาง การศึกษาพระธรรมวินัยและการศึกษาภาษาบาลี จึงเป็นของคู่กันมาโดยตลอด ต่อมาพระไตรปิฎกเริ่มได้รับการแปลเป็นภาษาไทยในสมัยรัชกาลที่ 3 รวมทั้งอรรถกถา และฎีกา ก็ได้รับการแปลเป็นภาษาไทยแทบทั้งหมด คนจึงหันมานิยมอ่านคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ฉบับที่แปลเป็นภาษาไทยมากขึ้น การศึกษาพระธรรมวินัยกับการศึกษาภาษาบาลีจึงค่อยๆ แยกจากกัน จากเดิมศึกษาภาษาบาลีเพื่อนำไปแปลคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ก็กลายมาเป็นการศึกษาตัวภาษาบาลีเอง อย่างไรก็ตาม การศึกษาภาษาบาลีก็ยังคงมีความจำเป็น และยังเป็นระบบการศึกษาหลักอย่างหนึ่งของพระสงฆ์ซึ่งปัจจุบันเรียกว่า “พระปริยัติธรรมแผนกบาลี” (สมชาย ไมตรี. 2539: 2-3)

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จัดได้ว่ามีความสำคัญที่สุด เนื่องจากพระปริยัติสังฆกรรมคือ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และอื่นๆ ล้วนบรรจุอยู่ในคัมภีร์ที่จารึกเป็นภาษาบาลีทั้งสิ้น ดังนั้นภาษาบาลี จึงได้ชื่อว่าเป็นภาษาที่รักษาหลักธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาไว้ได้อย่างสมบูรณ์ ถ้าหากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และอื่นๆ ซึ่งเป็นภาษาบาลีถูกทอดทิ้ง ไม่มีใครศึกษาเล่าเรียน การศึกษาวินัยก็มีโอกาสที่จะคลาดเคลื่อนผิดเพี้ยนไปจากต้นเดิม และเมื่อการศึกษาเกิดการผิดพลาดคลาดเคลื่อนก็จะเป็นเหตุให้พระศาสนาเสื่อมสูญไปได้อย่างแน่นอน (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). 2545: 26)

ดังนั้นการศึกษาภาษาบาลีจึงเป็นการศึกษาพระธรรมวินัยจากพระไตรปิฎกและรักษาพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาให้สืบทอดต่อไปยังชนรุ่นใหม่ เมื่อเข้าใจธรรมได้ถูกต้องย่อมสามารถนำธรรมไปปฏิบัติเป็นแบบอย่างถ่ายทอดชนรุ่นต่อไป อย่างไม่ผิดพลาดเคลื่อนไปจากเดิม และถือว่าเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาและเผยแผ่ศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองจากชนรุ่นปัจจุบันสู่ชนรุ่นใหม่

1.4 รูปแบบการศึกษาภาษาบาลี

รูปแบบการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในอดีตมีการเปลี่ยนแปลงเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน บางช่วงเวลาในยุคสมัยเดียวกันก็มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเด่นชัด บางช่วงเวลาก็ยังคงรักษารูปแบบไว้แม้จะเปลี่ยนยุคสมัยการปกครองก็ตาม รูปแบบการศึกษาภาษาบาลีมีการเปลี่ยนแปลงจากสมัยสุโขทัย อยุธา ธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจง่าย ผู้วิจัยจะกล่าวถึงรูปแบบการศึกษาภาษาบาลีที่เปลี่ยนแปลงเด่นชัด 3 ช่วงเวลาดังต่อไปนี้

ช่วงที่ 1 สมัยสุโขทัยถึงสมัยอยุธยา (รัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช)

ช่วงที่ 2 สมัยอยุธยา รัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชถึงสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์

ช่วงที่ 3 สมัยรัตนโกสินทร์ช่วงรัชกาลที่ 2 ถึงปัจจุบัน (รัชกาลที่ 9)

1.4.1 สมัยสุโขทัยถึงสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

รูปแบบการศึกษาของคณะสงฆ์ในสมัยสุโขทัยถือเอา “วัด” เป็นสถานที่ศึกษา ส่วน “พระ” คือ ผู้บริหารและผู้สอน พระที่เป็นผู้สอนในสมัยนั้นมีอยู่ 3 ระดับ คือ เจ้าอาวาสทำหน้าที่เป็นครูใหญ่ พระที่มีพรรษาสูงกว่า 5 พรรษาขึ้นไปทำหน้าที่สอนพระภิกษุ และพระที่มีพรรษาน้อยกว่านั้นทำหน้าที่สอนเด็กวัด หลักสูตรที่ใช้ศึกษานั้นยังไม่มีรูปแบบที่ซับซ้อนมากนัก การศึกษาภาษาบาลีในพระไตรปิฎก โดยจะให้ศึกษาเป็นตอนๆ คือ เบื้องต้นให้ศึกษาพระสุตตันตปิฎก เมื่อเรียนจบแล้วให้ศึกษาพระวินัยปิฎก เมื่อศึกษาจบแล้วจึงให้ศึกษาพระอภิธรรมปิฎกเป็นลำดับสุดท้าย นอกจากนี้พระภิกษุยังศึกษาศึกษาคัมภีร์ซึ่งมิใช่พระพุทธรักษาโดยตรงแต่แพร่หลายในสถานศึกษาพระปริยัติธรรม ได้แก่ คัมภีร์พระวิสุทธิมรรคซึ่งเป็นคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา (พระเฉลิมชาติ ชาติวโร. 2551: 30) นอกจากนี้พระยังได้ศึกษาวิชาการทางโลก ได้แก่ ศิลปะศาสตร์และวิชาการต่างๆดังมีปรากฏในประชุมพงศาวดาร ภาค 1 ว่า “ทรงเผด็จสงฆ์ทั้งหลาย ให้มาเล่าเรียนพระไตรปิฎกธรรม และศึกษาศิลปะศาสตร์ต่าง ๆ ...” (กรมศาสนา. 2516: 1-2) ต่อมาในสมัยอยุธยาในช่วงต้น รูปแบบการเรียนการสอนปริยัติธรรมเป็นเพียงแต่การเข้ามาศึกษาในข้ออรุทธข้อธรรมตามสมควร โดยไม่มีการสอบประเมินผลการเรียนการสอนอย่างเป็นกิจจะลักษณะ (พระเฉลิมชาติ ชาติวโร. 2551: 30)

1.4.2 สมัยอยุธยา รัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชถึงสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์

ในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้ทรงโปรดให้คณะสงฆ์เอาภาระธุระในการเรียนการสอนอย่างจริงจัง จึงมีการกำหนดหลักสูตร เวลาเรียน การประเมินผลและกำหนดฐานะของผู้สอบไล่ได้ ไว้เป็นการแน่นอน คือ มีการนำพระไตรปิฎกภาษาบาลีจำนวน 84,000 พระธรรมขันธ์ ผูกเป็นใบลานใช้เป็นหลักสูตรในการกำหนดชั้นเรียนโดยแยกเป็นปิฎกดังนี้คือ พระสุตตันตปิฎก จำนวน 21,000 พระธรรมขันธ์ พระวินัยปิฎก จำนวน 21,000 พระ

ธรรมชั้น พระอภิธรรมปิฎก จำนวน 21,000 พระธรรมชั้น แบ่งชั้นเรียนออกเป็น 3 ชั้น หรือ 3 ประโยค ตามปิฎกทั้งสามคือ

- 1 บาเรียนตรี ต้องแปลจนจบพระสูตร (จากภาษาบาลี)
- 2 บาเรียนโท ต้องแปลจนจบพระสูตรและพระวินัย
- 3 บาเรียนเอก ต้องแปลจนจบพระสูตร พระวินัย และพระอภิธรรม

ฉะนั้นผู้ที่เรียนจบบาเรียน ตรี โท เอก คือ ผู้ที่แปลจบพระไตรปิฎกทั้งหมด เรียกว่า มหาบาเรียนบาลี โดยใช้อักษรย่อว่า บ.บ. (ต่อมาสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงเปลี่ยนจาก บาเรียน เป็นเปรียญ) ในสมัยอยุธยานี้ ทรงโปรดให้จัดการเรียนการสอนในบริเวณพระบรมมหาราชวังเป็นหลัก ส่วนตามวัดต่างๆ ก็มีการเรียนการสอนบ้างเป็นแห่งย่อย ผู้สอนได้แก่องค์พระมหากษัตริย์เองบ้าง ราชบัณฑิตบ้าง และพระเถระผู้ทรงความรู้บ้าง หนังสือชั้นมูลฐานในการเรียน คือ มูลกัจจายน์ ซึ่งผู้เรียนจะเริ่มต้นเรียนเพื่อให้รู้จักวิธีก่อนเป็นเวลาอย่างน้อย 2 ปีแล้วจึงเรียนแปลพระไตรปิฎกได้เมื่อเห็นว่าผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในการแปลดีแล้ว ก็จะแจ้งให้ครูอาจารย์ได้ทราบ และให้เจ้าสำนักกราบทูลพระมหากษัตริย์ให้ทรงทราบเพื่อจะได้โปรดให้มีการประกาศสอบไล่วัดความรู้ของพระภิกษุสามเณร เรียกว่า “สอบสนามหลวง” โดยมีพระเจ้าแผ่นดินทรงเป็นประธานในการสอบใช้การแปลปากเปล่า ต่อหน้าคณะกรรมการอย่างน้อย 3 ท่านโดยกรรมการจะให้โอกาสแก่ผู้สอบซึ่งแปลปากเปล่านั้น แปลแก้ตัวเมื่อแปลผิดศัพท์หรือประโยคได้เพียง 3 ครั้ง ถ้ากรรมการทักเกิน 3 ครั้ง ถือว่าตกในประโยคนั้น ๆ ในสมัยนั้นต้องใช้เวลาเรียน 3 ปี จึงมีการสอบ 1 ครั้ง ผู้สอบไล่ได้จะได้รับการยกย่องให้มีศักดิ์เป็น “มหา” นำหน้าชื่อ (พระเฉลิมชาติ ชาติโว. 2551: 30-31)

1.4.3 สมัยรัตนโกสินทร์ช่วงรัชกาลที่ 2 ถึงปัจจุบัน (รัชกาลที่ 9)

ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ได้โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระสังฆราช (มี) เป็นประธานจัดการปฏิรูปการเรียนการสอนเสียใหม่ เปลี่ยนแปลงหลักสูตรจาก 3 ชั้น (บาเรียนตรี โท เอก) เป็น 9 ประโยค ตั้งแต่ประโยค 1-9 ดังนี้ (พระเฉลิมชาติ ชาติโว. 2551: 32-33)

ประโยค 1, 2 และ 3 สอบคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท ในการสอบต้องสอบให้ได้ทั้งสามประโยคในครั้งเดียวกัน จึงจะได้เป็นบาเรียน 3 ประโยค จัดเป็นบาเรียนจัตวา หรือบาเรียนสามัญ

ประโยค 4 สอบคัมภีร์มัจฉลัตถทีปนี ชั้นต้น เดิมเป็นบาเรียนตรี ต่อมาถือเป็นบาเรียนโทชั้นต้น

ประโยค 5 สอบคัมภีร์มุตตกวินัยวินิจจัย ต่อมาเปลี่ยนเป็นสอบคัมภีร์สารัตถสังคหะ เป็นบาเรียนโท

ประโยค 6 สอบคัมภีร์มัจฉลัตถทีปนี ชั้นปลาย ยังคงเป็นบาเรียนโท

ประโยค 7 สอบคัมภีร์ปฐมสมันตปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัย เป็นบาเรียน เอกสามัญญ

ประโยค 8 สอบคัมภีร์วิสุทธิมรรค เป็นบาเรียนเอกมัชฌิมาหรือบาเรียนเอกมัธยม

ประโยค 9 สอบคัมภีร์สารัตถทีปนี ฎีกาพระวินัย ต่อมาเปลี่ยนเป็นสอบคัมภีร์อภิธรรมมัตถกาวินี ฎีกาพระอภิธรรมมัตถสังคหะ

เมื่อสอบได้บาเรียน 3 ประโยค พระมหากษัตริย์จึงทรงตั้งเป็น "มหา"

ส่วนวิธีการสอบไล่ ยังคงใช้วิธีแปลปากเปล่าเช่นเดิม การสอบปริยัติธรรมก็ยังคงมีกำหนดไม่แน่นอน เพื่อมีเวลาว่างจากการศึกสงครามหรือกิจการปกครองภายใน จึงจะโปรดให้มีการสอบพระปริยัติธรรมเสียครั้งหนึ่ง ผู้ที่เข้าสอบต้องเข้าสอบต่อหน้าคณะกรรมการ ต่อหน้าพระที่นั่งในพระบรมมหาราชวัง โดยการจับฉลาก แล้วเข้าไปแปลบาลีด้วยปากเปล่า ซึ่งเรียกต่อกันมาว่า สมัยแปลด้วยปากเปล่า คณะกรรมการตัดสินให้คะแนนและรู้ผลกันในวันนั้น ผู้ที่สอบได้จะได้รับพระราชทานไตรจีวร แพร ซึ่งเป็นของที่มีค่ามาก

เมื่อถึงรัชกาลที่ 3 ทรงพระกรุณาโปรดให้กำหนดสอบพระปริยัติธรรม 3 ปีหนึ่งครั้ง และสืบต่อรูปแบบนี้จนถึงรัชกาลที่ 5 โดยมีวิธีการสอบคือ จะให้นักเรียนเข้าแปลในที่ประชุมพระราชาคณะที่ละรูป นักเรียนประโยค 3 แปลรูปละ 3 ลานคือ 30 บรรทัด มาในรัชกาลที่ 5 ลดลงเหลือ 20 บรรทัด ตั้งแต่ประโยค 4 ขึ้นไป แปลรูปละ 20 บรรทัด สำหรับประโยค 9 แปลรูปละ 10 บรรทัด ในระหว่างการสอบถ้าแปลไปไม่ตลอด อนุญาตให้ออกมาพิจารณาทบทวนข้างนอกได้ แล้วค่อยกลับไปแปลต่อ ถ้ายังแปลต่อไม่ได้ตลอด จนเวลาหมดถือว่าสอบตก สำหรับนักเรียนที่แปลได้จบประโยคในเวลาที่กำหนด เป็นอันว่า สอบได้ (สุเชาวน์ พลอยชุม. 2531: 95-97)

จนกระทั่งปี พ.ศ. 2459 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงเปลี่ยนระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ให้เล่าเรียนได้ง่ายและได้ผลรวดเร็วขึ้น โดยให้ยกเลิกการสอบความรู้บาลีด้วยวิธีแปลปากเปล่า มาเป็นการสอบด้วยวิธีเขียนแทนทุกประโยค (พระเฉลิมชาติ ซาติวโร. 2551: 34)

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงรจนานวโกวาทเพื่อทรงสอนพระภิกษุใหม่ผู้บวชชั่วคราว ระหว่างพรรษาเป็นเวลา 3 เดือน และเพื่อให้ได้ประโยชน์ทั่วไป จึงได้ให้ใช้หนังสือนวโกวาทเป็นแบบเรียน สำหรับนักธรรมชั้นตรี ทรงรจนาศรณวิภาคปริจเฉท 2 เป็นแบบเรียนสำหรับนักธรรมชั้นโททรงรจนาวินัยมุกกับพุทธประวัติเล่ม 1,2,3 เป็นแบบเรียนสำหรับนักธรรมชั้นเอกรวมทั้งได้ให้มีการแต่งเรียงความแก่กระทู้ธรรม เพื่อให้นักเรียนรู้จักแต่งเทศน์และแสดงธรรมเป็น ในชั้นต่อมาเมื่อคฤหัสถ์มีความประสงค์จะเรียน และสอบความรู้ นักธรรมชั้นบ้าง ทางคณะสงฆ์ก็ได้จัดให้มีการสอบธรรม สำหรับคฤหัสถ์ เรียกว่า ธรรมศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ ธรรมศึกษาตรี - โท - เอก ในส่วนของพระภิกษุสามเณรเรียกว่านักธรรม มีนักธรรมตรี - โท - เอก นักธรรมตรีจัดเป็นนวกภูมิเป็นบุพภาคของการเรียนบาลีประโยค 3

นักธรรมโทจัดเป็นมัชฌิมภูมิ เป็นบุพภาคของการศึกษาบาลี ในชั้นประโยค 4 ถึง ประโยค 6 นักธรรมเอกจัดเป็นเถรภูมิเป็นบุพภาคของการศึกษาบาลีประโยค 7 ถึงประโยค 9 และเปลี่ยนมาใช้ชื่อว่า เปรียญธรรม (ป.ธ.) ซึ่งได้ใช้มาจนถึงทุกวันนี้

การสอบในสมัยก่อนยังไม่กำหนดวันสอบที่แน่นอน กรรมการจะประกาศเป็นคราว ๆ ไปต่อมา ในปีพ.ศ. 2436 จึงกำหนดให้มีการสอบปีละครั้ง ปี พ.ศ. 2491 เปลี่ยนมาเป็นสอบปีละ 2 ครั้ง คือ ครั้งแรก สอบชั้น ป.ธ. 6-9 ครั้งที่ 2 ชั้นประโยค 1-2 และป.ธ. 3-5 ถึงปัจจุบัน

การสอบในปี 2541 กำหนดให้มีการเก็บวิชาที่สอบผ่านแล้วเป็นเวลา 2 ปี นำร่องชั้นประโยค 1-2 ก่อนโดยนับจากปีที่มีสิทธิ์สำหรับเก็บ เมื่อพ้นกำหนด 2 ปีแล้ว เป็นอันยกเลิก เช่น ปี 2541 สอบผ่านวิชาแปลมคธเป็นไทย เก็บไว้ 2 ปีคือ ปี 2542-2543 คงสอบเฉพาะวิชาบาลี ไวยากรณ์ แต่ระเบียบนี้ได้ยกเลิกไปตามประกาศกองบาลีสนามหลวง ลงวันที่ 22 ตุลาคม 2547 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 2548 โดยเปลี่ยนเป็นการสอบครั้งที่ 2 สำหรับนักเรียน ชั้นประโยค 1-2 ถึงชั้น ประโยค ป.ธ. 5 แทน โดยผู้มีสิทธิ์สอบจะต้องเป็นผู้ที่สอบครบทุกวิชาและสอบผ่านแล้วอย่างน้อย 1 วิชา (ยกเว้นวิชาบุรพภาค ป.ธ. 3) ในปีนั้น (กองบาลีสนามหลวง. 2553: 106-108)

อนึ่ง ผู้สมัครเข้าสอบชั้นประโยค 1-2 และ ป.ธ. 3 จะต้องสอบนักธรรมชั้นตรี ได้แล้ว ผู้สมัครเข้าสอบเปรียญโท คือ ประโยค 4, 5, 6 จะต้องสอบนักธรรมชั้นโทได้แล้ว ผู้สมัครเข้าสอบเปรียญเอก คือ ประโยค ป.ธ. 7, 8, 9 จะต้องสอบนักธรรมชั้นเอกได้แล้ว (กองบาลีสนามหลวง. 2553: 101-102)

1.5 ปัญหาการเรียนการสอนภาษาบาลีในประเทศไทย

ปัญหาการเรียนการสอนภาษาบาลี ตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้ 1) ปัญหาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี 2) ปัญหาการบริหารจัดการของสำนักเรียน 3) ปัญหาจำนวนพระภิกษุสามเณรลดน้อยลง 4) ปัญหาการขาดแรงจูงใจ 5) ปัญหาผู้เรียนสอบไม่ผ่านเกณฑ์จำนวนมาก 6) ปัญหาของผู้เรียนภาษาบาลี 7) ปัญหาด้านครูผู้สอนภาษาบาลี

1.5.1 ปัญหาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

เพื่อให้เกิดความเข้าใจผู้วิจัยขอให้ความหมายคำศัพท์ดังนี้

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี หมายถึง รูปแบบการศึกษาที่สอนภาษาบาลีโดยใช้คัมภีร์อรรถกถา เพื่อให้นักเรียนใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวและหลักธรรมต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาที่บันทึกไว้ในพระไตรปิฎก แบ่งเป็น 3 ระดับ 8 ชั้น คือ ระดับที่ 1 เปรียญตรี ตั้งแต่ชั้นประโยค 1-2 ถึงชั้นเปรียญธรรม 3 ประโยค (ป.ธ. 3), ระดับที่ 2 เปรียญโท ตั้งแต่ชั้นเปรียญธรรม 4-6 ประโยค(ป.ธ. 4-6), เปรียญเอก ตั้งแต่ชั้นเปรียญธรรม 7-9 ประโยค (ป.ธ. 7-9)

นักเรียน หมายถึง พระภิกษุสามเณรที่กำลังศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสำนักเรียน

โรงเรียน หมายถึง สถานศึกษาที่วัดจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

สำนักเรียน หมายถึง โรงเรียน หรือวัดที่จัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม หรือพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ซึ่งแบ่งเป็นสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครและสำนักเรียนคณะจังหวัด(ส่วนภูมิภาค)

สำนักเรียนส่วนกลาง หมายถึง สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร มีจำนวน 88 สำนักเรียน

สำนักเรียนคณะจังหวัด(ส่วนภูมิภาค) หมายถึง สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่ตั้งอยู่ในเขตส่วนภูมิภาค มีจำนวน 123 สำนักเรียน (กองบาลีสนามหลวงแผนกบาลี. 2554: 15-96)

ปัญหาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีหลายประการ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค แต่ในที่นี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาปัญหาของการศึกษาพระปริยัติธรรมเฉพาะในส่วนกลาง ซึ่งพบว่าผู้ศึกษาปัญหาพอสรุปได้ดังนี้เช่น

บุรทิน ขำภีรัฐ (2539: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสำนักเรียนส่วนกลาง พบว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเริ่มมีเมื่อ พ.ศ. 2484 โดยมีพื้นฐานมาจากการศึกษาพระไตรปิฎก และการศึกษาภาษาบาลี มีเป้าหมายของการศึกษาเพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ความเข้าใจในภาษาบาลี เพื่อให้สามารถศึกษาพระไตรปิฎกให้เข้าใจ และเป้าหมายอันดับรอง คือ เพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาในระดับสูง สภาพของหลักสูตร มีความเหมาะสมและครอบคลุมเป้าหมายของการศึกษา ส่วนเนื้อหาไม่ทันสมัย ไม่สอดคล้องกับสังคมยุคโลกาภิวัตน์ สภาพของการบริหาร มีการกำหนดขั้นตอนการวางแผนการดำเนินงานไว้ชัดเจน สภาพของงบประมาณ มีไม่เพียงพอ และงบประมาณส่วนใหญ่ได้มาจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (กรมการศาสนาเดิม) สภาพของอาคารสถานที่ ครู-อาจารย์ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และวิธีการเรียนการสอนที่ครูใช้มากที่สุดคืออธิบายและให้จด สภาพของสื่อ มีไม่เพียงพอ สภาพของการวัด และการประเมินผล มีการวัด และประเมินผลทั้งระหว่างเรียนกับครูที่วัด และเมื่อสิ้นปีสอบบาลีสนามหลวง

การจัดการเรื่องการศึกษาของคณะสงฆ์ ที่จัดในรูปแบบของโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยเฉพาะแผนกธรรม แผนกบาลี ซึ่งมหาเถรสมาคมเป็นผู้ดำเนินการจัดการศึกษาเองนั้นยังคงรูปแบบหลักสูตรการศึกษาโดยยึดแนวทางเดิม ๆ ที่ได้มีการจัดการศึกษามาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งยากต่อการเรียนรู้เพราะในแต่ละปีจะมีผู้สอบผ่านนักธรรมและบาลีไม่ถึงครึ่งของผู้เข้าสอบทั้งหมด ดังนั้น เมื่อการศึกษายากเกินไปจึงทำให้สามเณรบางส่วนเกิดความท้อถอย ลาสิกขาไปแสวงหาความรู้ทางโลก ที่ตนคิดว่าง่ายกว่า อีกประการหนึ่งก็คือการขาดแคลน

งบประมาณในการสนับสนุนการศึกษาอย่างพอเพียง วัดส่วนใหญ่ที่จัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมต้องดำเนินการจัดหาทุนทรัพย์เพิ่มเติมกันเอง (พระมหากฤษฎาภักดิ์ อิมพันธ์แบน. 2551: 33)

1.5.2 ปัญหาการบริหารจัดการของสำนักเรียน

ได้มีผู้ทำการวิจัยถึงปัญหาของการบริหารของสำนักเรียนต่าง ๆ พอจะสรุปได้ดังนี้

พระมหาธีรสุข ทุมมสาโร (2554: 84-85) ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี : กรณีศึกษา สำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร กล่าวโดยสรุปว่า จากการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสนามหลวง จะเห็นได้ว่า สำนักเรียนแต่ละแห่งไม่ได้ดำเนินการในการจัดการศึกษาแบบครบวงจร ทั้งการเรียนการสอน และการสอบวัดผลของการศึกษา แต่มีหน้าที่เพียงเตรียมความรู้แก่พระภิกษุสามเณรสำหรับเตรียมตัวเข้าสอบบาลีสนามหลวงเท่านั้น ระบบการจัดการศึกษาเช่นนี้ คล้ายกับการจัดสอบเทียบความรู้ ของกรมการศึกษานอกโรงเรียนในปัจจุบัน การจัดการเรียนการสอนในแต่สำนักเรียน จะมีความเป็นอิสระ ไม่ขึ้นตรงต่อกองบาลีสนามหลวง แต่จะมีความสัมพันธ์กันโดยผ่านการสอบ

กองแผนงาน กรมการศาสนา (2541: 23) วิจัยการพัฒนารูปแบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ผลการวิจัยในส่วนของบริหารจัดการสำนักเรียน พบว่า การบริหารจัดการของสำนักเรียนมีรูปแบบหลากหลายขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารสำนักเรียน ทำให้สำนักเรียนขาดความมั่นคง เพราะยึดติดกับตัวบุคคล นอกจากนี้สำนักเรียนในภูมิภาคส่วนใหญ่จะขาดแคลนในแทบทุกด้าน พระภิกษุสามเณรต้องศึกษาด้วยตนเอง เพราะวัดไม่ได้จัดการเรียนการสอนเป็นประจำจึงต้องหลังไหลเข้ามาศึกษาในเมืองหรือกรุงเทพมหานครเพื่อแสวงหาที่เล่าเรียน ทำให้ชนบทขาดแคลนพระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับสูง ที่จะทำประโยชน์แก่พระศาสนา ชุมชนและสังคม ส่วนปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีเรื่องควรแก้ไขเรียงลำดับความสำคัญดังนี้

1) งบประมาณ ไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน โดยเฉพาะวิธีการจัดสรรงบประมาณควรให้เป็นตามจำนวนผู้เรียน มิใช่ตามจำนวนผู้เข้าสอบหรือสอบได้รวมไปถึงค่าตอบแทนครูผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีได้น้อยไม่ทัดเทียมกับแผนกสามัญศึกษา

2) บุคลากร ครูผู้สอนในระดับชั้นสูง จะค่อนข้างขาดแคลน โดยเฉพาะในภูมิภาค

3) เอกสาร ตำรา คู่มือครู วัสดุการเรียนการสอน ห้องสมุดแหล่งค้นคว้าไม่เพียงพอ

4) การวัดผลการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีค่อนข้างเป็นปัญหาสำหรับผู้เรียน เพราะหากตกวิชาใดวิชาหนึ่ง ถือเป็นสอบตกทั้งหมด ไม่มีการสอบแก้ตัว ทำให้ผู้สอบ

เสียเวลาสอบใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความท้อถอย

5) การเรียนการสอน ต้องปรับปรุงเทคนิคการสอนของครู หรือใช้สื่อเทคโนโลยีเข้ามาช่วยประกอบการเรียนการสอน

6) การตรวจเยี่ยมจากคณะสงฆ์ผู้ปกครองมีน้อยมาก

7) ความร่วมมือช่วยเหลือระหว่างสำนักเรียน พื้นที่ส่วนใหญ่ดำเนินงานเป็นเอกเทศ

สุภาพร มากแจ้ง (2542: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิเคราะห์โครงสร้างการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ ศึกษาสภาพของสงฆ์ที่อยู่ในระบบศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ศึกษาความต้องการด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ศึกษาแนวทางพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แยกส่วนออกจากระบบการบริหารการศึกษาแห่งชาติ ทำให้เกิดปัญหาทั้งด้านการจัดการ งบประมาณ การบริหารหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน คุณภาพการศึกษา คุณภาพของบุคลากรทางการศึกษาทั้งผู้บริหารและครูสอน ตลอดจนสวัสดิการและความมั่นคงในอาชีพ หลักสูตรการศึกษาไม่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ซึ่งจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ต้องการขยายโอกาสทางการศึกษา ผู้ประสงค์จะเป็นศาสนทายาทและผู้บวชตามประเพณี

จากการศึกษาพบว่า การจัดการบริหารของสำนักเรียน ประสบปัญหาด้านการจัดการ การบริหาร กระบวนการสอน คุณภาพทางการศึกษา คุณภาพของครูสอน ขาดแคลนอุปกรณ์การเรียนการสอน และงบประมาณ

1.5.3 ปัญหาจำนวนพระภิกษุสามเณรลดน้อยลง

สาเหตุหนึ่งที่จำนวนพระภิกษุสามเณรลดน้อยลง ดังที่พระธรรมโกศาจารย์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) ได้กล่าวว่า “ตามที่กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) ได้ประกาศใช้ พ.ร.บ. การศึกษาภาคบังคับ 9 ปี (ป.1-ม.3) โดยมีผลบังคับใช้ในปีการศึกษา 2546 ส่งผลให้เด็กที่เข้าเรียนใน ร.ร.พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แผนกธรรม และแผนกบาลีมีจำนวนลดลงมาก เนื่องจากผู้ปกครองไม่กล้าส่งบุตรหลานที่จบชั้น ป.6 เข้าเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยเฉพาะในภาคเหนือ ผู้ปกครองเกรงว่าหากส่งลูกหลานเข้าเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมจะผิดกฎหมาย เนื่องจากการศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะสงฆ์ยังไม่มีความพร้อมรองรับที่สอดคล้องกับ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติปี 2542 ทำให้คณะสงฆ์เกรงว่าจะก่อให้เกิดปัญหาขาดแคลนศาสนทายาท จึงอยากให้กระทรวงเร่งออกกฎหมายว่าด้วยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะสงฆ์ โดยให้ครอบคลุมโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้งสามแผนก” (พระมหากุฎชาภักดิ์ อิมพันธ์์แบน. 2551: 10-11)

นายมนัส ภาคภูมิ ผอ.กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กล่าวว่า “ขณะนี้ได้มีพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ใน จ.หนองคาย อุดรธานี หนองบัวลำภู เลย สกลนคร และขอนแก่น ส่งหนังสือร้องเรียนไปยังคุณหญิงกษมาวรวรรณ ณ อุทยา ปลัด ศธ. ว่า ประสบปัญหาสามเณรลาสิกขาไปแล้วเกือบ 100 รูป เนื่องจากถูกผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สปช.) ในจังหวัดดังกล่าว ช่มชู้ผู้ปกครองว่าหากให้บุตรหลานเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมต่อไป จะถูกตำรวจจับเพราะโรงเรียนพระปริยัติธรรมจัดตั้งไม่ถูกต้องตามกฎหมายและไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานการศึกษา” (พระมหากุชาภักดิ์ อิมพันธ์แบน. 2551: 33)

ในสภาพปัจจุบัน จำนวนสามเณรก็ลดลงไป ดังจะเห็นได้จากสถิติต่อไปนี้

สถิติพระภิกษุสามเณรในประเทศ

ตั้งแต่ พ.ศ. 2541 - 2550 (ทั้งมหานิกายและธรรมยุติ)

พ.ศ.	พระภิกษุ		สามเณร		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
2541	265,956	75.20	87,695	24.80	353,651	100
2542	475,333	76.51	145,952	23.49	621,285	100
2543	267,300	73.20	97,840	26.80	365,140	100
2544	265,791	73.09	97,875	26.91	363,666	100
2545	267,818	72.22	103,026	27.78	370,844	100
2546	258,640	74.19	89,988	25.81	348,628	100
2547	265,355	77.66	76,352	22.34	341,707	100
2548	265,442	77.95	75,093	22.05	340,535	100
2549	250,437	79.19	65,830	20.81	316,267	100
2550	250,437	79.94	62,830	20.06	313,267	100

ที่มา: พระมหากุชาภักดิ์ อิมพันธ์แบน. (2551). ผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี. น. 4-5

จากสถิตินี้แสดงว่า พ.ศ. 2541 มีสามเณรทั้งหมด 87,695 รูป จากจำนวนพระภิกษุสามเณรทั้งสิ้น 353,651 รูป คิดเป็นร้อยละ 24.80 จำนวนสามเณรลดลงเรื่อย ๆ จนใน พ.ศ. 2550 มีสามเณร 62,830 รูป จากจำนวนพระภิกษุสามเณรทั้งสิ้น 313,267 รูป คิดเป็นร้อยละ 20.06 เท่านั้น จากสถิตินี้จะเห็นได้ว่าจำนวนผู้บวชเรียนเป็นสามเณรลดลงตามลำดับ

1.5.4 ปัญหาการขาดแรงจูงใจ

แม้ว่านโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษาของรัฐจะเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่ง ที่ส่งผลให้จำนวนศาสนทายาทลดลงก็ตาม แต่ก็ยังมีสาเหตุสำคัญอื่น ๆ ที่เป็นปัญหาดังนี้

จากการศึกษางานวิจัย พบที่จะสรุปสาเหตุสำคัญ ๆ ในการลดจำนวนลงของสามเณร (พระมหากฤษฎาภักดิ์ อิมพันธ์ุแบน. 2551: 10-11) ซึ่งถือว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสืบทอดพระพุทธศาสนาในอนาคต ดังต่อไปนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากสภาพความยากจนในครอบครัว ทำให้พ่อแม่ไม่สามารถจะส่งเสียให้บุตรหลานเล่าเรียนในชั้นสูง ๆ ต่อไปได้ ดังนั้น จึงได้นำเยาวชนมาบวชเป็นสามเณร เพื่อหาโอกาสศึกษาต่อทางโลกและทางธรรม

2) ด้านการบริหารจัดการของคณะสงฆ์ เช่น การให้ความสำคัญการพัฒนาศาสนวัตถุมากกว่าตัวบุคคล โดยแต่ละวัดมักจะให้ความสำคัญกับการก่อสร้างศาสนสถานมากกว่าที่จะสร้าง ศาสนบุคคล

3) ด้านการประพฤติดิถีพระธรรมวินัยของสามเณรเอง เป็นธรรมดาของวัยรุ่นที่มักมีนิสัยติดเพื่อน ชอบดารา แต่งตัวแปลกแหวกแนว เริ่มมีความสนใจในเพศตรงข้าม ชอบสิ่งแปลกใหม่ ฯลฯ ซึ่งสามเณรก็ถือว่าอยู่ในช่วงวัยรุ่น วัยที่อยากรู้อยากลอง จึงอาจมีการประพฤติดิถีพระธรรมวินัย ตั้งแต่เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นต้นไป จนทำให้พระผู้ปกครองต้องว่ากล่าวตักเตือนอยู่บ่อย ๆ นานเข้าก็เกิดความรู้สึกรำคาญ พาลคิดไปว่าชีวิตสมณะขาดเสรีภาพ จึงตัดสินใจชักชวนเพื่อนสละสมณเพศ รวมไปถึงเรื่องใหญ่ที่เป็นข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์

4) ด้านความศรัทธา จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านมากองปฏิเสธไม่ได้ว่า ได้เกิดวิกฤตศรัทธาในหมู่พุทธศาสนิกชนเป็นจำนวนมาก หลายคนไม่ยอมให้ลูกบวชเรียน เพราะเกิดความไม่ศรัทธาในวัตรปฏิบัติของภิกษุสามเณร ส่วนผู้ที่ยินยอมให้บุตรมาบวชเรียนนั้นก็เป็นการบวชในระยะสั้น ๆ เพื่อรักษาประเพณีอันดีงามที่สืบทอดกันมาเท่านั้น ซึ่งจากงานวิจัยพบว่า เยาวชนที่มาบวชส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับวัตถุประสงค์ของการบวชด้วยความศรัทธาในพระศาสนาในระดับที่น้อยที่สุด ส่วนสาเหตุที่บวชนั้นก็เพื่อทดแทนคุณบุพการี

แม้ว่าคณะสงฆ์จะใช้วิธีการชักชวนให้เด็กที่จบชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 ในวัย 12 ปี มาเรียนต่อชั้นมัธยมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แต่ปัญหาที่ตามมาคือเกิดความไม่เข้าใจของผู้ปกครองที่ว่าหากให้เด็กมาเรียนต่อในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแล้วจะผิดกฎหมาย ผู้ปกครองจะต้องได้รับโทษ จึงไม่ยอมส่งลูกหลานเข้าบวชเรียนและศึกษาต่อในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ อีกประการหนึ่งก็คือความเข้าใจที่ว่า การศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมนั้นไม่สามารถเทียบโอนความรู้กับการศึกษาระบบทางโลกได้ อาจจะทำให้มีปัญหาในเรื่องการศึกษาที่สูงขึ้นไปในอนาคตได้ ในเรื่องนี้ แม้จะยังไม่มียกกฎหมายมารองรับอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม แต่ในทางปฏิบัติที่ผ่านมานั้น ภาครัฐได้ยอมรับวุฒิทางการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมมาโดย

ตลอด มีสามเกณฑ์ที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสมัครเข้าสอบในระดับอุดมศึกษา ตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทุกปี (พระมหากษัตริย์ อิมพันธ์แบน. 2551: 11)

กล่าวโดยสรุป การขาดแรงจูงใจทำให้ผู้ที่จะเข้ามาบวชเรียนมีจำนวนลดน้อยลง ผู้ที่บวชเรียนแล้วแต่ไม่สามารถจะศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นได้จึงขาดแรงจูงใจในการบวชเรียน และเมื่อวุฒิทางการศึกษาไม่สามารถเทียบโอนไปยังสาขาที่ต้องการศึกษาต่อได้จึงลาสิกขาไป

1.5.5 ปัญหาผู้เรียนสอบไม่ผ่านเกณฑ์จำนวนมาก

ในปัจจุบันนี้เกิดการขาดแคลนผู้เรียนภาษาบาลีเนื่องจากจำนวนภิกษุสามเณรลดน้อยลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจำนวนของสามเณรทั่วประเทศลดน้อยลง การศึกษาปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ได้มีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการสอบโดยตั้งแต่ 30 ก.ย. 2547 ได้มีประกาศ ยกเลิกการเก็บวิชาที่สอบผ่านแล้วเป็นเวลา 2 ปี ชั้นประโยค 1-2 แล้วให้มีการสอบครั้งที่ 2 สำหรับผู้สอบผ่านแล้ว 1 วิชา ในปีนั้น ตั้งแต่ชั้นประโยค 1-2 ถึง ประโยค ป.ธ. 5 โดยกำหนดให้มีการสอบตามปกติ 1 ครั้ง และมีการสอบ ครั้งที่ 2 ในวิชาที่ไม่ผ่านในปีเดียวกันนั้น (กองบาลีสนามหลวง. 2549: 113)

การเรียนภาษาบาลีไม่มีการสะสมคะแนนระหว่างเรียน มีเฉพาะการสอบไล่เพื่อเลื่อนชั้นขึ้นไปเรียนประโยคต่อไป สำหรับการสอบครั้งที่สองนั้น จะต้องเป็นผู้สอบได้แล้ว 1 วิชาจึงจะได้โอกาสสอบซ่อมในวิชาที่ไม่ผ่าน ถ้าสอบครั้งที่ 1 นั้นนักเรียนสอบไม่ผ่านเลยแม้แต่วิชาเดียว จะไม่มีโอกาสได้เข้าสอบครั้งที่ 2 ถึงแม้ว่าผู้เข้าสอบมีโอกาสสอบครั้งที่ 2 เฉพาะในวิชาที่สอบไม่ผ่านในปีเดียวกัน ยังพบว่าพระภิกษุสามเณรที่ขอเข้าสอบภาษาบาลี มีจำนวนลดน้อยลง ดังจะเห็นได้จากสถิติต่อไปนี้

สถิติจำนวนพระภิกษุสามเณร ขอเข้าสอบความรู้บาลีสหามหลวง

ประโยค 1-2 ถึง ป.ธ. 9

ปี พ.ศ.	สำนักเรียน ส่วนกลาง	สำนักเรียน ส่วนภูมิภาค	รวม	ยอดลด-เพิ่มรวม (เทียบ 2 ศก)
2548			35,996	
2549	4,614	28,013	32,627	-3,369
2550	4,268	25,072	29,342	-3,287
2551	4,219	26,848	31,067	+1,725
2552	4,223	27,622	31,845	+778
2553	4,492	29,210	33,702	+1,857
2554	4,456	31,090	35,546	+1,844

ที่มา: กองบาลีสนามหลวง. (2548 – 2554). เรื่องสอบบาลีของสนามหลวง. น. 32

จากสถิตินี้ทำให้ทราบว่า จำนวนของพระภิกษุและสามเณรที่ขอเข้าสอบบาลีสนามหลวงมีแนวโน้มลดลงอย่างมากในช่วงปี 2548 – 2550 ต่อมาจึงมีจำนวนผู้ขอเข้าสอบเพิ่มขึ้นบ้าง แต่เมื่อพิจารณาดูจำนวนของปี พ.ศ. 2554 ยังมีจำนวนน้อยกว่าปี พ.ศ. 2548 อยู่ถึงจำนวน 450 รูป ทำให้เห็นได้ว่าจำนวนพระภิกษุสามเณรที่เข้าสอบมีจำนวนน้อยกว่าที่เคยสอบในปี พ.ศ. 2548 จำนวนภิกษุสามเณรที่สอบตกในแต่ละชั้นจะต้องสอบใหม่ในปีต่อไปจนกว่าจะสอบผ่าน เนื่องจากไม่มีการสอบเก็บคะแนน ผู้เรียนจึงต้องพยายามสอบให้ผ่านในแต่ละปี จำนวนผู้ที่สอบตกจึงสะสมเป็นจำนวนมาก แม้ในปีต่อมาจำนวนของผู้สอบได้ยังมีอัตราส่วนที่ต่ำมาก ดังในตาราง

ตารางแสดงผลการสอบประโยคบาลีสนามหลวง
รวมส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ครั้งที่ 1 ประโยค 1-2 ถึง ป.ธ. 9

ปี พ.ศ.	ส่งสอบ	คงสอบ	สอบได้	สอบตก	สอบครั้งที่ 2	% ที่สอบได้
2548	35,996	16,614	4,132	7,931	4,551	24.87
2549	32,627	19,327	3,821	10,666	4,840	19.77
2550	29,342	18,753	3,348	11,298	4,107	17.85
2551	31,067	18,470	2,790	11,920	3,760	15.11
2552	31,845	21,222	3,221	13,455	4,546	15.18
2553	33,702	21,139	3,234	12,583	5,322	15.30

ที่มา: กองบาลีสนามหลวง. (2548 – 2553). เรื่องสอบบาลีของสนามหลวง. น. 31

จากอัตราส่วนของผู้เข้าสอบต่อจำนวนผู้สอบได้ พบว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 มีอัตราส่วนผู้สอบได้ไม่ถึง ร้อยละ 20 ทำให้เห็นได้ชัดว่าการเรียนการสอนภาษาบาลีประสบปัญหาในด้านคุณภาพการเรียนการสอนจึงทำให้ผู้เรียนสอบไม่ผ่านเป็นจำนวนมาก ผู้เรียนไม่เข้าใจเนื้อหาภาษาบาลีอย่างถ่องแท้ ไม่สามารถสอบให้ผ่านเกณฑ์ได้ จึงทำให้จำนวนผู้ที่สอบตก มีอัตราส่วนมากกว่าผู้สอบได้

จากสถิติของจำนวนพระภิกษุสามเณรที่สอบผ่านประโยคบาลีสนามหลวงทุกชั้นประโยค มีจำนวนน้อย ผู้วิจัยจึงได้พิจารณาจากสถิติของผู้สอบผ่านในแต่ละประโยคพบว่า ในจำนวนผู้เข้าสอบภาษาบาลีในชั้นประโยค 1-2 มีจำนวนนักเรียนเข้าสอบมากกว่า ทุกชั้นประโยค แต่ในชั้นประโยค 1-2 นี้จำนวนของผู้มาสอบเทียบกับจำนวนผู้สอบได้คิดเป็นร้อยละ 7.76 ของผู้เข้าสอบ ซึ่งมีค่าน้อยที่สุดของทุกชั้นประโยค ดังจะเห็นได้จากสถิติต่อไปนี้

**บัญชีแสดงผลสอบประโยคบาลีสนามหลวง
รวมทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค พ.ศ. 2554**

ชั้นประโยค	คงสอบ	สอบได้	สอบตก	สอบครั้งที่ 2	คิดเป็น % ที่สอบได้
ป.ธ. 9	385	60	325	-	15.58
ป.ธ. 8	371	72	299	-	19.41
ป.ธ. 7	533	105	428	-	19.70
ป.ธ. 6	590	228	362	-	38.64
ป.ธ. 5	785	158	449	178	20.13
ป.ธ. 4	1,422	481	664	277	33.83
ป.ธ. 3	3,294	739	1,408	1,147	22.43
ประโยค 1-2	15,251	1,183	10,453	3,615	7.76
รวม	22,631	3,026	14,388	5,217	13.37

ที่มา: กองบาลีสนามหลวง. (2554). เรื่องสอบบาลีของสนามหลวง. น. 286

จากสถิติของผู้สอบผ่านในชั้นประโยค 1-2 มีจำนวนผู้เข้าสอบจำนวนมากแต่จำนวนผู้สอบได้นั้นมีจำนวนน้อย ถ้าคิดอัตราส่วนจำนวนผู้สอบได้คิดเป็นร้อยละ 7.76 ของผู้เข้าสอบ ซึ่งมีค่าน้อยที่สุดของทุกชั้นประโยค ซึ่งแต่ละปีผู้เข้าสอบในชั้นประโยค 1-2 จะมีผู้สอบตกจำนวนมาก ผู้วิจัยจึงหาวิธีแก้ไขปัญหการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในภาษาบาลีได้ง่ายขึ้นและสามารถสอบผ่านเกณฑ์ได้จำนวนมากขึ้น

1.5.6 ปัญหาของผู้เรียนภาษาบาลี

ได้มีผู้ทำการวิจัยถึงปัญหาของผู้เรียนพอสรุปได้ดังนี้

บุรทิน ขำภีรัฐ (2539: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสำนักเรียนส่วนกลาง พบว่า ด้านปัญหาของการศึกษาพบว่า ด้านที่นักเรียนเห็นว่าเป็นปัญหามากที่สุด คือ เนื้อหาวิชาทางบาลีเรียนเข้าใจยาก ด้านที่ครู-อาจารย์ เห็นว่าเป็นปัญหามาก คือ งบประมาณมีไม่เพียงพอ และหน่วยงานราชการไม่ให้การสนับสนุนงบประมาณอย่างจริงจัง ด้านที่ครู-อาจารย์ และนักเรียนเห็นว่าเป็นปัญหามาก คือ การเรียนการสอนที่ใช้วิธีท่องจำ และด้านที่ผู้บริหาร และครู-อาจารย์เห็นว่าเป็นปัญหามาก คือ ประชาชนทั่วไปมองไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ส่วนด้านที่ทั้งผู้บริหาร ครู-อาจารย์ และนักเรียน เห็นว่าเป็นปัญหามากคือมีนักเรียนสอบตกมาก ความต้องการทางการศึกษาของนักเรียน พบว่า ส่วนใหญ่มีความต้องการต่อในระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยทั่ว ๆ ไป รองลงมาคือ ศึกษาความรู้เฉพาะด้าน เช่น ภาษา คอมพิวเตอร์ ฯลฯ และต้องการศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยสงฆ์

สุนทร บุญสถิต (2543: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง สถานภาพ บทบาท และ ปัญหาของสามเณรในสังคมไทย พบว่า ส่วนใหญ่ของสามเณรและชาวพุทธกลุ่มตัวอย่าง มีทัศนคติที่ดีต่อการบวชเรียน ปัญหาการลดจำนวนลงของสามเณรไทยในปัจจุบัน มีสาเหตุจากการไม่นิยมส่งเสริมให้บุตรหลานบวชเรียนเป็นสามเณรของกลุ่มชาวพุทธที่มีความพร้อมด้านฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม สำหรับกลุ่มชาวพุทธที่มีแนวโน้มส่งเสริมให้บุตรหลานบวชเรียนเป็นสามเณรมากที่สุดคือ กลุ่มชาวพุทธที่ประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและปัญหาทางสังคม ในครอบครัว ที่หัวหน้าครอบครัวมีสถานภาพเป็นหม้าย หย่าร้าง หรือเป็นผู้ปกครองของเด็กชายที่บิดา มารดา เสียชีวิตหรือหย่าร้าง

พระมหาหรรษา นิธิบุญยากร ได้ทำวิจัยเรื่อง วิฤทธิพุทธศาสนา: ศึกษากรณี การบรรพชาเป็นสามเณรในประเทศไทย (2523 - 2543) พอที่จะสรุปสาเหตุสำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้ ด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากสภาพความยากจนในครอบครัว ทำให้พ่อแม่ไม่สามารถจะส่งเสริมให้บุตรหลานเล่าเรียนในชั้นสูง ๆ ต่อไปได้ ดังนั้น เยาวชนส่วนใหญ่ที่ตัดสินใจเข้ามาบวชเณร ก็เพื่อจะหาโอกาสศึกษาต่อทางโลกและทางธรรม สามเณรส่วนใหญ่มีเป้าหมายจะลาสิกขาไปครองเพศคฤหัสถ์ ในอนาคต หลังจากจบการศึกษาเล่าเรียนแล้ว เพื่อช่วยเหลือยกระดับฐานะของครอบครัวต่อไป เยาวชนบางราย หลังจบการศึกษาภาคบังคับแล้วก็เข้าสู่ตลาดแรงงาน เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว มิได้สนใจบวชเรียน (พระมหาหรรษา นิธิบุญยากร. 2545: 53)

ปัญหาของผู้เรียนภาษาบาลีได้แก่ ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาวิชาภาษาบาลีได้ยาก การเรียนในชั้นเรียนจะเน้นให้เรียนแบบท่องจำ ระหว่างเรียนเมื่อผู้เรียนไม่เข้าใจและท่องจำไม่ได้จึงเกิดความท้อถอยไม่ศึกษาต่อ ผู้เรียนที่เรียนโดยไม่เข้าใจหลักไวยากรณ์ของภาษา เมื่อสอบไม่ได้จึงเลิกเรียนไป จึงหันไปเรียนทางโลกหรือลาสิกขาไป

1.5.7 ปัญหาด้านครูผู้สอนภาษาบาลี

ได้มีผู้ทำการวิจัยถึงปัญหาของครูผู้สอนภาษาบาลี พอสรุปได้ดังนี้
คณินนิตย์ จันทบุตร (2544 : 27) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนบาลีดังนี้ว่า ปัญหาหลักสูตรเก่าแก่ ล้าสมัย ไม่เหมาะกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากยึดระบบเดิม ไม่ว่าจะกาลเวลาจะเปลี่ยนแปลงไป

ปัญหาครูผู้สอน ขาดการบำรุงขวัญหรือกำลังใจจากคณะสงฆ์ เนื่องจากยึดจารีตเดิมตั้งแต่อดีต เมื่อ 100 ปีที่แล้วว่า การศึกษาเป็นเรื่องของแต่ละวัดแต่ละสำนักเรียนจะดำเนินการสอน คณะสงฆ์รับผิดชอบเฉพาะการสอน ไม่รับผิดชอบในการจัดการศึกษา

ปัญหาผู้เรียน ก่อนปี 2505 การศึกษาด้านพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ยังเป็นที่นิยมในกลุ่มประชาชนภาคอีสาน ภายหลังวัดได้จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมสายสามัญขึ้น ซึ่งง่ายกว่าและมีทางเลือกในการศึกษาต่อมากกว่าในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจึงทรุดลงตามลำดับ

ปัญหาการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนมีลักษณะตามเกิด ซึ่งขึ้นอยู่กับวิธีการสอนของครูแต่ละคนที่ได้รับการถ่ายทอดมา การเรียนการสอนยังยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลางและตำราเป็นหลัก การวัดผลใช้แบบอัตนัยเป็นหลัก

ปรเมศวร์ ภูมลเมือง (2544: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2505 - 2542 การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2505 - 2542 ทั้ง 3 แผนก คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญ และการศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคของการจัดการศึกษาทั้ง 3 แผนก ผลวิจัยพบว่า การขาดแคลนครูที่มีความรู้ความสามารถ งบประมาณที่จำกัดมีผลต่อการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี และแผนกสามัญ คณะสงฆ์แต่ละสำนักต้องช่วยเหลือตนเองคือรับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา และสรรหาผู้มีความรู้และประสบการณ์มาช่วยในการบริหารจัดการ

พระมหาธีรสุข ทุมมสาโร (2554: บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี : กรณีศึกษา สำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารครูผู้สอนและนักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและแนวทางในการจัดการศึกษา ดังนี้ ๑) ปัญหาอุปสรรคด้านหลักสูตร คือ เนื้อหาของหลักสูตร มีมากเกินไป ขาดการแก้ไขปรับปรุง และไม่เหมาะสมกับผู้เรียนในปัจจุบัน ๒) ปัญหาอุปสรรค ด้านการจัดการเรียนการสอน คือ การจัดครูเข้าสอนยังไม่เป็นระบบและได้มาตรฐาน

กล่าวโดยสรุปปัญหาการขาดแคลนครูสอนภาษาบาลีที่มีความสามารถ เป็นปัญหาที่มีมานานหลายปี มีหลายสำนักเรียนที่ขาดแคลนครูสอน อีกทั้งยังขาดแคลนงบประมาณครูสอนจึงออกจากสำนักเรียนไป ทำให้การเรียนการสอนไม่ประสบผลสำเร็จ เมื่อขาดแคลนครูสอนทำให้ผลการเรียนไม่ประสบผลสำเร็จ ผู้เรียนต้องชวนช่วยเรียนเอง ผู้เรียนจำนวนมากจึงสอบไม่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด

1.6 แนวทางในการแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนภาษาบาลี

แนวทางในการแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนภาษาบาลี มีผู้วิจัยหลายท่านให้ความเห็นพอสรุปได้ดังนี้

พระเฉลิมชาติ ซาติวโร (2551: บทคัดย่อ) ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย พบว่า จำเป็นต้องมีการพัฒนาควบคู่ไปพร้อมกับการแก้ไขปัญหา ซึ่งจะเป็นต้องการทำ 4 ด้านคือ 1 ด้านการพัฒนาาระบบ 2 ด้านการพัฒนาบุคลากร เน้นการนำบุคลากรที่มากด้วยประสบการณ์และได้รับการยอมรับจากสังคมมาเป็นแม่แบบทางการศึกษา 3 ด้านการพัฒนาสถานที่ เน้นพัฒนาศูนย์กลางการศึกษาเป็นที่เรียนรวมประจำเขตหรือจังหวัด 4 ด้านการพัฒนาตัวผู้เรียน สร้างแรงจูงใจ ความภาคภูมิใจและความหวังในการพัฒนาตนเองให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

พระเฉลิมชาติ ชาติวโร (2551: 92) กล่าวว่า ควรปรับเปลี่ยนกระบวนการสอนและระยะเวลาการศึกษา ปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนซึ่งเดิมมักเน้นการท่องจำมาเป็นความสมดุลระหว่างการท่องจำและการคิดแบบวิเคราะห์วิจารณ์ ควรสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ใหม่ๆ โดยมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอน พร้อมทั้งนำเครื่องมือหรือเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดความรู้ที่หลากหลาย ส่วนเรื่องระยะเวลาในการศึกษาควรจัดให้กระชับมากยิ่งขึ้น เพื่อความสะดวกในการเรียน

พระมหาชนแดน สมบุตฺร (2549: 104) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี สำนักเรียนกรุงเทพมหานคร เรียงลำดับตามความสำคัญ เป็นลำดับแรก ประกอบด้วย การมีคุณลักษณะความเป็นครูสอนที่ดี และการพัฒนาศักยภาพครูให้ปฏิบัติงานการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุผล กระบวนการบริหารงานวิชาการ ความพร้อมของโรงเรียนและการกำหนดนโยบายการศึกษาของโรงเรียน การดำเนินงานด้านวัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีการศึกษา การเป็นผู้นำในการบริหารงานวิชาการ และการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการศึกษา (พระมหาชนแดน สมบุตฺร. 2549: 120) จากข้อค้นพบที่ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลี สำนักเรียนในกรุงเทพมหานคร เรียงตามลำดับความสำคัญเป็นอันดับแรก ได้แก่ การมีคุณลักษณะความเป็นครูสอนที่ดีและการพัฒนาศักยภาพครูให้ปฏิบัติงานการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุผล ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรมเป็นพระภิกษุทั้งหมดเป็นผู้ที่มีคุณวุฒิ วิทยุฒิ และพรพรณาในการบวชเรียนสูง มีวัตรปฏิบัติที่ดั่งงามตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ก่อให้เกิดเป็นอุปนิสัยส่งผลต่อความเป็นครูที่ดี นอกจากนี้หากครูผู้สอนมีการพัฒนาให้มียุทธศาสตร์ความเป็นครูที่ดี ได้แก่ การมีความรับผิดชอบและเอาใจใส่ต่อหน้าที่การจัดการเรียนการสอน การมีความอดทนและเสียสละในการจัดการเรียนการสอน การมีศักยภาพออกแบบการเรียนการสอนที่หลากหลาย การใช้ความรู้ความสามารถจากการฝึกอบรมหลักสูตรและการสอนมาพัฒนาการจัดการเรียนการสอน การใฝ่ศึกษาค้นคว้าเรื่องการจัดการเรียนการสอนจากสื่อและแหล่งวิทยากรอื่น ๆ และการได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้ทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน (พระมหาชนแดน สมบุตฺร. 2549: 125) สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุไรรัตน์ เอิบกมล ที่พบว่า ครูที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและนำหลักสูตรไปใช้ในการเรียนการสอนได้ สามารถเลือกจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เหมาะสมตามหลักสูตร จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนการสอน จัดหาจัดทำและใช้สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมรวมถึงการดำเนินการวัดผลประเมินผลการเรียนให้เป็นไปตามระเบียบถูกต้องและเป็นปัจจุบัน และนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ส่งผลให้การบริหารงานวิชาการมีผลสำเร็จสูงขึ้น (พระมหาชนแดน สมบุตฺร. 2549: 126) สอดคล้องกับ กฤตกร กล่อมจิต (พระมหาชนแดน สมบุตฺร. 2549: 126; อ้างอิงจาก สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา(สกศ). 2547: 17-18) พบว่า บุคลากรครูในโรงเรียนร่วมกันรับผิดชอบต่อ

หน้าที่และเอาใจใส่ต่อการศึกษานำให้ประสบผลสำเร็จอย่างดี พิณสุตา สิริธรรังศรี (พระมหาชนแดน สมบุตร. 2549: 126; อ้างอิงจาก พิณสุตา สิริธรรังศรี. 2547: 29-31) พบว่า เจตนาที่แรงกล้าและศรัทธาที่มุ่งมั่นของครูผู้สอนในการรับผิดชอบหน้าที่ การหมั่นศึกษาค้นคว้าตำราวิชาการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน และมีความเอาใจใส่กิจกรรมทุกอย่างของนักเรียนเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้การจัดการศึกษามีผลสัมฤทธิ์ที่ดี และพัฒนา เล็งเรียบ พบว่า ครูที่ได้รับการศึกษาอบรมมีความสามารถในการสอนและมีความรับผิดชอบในหน้าที่การงานจะจัดการเรียนการสอนได้ดี ซึ่งส่งผลดีต่อการบริหารวิชาการ (พระมหาชนแดน สมบุตร. 2549: 126)

พระมหาธีรสุข ทุมมสาโร (อุปไชย) (2554: บทคัดย่อ) กล่าวว่า แนวทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี คือ 1) ด้านหลักสูตรควรปรับปรุงเนื้อหาของหลักสูตรให้ได้คุณภาพและเหมาะสมกับผู้เรียน 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน ควรปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีความยืดหยุ่นเหมาะสม กับผู้เรียน 3) ด้านสื่อการเรียนการสอน ควรมีส่วนการเรียนการสอนที่ทันสมัยเพิ่มขึ้น และปรับปรุงหนังสือเรียนให้ได้มาตรฐาน 4) ด้านการเรียนการสอน ควรมีกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพิ่มขึ้น 5) ด้านการวัดผลและประเมินผล ควรกำหนดเวลาในการวัดผลให้เหมาะสม ควรมีการวัดผลด้านอื่นนอกเหนือจากการวัดความจำและควรมีการบันทึกข้อมูลการวัดผล อย่างเป็นระบบ

กล่าวโดยสรุป แนวทางในการแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนภาษาบาลี ดังนี้

1 ด้านการพัฒนาบุคลากร เน้นการนำบุคลากรที่มากด้วยประสบการณ์และได้รับการยอมรับจากสังคมมาเป็นแม่แบบทางการศึกษา

2 ควรปรับเปลี่ยนกระบวนการสอน ปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนซึ่งเดิมมักเน้นการท่องจำมาเป็นความสมดุลระหว่างการท่องจำและการคิดแบบวิเคราะห์วิจารณ์

3 ระยะเวลาการศึกษา ควรจัดให้กระชับมากยิ่งขึ้น เพื่อความสะดวกในการเรียน

4 การมีคุณลักษณะความเป็นครูสอนที่ดีและการพัฒนาศักยภาพครูให้ปฏิบัติงานการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุผล กระบวนการบริหารงานวิชาการ ความพร้อมของโรงเรียนและการกำหนดนโยบายการศึกษาของโรงเรียน การดำเนินงานด้านวัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีการศึกษา

5 ครูผู้สอนมีการพัฒนาให้มีคุณลักษณะความเป็นครูที่ดี ได้แก่ การมีความรับผิดชอบและเอาใจใส่ต่อหน้าที่การจัดการเรียนการสอน การมีความอดทนและเสียสละในการจัดการเรียนการสอน การมีศักยภาพออกแบบการเรียนการสอนที่หลากหลาย มาพัฒนาการจัดการเรียนการสอน การใฝ่ศึกษาค้นคว้าเรื่องการจัดการเรียนการสอนจากสื่อและแหล่งวิทยาการอื่น ๆ มีความสามารถในการสอนและมีความรับผิดชอบในหน้าที่

6 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เหมาะสมตามหลักสูตร จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนการสอน จัดหาจัดทำและใช้สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม

2. สื่อวีดิทัศน์

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสื่อวีดิทัศน์ มีรายละเอียดดังนี้คือ 1) ความหมาย ความสำคัญ และคุณค่าของสื่อวีดิทัศน์ต่อการเรียนการสอน 2) ประเภทของสื่อวีดิทัศน์ที่ใช้ในการเรียนการสอน 3) การพัฒนาและการผลิตสื่อวีดิทัศน์ 4) การใช้สื่อวีดิทัศน์ประกอบการสอน 5) ขั้นตอนการสอน โดยใช้สื่อวีดิทัศน์ 6) เทคนิคการใช้สื่อวีดิทัศน์ประกอบการสอน

2.1 ความหมาย ความสำคัญ และคุณค่าของสื่อวีดิทัศน์ต่อการเรียนการสอน

ความหมาย ความสำคัญและคุณค่าของสื่อวีดิทัศน์ที่มีต่อการเรียนการสอนนั้น ประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

2.1.1 ความหมายของสื่อวีดิทัศน์

ปัจจุบันสื่อวีดิทัศน์ประเภทวีซีดีและดีวีดีนับว่าเป็นสื่อการสอนที่นับวันจะมีบทบาทและอิทธิพลที่สำคัญต่อวงการการศึกษา ช่วยในการเผยแพร่วัฒนธรรม ข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งด้านการเรียนการสอน ช่วยให้สาธารณชนได้รับความรู้มากยิ่งขึ้น ดังนั้นเพื่อให้เข้าใจความหมายของ “วีดิทัศน์” ตรงกัน จึงได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

คำว่า “วีดิทัศน์” เป็นคำที่ราชบัณฑิตยสถาน (2532: 3) บัญญัติขึ้นเพื่อใช้ในเชิงวิชาการ มาจากคำว่า Video ซึ่งหมายถึงเครื่องแสดงภาพเพื่อความเพลิดเพลิน แต่ถ้าแปลตรงตามตัวก็แปลว่า “เกี่ยวกับภาพเพื่อความเพลิดเพลิน” (ราชบัณฑิตยสถาน. 2532: 3)

วีดิทัศน์ หมายถึง กระบวนการบันทึกสัญญาณภาพและเสียงไว้ในสื่อกลางที่เป็นวัสดุทางไฟฟ้า และยังรวมไปถึงการถ่ายทอดสัญญาณภาพและเสียงโดยผ่านอุปกรณ์ทางอิเล็กทรอนิกส์ไปยังผู้รับ (นิธิวัฒน์ พงดาวิรัตน์. 2553: 20 อ้างอิงจาก บุญเที่ยง จุ้ยเจริญ. 2534: 179)

วีดิทัศน์ หมายถึง กระบวนการนำเสนอภาพและเสียง ในรูปแบบบันทึกซ้ำ และการทำซ้ำโดยใช้แถบวีดิทัศน์ (นิธิวัฒน์ พงดาวิรัตน์. 2553: 20 อ้างอิงจาก Hanson. 1987: 197)

ศาสตราจารย์บรรจบ พันธุเมธา ได้เสนอคำว่า วีดิ ซึ่งเป็นคำสันสกฤต ที่อาจจะแปลงอักษรเป็น วีดิ ในภาษาไทยได้และมีเสียงใกล้เคียงกับ video ด้วย คำว่า วีดิ ในภาษาสันสกฤต แปลว่า enjoyment, pleasure เมื่อนำคำว่า “ทัศน์” มาลงท้ายในลักษณะเดียวกับคำว่า โทรทัศน์ จะลงรูปเป็น วีดิทัศน์ ซึ่งหากจะแปลความหมายอย่างง่าย ๆ ก็อาจแปลได้ว่า เครื่องที่แสดงภาพเพื่อความเพลิดเพลิน ถ้าแปลตรงตามตัวก็แปลว่า “เกี่ยวกับภาพเพื่อความเพลิดเพลิน” (นิธิวัฒน์ พงดาวิรัตน์. 2553: 20)

กิดานันท์ มลิทอง (2540: 183) ได้ให้ความหมาย แผ่นวีดิทัศน์ (Videodisc) ว่า เป็นวัสดุ แผ่นกลมทำด้วยพลาสติกที่บันทึกความจำด้วยแสง ในระบบแอนะล็อกที่สามารถ

บันทึกข้อมูลที่เป็นตัวอักษร ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และเสียงได้เป็นจำนวนมาก เป็นสิ่งที่ได้รับการขนานนามว่า “แผ่นบันทึกที่เล่นกับโทรทัศน์”

จากความหมายดังกล่าว จึงพอสรุปได้ว่า สื่อวีดิทัศน์ หมายถึง บทเรียนที่นำเสนอภาพและเสียง บันทึกลงบนแถบบันทึกภาพที่ผลิตขึ้นในลักษณะภาพเคลื่อนไหว สามารถเก็บบันทึกข้อมูลในสื่อบันทึกชนิดต่าง ๆ มีอุปกรณ์เช่น เครื่องรับโทรทัศน์ หรือคอมพิวเตอร์ เป็นเครื่องแสดงภาพและเสียง เพื่อใช้ในการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น และยังช่วยกระตุ้นผู้เรียนให้อยากเรียนรู้และสนใจบทเรียนมากขึ้น

2.1.2 ความสำคัญของสื่อวีดิทัศน์

สื่อวีดิทัศน์เป็นสื่อการเรียนการสอนที่มีความสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

วีดิทัศน์เป็นสื่อที่สามารถนำเสนอการใช้ภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียนได้อย่างสมบูรณ์ ผู้เรียนสามารถฟังเสียงและชมภาพในขณะเดียวกัน โดยภาพที่ปรากฏบนจอจะช่วยให้ผู้เรียนเห็นรายละเอียดต่าง ๆ เช่น อายุ เพศ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การแต่งกาย สถานภาพทางสังคม อารมณ์โดยสังเกตจากสีหน้า (Facial expression) และท่าทาง (Gesture) อันจะทำให้ผู้เรียนฟังเข้าใจได้ง่ายขึ้น อีกทั้งยังได้เรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างกันในสังคมอีกด้วย (นิธิวัฒน์ พงดาวิรัตน์. 2553: 20 อ้างอิงจาก Lonergan.1984: 4)

เกดเดส และสเตอร์ทริตจ์ (นิธิวัฒน์ พงดาวิรัตน์. 2553: 21) ได้ให้ความเห็นว่าการที่วีดิทัศน์เป็นสื่อที่สามารถชมภาพและได้ยินเสียงไปพร้อม ๆ กันทำให้ภาษามีชีวิตชีวาและมีความหมายมากยิ่งขึ้น รวมทั้งยังเป็นการนำชีวิตจริง (Real world) มาสู่ห้องเรียนอีกด้วย

เล็มเลช (นิธิวัฒน์ พงดาวิรัตน์. 2553: 21 อ้างอิงจาก Lemlech. 1998: 187) กล่าวว่าวีดิทัศน์เป็นเทคโนโลยีที่จูงใจในการเรียนและให้ข้อมูลได้มากกว่าหนังสือเรียน รวมทั้งยังสามารถเปิดย้อนกลับซึ่งทำให้ผู้เรียนค้นหาตัวบ่งชี้และข้อมูลเพิ่มเติมได้ หลังจากการชมวีดิทัศน์แล้ว ผู้เรียนยังนำข้อมูลที่ได้มาช่วยในการแก้ปัญหา (Problem-solving) ต่อไป

การเรียนการสอนในปัจจุบัน สื่อวีดิทัศน์เป็นสื่อชนิดหนึ่งที่มีความนิยม มีคุณค่าและความสำคัญของวีดิทัศน์ดังนี้ (นิธิวัฒน์ พงดาวิรัตน์. 2553: 24)

1. เป็นสื่อที่สามารถนำเสนอสื่อการสอนหลายชนิด เช่น สไลด์ภาพยนตร์ เทปบันทึกเสียง ฯลฯ มาใช้รวมกันกับการสอนทางโทรทัศน์ได้อย่างสะดวก เรียกว่า เป็นการใช้สื่อประสม ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์

2. เป็นอุปกรณ์การสอนที่สำคัญ ใช้ได้กับผู้เรียนทุกระดับชั้น

3. สามารถใช้สอนกับผู้เรียนที่มีจำนวนมากได้ในเวลาเดียวกัน

4. ใช้ในการสาธิตให้เห็นภาพและเสียงได้อย่างชัดเจน ในบทเรียนที่มีการแสดงเป็นตัวอย่างวิชาการที่มีการปฏิบัติจริง เช่น การทดลองในเชิงวิทยาศาสตร์

5. สามารถเอาชนะข้อจำกัดเกี่ยวกับระยะเวลา สถานที่ ที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ช่วยให้เข้าถึงผู้เรียน และเข้าใจได้ง่าย

6. ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสอน โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญ ช่างานูการ หรือผู้มีความรู้พิเศษต่าง ๆ ในแต่ละสาขาวิชามาเป็นผู้สอนทางโทรทัศน์

7. ช่วยให้ครูประจำชั้นสามารถปรับปรุงเทคนิคในการสอนของตนให้มีประสิทธิภาพ

8. สามารถสื่อสารได้อย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีและช่วยให้เกิดการปฏิบัติ

9. สามารถใช้สอนหลักการมโนทัศน์และกฎเกณฑ์ได้ผลดี

กล่าวโดยสรุปวีดิทัศน์เป็นสื่อการเรียนการสอนที่มีความสำคัญและมีประสิทธิภาพ ในการเรียนการสอนอย่างมาก เพราะสื่อความหมายให้ผู้เรียนเข้าใจได้ง่ายขึ้น สามารถนำเสนอการใช้ภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียนได้อย่างสมบูรณ์ ผู้เรียนสามารถฟังเสียงและชมภาพในขณะเดียวกัน โดยภาพที่ปรากฏบนจอจะช่วยให้ผู้เรียนเห็นรายละเอียดต่าง ๆ สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในเนื้อหาการเรียนการสอน เกิดความกระตือรือร้นและสนุกสนานเพลิดเพลิน อันจะเป็นแรงจูงใจในการเรียน จัดเป็นสื่อการเรียนส่วนตัวที่ผู้เรียนสามารถเปิดสื่อเพื่อเรียนรู้ด้วยตนเองได้ตลอดเวลาที่ต้องการ สามารถเลือกเปิดปิดได้ง่าย เลือกดูเฉพาะส่วนเนื้อหาที่ต้องการเรียนได้สะดวก พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ได้ง่าย ครูสามารถปรับปรุงเทคนิคในการสอนของตนให้มีประสิทธิภาพ

2.1.3 คุณค่าของสื่อวีดิทัศน์ต่อการเรียนการสอน

วีดิทัศน์ทางการศึกษา เป็นอุปกรณ์ทางการศึกษาที่มีคุณค่ายิ่งประเภทหนึ่ง ได้มีผู้กล่าวถึงคุณค่าของวีดิทัศน์ไว้พอสรุปได้ดังนี้

ซัชชัย วัฒนเบญจโสภาน (2540: 11-12) กล่าวถึงคุณค่าของวีดิทัศน์ทางการศึกษาโดยกล่าว ไว้เป็นข้อๆ ดังนี้

1. สามารถนำสื่อต่างๆ เข้ามาร่วมกันในรูปแบบของสื่อประสมได้
2. ใช้สอนได้ทั้งกลุ่มใหญ่และกลุ่มเล็ก
3. มีประสิทธิภาพในการสื่อสารสูง เนื่องจากมีทั้งภาพและเสียง
4. เป็นสื่อที่ครูสร้างขึ้นได้เองโดยไม่ยากนัก
5. เป็นสื่อที่สามารถใช้สอนแทนครูได้

กิดานันท์ มลิทอง (2535: 146) กล่าวถึงข้อดีของโทรทัศน์ไว้ซึ่งสามารถสรุปเป็นคุณค่าของวีดิทัศน์ทางการศึกษาได้ว่า

1. สามารถใช้ในสภาพที่มีผู้เรียนจำนวนมากและมีผู้สอนจำนวนจำกัด เพราะสามารถแพร่ภาพและเสียงไปยังห้องเรียนต่างๆ และผู้เรียนที่อยู่ตามบ้านได้

2. เป็นสื่อการเรียนการสอนที่สามารถนำสื่อหลายอย่างมาใช้ร่วมกันได้ โดยสะดวกในรูปแบบ ของสื่อประสมเพื่อให้เกิดความรู้ที่สมบูรณ์
3. เป็นสื่อที่ช่วยเสริมประสิทธิภาพทางการสอนได้โดยการเชิญผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ที่มีความสามารถพิเศษในแต่ละแขนงวิชามาเป็นผู้สอนโดยบันทึกเป็นรูปแบบวีดิทัศน์
4. สามารถสาธิต (Demonstrate) ได้อย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้เรียนเห็นสิ่งต่างๆ ที่ต้องการและ สามารถเน้นได้โดยเทคนิคการถ่ายใกล้ (close-up) เพื่อขยายภาพหรือวัสดุให้ผู้เรียน เห็นได้อย่าง ชัดเจน
5. ช่วยปรับปรุงเทคนิคการสอนของครูประจำและครูฝึกสอน เช่นในการใช้ สอนแบบจุลภาค

กล่าวโดยสรุป สื่อวีดิทัศน์เป็นสื่อที่สามารถนำรูปธรรมมาประกอบการสอนได้ อย่างสะดวกรวดเร็ว ช่วยให้ผู้เรียน ได้รับความรู้ที่ทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เพราะ สามารถเผยแพร่ภาพและเสียงของเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นหรือเรื่องราวที่อยู่ไกลๆ มาให้ชมได้ เรียนเข้าใจตามต้องการ เป็นสื่อที่ครูสร้างขึ้นได้เองโดยไม่ยากนัก เป็นสื่อที่สามารถใช้สอนแทนครู ได้ เป็นสื่อที่ช่วยเสริมประสิทธิภาพทางการสอนได้โดยการเชิญผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่มีความสามารถ พิเศษในแต่ละแขนงวิชามาเป็นผู้สอนโดยบันทึกเป็นรูปแบบวีดิทัศน์ ใช้สอนได้ทั้งกลุ่มใหญ่และ กลุ่มเล็ก

2.2 ประเภทของสื่อวีดิทัศน์ที่ใช้ในการเรียนการสอน

ประเภทของสื่อวีดิทัศน์ที่ใช้ในการเรียนการสอน มีผู้จัดประเภทไว้ดังนี้

นิธิวัฒน์ พองดาวิรัตน์ (2553: 22) ได้แบ่งวีดิทัศน์ที่ใช้ในการเรียนการสอน

ภาษาอังกฤษออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. วีดิทัศน์ที่ผลิตขึ้นมาสำหรับใช้ในการเรียนการสอนภาษา (ELT video materials) ได้แก่
  - 1.1 วีดิทัศน์ที่มีผู้สอนในตัวสื่อโดยตรง (Direct teaching video) ผู้สอนจะเป็นผู้ ดำเนินรายการในขณะเดียวกัน เนื้อหาจะเป็นการนำเสนอตัวอย่างของการใช้ภาษาในสถานการณ์ ต่าง ๆ นิยมใช้กับผู้เรียนในระดับต้น เช่น วีดิทัศน์ชุด Follow Me และ Dynamic English เป็นต้น
  - 1.2 วีดิทัศน์ที่เป็นแหล่งข้อมูล (Resource video) เนื้อหาจะเป็นการนำเสนอ ตัวอย่างของการใช้ภาษาในแต่ละบริบทโดยไม่มีผู้สอนปรากฏในจอภาพ และแบ่งตามระดับของ ความยากง่าย จึงใช้ได้กับผู้เรียนทุกระดับ เช่น Video English
  - 1.3 วีดิทัศน์ที่ผลิตขึ้นเอง (Self-made video/In-house materials) เป็นการ ร่วมมือกันผลิตขึ้นระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน หรือผู้เรียนกับผู้เรียน ในขณะทำกิจกรรมทางภาษา กิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งที่ต้องใช้ภาษาจริง (Real English) และในสถานการณ์จริง (Real world)
2. วีดิทัศน์ที่ไม่ได้ผลิตขึ้นมาสำหรับใช้ในการเรียนการสอนภาษา (Non-ELT video materials/Authentic video materials) ได้แก่

2.1 วิดีทัศน์ที่มีขายตามท้องตลาด (Commercially-produced video) เช่น ภาพยนตร์ (Films) สารคดี (Documentaries)

2.2 วิดีทัศน์ที่ผู้สอนบันทึกมาจากรายการทางโทรทัศน์ (Off-air recordings/Off-air materials) เช่น ภาพยนตร์ (Films) ละคร (Soap-opera serial stories) ละครตลกขบขัน (Sitcom comedy series) การ์ตูน (Cartoons) ข่าว (News) เป็นต้น

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ (2533: 731-736) ได้อธิบายความรู้ เรื่อง รูปแบบรายการวีดิทัศน์ ว่า รูปแบบ (Format) หมายถึง วิธีการและลีลาการนำเสนอเนื้อหาสาระ และสิ่งที่มีอยู่ในรายการวีดิทัศน์ จำแนกรูปแบบได้หลายวิธี ตามประเภทของรายการวีดิทัศน์ เสนอรูปแบบดังนี้

1) รูปแบบพูดคนเดียว เป็นรายการที่ผู้พูดปรากฏตัวพูดคุยกับผู้ชมเพียงผู้เดียว ส่วนมากจะมีภาพประกอบเพื่อมีให้เห็นหน้าผู้พูดอยู่ตลอดเวลา

2) รูปแบบสนทนา เป็นรายการที่มีคนพูดคุยกันสองคน

3) รูปแบบอภิปราย

4) รูปแบบสัมภาษณ์

5) รูปแบบเกม

6) รูปแบบรายการสารคดี

7) รูปแบบละคร

8) รูปแบบสารคดีละคร

9) รูปแบบสารคดีและการทดลอง

10) รูปแบบเพลงและดนตรี

11) รูปแบบการถ่ายทอดสด

12) รูปแบบนิตยสาร

2.3 การผลิตและการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์

การผลิตและการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ประกอบด้วย 1) การผลิตสื่อวีดิทัศน์ 2) การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.3.1 การผลิตสื่อวีดิทัศน์ การผลิตสื่อเพื่อการสอน เป็นการลงทุนสูง จึงต้องมีการศึกษา และวางแผนอย่างดีซึ่ง สุรชัย สิกขาบัณฑิต (2528: 26-48) กล่าวถึงการผลิตรายการว่า จะต้องดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ๆ ดังนี้

1. ขั้นการวางแผนผลิตรายการ เป็นขั้นที่สำคัญต่อผลของรายการที่ผลิตที่ออกมา

1.1 ทำการศึกษาจุดมุ่งหมายและเป้าหมายในการทำรายการเทปวีดิทัศน์ทางการศึกษา ผู้ผลิตรายการจะต้องศึกษาเนื้อหาหลักสูตรวิชานั้นๆ ต้องทราบจุดหมายทั่วไปของ

เนื้อหา แล้วนำเนื้อหามาวิเคราะห์กำหนดกลุ่มเป้าหมาย (Target Group) และจุดมุ่งหมายเฉพาะ และควรกำหนด วิธีการนำไปใช้ด้วยว่า จะนำไปใช้ในการสอนในลักษณะใด เช่น นำเข้าสู่บทเรียน อธิบายเนื้อหาใน บทเรียนหรือสรุปบทเรียน

1.2 รวบรวมทรัพยากรและศึกษาข้อขัดข้องในการผลิตโดยจะต้องศึกษาว่ามีแหล่ง ทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้ในกระบวนการผลิตอะไรบ้าง มีเพียงพอหรือไม่ทรัพยากรและ ข้อขัดข้องที่ต้องรวบรวมและศึกษามีดังนี้

1.2.1) เครื่องมือ วัสดุและอุปกรณ์ ต้องศึกษาว่ามีเครื่องมือ วัสดุและ อุปกรณ์ที่จำเป็น จะต้องใช้ในการถ่ายทำเพียงใด ผู้ผลิตจะต้องเข้าใจขีดความสามารถในการทำงาน ของเครื่องมือและ อุปกรณ์ด้วย อีกทั้งจะต้องเป็นผู้ตรวจสอบด้วยว่าวัสดุที่มีอยู่เพียงพอหรือไม่และ ใช้กับเครื่องมือหรือ อุปกรณ์ที่มีอยู่ได้หรือไม่

1.2.2) บุคลากร กระบวนการผลิตทำได้หลายแบบ ผู้ผลิตรายการต้อง ศึกษา ขีดความสามารถ ความรับผิดชอบและประสบการณ์ของบุคลากร ซึ่งคุณภาพของรายการ ขึ้นอยู่กับ ความสามารถของบุคลากรเป็นสำคัญ

1.2.3) งบประมาณผู้ผลิตรายการ ผู้ผลิตรายการจะต้องมีงบประมาณที่ เพียงพอ ถ้า งบประมาณมีจำกัด การวางแผนควรทำในขอบเขต

1.2.4) ปัญหาสิทธิทางกฎหมาย ผู้ผลิตรายการต้องศึกษากฎหมาย เกี่ยวกับสิทธิใน การถ่ายทำ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิส่วนบุคคล หรือสิทธิต่อทรัพย์สินของบุคคล เพื่อ ป้องกันการถูกฟ้องร้องได้

1.3 การเขียนหัวข้อเนื้อหาและการเลือกแบบการนำเสนอการผลิตรายการ เทปวีดิทัศน์เพื่อการศึกษา จำเป็นต้องอิงเนื้อหาในหลักสูตรเป็นสำคัญ ผู้ผลิตรายการอาจจะคัด เนื้อหาจากตำราเรียน ซึ่งเมื่อนำมาผลิตรายการวีดิทัศน์จะต้องนำเนื้อหานั้นมาเขียนเป็นแบบการ นำเสนอที่เหมาะสมกับ ลักษณะสื่อวีดิทัศน์ รูปแบบการนำเสนอทางวีดิทัศน์ที่เป็นที่นิยม เช่น แบบสัมภาษณ์ แบบอภิปราย แบบบรรยาย และแบบบรรยายโดยไม่ให้เห็นตัวผู้บรรยาย (Off-camera 47 aerations)

2. เตรียมการผลิตรายการบทวีดิทัศน์ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

2.1 การเขียนบท (Script) เป็นการวางโครงสร้างของรายการบทวีดิทัศน์ที่ ดีควรเป็นแบบ ง่ายๆ ไม่ซับซ้อน ข้อความ รูปภาพหรือสัญลักษณ์ ควรให้การสื่อความหมายได้ ชัดเจน คำบรรยายภาพ และภาพต้องสัมพันธ์กัน ภาษาที่ใช้ควรให้เหมาะสมกับระดับผู้เรียน

2.2 การเตรียมบุคลากร ผู้ผลิตรายการจะต้องติดต่อประสานงานกับบุคคล ต่างๆ ซึ่งได้แก่ ผู้เขียนบท ผู้กำกับรายการ ฝ่ายเทคนิคและผู้แสดง ฯลฯ เพื่อช่วยทำหน้าที่ต่างๆ ในการผลิตรายการ

2.3 การเตรียมงานศิลปะ การเตรียมงานจะต้องอยู่ภายใต้คำแนะนำของผู้ผลิตรายการและ ผู้กำกับ เพื่อให้งานศิลปะสนองจุดหมายของรายการ อีกทั้งเหมาะสมกับการสื่อความหมายทางวิดิทัศน์

2.4 การเตรียมฉากและอุปกรณ์ประกอบการซ้อม ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายสำหรับฝ่ายเทคนิคและแสดง

3. การดำเนินรายการเป็นขั้นตอนที่จะทำการผลิตรายการวิดิทัศน์ ซึ่งถ้าได้ปฏิบัติตามขั้นตอน ต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วอย่างเคร่งครัด ความผิดพลาดของรายการที่จะมีในขั้นนี้ก็ มีน้อย รายการที่ได้จะมีคุณภาพติดตามไปด้วยซึ่งความสำเร็จของการดำเนินรายการขึ้นอยู่กับความสามารถ ของผู้กำกับรายการและคณะผู้ร่วมงานทุกคน ในขั้นนี้ก็จะเริ่มถ่ายทำตามบทที่ได้เขียนไว้จากนั้นจึง นำมาตัดต่อเพื่อเรียบเรียงภาพให้เสร็จสมบูรณ์ยิ่งขึ้นแล้วจึงบันทึกเสียง บรรยายเสียงดนตรีและเสียง ประกอบต่างๆ (รุ่งศักดิ์ เยื่อใย. 2552: 42-43)

2.3.2 การพัฒนาสื่อวิดิทัศน์

การพัฒนาสื่อวิดิทัศน์นั้น สามารถดำเนินการพัฒนาเป็นขั้นตอน ตามรายละเอียดดังนี้ (กิดานันท์ มลิทอง. 2543: 271-274)

1. การกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาสื่อวิดิทัศน์

เป็นสิ่งสำคัญที่จะควบคุมให้สร้างโปรแกรมเป็นไปตามวัตถุประสงค์และใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพตามที่ต้องการ การกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาบทเรียนมีข้อที่ต้องพิจารณา ดังนี้

- 1.1 หัวข้อของงานที่จะนำมาพัฒนาสื่อวิดิทัศน์
- 1.2 วัตถุประสงค์ที่ต้องการ
- 1.3 ผู้ใช้ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย
- 1.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการใช้สื่อวิดิทัศน์

2. การวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนนี้ถือว่าสำคัญที่สุดที่จะทำให้การสื่อความหมายด้วยสื่อวิดิทัศน์บรรลุตามวัตถุประสงค์และสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายก่อนที่จะนำไปสร้างเป็นโปรแกรมนำเสนอ ในขั้นตอนนี้มีประเด็นที่ต้องพิจารณา ดังนี้

- 2.1 ขอบเขตและรายละเอียดของเนื้อหาที่จะนำเสนอ
- 2.2 วิธีการนำเสนอ
- 2.3 ระยะเวลาในการนำเสนอ
- 2.4 วิธีการตรวจสอบและปรับปรุงเนื้อหา
- 2.5 การสร้างสรรค์บรรยากาศร่วม

2.6 วิธีการประเมิน

3. การเขียนบทหรือเค้าโครงเรื่องราว

เมื่อได้รายละเอียดเนื้อหา ตามขั้นตอนต่างๆและตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายแล้วผู้วิจัยจำเป็นต้องเขียนบทหรือเค้าโครงเรื่องราว เพื่อกำหนดแนวการดำเนินเรื่องของเนื้อหาที่จะนำเสนอ สำหรับการเขียนบทนั้นมีขั้นตอนดังนี้

3.1 การสร้างผังดำเนินงาน (Flowchart)

ผังดำเนินงานมีความจำเป็นในการควบคุมหรือกำหนดขั้นตอนการทำงานของสื่อวีดิทัศน์ การสร้างผังดำเนินงานจะมีความสัมพันธ์กับวิธีการออกแบบว่าจะให้บทเรียนมีการทำงานเป็นแบบใด

3.2 การจัดทำบท

การเขียนบทเป็นการแจกแจงรายละเอียดลงไปว่าในแต่ละส่วนของสื่อวีดิทัศน์จะประกอบด้วยภาพ ข้อความ ภาพเคลื่อนไหว เสียงหรือเพลงประกอบมีหรือไม่ การเรียงลำดับการทำงาน การวางหน้าจอบนอย่างไร การกำหนดแหล่งข้อมูลว่าได้มาอย่างไรจากไหน

4. การเตรียมข้อมูลสำหรับบท

ข้อมูลที่บรรจุลงไปในบท มีได้ทั้งภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว ข้อความ และอื่นๆ โดยต้องมีการจัดเตรียมขึ้นมาก่อนที่จะนำไปบรรจุในสื่อวีดิทัศน์ มีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องดังนี้

4.1 การจัดเตรียมภาพสำหรับโปรแกรม

การนำภาพจากหนังสือหรือตำราทำได้โดยการใช้เครื่องสแกนภาพ (Scanner) หรือกล้องถ่ายวีดิทัศน์ ภาพนิ่งที่นิยมใช้กันมากจะมี 2 รูปแบบ คือกราฟิกแผนที่บิต (Bitmapped graphics) หรือ กราฟิกแรสเตอร์ (Rastergraphics) เป็นกราฟิกที่แสดงด้วยจุดภาพในแนวตั้งและแนวนอนเพื่อประกอบรวมเป็นภาพ ภาพที่อยู่ในรูปแบบนี้จะมีชื่อลงท้ายด้วย .gif, .tiff, และ .bmp กราฟิกเส้นสมมติหรือกราฟิกเชิงวัตถุ (Object-oriented graphics) การทำภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวที่ใช้ในสื่อประสมหมายถึงภาพกราฟิกเคลื่อนไหว หรือภาพแอนิเมชัน(Animation) เป็นการนำภาพกราฟิกหรือภาพนิ่งมาสร้างให้ดูเคลื่อนไหวโดยการใช้โปรแกรมสร้างภาพเคลื่อนไหว สำหรับภาพเคลื่อนไหวแบบวีดิทัศน์สามารถทำได้โดยใช้โปรแกรมและอุปกรณ์เฉพาะโดยเครื่องคอมพิวเตอร์จะต้องมีการ์ดจับภาพซึ่งทำหน้าที่จับสัญญาณวีดิทัศน์ โปรแกรมที่ใช้ได้แก่ SnagIt 5 จับภาพที่แสดงการเคลื่อนไหวในเครื่องคอมพิวเตอร์ โปรแกรมอะโดเบ พรีเมียร์ (Adobe Premiere) ใช้ในการทำภาพเคลื่อนไหวจากการนำภาพนิ่งหลายภาพมาเรียงต่อเนื่อง ปกติแล้วแฟ้มภาพวีดิทัศน์มีขนาดใหญ่มาก จึงต้องลดขนาดแฟ้มลงโดยใช้เทคนิคการบีบอัดภาพ (Compression)รูปแบบของภาพวีดิทัศน์บีบอัดที่ใช้ทั่วไปได้แก่ Quicktime AVI และ MPEG ด้วยวิธีต่างๆเหล่านี้ทำให้สามารถได้ภาพต่างๆเข้ามาใช้ในโปรแกรมบทเรียนได้ตามความต้องการการออกแบบหน้าจอภาพควรทำแบบร่าง (layout) ก่อนโดยพิจารณาหลักเบื้องต้นในการออกแบบ 3 ประการดังนี้

1. การจัดภาพ (Arrangement) ภาพและคำอธิบายควรจัดให้ดึงดูดความสนใจของผู้ชมและนำไปสู่รายละเอียดที่เกี่ยวข้องได้ด้วย ดังนั้น เส้นนำ ช่องว่างและวัสดุในการจัดภาพจึงเป็นองค์ประกอบเบื้องต้น

2. ความสมดุล (Balance) แบบและรูปร่างของภาพที่ใช้ต้องมีความสมดุล การจัดความสมดุลของภาพอาจเป็นแบบFormal เป็นการทำให้ภาพดูมีระเบียบและนิ่ง (Static) ส่วนการจัดสมดุลแบบ Informal จะทำให้ภาพออกมาดูมีชีวิตชีวา (Dynamic)

3. สี (Color) ช่วยในการออกแบบและจัดภาพได้หลายประการได้แก่ การทำภาพให้ดูเป็นจริง การเน้นย้ำในเรื่องความแตกต่าง ความเหมือน ความสำคัญและการอ่านง่าย รวมไปถึงการให้อารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ นอกจากนี้ผู้จัดทำควรมีความรู้และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับการประดิษฐ์ตัวอักษรโดยต้องพิจารณาถึง แบบอักษร ควรเป็นแบบที่อ่านง่าย มีขนาดตัวอักษรโตพอเหมาะช่องไฟต้องเหมาะสมและมีสีที่ควรตัดกับสีพื้นเพื่อให้อ่านง่าย ย้ำความสำคัญและดึงดูดความสนใจ

4.2 การจัดเตรียมเสียง

ในการบันทึกเสียงโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ทำได้โดยใช้โปรแกรมบันทึกเสียง(Sound recorder) ซึ่งมีอยู่ในโปรแกรมไมโครซอฟต์วินโดวส์ อย่างไรก็ตามเครื่องคอมพิวเตอร์จะต้องมีการ์ดเสียง (Sound card) เช่น ซาวด์ บลาสเตอร์(Sound blaster)เสียงที่ใช้ในสื่อประสมถูกเก็บเป็นแฟ้มข้อมูลที่โปรแกรมประพันธ์สามารถนำไปใช้ประกอบการทำบทเรียนได้ ที่นิยมใช้มี 2 รูปแบบ คือ Waveform (WAV) เป็นแฟ้มเสียงจริงมีขนาดใหญ่ต้องได้รับการบีบอัดก่อนนำไปใช้ และ Musical Instrument Digital Interface (MIDI) เป็นการสังเคราะห์เสียงเพื่อสร้างเสียงใหม่ มีขนาดแฟ้มเล็กกว่า WAV แต่คุณภาพเสียงด้อยกว่า

4.3 การลงข้อมูลที่เป็นข้อความ

การลงข้อมูลที่เป็นข้อความสามารถลงได้โดยตรงในโปรแกรมประพันธ์ หรืออาจนำจากแฟ้มข้อมูลตัวหนังสือ(Text File) เข้าไปก็ได้

5. การสร้างสื่อวีดิทัศน์

การสร้างสื่อวีดิทัศน์เป็นขั้นตอนที่รวบรวมเอาสิ่งต่าง ๆ ที่ได้จัดเตรียมไว้ได้แก่ภาพนิ่งภาพเคลื่อนไหว ภาพวีดิทัศน์ ข้อความ และเสียงมารวมกันโดยใช้โปรแกรมประพันธ์สำหรับการจัดเรียง ลำดับการทำงานและรายละเอียดต่าง ๆ ได้ทำตามผังงานและเค้าโครงเรื่องราวที่กำหนดไว้หากไม่ใช้โปรแกรมประพันธ์

6. การทดสอบสื่อวีดิทัศน์

การทดสอบสื่อวีดิทัศน์มีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบความสมบูรณ์ของเนื้อหาและหาข้อผิดพลาดของสื่อวีดิทัศน์ ถึงแม้ว่าในระหว่างการสร้างผู้สร้างจะทำการทดสอบการทำงานของสื่อวีดิทัศน์ที่ละส่วนอยู่แล้ว แต่สุดท้ายจะต้องทดสอบทั้งหมดเพื่อดูการทำงานที่สัมพันธ์กันของทุกหน่วย ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ จากนั้นเป็นการทดสอบหาประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์

ทัศน์ให้ได้ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ การทดสอบ แต่ละขั้นตอนหากเกิดปัญหา ไม่ว่าจะป็นบทหรือเค้าโครงเรื่องทั้งหมด จะต้องกลับไปแก้ไขในส่วนนั้นใหม่ และจะต้องทำการทดสอบเช่นเดิมจนกระทั่งบรรลุตามวัตถุประสงค์

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนมีการดำเนินการดังนี้ การกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ การวิเคราะห์เนื้อหา การเขียนบทหรือเค้าโครงเรื่องราว การเตรียมข้อมูลสำหรับบท การสร้างสื่อวีดิทัศน์ การทดสอบสื่อวีดิทัศน์

2.4 การใช้สื่อวีดิทัศน์ประกอบการสอน

การใช้สื่อวีดิทัศน์ประกอบการสอนเป็นส่วนหนึ่งในสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อการศึกษาที่มีศักยภาพในการประยุกต์ใช้ได้ดี สามารถเพิ่มพูนประสบการณ์ของผู้เรียนให้กว้างขวางในหลายด้าน การใช้วีดิทัศน์ประกอบการเรียนการสอนให้ได้ผลนั้น ผู้สอนต้องวางแผนการสอนและเตรียมการสอนเป็นอย่างดี เช่น ดูบทเรียนล่วงหน้าเพื่อเตรียมการสอนคำศัพท์ เลือกเทคนิคการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ จัดเตรียมภาระงาน และกิจกรรม ในแต่ละขั้นตอนของการใช้วีดิทัศน์ประกอบการสอน (อัจฉรา สัปพันธ์. 2538: 69) ซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญหลายท่านได้แนะนำเกี่ยวกับขั้นตอนการสอนโดยใช้วีดิทัศน์ ดังนี้

ฮอดเด็ป (วัลลยา บริสุทธิพันธ์. 2539: 31) ได้ทำการวิจัยเรื่องการใช้วีดิโอเทปเป็นเครื่องมือช่วยสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ 2 โดยแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มใช้วีดิโอเทปเป็นเครื่องมือช่วยสอนกลับกลุ่มที่ไม่ใช้วีดิโอเทปเป็นเครื่องมือช่วยสอน ผลปรากฏว่าการสอนบทเรียนทั้ง 4 ทักษะ คือ ฟัง พูด อ่าน และเขียน ตลอดจนการสอนวัฒนธรรมโดยการใช้วีดิโอเทปมีประสิทธิภาพสูงกว่า

มิลเลอร์ และเบรนแนน แห่งมหาวิทยาลัย Zhongshan เมือง Canton (ชิววดี มงคลพันธ์. 2544: 16; อ้างอิงจาก Miller; & Brennan. 1983.) ได้ทำการศึกษาการใช้วีดิทัศน์ในการช่วยสอนภาษาแก่ชาวต่างชาติ พบว่าการใช้วีดิทัศน์นั้นง่ายและสะดวกเช่นเดียวกับเทปบันทึกเสียง แต่สิ่งที่ได้เปรียบคือ นักเรียนได้ฟังทั้งเสียงและเห็นภาพประกอบด้วยพร้อมกัน และยังได้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษาพูดและภาษาท่าทางด้วย

กล่าวโดยสรุป การใช้สื่อวีดิทัศน์ประกอบการสอนจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่าย ได้ฟังทั้งเสียงและเห็นภาพประกอบด้วยพร้อมกัน ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้มากกว่าไม่มีสื่อประกอบการเรียนการสอน ช่วยให้ผู้เรียนเลือกเรียนซ้ำในส่วนที่ยังไม่เข้าใจ สามารถหยุดพักการเรียนได้ตลอดเวลา สามารถเรียนซ้ำได้หลายรอบ

2.5 ขั้นตอนการสอนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์

ขั้นตอนการสอนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์มีดังนี้ การใช้สื่อวีดิทัศน์ประกอบการเรียนการสอนให้ได้ผลนั้นผู้สอนต้องวางแผนการสอนและเตรียมการสอนเป็นอย่างดี เช่น ดูบทเรียนล่วงหน้า

เพื่อเตรียมการสอนคำศัพท์ เลือกเทคนิคการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ จัดเตรียมภาระงาน (Task) และกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนของการใช้วิดิทัศน์ประกอบการสอน ดังนี้ (อัจฉรา สัปพันธ์. 2538: 69)

1. ขั้นก่อนการชมวิดิทัศน์ (Pre-viewing stage) เป็นการเตรียมผู้เรียนโดยการนำประสบการณ์เดิมของผู้เรียนออกมาใช้กระตุ้นให้ผู้เรียนให้เกิดความสนใจในเรื่องที่จะชม นำเสนอคำศัพท์ที่ผู้เรียนจะได้ฟัง ซึ่งผู้สอนอาจบอกสถานการณ์ในเรื่องที่จะชมแล้วให้ผู้เรียนคาดการณ์เนื้อหาที่จะเกิดขึ้น เช่น สิ่งที่จะเห็นในภาพเหตุการณ์และคำพูดที่จะได้ยิน

2. ขั้นการชมวิดิทัศน์ (Viewing stage) เป็นขั้นตอนที่ช่วยผู้เรียนในขณะที่ชมภาพเหตุการณ์โดยการจัดกิจกรรมที่เริ่มจากการถามเกี่ยวกับสถานการณ์โดยทั่วไปก่อน เช่น บุคคลที่อยู่ในจอภาพนี้อยู่ที่ไหน มีความสัมพันธ์กันอย่างไร แล้วจึงถามคำถามที่มีรายละเอียดมากขึ้น

3. ขั้นหลังการชมวิดิทัศน์ (Post-viewing stage) เป็นขั้นที่จัดให้ผู้เรียนได้ฝึกการใช้ภาษา เช่น การอภิปราย การแสดงบทบาทสมมติ การแสดงความคิดเห็น รวมทั้งกิจกรรมการเขียนและการอ่าน

เลมเลช (Lemlech, 1998: 193) ได้เสนอแนะขั้นตอนการสอนโดยใช้วิดิทัศน์ ดังนี้

1. เตรียมผู้เรียนก่อนการชมวิดิทัศน์ โดยให้ข้อมูลในเรื่องที่จะชม เช่น หัวข้อหรือสถานการณ์ที่จะชม เป็นต้น

2. ตั้งคำถามเกี่ยวกับภาพเหตุการณ์ที่จะได้รับชม แล้วให้ผู้เรียนจดคำตอบในขณะที่ชม

3. หลังชมภาพเหตุการณ์ให้ผู้เรียนตรวจคำตอบ และจัดกิจกรรมที่ช่วยเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้ภาษาที่ได้เรียนไปแล้ว

4. จดบันทึกพัฒนาการในการฟังของผู้เรียน

สรุปได้ว่า ขั้นตอนการสอนโดยใช้วิดิทัศน์ แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นก่อนการชมวิดิทัศน์ขั้นการชมวิดิทัศน์ และขั้นหลังการชมวิดิทัศน์ ผู้สอนควรเลือกใช้กิจกรรมการสอนให้เหมาะสมในแต่ละขั้นตอน และตรงกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้เพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการพัฒนาความรู้ความเข้าใจแก่ผู้เรียน

2.6 เทคนิคการใช้สื่อวิดิทัศน์ประกอบการสอน

เทคนิคการใช้สื่อวิดิทัศน์ประกอบการสอนในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิดิทัศน์เป็นสื่อ นั้น นอกจากจะต้องจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับเนื้อหาของบทเรียน ขั้นตอนในการสอนและผู้เรียนแล้ว ผู้สอนยังต้องใช้เทคนิคการใช้วิดิทัศน์ประกอบการสอนเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนทำกิจกรรมและเพลิดเพลินไปกับการเรียน พร้อมกับได้รับความรู้และทักษะอื่น ๆ อีกด้วย เทคนิคการใช้วิดิทัศน์ประกอบการสอนที่สำคัญมีดังนี้ (Lonergan, 1984: 73-77)

1. การดูแต่ภาพโดยไม่ได้ฟังเสียง (Sound off/Vision on ; Silent viewing) การที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนดูภาพเหตุการณ์เพื่อใช้เป็นตัวชี้แนะในการฟัง โดยจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเตาสถานการณ์และคำพูด หรือบรรยายฉาก ตัวละคร ที่ได้ชม ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ภาษาในการสื่อสาร

2. การฟังแต่เสียงโดยไม่ได้ดูภาพ (Sound on/Vision off) จัดให้ผู้เรียนฟังแต่เสียง โดยการปรับจอภาพให้มืด ใช้กระดาษหนังสือพิมพ์ปิดหน้าจอหรือหันจอภาพไปทางอื่น ผู้สอนควรตั้งคำถาม (Focus question) ให้ผู้เรียนก่อนฟังเพื่อให้ผู้เรียนฟังอย่างมีจุดมุ่งหมาย เมื่อฟังแล้วให้ผู้เรียนทำนายเหตุการณ์ ตัวละคร จาก ความสัมพันธ์ของตัวละคร หรือเล่าใจความสำคัญจากเรื่องที่ฟัง หลังจากนั้นเปิดทั้งภาพ และเสียงให้ผู้เรียนชม

3. การเล่นไปหยุดไป (Play and pause/Freeze-frame control) ผู้สอนสามารถนำเทคนิคนี้ไปใช้ร่วมกับเทคนิคการดูแต่ภาพโดยไม่ได้ฟังเสียง และการฟังแต่เสียงโดยไม่ได้ดูภาพ ให้ผู้เรียนดูภาพเหตุการณ์ในช่วงสั้น ๆ โดยมีกิจกรรมแทรก เช่น ให้ทำนายคำพูด หรือเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นต่อไป

4. การดูภาพและฟังเสียงไปพร้อมกัน (Sound and vision on) ผู้เรียนจะได้ดูภาพเหตุการณ์โดยตลอด และทำงานควบคู่กันไป หรืออาจเลือกมาให้ดูเฉพาะบางส่วนโดยผู้เรียนทำงานตามตัวอย่างต่อไปนี้

4.1 ผู้เรียนได้รับรายการข้อมูลก่อนชมวีดิทัศน์ แล้วให้หาข้อมูลนั้นในขณะชม

4.2 ผู้เรียนได้รับรายการข้อมูลหลังจากชมวีดิทัศน์ แล้วระบุว่ารายการใดอยู่ในภาพเหตุการณ์และรายการใดมิได้อยู่ในภาพเหตุการณ์

4.3 ผู้เรียนได้รับคำถามก่อนชมวีดิทัศน์และตอบคำถามหลังชมวีดิทัศน์

4.4 ผู้เรียนเติมคำลงในช่องว่างในขณะรับชมวีดิทัศน์

5. การดูวีดิทัศน์เป็นช่วงสั้น ๆ โดยไม่เรียงลำดับเรื่องราว (Jumbling sequences) ให้ผู้เรียนดูวีดิทัศน์แล้วเรียงลำดับภาพเหตุการณ์ใหม่ เทคนิคนี้ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องราวที่ได้ชมดีขึ้น

6. การแยกดูเป็นส่วน ๆ (Split viewing ; Jigsaw viewing) ให้ผู้เรียนแต่ละคู่ดูวีดิทัศน์เรื่องเดียวกันแต่คนละตอนกัน แล้วนำมาเล่าสู่กันฟังเพื่อให้ได้เรื่องราวที่สมบูรณ์ โดยผู้เรียนฝ่ายหนึ่งดูแต่ภาพอีกฝ่ายหนึ่งฟังแต่เสียง

สรุปได้ว่าเทคนิคการใช้สื่อวีดิทัศน์ประกอบการสอนมีหลายเทคนิค และมีลักษณะพิเศษแตกต่างกันไป ผู้สอนควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องของวีดิทัศน์ สถานการณ์ และเนื้อหาที่ต้องการสอนโดยใช้เทคนิคที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ สนุกสนาน และกระตือรือร้น สนใจบทเรียน เกิดการเรียนรู้อย่างเข้าใจ จดจำเนื้อหาได้แม่นยำ เพลิดเพลินกับการเรียนการสอน

3. จิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

จิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ประกอบด้วย 1) ความหมาย 2) หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ 3) แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ความหมาย

จิตวิทยา มาจากคำในภาษาอังกฤษว่า Psychology ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษากรีก 2 คำ คือ Psyche หมายถึง จิตวิญญาณ (Mind , Soul) กับคำว่า Logos หมายถึง ศาสตร์ วิชา วิทยาการ (Science , Study) จิตวิทยา หมายถึง วิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับวิญญาณ ในระยะต่อมา การศึกษาวิชาจิตวิทยาเป็นการศึกษาทางด้านพฤติกรรมศาสตร์ (กันยา สุวรรณแสง. 2538: 11)

3.2 หลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่

การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ให้ได้ผลดีนั้น สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ ได้เสนอหลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ 10 ประการ ดังนี้ (ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอมะขาม. 2555: ออนไลน์)

1. ควรพิจารณาและให้ความสำคัญกับแรงจูงใจในการเรียน (**Motivation to learn**) นั่นคือ บุคคลจะเรียนรู้ได้ดีถ้าหากมีความสนใจในการเรียนสิ่งนั้นๆ
2. สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ (**Learning Environment**) ต้องมีความสะดวกสบาย เหมาะสม ตลอดจนได้รับความไว้วางใจและการให้เกียรติผู้เรียน (Trust and Respect)
3. ควรคำนึงถึงความต้องการในการเรียน ของแต่ละบุคคล และรูปแบบของการเรียนรู้ (**Learning Style**) ที่มีความหลากหลาย
4. ต้องคำนึงถึง ความรู้เดิมและประสบการณ์ (**Experience**) อันมีคุณค่า
5. ควรได้พิจารณาถึงการดูแลและให้ความสำคัญกับเนื้อหาและกิจกรรม (**Learning Content and Activities**) ในการเรียนรู้
6. ให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัญหาที่สอดคล้องกับความจริง (**Realistic Problem**) และนำการเรียนรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหา
7. ต้องให้การเอาใจใส่กับการมีส่วนร่วมทั้งทางด้านสติปัญญา และทางด้านร่างกาย ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
8. ควรให้มีเวลาอย่างพอเพียงในการเรียนรู้ โดยเฉพาะ การเรียนรู้ข้อมูลใหม่ๆ การฝึกทักษะใหม่ๆ และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ
9. ให้โอกาสในการฝึกภาคปฏิบัติจนเกิดผลดี หรือ การนำความรู้ไปประยุกต์ได้
10. ให้ผู้เรียนได้แสดง ศักยภาพหรือสมรรถภาพในการเรียนรู้ จนกระทั่งเขาได้มองเห็นถึงความก้าวหน้าว่าสามารถบรรลุเป้าหมายได้

3.3 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ประกอบไปด้วย 1. แนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ 2. แนวคิดทฤษฎีกลุ่มความรู้ความเข้าใจของผู้ใหญ่ (Cognitive Theory) 3. แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบเอกัตภาพ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.3.1 แนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

การเรียนรู้โดยทั่วไป หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการฝึกหัด หรือประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ทั้งอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวทั้งทางด้านส่วนตัว สังคม และสิ่งแวดล้อมเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางกระแสของการเปลี่ยนแปลงได้ (วิภาวรรณ สุขสถิตย์. 2550: 16; อ้างอิงจาก พรธิดา วิเชียรปัญญา. 2547: 116) การเรียนการสอนภาษาบาลีสำหรับพระสงฆ์ครั้งนี้ กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ใหญ่ที่มีระดับอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ตามทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เชื่อว่าผู้เรียนวัยนี้มีความรับผิดชอบที่จะควบคุม และสามารถที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองได้ โดยใช้ประสบการณ์ เป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ เป็นวัยที่มีความพร้อมที่จะเรียนในสิ่งที่เห็นว่า มีประโยชน์ต่อตนเอง และสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ผู้เรียนวัยนี้จะเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุด เมื่อได้เรียนในสิ่งที่ตรงกับความต้องการและความสนใจของตนเองเป็นข้อตกลงเบื้องต้นสำหรับการสอนผู้ใหญ่ (Assumptions of Andragogy) (วิภาวรรณ สุขสถิตย์. 2550 :16; อ้างอิงจาก Knowles. 1978: 50)

โนลส์ (Knowles. 1978: 31) มีแนวคิดของการเรียนรู้ ดังนี้ 1) ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีหากว่าเรื่องนั้นตรงกับความต้องการและความสนใจ 2) สถานการณ์ในชีวิตที่เกิดขึ้นถือเอาตนเองเป็นศูนย์กลาง 3) การวิเคราะห์ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้นั้นจะมีคุณค่ามากที่สุด 4) ผู้ใหญ่ต้องการเป็นผู้นำตนเอง (Self Directing) ความต้องการที่อยู่ในส่วนลึกของผู้ใหญ่คือการมีความรู้สึกว่าตนเองนำตนเองได้โดยไม่ต้องมีใครเป็นผู้ชี้แนะ 5) ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Difference) ผู้ใหญ่มีอายุมากขึ้นจะมีความแตกต่างระหว่างบุคคลมากขึ้น โนลส์ได้นำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้ใหญ่ (วิภาวรรณ สุขสถิตย์. 2550: 17) ไว้ว่า ควรมีการสร้างบรรยากาศในการเรียนให้อิสระอำนวยต่อการเรียนรู้ มีการจัดแผนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน วิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียนเพื่อนำมากำหนดวัตถุประสงค์และนำเสนอเนื้อหาที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน ออกแบบประสบการณ์เรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ การใช้สื่ออุปกรณ์ที่มีความเหมาะสม กำหนดวิธีการประเมินผลผู้เรียน และวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียนอีกครั้ง เพื่อดูว่าสิ่งที่ได้รับจากการเรียนรู้นั้น ได้รับการตอบสนองหรือไม่ โดยที่วิภาวรรณ สุขสถิตย์(วิภาวรรณ สุขสถิตย์. 2550: 17-18) ได้สรุปวิธีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่จากแนวคิดของนักการศึกษาผู้ใหญ่ไว้หลายท่าน ได้แก่

1. การเรียนรู้โดยการจำ เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนพยายามรวบรวมเก็บเนื้อหาสาระจากสิ่งที่ต้องการเรียนให้ได้มากที่สุด ไม่เน้นในเรื่องของการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้แก่ การเรียนรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบและแนวปฏิบัติต่างๆ ที่เป็นกฎตายตัว เป็นต้น

2. การเรียนรู้โดยการเลียนแบบ เป็นการเรียนรู้ในลักษณะที่ผู้เรียนพยายามทำตามต้นแบบที่เห็นแล้วว่าดี หรือเป็นประโยชน์ต่อตนเอง เช่น การเลียนแบบในการเข้าสังคม การวางตัว การพูด เป็นต้น การเรียนรู้ลักษณะนี้มีข้อจำกัดในแง่ของความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังนั้น การเลียนแบบพฤติกรรมเพื่อให้เหมือนต้นแบบจึงเป็นไปได้ยาก รวมทั้งสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาจึงอาจทำให้การเลียนแบบนั้นอาจไม่ได้ผลตามต้นแบบ

3. การเรียนรู้โดยการหยั่งรู้ เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเล็กน้อย หรือสถานการณ์ย่อยว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไรทำให้มองเห็นภาพรวมทั้งหมด ขั้นตอนการเรียนรู้ประเภทนี้ เริ่มตั้งแต่ผู้เรียนมองเห็นหรือมีปฏิกริยารับรู้ต่อสถานการณ์ทั้งหมดที่เป็นส่วนรวม และวิเคราะห์แยกแยะสถานการณ์นั้น ออกเป็นส่วนๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจแจ่มแจ้ง จนเกิดขั้นการหยั่งรู้ (Insight) การเรียนรู้ในลักษณะนี้มีประโยชน์มากสำหรับผู้เรียน เพราะเป็นการเรียนรู้ที่สนับสนุนการคิดอย่างมีเหตุผล

4. การเรียนรู้แบบลองผิดลองถูก เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนพยายามใช้ทางเลือกหลายๆ ทางในการแก้ปัญหาหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยไม่ได้ใช้เกณฑ์ หรือเหตุผลใดๆ มาประกอบการพิจารณา มักนำมาใช้เป็นวิธีสุดท้ายในการตัดสินใจเพื่อเลือกเอาวิธีใดวิธีหนึ่งมาใช้ในการแก้ปัญหา ถ้าหากวิธีที่ได้เลือกมาใช้นั้นยังไม่ถูกต้องก็จะเปลี่ยนวิธีใหม่ไปเรื่อยๆ

5. การเรียนรู้โดยการสร้างมโนคติ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการสร้างความคิดรวบยอดที่ผู้เรียนมองเห็นลักษณะรวมของสิ่งนั้นก่อน ต่อจากนั้นจึงพิจารณาลักษณะเฉพาะของสิ่งนั้นต่อไป

จากการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ พอสรุปได้ว่า ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีหากว่าเรื่องนั้นตรงกับความต้องการและความสนใจ มีความรู้สึกว่าตัวเองนำตนเองได้ โดยไม่ต้องมีใครเป็นผู้ชี้แนะ สถานการณ์ในชีวิตที่เกิดขึ้นถือเอาตนเองเป็นศูนย์กลาง การจัดการเรียนการสอนให้กับผู้ใหญ่ ผู้สอนต้องคำนึงถึงการสร้างบรรยากาศ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ให้มากที่สุด อาจเริ่มจากการให้เกียรติซึ่งกันและกัน ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน หรือกลุ่มผู้เรียนด้วยกัน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ อาจจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะของการร่วมมือกัน โดยถือว่าการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากประสบการณ์ของผู้เรียน เป็นแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ที่มีคุณค่า อาจใช้วิธีการ ตั้งประเด็นปัญหาเพื่อให้นักศึกษาผู้ใหญ่ได้มีโอกาสหาแนวทางแก้ไขปัญหา ให้มีทางเลือกมากขึ้น เน้นการปฏิบัติจริง เพื่อเป็นแนวทางให้นักศึกษาผู้ใหญ่ได้มีโอกาสสร้างความคิดรวบยอดให้เกิดขึ้นจากการเรียนรู้นั้นสามารถนำความรู้ที่ได้รับ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองได้ เพื่อรองรับต่อสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงของสังคม

เทคโนโลยี จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้บุคคลต้องเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปรับตัว และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

3.3.2 แนวคิดทฤษฎีกลุ่มความรู้ความเข้าใจของผู้ใหญ่ (Cognitive Theory)

ทฤษฎีกลุ่มนี้บางครั้งเรียกว่า กลุ่มปัญญานิยม มีความเชื่อว่าผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ต้องใช้ประสาทสัมผัส (Sense) และใช้สติปัญญาเป็นตัววิเคราะห์ข้อมูล และเก็บสะสมประสบการณ์ เพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาใหม่ สำหรับกลุ่มแนวคิดทฤษฎีที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และการเรียนรู้ ได้แก่ กลุ่มแนวคิดทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) และกลุ่มแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรคด้วยปัญญา (Constructionism) ได้แก่

1. ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่เชื่อว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในตัวของผู้เรียน ที่เน้นวิธีการเรียนรู้ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถคิดไตร่ตรองได้อย่างสร้างสรรค์และคิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถพึ่งพาตนเองได้ รู้จักร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ ช่วยพัฒนาสังคม และสิ่งแวดล้อม และนำความรู้ที่ได้รับไปบูรณาการ ในการดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ตามหลักการของทฤษฎีนี้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ จากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่พบเห็นกับความรู้ความเข้าใจเดิมที่มีมาก่อน นำความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ และปรากฏการณ์ที่พบเห็นมาสร้างเป็นโครงสร้างใหม่ทางสติปัญญา (วิภาววรรณ สุขสถิตย์. 2550 :18-20) ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาทางปัญญาที่เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันในสังคม ซึ่งเป็นการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้วิธีการแก้ปัญหา (วิภาววรรณ สุขสถิตย์. 2550: 19-20; อ้างอิงจาก สุรางค์ โค้วตระกูล. 2544) ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีวิธีคิด ในการแก้ปัญหา ไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ ต้องเกิดจากความกระตือรือร้นที่จะแก้ปัญหามาของตนเองแนวคิดทฤษฎีนี้ มีรากฐานมาจากแนวคิดของนักจิตวิทยาการศึกษาหลายท่าน ได้แก่แนวคิดของ ฌอง เพียเจต์ (Jean Piaget) เรียกว่า Cognitive constructivism ที่เชื่อว่าถ้าผู้เรียนถูกกระตุ้นด้วยปัญหาที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญาแล้ว จะทำให้ผู้เรียนพยายามปรับโครงสร้างทางปัญญาให้เข้าสู่สภาวะสมดุลโดยวิธีการดูดซึม ได้แก่ การรับข้อมูลใหม่จากสิ่งแวดล้อมเข้าไปไว้ในโครงสร้างทางปัญญา และปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญา คือ การเชื่อมโยงโครงสร้างทางปัญญาเดิม หรือความรู้เดิมที่มีมาก่อนกับข้อมูลข่าวสารใหม่ จนกระทั่งสร้างความรู้ใหม่ขึ้นมาหรือเกิดการเรียนรู้ได้ ส่วนแนวคิดของ วีกอทสกี (Vygotsky) ได้เน้นบริบททางสังคม เรียกว่า Social Constructivism เชื่อว่าผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้โดยผ่านทางการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาด้านพุทธิปัญญา สำหรับจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ Learning by doing ที่เชื่อว่าผู้เรียนต้องเรียนรู้ควบคู่ไปกับการกระทำ และผู้เรียนต้องมีการทำความเข้าใจความรู้ใหม่โดยอาศัยประสบการณ์เดิม ที่สั่งสมมาเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ อันเป็นความพยายามเชิงสังคม ก่อให้เกิดรูปแบบการเรียนการสอนที่เรียกว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือที่เน้นความสำคัญของการสร้างความรู้โดยกลุ่มคนในสังคม สำหรับแนวคิดของบรูเนอร์ (Bruner) เห็นว่าประสบการณ์เดิม

ของผู้เรียนจะมีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ และเชื่อว่าคุณภาพจะอย่างเดียว ไม่เพียงพอต่อการพัฒนาโครงสร้างความรู้ใหม่ ต้องมีองค์ประกอบอื่นเกี่ยวข้อง เช่น การพัฒนาทางด้านภาษา และประสบการณ์เดิมเข้ามามีส่วนร่วมสำคัญในการเพิ่มความเจริญงอกงามทางสติปัญญา และแนวคิดของ ออซูเบล(Ausubel) ที่เชื่อว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานที่สามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่ได้กับโครงสร้างความรู้เดิมที่มีอยู่ นำมาจัดเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย แต่ถ้าผู้เรียนไม่สามารถนำสิ่งใหม่ไปสัมพันธ์กับความรู้เดิมได้ เรียกว่าเป็นการเรียนรู้ที่ไม่มีความหมาย หรือเรียนแบบท่องจำ (วิภาวรรณ สุขสถิตย์. 2550: 19-20; อ้างอิงจาก สุวิทย์ มูลคำและอรทัย มูลคำ. 2545: 128 - 129)

2. ทฤษฎีการสร้างสรรคด้วยปัญญา (Constructionism) เป็นทฤษฎีแนวคิดที่ได้แยกตัวมาจากทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง(Constructivism) ศาสตราจารย์ ซีมัวร์ พาเพ็ต (Seymour Papert) กล่าวว่า“การเรียนรู้ที่ดีที่สุดไม่ได้มาจากการหาวิธีการที่ดีกว่าครูในการสอน แต่มาจากการให้โอกาสที่ดีกว่าแก่ผู้เรียนในการสร้าง”ทฤษฎีนี้เห็นว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีเมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีความหมายต่อตัวผู้เรียนเอง เช่น การสร้างโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่มีความเกี่ยวข้องกับการสร้าง 2 อย่าง คือ เมื่อผู้เรียนสร้าง ทำบางสิ่งบางอย่างออกมา ผู้เรียนจะได้รับความรู้ด้วย ความรู้ใหม่นี้จะช่วยให้ผู้เรียนนำไปสร้างสิ่งต่าง ๆ ที่มีความซับซ้อนมากขึ้นได้ และทำให้เกิดความรู้เพิ่มมากขึ้น เป็นวงจรเสริมแรงภายในที่ไม่มีการสิ้นสุด (วิภาวรรณ สุขสถิตย์. 2550 :20; อ้างอิงจาก เสกสรร สายสีสอด. 2545: 40) สำหรับทฤษฎีพื้นฐานที่สำคัญ ได้แก่ พื้นฐานทางด้านจิตวิทยาและทฤษฎีความรู้ของเพียเจต์ (Jean Piaget) ตามแนวทางทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ที่เชื่อว่า ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเองได้สามารถจัดระบบ และโครงสร้างของความรู้ของตนเอง มีความสามารถในการเรียนรู้อย่างดียเยี่ยม (วิภาวรรณ สุขสถิตย์. 2550: 20; อ้างอิงจาก การศึกษานอกโรงเรียน. 2544: 10 – 15) และพื้นฐานทางการพัฒนาเทคโนโลยี ซึ่ง ซีมัวร์ พาเพ็ต (Seymour Papert) สนับสนุนการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการจัดการศึกษา เพราะเห็นว่า ผู้สอนสามารถออกแบบการจัดการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเป็นธรรมชาติ การเรียนรู้ที่ติดต่อกับคอมพิวเตอร์จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนรู้อื่นตามไปด้วย โดยมีความเชื่อว่าการที่ได้มีโอกาสออกคำสั่งให้คอมพิวเตอร์ทำงานได้ จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการเรียนรู้ไปในทางที่ดีขึ้น ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันไม่ว่าจะเป็นผู้เรียนกับผู้เรียนด้วยกัน หรือไม่กระทั่งผู้สอน รวมทั้งมีการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมการเรียนโดยนำคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้ในการเรียนการสอน เป็นการปรับเปลี่ยนที่สำคัญยิ่งต่อวงการการศึกษา เพราะเป็นการช่วยบ่มเพาะวัฒนธรรมที่เน้นการคิดอย่างมีระบบ การใช้สติปัญญาช่วยฝึกให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ทฤษฎีนี้ยึดหลักที่ว่า ให้ผู้เรียนมีกำลังทางความคิดให้มากที่สุด การเชื่อมโยงความรู้ใหม่ให้เข้ากับความรู้เดิมที่มีอยู่ และที่ยิ่งไปกว่า คือ การที่ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้เข้าด้วยกันทำให้เกิดประสบการณ์ ในการเรียนรู้ที่ลุ่มลึก มีความหมาย ยาวนาน เช่น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนผ่านเว็บ ให้ผู้เรียน

โพสต์แสดงความคิดเห็นบนกระดานเสวนา เป็นต้น ตามแนวคิดทฤษฎีนี้ผู้สอนทำหน้าที่ให้คำปรึกษา อำนาจความสะดวกผู้เรียน และพร้อมที่จะให้การเสริมแรง และให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนเพื่อทราบผลการเรียนได้ทันที (วิภาวรรณ สุขสถิตย์. 2550: 20-21; อ้างอิงจาก Papert; & Resnick. 2000: Online)

วิธีการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีนี้ เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนแสวงหา และค้นพบความรู้ด้วยตนเอง จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีกลุ่มความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Theory) ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรคด้วยปัญญา(Constructionism) พอสรุปได้ว่า การเรียนรู้เกิดจากการอาศัย ความรู้ที่มีอยู่เดิมที่มีอยู่มาเชื่อมโยงเข้ากับความรู้ใหม่ที่เป็นข้อเท็จจริง ความรู้สึก ประสบการณ์ใหม่ที่บุคคลได้รับ และใช้กระบวนการทางสติปัญญา หรือทักษะกระบวนการต่าง ๆ ที่ใช้ในการทำความเข้าใจกับความรู้ที่ได้รับนั้นโดยที่ผู้เรียนแต่ละคนจะสร้างความรู้ขึ้นมาใหม่ขึ้นมาด้วยตนเองด้วยวิธีที่แตกต่างกันโดยอาศัยจากประสบการณ์เดิม และแรงจูงใจภายในของผู้เรียนเป็นจุดเริ่มต้นในการแสวงหาข้อมูลจากแหล่งทรัพยากรการเรียนที่หลากหลายและเห็นว่าผู้เรียนควรเป็นผู้ลงมือสร้างผลผลิตที่เกิดขึ้นจากความรู้ที่ได้รับให้ผู้อื่นได้มองเห็นช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดมีความกระตือรือร้น รับผิดชอบต่อการเรียนของตนเองอย่างจริงจัง เป็นการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการพัฒนาสร้างสรรคความคิดใหม่ ๆ ได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อสนับสนุนแนวคิดตามทฤษฎีนี้ สามารถทำได้ โดยนำเทคโนโลยีเข้ามาเป็นสื่ออุปกรณ์ใช้ในการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสร้างความรู้ด้วยตนเอง อาจเป็นการจัดทำโครงการ หรือสร้างชิ้นงานได้ด้วยตัวของผู้เรียนเอง เป็นการให้อิสระทางความคิดแก่ผู้เรียน เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เป็นต้น เป็นการจัดการกระบวนการเรียนให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้ผู้เรียนได้ศึกษา คิดค้นคว้า ทดลอง ระดมสมอง ศึกษาจากใบความรู้ สื่อหรือแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ด้วยตนเอง ผู้สอนต้องอำนวยความสะดวกต่อผู้เรียน มีความยืดหยุ่นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามศักยภาพของแต่ละบุคคลให้สำเร็จตามเป้าหมาย (วิภาวรรณ สุขสถิตย์. 2550: 21-22; อ้างอิงจาก สุรางค์ โค้วตระกูล. 2544) ทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ จัดระบบความรู้ที่ได้สร้างขึ้น และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในสถานการณ์อื่นได้ โดยการออกแบบวิธีการเรียนการสอนในลักษณะที่กระตุ้นให้ผู้เรียนความสนใจต้องการที่จะเรียนรู้ ใช้ความรู้เดิมเป็นฐาน เพื่อนำไปสู่ความรู้ใหม่

3.3.3 แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบเอกัตภาพ

การจัดการเรียนรู้แบบเอกัตภาพเป็นการจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล จัดให้สอดคล้องกับสติปัญญา ความสามารถ ความสนใจ ความต้องการ และความสะดวกของผู้เรียนแต่ละบุคคล ผู้เรียนจะได้รับความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้จากการศึกษา ค้นคว้าสืบค้นด้วยตนเองทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถ และความสะดวกของผู้เรียนเองเป็นสำคัญโดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ บทเรียน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการ

เรียนสื่อการเรียน หรือแหล่งความรู้ เป็นต้น โดย (วิภาวรรณ สุขสถิตย์. 2550: 22-23; อ้างอิงจาก สุวิทย์ มูลคำและอรทัยมูลคำ. 2545: 15) ได้เสนอประเภทของการสอนแบบเอกัตภาพ 4 ประเภท ได้แก่

1. จัดการสอนเป็นรายบุคคล (Individually prescribed instruction) ผู้สอนตั้งวัตถุประสงค์การเรียนในรูปของจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม จัดเตรียมแบบสอบวัดระดับความรู้ความสามารถผู้เรียน จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ แหล่งความรู้ที่จำเป็น เพื่อช่วยให้ผู้เรียนบรรลุผลการเรียน ใช้การวินิจฉัยที่รอบคอบ และความต้องการในการเรียนรู้ เป็นเครื่องกำหนดระเบียบวิธีการสอน

2. สอนโดยให้ดำเนินการด้วยตนเอง (Self directed instruction) กำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียน และให้อิสระแก่ผู้เรียนว่า ต้องการขอบเขตในการบรรลุผลอย่างไร ผู้สอนจัดเตรียมแหล่งวิชาการ วัสดุอุปกรณ์ไว้ให้พร้อม ผู้เรียนแต่ละบุคคลจะเลือกใช้ตามความต้องการของตน ทั้งนี้ ผู้สอนจะเป็นผู้พิจารณารูปแบบในการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนแต่ละคนเป็นเครื่องช่วยในการแก้ปัญหา นำแบบทดสอบที่ได้รับการพัฒนามาเป็นอย่างดีนำมาใช้ในการประเมินผล

3. การสอนตามเอกัตบุคคล (Personalized Instruction) ผู้เรียนเป็นผู้เลือกวัตถุประสงค์ด้วยตนเองจากหลักสูตรที่กำหนดไว้ ต่อจากนั้นผู้เรียนดำเนินการเรียนไปตามโปรแกรม และวัสดุตามที่กำหนดให้ ซึ่งบางสถานศึกษาอาจจัดทางเลือกไว้หลายทาง เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกการตัดสินใจในการเลือกเรียน วิธีการนี้ผู้เรียนต้องทำสัญญาการเรียน เพื่อเป็นเงื่อนไขในการปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ และให้ผู้เรียนได้ใช้วิธีการเรียนตามที่กำหนดไว้ในสัญญาการเรียน และผู้เรียนจะบรรลุผลการเรียนได้ต่อเมื่อผ่านการทำแบบทดสอบหรือผ่านการประเมินผล โดยวิธีการอื่นตามที่กำหนด

4. การเรียนตามลำพัง (Independent Study) เป็นวิธีเรียนที่ให้อิสระแก่ผู้เรียนอย่างเต็มที่ในการเลือกวัตถุประสงค์ วิธีนี้เหมาะสำหรับนำมาใช้กับผู้เรียนที่เรียนดีหรือมีความคิดสร้างสรรค์

วิภาวรรณ สุขสถิตย์ (2550: 23-24) ได้สรุป วิธีการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบเอกัตภาพไว้เป็นที่น่าสนใจ ได้แก่ การกำหนดเวลาเรียนของแต่ละบุคคลตามความสามารถ และความต้องการของผู้เรียนแต่ละบุคคลเป็นหลัก การนำเทคโนโลยีเข้ามามีใช้ในการเรียน เช่น บทเรียนโปรแกรมการปฏิบัติการทดลองบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นต้น เพราะกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ ล้วนจัดให้ผู้เรียนปฏิบัติได้เป็นรายบุคคล จัดทำเป็นหน่วยการเรียนตามลำดับของการเรียนรู้อย่างมีแบบแผน ได้แก่

1. ชั้นเตรียมบทเรียน วิธีดำเนินงาน ผู้สอนต้องเริ่มบทเรียนด้วยการกำหนดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมของแต่ละหน่วยการเรียน ใช้เป็นแนวทางในการเรียนรู้ และประเมินผลตนเอง

2. ชั้นเตรียมแบบทดสอบ เป็นการประเมินผลเป็นรายบุคคล เพื่อเปรียบเทียบกับตนเอง ในการตรวจสอบความสามารถ และประสบการณ์พื้นฐานของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อผู้สอนสามารถเสนอแนะประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมแต่ละบุคคล แบบทดสอบที่นำมาใช้ จะมีอยู่ด้วยกัน 2 แบบ ได้แก่ แบบทดสอบความรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับเนื้อหาของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของแต่ละหน่วย

3. ชั้นเตรียมสื่อการสอน สื่อที่สามารถนำมาใช้กับการเรียนแบบเอกัตภาพมีหลายรูปแบบ ผู้สอน หรือผู้เรียนต้องเลือกนำมาใช้ให้เหมาะสม เช่น บทเรียนด้วยตนเอง สไลด์ ภาพยนตร์ เทปบันทึกเสียง บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน หรือบทเรียนผ่านเว็บ เป็นต้น

4. ชั้นเตรียมสอนเสริม หลังจากการเรียนแต่ละหน่วยเสร็จสิ้นลง ผู้เรียนอาจประเมินผลไม่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ผู้สอนต้องเตรียมการสอนซ่อมเสริมไว้ด้วย

5. ชั้นการเรียนรู้ การเรียนในแต่ละหน่วย ควรดำเนินการ ดังนี้

5.1 ก่อนเรียนควรให้มี การทดสอบก่อนเรียน (Pretest) เพื่อทดสอบว่าผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเนื้อหาในหน่วยที่จะเรียนมากน้อยเพียงใด ถ้าผู้เรียนได้คะแนนตามเกณฑ์ ที่ตั้งไว้ก็แสดงว่า ผู้เรียนมีความรู้ในหน่วยการเรียนรู้นั้นไม่จำเป็นต้องเรียนซ้ำอีก ให้ผ่านไปเรียนหน่วยการเรียนรู้ต่อไป แต่ถ้าผู้เรียนไม่ผ่านเกณฑ์การทดสอบก็จะเข้าร่วมกระบวนการกิจกรรมการเรียนของหน่วยนั้นๆ นับว่า เป็นการส่งเสริมในเรื่องอัตราการเรียนรู้ของผู้เรียน

5.2 ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ของแต่ละหน่วยการเรียนรู้

5.3 การทดสอบหลังเรียน (Posttest) ถ้าสอบได้ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ก็ผ่านไปเรียนหน่วยการเรียนรู้ต่อไป แต่ถ้าไม่ผ่านต้องเข้าร่วมกิจกรรมการสอนซ่อมเสริมจนกว่าผ่านการทดสอบตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

จากการศึกษาแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบเอกัตภาพ พอสรุปได้ว่าเป็นวิธีการเรียนรูปแบบหนึ่งที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับกลุ่มผู้เรียนที่เป็นนักศึกษาผู้ใหญ่ได้ เพราะมีแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักศึกษาผู้ใหญ่ได้ใช้ความสามารถในการเรียนรู้โดยมีผู้สอนเป็นผู้จัดการเรียนรู้แบบเอกัตภาพเพื่อฝึกการตัดสินใจเลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจ ตรงตามความต้องการ และสามารถของตน นักศึกษาผู้ใหญ่ได้มีโอกาสฝึกทักษะการศึกษาค้นคว้าที่หลากหลาย และสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้ด้วยตนเองได้เรียนรู้อย่างมีความหมายมีโอกาสได้ศึกษาและปฏิบัติจริงด้วยตนเอง การเรียนในลักษณะนี้ นักศึกษาผู้ใหญ่ต้องเป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะของการเรียนรู้สูง จึงจะได้ผล ผู้สอนต้องเตรียมความพร้อม ในด้านต่าง ๆ เช่น บทเรียน สื่อการเรียน แหล่งความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้เหมาะสมกับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่

4. หลักสูตรภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์

หลักสูตรภาษาบาลี ที่ใช้เรียนในปัจจุบันมีรายละเอียดดังนี้ 1) หลักสูตรการเรียนการสอนภาษาบาลีในปัจจุบัน 2) หลักสูตรวิชา บาลีไวยากรณ์ เล่ม อาชยาด

4.1 หลักสูตรการเรียนการสอนภาษาบาลีในปัจจุบัน

หลักสูตรการเรียนการสอนภาษาบาลี ตามหลักสูตรปริยัติธรรมแผนกบาลีในปัจจุบัน ตั้งแต่ประโยค 1-2 ถึงประโยค ป.ธ. 9 มีรายละเอียด (กองบาลีสนามหลวง. 2553: 117-118) ดังต่อไปนี้

4.1.1 หลักสูตร ชั้นประโยค 1 - 2 และเปรียญตรี ปีที่ 1, 2 มี 2 วิชา ได้แก่

1. วิชาบาลีไวยากรณ์ ใช้หนังสือบาลีไวยากรณ์ 4 เล่ม คือ
  - อักษรวิธี ภาคที่ 1 สมัญญาภิธาน และสนธิ
  - วจีวิภาค ภาคที่ 2 นามและอภัยยศัพท์
  - วจีวิภาค ภาคที่ 2 อาขยาตและกิตก์
  - วจีวิภาค ภาคที่ 2 สมาสและศัพท์
2. วิชาแปลมคธเป็นไทย แปลโดยพยัญชนะและอรรถ ใช้หนังสือธัมมปัทฏฐกถา จำนวน 4 เล่ม คือ
  - ธัมมปัทฏฐกถา (ปฐม ภาค - ภาคหนึ่ง)
  - ธัมมปัทฏฐกถา (ทุติย ภาค - ภาคสอง)
  - ธัมมปัทฏฐกถา (ตติย ภาค - ภาคสาม)
  - ธัมมปัทฏฐกถา (จตุตถ ภาค - ภาคสี่)

4.1.2 หลักสูตรชั้นประโยค ป.ธ. 3 มี 4 วิชา ได้แก่

1. วิชาบาลีไวยากรณ์ ใช้หนังสือบาลีไวยากรณ์ 4 เล่ม ที่กล่าวแล้วในชั้นประโยค 1 - 2 เป็นหลัก
2. วิชาแปลมคธเป็นไทย แปลโดยพยัญชนะและอรรถ ใช้หนังสือธัมมปัทฏฐกถา จำนวน 4 เล่ม คือ
  - ธัมมปัทฏฐกถา (ปฐม ภาค - ภาคห้า)
  - ธัมมปัทฏฐกถา (ฉกฺโข ภาค - ภาคหก)
  - ธัมมปัทฏฐกถา (สตุต ภาค - ภาคเจ็ด)
  - ธัมมปัทฏฐกถา (อฏฺฐ ภาค - ภาคแปด)
3. วิชาสัมพันธไทย แปลโดยพยัญชนะและอรรถ ใช้หนังสือธัมมปัทฏฐกถา 4 เล่ม ที่กล่าวแล้วในข้อ 2.
4. วิชาบูรพภาค ไม่มีหนังสือใช้เป็นหลักสูตรที่แน่นอน ส่วนมากจะเป็นข้อเขียนภาษาไทย การเขียนจดหมายราชการ หรือประกาศ

4.1.3 หลักสูตรประโยค ป.ธ. 4 มี 2 วิชา ได้แก่

1. วิชาแปลไทยเป็นมคธ ใช้หนังสือ ธัมมปัทฏฐกถา ภาคที่ 1
2. วิชาแปลมคธเป็นไทย ใช้หนังสือ มงคลสูตรที่ปณี (ปฐม ภาค) ภาคที่ 1

4.1.4 หลักสูตรประโยค ป.ธ. 5 มี 2 วิชา ได้แก่

1. วิชาแปลไทยเป็นมคธ ใช้หนังสือขัมมปทัฏฐกถา ภาคที่ 2, 3 และ 4
2. วิชาแปลมคธเป็นไทย ใช้หนังสือ มงคลสูตรที่ปณี (ทุติโย ภาค) ภาคที่ 2

4.1.5 หลักสูตรประโยค ป.ธ. 6 มี 2 วิชา ได้แก่

1. วิชาแปลไทยเป็นมคธ ใช้หนังสือขัมมปทัฏฐกถา สี่เล่มคือ ขัมปญจโม ภาค (ภาคที่ห้า) ฉฏฐโม ภาค (ภาคที่ หก) สตุตโม ภาค (ภาคที่เจ็ด) และอฏฐโม ภาค (ภาคที่แปด)
2. วิชาแปลมคธเป็นไทย ใช้หนังสือ สมณฑปาสาทิกา (ตติโย ภาค) ภาคที่สาม (จตุตถโย ภาค) ภาคที่สี่ (ปณจโม ภาค) ภาคที่ 5

4.1.6 หลักสูตรประโยค ป.ธ. 7 มี 2 วิชา ได้แก่

1. วิชาแปลเป็นมคธ ใช้หนังสือมังคลัตถที่ปณี (ปฐมโม ภาค - ภาคแรก)
2. วิชาแปลมคธเป็นไทย ใช้หนังสือสมันตปาสาทิกา สองเล่ม (ปฐมโม ภาค และ ทุติโย ภาค)

4.1.7 หลักสูตรชั้นประโยค ป.ธ.8 มี 2 วิชา ได้แก่

1. วิชาเรียนฉันทมคธ วิชาฉันทเป็นภาษามคธ 3 ฉันท์ ในจำนวน 6 ฉันท์ มีปัฐยาวัตร อินทรวิเชียร อุปนทรวิเชียร อินทรวงศ์ วังส์ฐฐะ วสันตติลล
2. วิชาแปลไทยเป็นมคธ ใช้หนังสือ สมันตปาสาทิกา (ปฐมโม ภาค)
3. วิชาแปลมคธเป็นไทย ใช้หนังสือ วิสุทฺธิมคค
การแต่งไทยเป็นมคธ แต่งมคธจากภาษาไทยล้วน ข้อความแล้วแต่กรรมการจะกำหนดให้

4.1.8 หลักสูตรชั้นประโยค ป.ธ.9 มี 2 วิชา ได้แก่

1. วิชาแต่งไทยเป็นมคธ แต่งมคธจากภาษาไทยล้วน ข้อความภาษาไทยแล้วแต่กรรมการจะกำหนดให้
2. วิชาแปลไทยเป็นมคธ ใช้หนังสือ วิสุทฺธิมคค
3. วิชาแปลมคธเป็นไทย ใช้หนังสือ อภิธรรมตถวิภาวิณี
อภิธรรมตถสงคห เป็นหนังสือที่ย่อพระอภิธรรมปิฎก ๗ ปกรณ์ (พระไตรปิฎก เล่มที่ 34 - 45) มีเนื้อหาประมาณ 5,000 หน้า เหลือ 59 หน้า
อภิธรรมตถวิภาวิณี เป็นหนังสืออธิบายอภิธรรมตถสงคห

สรุปแล้วการศึกษาภาษาบาลีในประเทศไทย ตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ตั้งแต่ชั้นประโยค 1 - 2 ถึงประโยค ป.ธ. 9 ใช้หนังสือภาษาบาลีเป็นแบบเรียน รวมจำนวน 17 เล่ม ไม่นับหนังสือประกอบการเรียน เช่น โยชนาและฎีกา เฉพาะชั้นประโยค 1 - 2 ในวิชาบาลี ไวยากรณ์ ใช้หนังสือบาลีไวยากรณ์ 4 เล่ม การสอบทุกชั้นประโยคนั้นจัดสอบโดยแม่กองบาลีสนามหลวง ด้วยข้อสอบเดียวกันทั่วประเทศทุกชั้นประโยค ในแต่ละปีผู้เรียนต้องสอบแต่ละชั้นประโยคให้ผ่านจึงจะเรียนในชั้นต่อไปได้ ไม่มีการสอบเก็บคะแนน

4.2 หลักสูตรวิชา บาลีไวยากรณ์ เล่ม อาขยาต

วิธีแสดงไวยากรณ์ของตันติภาษา [ภาษาที่มีแบบแผน](สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. 2538: 151-186) นั้น นักปราชญ์ทั้งหลายได้จัดไว้เป็นหมวดหมู่ คล้ายคลึงกันจนให้สันนิษฐานได้ว่า ภาษาเหล่านี้คงจะมีอริยภาษาเป็นมูลเดิม อริยภาษา ประกอบด้วยภาษา 3 อย่าง คือ 1 บาลีภาษา 2 สันสกฤตภาษา 3 อังกฤษภาษา ในภาษาทั้ง 3 นั้นในบาลีภาษา นักปราชญ์ท่านจัดไวยากรณ์เป็นหมวด ๆ กัน 9 หมวด ดังนี้คือ 1) อักษรวิธีแสดง อักษรพร้อมทั้งฐานกรณ์เป็นต้น 2) สนธิต่ออักษรที่อยู่ในคำอื่นให้เนื่องเป็นอันเดียวกัน 3) นาม แจกชื่อคน, สัตว์, ที่, สิ่งของต่าง ๆ, สัพพนาม แจกศัพท์ ที่สำหรับใช้แทนนามที่ออกชื่อแล้ว เพื่อจะ ได้ไม่เรียกซ้ำให้รกสอ 2 อย่างนี้พร้อมทั้งลิงคะ วจนะ วิภัติ 4) สมายอนามตั้งแต่สองขึ้นไป ให้เป็นบทเดียวกัน 5) ตัทธิต ใช้ปัจจัยแทนศัพท์ให้น้อยลง มีเนื้อความได้เต็มที่ 6) อาขยาต แจก กิริยาศัพท์พร้อม วจนะ บุรุษ วิภัติ กาล บท กัตตุกรรม และภาพ 7) กิตก์ (กฤต) ใช้ปัจจัย เป็นเครื่องกำหนดฐานะหรือกาล 8) อุณณาที มีวิธีใช้ปัจจัยคล้ายกฤต แต่มักเป็นปัจจัยปัจจัย โดยมาก 9) การก แสดงลักษณะของคำพูด ถ้านับรวมทั้งฉันทลักษณะที่ท่านจัดไว้เป็นหมวดหนึ่ง ต่างหากมิได้สงเคราะห์ไว้ในมูลไวยากรณ์ก็เป็น 10 หมวด

หลักสูตรภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ เล่ม อาขยาต โดยเนื้อหาของอาขยาตมี เนื้อหารายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. อาขยาต

2. กิตก์

1. อาขยาต

ความหมายของอาขยาต

ศัพท์กล่าวกิริยา (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. 2538: 151) คือ ความทำ, เป็นต้นว่า ยืน เดิน นั่ง นอน กิน ดื่ม ทำ พูด คิด, ชื่อว่า อาขยาต. ใน อาขยาตนั้นท่านประกอบด้วย วิภัติ กาล บท วจนะ บุรุษ ชาติ วาจก ปัจจัย เพื่อเป็นเครื่องหมาย เนื้อความให้ชัดเจน.

รายละเอียดของส่วนประกอบอาขยาต ทั้งหมด 8 อย่าง มีดังนี้

1. วิภัติ

2. กาล

3. บท

4. วจนะ

5. บุรุษ

6. ชาติ

7. วาจก

8. ปัจจัย

2. กิตก์ แบ่งเป็น 2 อย่างคือ

1. นามกิตก์
2. กิริยากิตก์

เนื้อหาของอาชยาดมีเนื้อหาอีกมาก ดังมีรายละเอียดในภาคผนวก

5. วิธีการสร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาชยาด เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของพระสงฆ์

การสร้างและพัฒนาสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ เล่ม อาชยาดเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของพระสงฆ์ มีรายละเอียดดังนี้ 1) การผลิตสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ 2) การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์

5.1 การผลิตสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ แบ่งการดำเนินการ เป็น 3 ขั้นตอน (รุ่งศักดิ์ เยื่อโย. 2552: 42-43) ดังนี้

1. การวางแผนผลิตสื่อวีดิทัศน์
2. เตรียมการผลิตรายการ
3. การดำเนินรายการ

ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

5.1.1 การวางแผนผลิตสื่อวีดิทัศน์

การวางแผนผลิตสื่อได้คำนึงถึงสิ่งต่างๆหลายด้าน ทั้งหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เพื่อสร้างวีดิทัศน์ออกมาให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ที่ต้องการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้เน้นการดำเนินการ ที่ผู้เรียน ช่วยเหลือตนเองในการเรียนรู้ รู้จักแสวงหาแหล่งทรัพยากรของการเรียนรู้ เลือกวิธีการเรียนรู้ ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มในความอยากรู้อยากเห็นแล้วทำการวางแผนศึกษาค้นคว้าต่างๆด้วยตนเองไปจนจบกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง โดยจะดำเนินการด้วยตนเองหรือร่วมมือช่วยเหลือกับผู้อื่นหรือไม่ก็ได้ ซึ่งสื่อวีดิทัศน์นี้เป็นสื่อการเรียนรู้ที่สะดวกต่อการเรียนรู้ ง่ายต่อการนำมาเป็นเครื่องมือในการศึกษาของผู้ใหญ่ที่ต้องการเรียนรู้ซึ่งเหมาะสมกับผู้ที่ต้องการเรียนรู้ที่สะดวกสบายสามารถนำออกมาศึกษาเรียนรู้ได้ที่ใดก็ได้ตามความสะดวกของผู้เรียนโดยเฉพาะผู้ใหญ่ที่ต้องทำงานไปและศึกษาไปซึ่งมีเวลาน้อยมากไม่ต้องการเสียเวลาในการเดินทางอยู่ที่ใดก็สามารถนำออกมาเรียนรู้ได้ทันที โดยเฉพาะพระสงฆ์ที่ต้องปฏิบัติธรรมอยู่วัดหรือมีกิจที่เกี่ยวกับสงฆ์และไม่สะดวกต่อการเดินทางไปไหนพระสงฆ์ก็สามารถนำสื่อนี้มาศึกษาที่วัดได้อย่างสะดวกอีกด้วย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องการเรียนรู้ จึงนำเอาแนวดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ใช้ในการวางแผนการผลิต ดังนี้

5.1.1.1 ทำการศึกษาจุดมุ่งหมายและเป้าหมาย

ในการทำรายการเทปวีดิทัศน์ทางการศึกษา ผู้ผลิตรายการจะต้องศึกษาเนื้อหาหลักสูตรวิชานั้นๆ ต้องทราบรายละเอียดของเนื้อหา แล้วนำเนื้อหาามาวิเคราะห์กำหนด

กลุ่มเป้าหมาย (Target Group) และจุดมุ่งหมายเฉพาะ และกำหนด วิธีการนำไปใช้ด้วยว่า จะนำไปใช้ในการสอนในลักษณะใด เช่น นำเข้าสู่บทเรียน อธิบายเนื้อหาใน บทเรียนหรือสรุป บทเรียน จากการศึกษาพบว่า กลุ่มเป้าหมายเป็นพระสงฆ์ในวัยผู้ใหญ่ ใช้เนื้อหาหลักไวยากรณ์ ภาษาบาลี ซึ่งในการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์นี้ ได้คำนึงถึงหลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ซึ่งเป็น กลุ่มเป้าหมายมี 10 ประการดังนี้

1). พิจารณาและให้ความสำคัญกับแรงจูงใจในการเรียน (Motivation to learn) โดยภาพลักษณ์ของผู้เชี่ยวชาญสร้างความประทับใจ ผู้เชี่ยวชาญบรรยายแนะนำการเรียน ภาษาบาลีให้กับผู้เรียนเพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียน

2). สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ (Learning Environment) ต้องมีความ สะดวกสบาย เหมาะสม ตลอดจนได้รับความไว้วางใจและการให้เกียรติผู้เรียน (Trust and Respect) โดยจัดห้องเรียนที่มีสภาพห้องเรียนสะอาดน่าเรียนรู้ มีผู้เรียนหลายรูปเป็นเพื่อนร่วม เรียน มีการให้เกียรติผู้เรียนในการถามตอบและแสดงความคิดเห็น

3). คำนึงถึงความต้องการในการเรียน ของแต่ละบุคคล และรูปแบบของการ เรียนรู้ (Learning Style) ที่มีความหลากหลาย โดยจัดให้มีการสอนที่คำนึงถึงความต้องการของ ผู้เรียน สอนในเรื่องที่ผู้เรียนต้องการรู้ มีรูปแบบการเรียนหลากหลายโดยมีการบรรยายและทำ กิจกรรมต่างๆ ให้ผู้เรียนได้ ฟัง พูด อ่าน เขียน

4). คำนึงถึงความรู้เดิมและประสบการณ์ (Experience) อันมีคุณค่า โดยให้ ผู้เรียนได้แสดงความรู้เดิม ผู้เรียนได้ร่วมเรียนรู้องค์ความรู้ใหม่

5). พิจารณาถึงการดูแลและให้ความสำคัญกับเนื้อหาและกิจกรรม (Learning Content and Activities) ในการเรียนรู้

6). ให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัญหาที่สอดคล้องกับความจริง (Realistic Problem) และนำการเรียนรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหา โดยสอนให้ผู้เรียนฝึกแก้ปัญหาจากเนื้อหาที่ เรียน นำความรู้ไปใช้ตอบปัญหา

7). ต้องให้การเอาใจใส่กับการมีส่วนร่วมทั้งทางด้านสติปัญญา และทางด้าน ร่างกาย ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเอาใจใส่กับผู้เรียนที่มีสติปัญญาต่างๆกัน สอนให้ผู้เรียน ทั้งหมดเข้าใจ

8). ควรให้มีเวลาอย่างพอเพียงในการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเรียนรู้ข้อมูล ใหม่ๆ การฝึกทักษะใหม่ๆ และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ โดยให้เวลาผู้เรียนได้อ่าน ได้ท่องเพื่อ จดจำเนื้อหาวิชา

9). ให้โอกาสในการฝึกภาคปฏิบัติจนเกิดผลดี หรือ การนำความรู้ไป ประยุกต์ได้ โดยให้ผู้เรียนฝึกอ่าน พูดถึงเนื้อหาที่เรียน ฝึกเขียนเนื้อหาที่ได้เรียนไป

10). ให้ผู้เรียนได้แสดง ศักยภาพหรือสมรรถภาพในการเรียนรู้ จนกระทั่งเขาได้มองเห็นถึงความก้าวหน้าว่าสามารถบรรลุเป้าหมายได้ โดยให้ผู้เรียนได้แสดงความรู้ที่ได้อ่าน

5.1.1.2 รวบรวมทรัพยากรและศึกษาข้อขัดข้องในการผลิต โดยจะต้องศึกษาว่ามีแหล่ง ทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้ในกระบวนการผลิตอะไรบ้าง มีเพียงพอหรือไม่ ทรัพยากรและข้อขัดข้องที่ต้องรวบรวมและศึกษามีดังนี้

1) เครื่องมือ วัสดุและอุปกรณ์ ที่จำเป็น จะต้องใช้ในการถ่ายทำ ได้แก่ กล้องบันทึกภาพ ขาตั้งกล้อง แสงไฟ

2) บุคลากร ผู้วิจัยเตรียมผลิตรายการโดยศึกษาขีดความสามารถ ความรับผิดชอบและประสบการณ์ของบุคลากร เลือกบุคลากรในการผลิตรายการ บุคลากรในการบันทึกภาพ ผู้ประสานงาน พระผู้เชี่ยวชาญที่ทำการบรรยายซึ่งผู้วิจัยได้ทำการเชิญพระผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาบาลีโดยเฉพาะมาเป็นผู้บรรยาย

3) เตรียมงบประมาณการผลิตสื่อ และเอกสารการสอน

4) ลิขสิทธิ์ทางกฎหมาย ผู้วิจัยเตรียมผลิตรายการโดยศึกษากฎหมายเกี่ยวกับสิทธิในการถ่ายทำ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิส่วนบุคคล หรือสิทธิต่อทรัพย์สินของบุคคล ดำเนินการผลิตสื่อโดยทำการขออนุญาตในการผลิตสื่อวีดิทัศน์ในสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม

5.1.1.3 การเขียนหัวข้อเนื้อหาและการเลือกแบบการนำเสนอ สำหรับการผลิตรายการเทปวีดิทัศน์เพื่อการศึกษา จำเป็นต้องอิงเนื้อหาในหลักสูตรเป็นสำคัญ ผู้ผลิตรายการจะคัดเนื้อหาจากตำราเรียน เนื้อหาวิชาที่จะนำมาสอนในสื่อวีดิทัศน์ เน้นด้านเนื้อหาวิชาบาลีไวยากรณ์ ผู้วิจัยได้เลือกเนื้อหาเรื่อง อาชยาด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในวชิราภค ประกอบด้วย 8 หัวข้อได้แก่

- 1). วิภัติ
- 2). กาล
- 3). บท
- 4). วจนะ
- 5). บุรุษ
- 6). ธาตุ
- 7). วาจก
- 8). ปัจจัย

หัวข้อที่ผู้เรียนจะต้องเรียนต้องรู้ เนื่องจากกิริยาอาชยาดเป็นกิริยาคุมประโยคทางสัมพันธ์ การศึกษาอาชยาด จะทำให้รู้จักธาตุ อุปสัคนำหน้าธาตุ ปัจจัยลงท้ายธาตุ และวิภัติ แสดงกาลและกิจแห่งธาตุนั้น ๆ ยิ่งกว่านั้น ผู้ศึกษาจะได้ความรู้ทั่วถึงทั้งการแปร

รูปอักษรและความหมายแห่งชาติ อันเป็นส่วนสำคัญในหลักไวยากรณ์ ซึ่งเนื้อหาเหล่านี้เป็นเนื้อหาที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาที่ครบสมบูรณ์ ตามหลักสูตรที่ถูกต้องและนำไปบันทึกในสื่อวีดิทัศน์ โดยผ่านการบรรยายจากพระผู้เชี่ยวชาญซึ่งเมื่อนำมาผลิตรายการวีดิทัศน์จะต้องนำเนื้อหาเหล่านั้นมาเขียนในแบบการนำเสนอที่เหมาะสมกับลักษณะสื่อวีดิทัศน์ และเพื่อให้เกิดความน่าสนใจในผู้เรียน การเรียนซึ่งส่วนใหญ่มักใช้วิธีการจดจำจึงต้องเน้นสีสันทันและขนาดของหัวข้อเนื้อหาเป็นสำคัญเพื่อเป็นจุดเด่นต่อการจดจำได้ง่าย และรูปแบบการนำเสนอทางวีดิทัศน์ที่เป็นที่นิยม เช่น แบบสัมภาษณ์ แบบอภิปราย แบบบรรยาย แบบนาฏการณ์ และแบบบรรยายโดยไม่ให้เห็นตัวผู้บรรยาย (Off-camera aeration)

5.1.2 เตรียมการผลิตรายการ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

5.1.2.1 การเขียนบท (Script) เป็นการวางโครงสร้างของรายการบทวีดิทัศน์ เป็นแบบง่ายๆ ไม่ซับซ้อน ข้อความ รูปภาพหรือสัญลักษณ์ ควรให้การสื่อความหมายได้ชัดเจน คำบรรยายภาพ และภาพต้องสัมพันธ์กัน ภาษาที่ใช้ควรให้เหมาะสมกับระดับผู้เรียน เพราะกับผู้เรียนจากสื่อวีดิทัศน์นี้ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นผู้ใหญ่จึงต้องใช้ตัวอักษรที่มีขนาดใหญ่พอสมควร และมีการใช้สีสันทันที่สะดุดตาอีกทั้งมีเนื้อหาที่กระชับไม่ยาวจนเกินไป เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ใหญ่ไม่ให้น่าเบื่อชวนให้ต้องการเรียนรู้ได้ตลอดเวลา

5.1.2.2 การเตรียมบุคลากร ผู้ผลิตรายการจะต้องติดต่อประสานงานกับบุคคลต่างๆ ซึ่งได้แก่ ผู้เขียนบท ผู้บรรยาย ฝ่ายเทคนิคและผู้แสดง ฯลฯ เพื่อช่วยทำหน้าที่ต่างๆ ในการผลิตรายการ

5.1.2.3 การเตรียมงานศิลปะ การเตรียมงานจะต้องอยู่ภายใต้คำแนะนำของผู้ผลิตรายการและ ผู้กำกับ เพื่อให้งานศิลปะสนองจุดหมายของรายการและความต้องการของผู้เรียน จึงต้องมีเทคนิคให้ผู้เรียนมีความสนใจในสื่อมากขึ้น ทั้งสีสันทันและลูกเล่นต่างๆ อีกทั้งยังเหมาะสมกับการสื่อความหมายทางวีดิทัศน์

5.1.2.4 การเตรียมฉากและอุปกรณ์ประกอบ คำนี้ถึงความสวยงามและเหมาะสมกับสื่อที่สร้างขึ้น เลือกฉากในห้องเรียนเพื่อทำให้ผู้ชมรู้สึกเหมือนอยู่ในห้องเรียน

5.1.2.5 การซ้อม ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายสำหรับฝ่ายเทคนิคและแสดง ซึ่งพระผู้เชี่ยวชาญมีความชำนาญมากในการบรรยาย เพื่อไม่ให้เกิดอุปสรรคในการบันทึกวีดิทัศน์

5.1.3 การดำเนินรายการ

เป็นขั้นตอนที่จะทำการผลิตรายการวีดิทัศน์ โดยปฏิบัติตามขั้นตอนต่างๆ ดังกล่าวมาแล้วอย่างเคร่งครัด ป้องกันความผิดพลาดของรายการที่จะมีในขั้นนี้ รายการที่ได้จะมีคุณภาพดีตามไปด้วยซึ่งความสำเร็จของการดำเนินรายการขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บรรยาย ผู้กำกับและคณะผู้ร่วมงานทุกคน ในขั้นนี้ก็จะเริ่มถ่ายทำตามบทที่ได้เขียนไว้แล้ว ด้วยกล้องวีดิโอ

ระบบดิจิทัล จากนั้น จึงนำมาตัดต่อเพื่อเรียบเรียงภาพให้เสร็จสมบูรณ์ยิ่งขึ้นแล้วจึงบันทึกเสียง บรรยายเสียงดนตรีและเสียง ประกอบต่างๆ

5.2 การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์

ดำเนินการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ ผู้วิจัยได้แบ่งเป็น ขั้นตอน 7 ขั้นตอน (กิตานันท์ มลิทอง. 2543: 271-274) ตามรายละเอียดดังนี้

5.2.1 การกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ ดังนี้คือ

5.2.1.1 หัวข้อของงาน ชื่อ การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ เล่มอาขยาต เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของพระสงฆ์

5.2.1.2 วัตถุประสงค์ที่ต้องการ เพื่อสร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ เล่มอาขยาต

5.2.1.3 ผู้ใช้ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย พระสงฆ์ที่เรียนภาษาบาลีในเขต กรุงเทพมหานคร ชั้นประโยค 1-2

5.2.1.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการใช้สื่อวีดิทัศน์ ผู้เรียนมีความรู้ด้าน ไวยากรณ์ของภาษาบาลี เรื่องอาขยาต

5.2.2 การวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบด้วย

5.2.2.1 ขอบเขตและรายละเอียดของเนื้อหาที่จะนำเสนอ ขอบเขตเนื้อหาเรื่อง อาขยาต ความหมายของอาขยาต รายละเอียดของเนื้อหาอาขยาต ส่วนประกอบของอาขยาต 8 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง วิภัติ เรื่องกาล เรื่องบท เรื่องวจนะ เรื่องบุรุษ เรื่องธาตุ เรื่องวาจก เรื่องปัจจัย

5.2.2.2 วิธีการนำเสนอ ได้แก่ บรรยาย อภิปราย สื่อพาวเวอร์พอยต์

5.2.2.3 ระยะเวลาในการนำเสนอ 12 ครั้ง ๗ละ 2 คาบ คาบละ 50 นาที

5.2.2.4 วิธีการตรวจสอบและปรับปรุงเนื้อหา การถามตอบตามความเข้าใจของผู้เรียน ปรับปรุงโดยเน้นเนื้อหาที่สำคัญเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหายิ่งขึ้น

5.2.2.5 การสร้างสรรค์บรรยากาศร่วม ผู้เชี่ยวชาญบรรยายแนะนำการเรียน ภาษาบาลีให้กับผู้เรียน ใช้เทคนิคการนำเข้าสู่บทเรียน เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียน กิจกรรมท่อง เนื้อหาพร้อมกัน สรุปบทเรียนร่วมกัน

5.2.2.6 วิธีการประเมิน ด้วยแบบทดสอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 50 ข้อ

5.2.3 การเขียนบทหรือเค้าโครงเรื่องราว

การเขียนบทจัดทำบท โดยการแบ่งเนื้อหาออกตามส่วนประกอบของอาขยาต เป็น 8 ชุด 12 ตอน แต่ละตอนบรรยายเนื้อหาในหลักสูตรบาลีไวยากรณ์ เล่มอาขยาต ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมวชิรญาณวโรรส กำหนดระยะเวลาสำหรับแต่ละเนื้อหา กำหนดภาพประกอบการบรรยาย

ตัวอย่างบทวิทยุทัศน์

ลำดับ บท	ภาพ	เสียง	เวลา (วินาที)
1	CG. เสนอ บทเรียนวิทยุทัศน์	ดนตรี	5
2	CG. วิทยุทัศน์การเรียนภาษา บาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาขยาด เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ของพระสงฆ์	ดนตรี	5
3	CG. วิทยุทัศน์ การเรียนภาษา บาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาขยาด เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ของพระสงฆ์ จัดทำโดย พระ มหาสมาน ศศิสุวรรณพงศ์ สาขาวิชาเอก การศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ	ดนตรี	5
4	Ms. ผู้ดำเนินรายการ	พระธรรมะสวัสดิ์ทุกท่าน โอกาสนี้เชิญ มา รับชมวิทยุทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลี ไวยากรณ์ เรื่อง อาขยาด เพื่อส่งเสริมการ เรียนรู้ ของพระสงฆ์ จัดทำโดย พระมหา สมาน ศศิสุวรรณพงศ์ สาขาวิชาเอก การศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	20
5	CG. ความรู้ทั่วไป เกี่ยวกับ ภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาขยาด	ดนตรี	5
6	Ms. พิธีกร	สำหรับวิทยุทัศน์นี้ แบ่งเป็น 2 ช่วง ช่วงที่ หนึ่ง อธิบายวิธีแสดงไวยากรณ์ของภาษา บาลี ช่วงที่สอง อธิบายความหมายของ อาขยาด มีรายละเอียดดังนี้	10
7	CG. อธิบายวิธีแสดง ไวยากรณ์ของภาษาบาลี	ดนตรี	5

8	Ms. พีธีกร	<p>วิธีแสดงไวยากรณ์ในภาษาบาลี นักปราชญ์ท่านจัดไวยากรณ์เป็นหมวด ๆ ด้วยกัน 9 หมวด ดังนี้คือ อักษรวิธีแสดงอักษรพร้อมทั้งฐานกรณ์เป็นต้น 1 สนธิต่ออักษรที่อยู่ในคำอื่นให้เนื่องเป็นอันเดียวกัน 1 นาม แจกชื่อคน, สัตว์, ที่, สิ่งของต่างๆ, สัพพนาม แจกศัพท์ ที่ สิ่งของต่างๆ, สัพพนาม แจกศัพท์ ที่ สำหรับใช้แทนนามที่ออกชื่อแล้ว เพื่อจะได้ไม่เรียกซ้ำ 2 อย่างนี้ พร้อมทั้งลิงคะ วจนะ วิภัติ 1 สมาสยอนามตั้งแต่ 2 ขึ้นไป ให้เป็นบทเดียวกัน 1 ตัทธิธ ใช้ปัจจัยแทนศัพท์ให้น้อยลง มีเนื้อความได้เต็มที่ 1 อาชยาด แจกกิริยาศัพท์พร้อม วจนะ บุรุษ วิภัติ กาล บอ กัตตุกรรม และ ภาพ 1 กฤต ใช้ปัจจัยเป็นเครื่องกำหนดรู้สาธนะหรือกาล 1 อุณนาท มีวิธีใช้ปัจจัยคล้ายกิตก์ แต่มักเป็นปัจเจกปัจจัยโดยมาก 1 การก แสดงลักษณะของคำพูด 1 ถ้านับรวมทั้งฉันทลักษณ์ที่ท่านจัดไว้เป็นหมวดหนึ่งต่างหากมิได้สงเคราะห์เข้าในมูลไวยากรณ์ก็เป็น 1๐ หมวด.</p>	240
9	CG. อธิบายความหมายของ อาชยาด	ดนตรี	5
10	Ms. พีธีกร	<p>ความหมายของอาชยาด ศัพท์กล่าว กิริยา คือ ความทำ, เป็นต้นว่า ยืน เดิน นั่ง นอน กิน ดื่ม ทำ พูด คิด, ชื่อว่า อาชยาด. ในอาชยาดนั้นท่านประกอบด้วย วิภัติ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ วาจก ปัจจัย เพื่อเป็นเครื่องหมายเนื้อความให้ชัดเจน.</p> <p>รายละเอียดของส่วนประกอบอาชยาดทั้งหมด 8 อย่าง มีรายละเอียดดังนี้</p>	300

		1. วิภัติ 2. กาล 3. บท 4. วจนะ 5. บุรุษ 6. ธาตุ 7. วาจก 8. ปัจจัย	
11	CG.	ดนตรี	5

5.2.4 การเตรียมข้อมูลสำหรับบท จัดข้อมูลอธิบายเนื้อหาที่เกี่ยวข้องทั้งหมดในแต่ละบท รวม 8 บท 12 ตอน

5.2.5 การสร้างสื่อวีดิทัศน์ ดำเนินการสร้างบทเรียนวีดิทัศน์ จากบทวีดิทัศน์ตามรูปแบบและ คำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ โดยการถ่ายทำด้วยกล้องวีดิทัศน์ระบบดิจิทัล สร้างภาพประกอบ ภาพเคลื่อนไหว ข้อความ ประกอบเสียงเพื่อความสวยงามและเพิ่มเทคนิคการนำเสนอจากโปรแกรม คอมพิวเตอร์ จากนั้นบันทึกเสียงและใส่เสียงดนตรีประกอบโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และนำเสียงที่ได้ไปตัดต่อร่วมกับภาพที่ถ่ายทำไว้

5.2.6 การทดสอบสื่อวีดิทัศน์ นำสื่อวีดิทัศน์ที่สร้างขึ้น เสนอให้อาจารย์ ที่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษาตรวจสอบแก้ไขและประเมินคุณภาพ และนำผลที่ได้ไปปรับปรุงตามคำแนะนำอีกครั้ง โดยเมื่อองค์ประกอบของสื่อวีดิทัศน์สมบูรณ์แล้วนำไปประกอบกับกิจกรรม แบบฝึกหัด แบบทดสอบ นำไปใช้ในการเรียนการสอน

5.2.7 การทำเอกสารประกอบบทเรียน โดยจัดทำเล่มเอกสารเนื้อหาวิชาบาลี ไวยากรณ์ พร้อมคำอธิบายรายละเอียด ลงในกระดาษขนาด A4

สรุปการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์นี้ ผู้วิจัยมีจุดประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของการเรียนการสอนภาษาบาลีให้กับพระสงฆ์และผู้ใหญ่ที่ต้องการศึกษาด้วยตนเอง ซึ่งสื่อวีดิทัศน์นี้ยังอำนวยความสะดวกอีกหลาย ๆ ด้าน ทั้งสามารถนำไปศึกษาในสถานที่ใดก็ได้ตามความสะดวก และหากต้องการเรียนรู้ซ้ำๆ เพื่อความเข้าใจก็สามารถเปิดดูได้ตลอดเวลาตามความต้องการซึ่งเหมาะสมสำหรับการเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง และคุณภาพของเนื้อหาที่เรียนรู้ก็ยังคงความสมบูรณ์ครบถ้วนไว้ดังเดิม โดยมีวิธีการเริ่มจาก การวางแผนผลิตสื่อวีดิทัศน์เป็นขั้นที่สำคัญต่อผลของสื่อวีดิทัศน์ โดยผลิตสื่อขึ้นมา ได้ใช้ทั้งหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เพื่อสร้างวีดิทัศน์ออกมาให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ที่ต้องการเรียนรู้ เมื่อศึกษารายละเอียดของเนื้อหา แล้วนำเนื้อหา มาวิเคราะห์ กำหนดกลุ่มเป้าหมาย และจุดมุ่งหมายเฉพาะ และกำหนด วิธีการนำไปใช้ด้วยว่า จะ

นำไปใช้ในการสอนในลักษณะใด รวบรวมทรัพยากรและศึกษาข้อขัดข้องในการผลิต การเขียนหัวข้อเนื้อหาและการเลือกแบบการนำเสนอ การเตรียมการผลิตรายการ ได้แก่ การเขียนบท (Script) การเตรียมบุคลากร การเตรียมงานศิลปะ การเตรียมฉากและอุปกรณ์ประกอบ การซ้อม การดำเนินรายการ ทำการผลิตรายการวีดิทัศน์ ตามที่ได้วางแผนไว้แล้ว จากนั้น จึงนำมาตัดต่อเพื่อเรียบเรียงภาพให้เสร็จสมบูรณ์ยิ่งขึ้นแล้วจึงบันทึกเสียง บรรยายเสียงดนตรีและเสียง ประกอบต่าง ๆ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศ ค้นคว้าเอกสาร ข้อมูลและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย 1) งานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาภาษาบาลี 2) การใช้สื่อวีดิทัศน์ประกอบการเรียนการสอน 3) จิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ 4) หลักสูตรภาษาบาลี มีผู้วิจัยไว้หลายเรื่อง ผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ และนำเสนอ ต่อไปนี้

6.1.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาภาษาบาลี

บุรทิน ขำภีรัฐ (2539: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสำนักเรียนส่วนกลาง พบว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเริ่มมีเมื่อ พ.ศ. 2484 โดยมีพื้นฐานมาจากการศึกษาพระไตรปิฎก และการศึกษาภาษาบาลี มีเป้าหมายของการศึกษาเพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ความเข้าใจในภาษาบาลี เพื่อให้สามารถศึกษาพระไตรปิฎกให้เข้าใจ และเป้าหมายอันดับรอง คือ เพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาในระดับสูง สภาพของหลักสูตร มีความเหมาะสมและครอบคลุมเป้าหมายของการศึกษา ส่วนเนื้อหาไม่ทันสมัย ไม่สอดคล้องกับสังคมยุคโลกาภิวัตน์ สภาพของการบริหาร มีการกำหนดขั้นตอนการวางแผนการดำเนินงานไว้ชัดเจน สภาพของงบประมาณ มีไม่เพียงพอ และงบประมาณส่วนใหญ่ได้มาจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (กรมการศาสนาเดิม) สภาพของอาคารสถานที่ ครู-อาจารย์ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และวิธีการเรียนการสอนที่ครูใช้มากที่สุดคืออธิบายและให้จด สภาพของสื่อ มีไม่เพียงพอ สภาพของการวัด และการประเมินผล มีการวัด และประเมินผลทั้งระหว่างเรียนกับครูที่วัด และเมื่อสิ้นปีตอนสอบบาลีสนามหลวง ด้านปัญหาของการศึกษา พบว่า ด้านที่นักเรียนเห็นว่าเป็นปัญหามากที่สุด คือ เนื้อหาวิชาทางบาลีเรียนเข้าใจยาก ด้านที่ครู-อาจารย์ เห็นว่าเป็นปัญหามาก คือ งบประมาณมีไม่เพียงพอ และหน่วยงานราชการไม่ให้การสนับสนุนงบประมาณอย่างจริงจัง ด้านที่ครู-อาจารย์ และนักเรียนเห็นว่าเป็นปัญหามาก คือ การเรียนการสอนที่ใช้วิธีท่องจำ และด้านที่ผู้บริหาร และครู-อาจารย์เห็นว่าเป็นปัญหามาก คือ ประชาชนทั่วไปมองไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ส่วนด้านที่ทั้งผู้บริหาร ครู-อาจารย์ และนักเรียน เห็นว่าเป็นปัญหามากคือมีนักเรียนสอบตกมาก

สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง. (2542: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ เรื่อง การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ โครงสร้างการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ ศึกษาสภาพของสงฆ์ที่อยู่ในระบบศึกษาของคณะ สงฆ์ ศึกษาความต้องการด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ ศึกษาแนวทางพัฒนาการศึกษาของคณะ สงฆ์ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ แยกส่วนออกจากระบบการบริหาร การศึกษาแห่งชาติ ทำให้เกิดปัญหาทั้งด้านการจัดการ งบประมาณ การบริหารหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน คุณภาพการศึกษา คุณภาพของบุคลากรทางการศึกษาทั้งผู้บริหารและ ผู้สอน ตลอดจนสวัสดิการและความมั่นคงในอาชีพ หลักสูตรการศึกษาไม่ตอบสนองความต้องการ ของผู้เรียน ซึ่งจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ต้องการขยายโอกาสทางการศึกษา ผู้ประสงค์จะ เป็นศาสนทายาทและผู้บวชตามประเพณี

สุนทร บุญสถิต (2543: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง สถานภาพ บทบาท และ ปัญหาของสามเณรในสังคมไทย พบว่า ส่วนใหญ่ของสามเณรและชาวพุทธกลุ่มตัวอย่าง มีทัศนคติ ที่ดีต่อการบวชเรียน ปัญหาการลดจำนวนลงของสามเณรไทยในปัจจุบัน มีสาเหตุจากการ ไม่นิยม ส่งเสริมให้บุตรหลานบวชเรียนเป็นสามเณรของกลุ่มชาวพุทธที่มีความพร้อมด้านฐานะทาง เศรษฐกิจและสังคม สำหรับกลุ่มชาวพุทธที่มีแนวโน้มส่งเสริมให้บุตรหลานบวชเรียนเป็นสามเณร มากที่สุดคือ กลุ่มชาวพุทธที่ประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและปัญหาทางสังคม ในครอบครัว ที่ หัวหน้าครอบครัวมีสถานภาพเป็นหม้าย หย่าร้าง หรือเป็นผู้ปกครองของเด็กชายที่บิดา มารดา เสียชีวิตหรือหย่าร้าง

ปรเมศวร์ ภูมุลเมือง (2544: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง การจัดการ ศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2505 - 2542 การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย เพื่อ ศึกษาการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2505 - 2542 ทั้ง 3 แผนก คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญ และการศึกษาสภาพปัญหาและ อุปสรรคของการจัดการศึกษาทั้ง 3 แผนก ผลวิจัยพบว่า การขาดแคลนครูที่มีความรู้ ความสามารถ งบประมาณที่จำกัดมีผลต่อการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม- บาลี และแผนกสามัญ คณะสงฆ์แต่ละสำนักต้องช่วยเหลือตนเองคือรับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา และสรรหาผู้มีความรู้และประสบการณ์มาช่วยในการบริหารจัดการ

พระมหาหรรษา นิธิบุญยากร (2545: 53) ได้ทำวิจัยเรื่อง วิกฤติพุทธศาสนา: ศึกษากรณีการบรรพชาเป็นสามเณรในประเทศไทย (2523 - 2543) พอดีจะสรุปสาเหตุสำคัญ ๆ ในการลดจำนวนลงของสามเณร ซึ่งถือว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสืบทอดพระพุทธศาสนา ดังต่อไปนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากสภาพความยากจนในครอบครัว ทำให้พ่อแม่ไม่สามารถจะส่งเสียให้บุตรหลานเล่าเรียนในชั้นสูง ๆ ต่อไปได้ ดังนั้น เยาวชนส่วนใหญ่ที่ตัดสินใจเข้ามาบวชเณร ก็เพื่อจะหาโอกาสศึกษาต่อทางโลกและทางธรรม จากงานวิจัยพบว่าสามเณรส่วนใหญ่

มีเป้าหมายจะลาสิกขาไปครองเพศคฤหัสถ์ในอนาคต หลังจากจบการศึกษาเล่าเรียนแล้ว เพื่อช่วยเหลือยกระดับฐานะของครอบครัวต่อไป ในขณะที่เยาวชนบางราย หลังจบการศึกษาภาคบังคับแล้วก็เข้าสู่ตลาดแรงงาน เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว มิได้สนใจจะศึกษาวิชาชีพเรียน

2) ด้านการบริหารจัดการของคณะสงฆ์ เช่น

- การให้ความสำคัญกับการพัฒนาศาสนวัตถุมากกว่าตัวบุคคล โดยแต่ละวัดมักจะให้ความสำคัญกับการก่อสร้างศาสนสถานมากกว่าที่จะสร้างศาสนบุคคล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการพิจารณาสมณศักดิ์นั้น ได้นำเอาเรื่องศาสนวัตถุมา ประกอบในการพิจารณาด้วย

- การจัดการเรื่องการศึกษาของคณะสงฆ์ ที่จัดในรูปแบบของโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยเฉพาะแผนกธรรม แผนกบาลี ซึ่งมหาเถรสมาคมเป็นผู้ดำเนิน การจัดการศึกษาเองนั้นยังคงรูปแบบหลักสูตรการศึกษาโดยยึดแนวทางเดิม ๆ ที่ได้มีการจัดการศึกษามาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งยากต่อการเรียนรู้เพราะในแต่ละปีจะมีผู้สอบผ่านนักธรรมและบาลีไม่ถึงครึ่งของผู้เข้าสอบทั้งหมด ดังนั้น เมื่อการศึกษายากเกินไปจึงทำให้สามเณรบางส่วนเกิดความท้อถอย ลาสิกขาไปแสวงหาความรู้ทางโลก ที่ตนคิดว่าง่ายกว่า อีกประการหนึ่งก็คือการขาดแคลนงบประมาณในการสนับสนุนการศึกษาอย่างพอเพียง วัดส่วนใหญ่ที่จัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมต้องดำเนินการจัดหาทุนทรัพย์เพิ่มเติมกันเอง ซึ่งเมื่อบางแห่งขาดแคลนงบประมาณหนักเข้า จึงไม่สามารถจะดำเนินการต่อไปได้ ทำให้พระเณรบางรูปอาจตัดสินใจลาสิกขาเมื่อประสบกับภาวะไม่มีที่ให้เรียน หรือไม่สามารถไปเรียนในที่ไกล ๆ ได้

พระมหากษัตริย์ อิมพันธุเบน. (2551: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี” จากผลการศึกษาพบว่า นโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานมีผลกระทบต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ส่วนผลกระทบรายด้าน ได้แก่

1. ด้านสภาพแวดล้อม พบว่า กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2548 จะส่งผลกระทบต่อการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

2. ด้านปัจจัยเบื้องต้น พบว่า ทรัพยากรที่มีอยู่ไม่เพียงพอแต่ขาดแคลนเท่านั้น หากแต่ยังไม่พร้อมสำหรับการเรียนการสอน

3. ด้านกระบวนการ พบว่า ขาดบุคลากรทางการบริหารที่มีประสบการณ์ การจัดการเรียนการสอนยังไม่ได้มาตรฐานและขาดเครื่องมือในการวัดและประเมินผลที่เหมาะสม

4. ด้านผลผลิต พบว่า ไม่มีหลักประกันว่าผู้จบจากระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จะดำรงตนเป็นศาสนทายาทที่เพียบพร้อมทั้งด้านความรู้และการปฏิบัติ

สรุปการศึกษาของคณะสงฆ์ที่จัดในรูปแบบของโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยเฉพาะแผนกบาลี ซึ่งมหาเถรสมาคมเป็นผู้ดำเนินการจัดการศึกษาเองนั้น ยังคงรูปแบบหลักสูตรการศึกษาที่ได้มีการจัดการศึกษามาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งยากต่อการเรียนรู้เพราะในแต่ละปีจะ

มีผู้สอบผ่านบาลีไม่ถึงครึ่งของผู้เข้าสอบทั้งหมด เมื่อการศึกษายากเกินไปจึงทำให้ผู้เรียนบางส่วนเกิดความท้อถอย ลาสิกขาไป ผลจากกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2548 จะส่งผลกระทบต่อการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีทำให้ขาดแคลนผู้เรียน สำนักเรียนส่วนมากขาดบุคลากรทางการบริหารที่มีประสบการณ์ การจัดการเรียนการสอนยังไม่ได้มาตรฐานและขาดเครื่องมือในการวัดและประเมินผลที่เหมาะสม ขาดแคลนครูที่มีความรู้ความสามารถ งบประมาณมีจำกัด

6.1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสื่อวีดิทัศน์

นรินทร์ ศตะนาวิน (2536: 46) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การทดลองใช้วีดิทัศน์เพื่อการสอนโดยการ ชี้นำแบบการเปลี่ยนขนาดภาพ และการใช้วงรีชี้นำบทบาทในการสอนวิชาสัตววิทยา ผลการวิจัย ปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มที่เรียนด้วยบทเรียนวีดิทัศน์ ที่ใช้การชี้นำแบบเปลี่ยนขนาด ภาพ และกลุ่มที่เรียนด้วยบทเรียนวีดิทัศน์ ที่ใช้วงรีวงรีนำบทบาท แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05

วัลลยา บริสุทธิพันธ์ (2539: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์ด้านการฟัง-พูดภาษาอังกฤษ โดยใช้วีดิทัศน์เป็นสื่อประกอบการสอนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพุทธรังสีพิบูล จังหวัดฉะเชิงเทรา” ผลการวิจัยพบว่า คะแนนของนักเรียนที่ได้จากการทดสอบหลังการสอนโดยใช้วีดิทัศน์สูงกว่าก่อนการสอนโดยใช้วีดิทัศน์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนการสอนภาษาโดยใช้วีดิทัศน์

สมพล ศรีจันทร์ (2542: 65) ได้ศึกษาผลการนำบทเรียนวีดิทัศน์การสอนที่ใช้ผู้ดำเนิน รายการจริงกับบทเรียนวีดิทัศน์การสอนที่ใช้ผู้ดำเนินรายการที่เป็นการ์ตูน ประกอบการสอนวิชากลุ่ม สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่อง ประเทศเพื่อนบ้าน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

สำราญ คงเพชร (2542: 72) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ได้ศึกษาการเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากการเรียนด้วยรายการวีดิทัศน์ที่มีการดำเนินรายการต่างกัน ผลการศึกษาพบว่าหลังการทดลองเรียนด้วยเทปวีดิทัศน์ที่มีการดำเนินรายการแบบสารคดี กับรายการ ละคร นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ไม่แตกต่างกัน แต่พบว่านักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญ

จารุณี มณีกุล (2545: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การใช้เนื้อหาและกิจกรรมที่แท้จริง เพื่อพัฒนา ทักษะการฟังภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาการสอนภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่” โดยการดูวีดิทัศน์ของเจ้าของภาษา ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการฟังภาษาอังกฤษ ของนักศึกษาหลังจากการใช้เนื้อหาจริงและกิจกรรมปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันในภาพรวมมีระดับสูง

เรณู ดวงมณี (2546: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาผลของเทคนิคการใช้สื่อวีดิทัศน์ประกอบ การสอนที่มีผลต่อความสามารถด้านการฟังและการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษา ระดับประกาศนียบัตร วิชาชีพชั้นสูง ชั้นปีที่ 1 สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตสกลนคร” ผลการวิจัยพบว่า ภายหลัง การสอน โดยใช้เทคนิคการใช้วีดิทัศน์ประกอบการสอน นักศึกษามีความสามารถด้านทักษะการฟัง และทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักศึกษามีเจตคติที่ดี ต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ยุพดี หินเชาว์ (2550: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ การใช้วีดิทัศน์ประกอบการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถด้านทักษะการฟังภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยเทคนิคลพบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า หลังการใช้วีดิทัศน์ประกอบการสอน นักศึกษามีความสามารถด้านทักษะการฟังภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

รุ่งศักดิ์ เยื่อใย (2552: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาบทเรียนวีดิทัศน์วิชาสังคมศึกษา เรื่องสภาวะโลกร้อน ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เรียนรู้จากบทเรียนวีดิทัศน์ รูปแบบสารคดีกับ นักเรียนที่เรียนรู้จากบทเรียนวีดิทัศน์ รูปแบบสัมภาษณ์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ นักเรียนมีความพึงพอใจมากต่อการเรียนด้วยบทเรียนวีดิทัศน์ เรื่องสภาวะ โลกร้อน

ปริญญา เพ็ชรวารี (2555: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาวีดิทัศน์ ประชาสัมพันธ์โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพของวีดิทัศน์จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาอยู่ในระดับดีมากและด้านเทคโนโลยีการศึกษาอยู่ในระดับดีมาก และ ความพึงพอใจของผู้ชมวีดิทัศน์ประชาสัมพันธ์โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ มีความพึงพอใจในมาก

สรุปงานวิจัยเกี่ยวกับการใช้วีดิทัศน์ประกอบการสอน มีผลทำให้คะแนนของนักเรียนที่ได้จากการทดสอบหลังการสอนโดยใช้วีดิทัศน์สูงกว่าก่อนการสอนโดยใช้วีดิทัศน์ นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนการสอนภาษาโดยใช้วีดิทัศน์ ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยรวมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ความจำ ความเข้าใจ เพิ่มขึ้น

6.1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

วิภาวรรณ สุขสถิตย์ (2550: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสำหรับนักศึกษาผู้ใหญ่โดยการเรียนรู้ผ่านการสอนผ่านเว็บ” ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาผู้ใหญ่ที่เรียนรู้ด้วยการนำตนเองสำหรับนักศึกษาผู้ใหญ่โดยการเรียนรู้ผ่านการสอนผ่านเว็บมีผลการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียนเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเนื้อหาสาระรายวิชาการสร้าง

โฮมเพจที่สร้างขึ้น ได้ถูกออกแบบให้มีความสอดคล้องกับกระบวนการเรียนการสอนที่เป็นวิธีการเชิงระบบ (Systems Approach) มีความสอดคล้องกับกระบวนการเรียนการสอนระบบอื่น ๆ

ดำรงศักดิ์ ทรัพย์เชื่อนพันธ์ (2553: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุดการเรียนรู้เรื่องการนวดไทย” ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมต้องการลักษณะสื่อที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการมองเห็นภาพและเกิดการคิดวิเคราะห์ห้อย่างมีเหตุผลและรองลงมาสื่อที่ให้เนื้อหาอย่างหลากหลายเช่น รูปภาพ ภาพวาด และภาพเคลื่อนไหว และต้องการสื่อการพัฒนาชุดการเรียนรู้เรื่องการนวดไทย

ศศิธร กุลสิริสวัสดิ์ (2537: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาลักษณะความพร้อมในการเรียนรู้ โดยการชี้หน้าตนเองของนักศึกษาวิทยาลัยเกษตรกรรม กรมอาชีวศึกษา พบว่า นักศึกษาสังกัดกองวิทยาลัยเกษตรกรรมกลุ่มสถานศึกษาภาคกลางและภาคตะวันออก มีระดับความพร้อมในการเรียนรู้โดยการชี้หน้าตนเองโดยสภาพรวมอยู่ในระดับสูง 5 ด้านคือ ความรับผิดชอบต่อการการเรียนรู้ การมองอนาคตในแง่ดี ความรักในการเรียน มโนภาพต่อตนเองในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ และการเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ และเมื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับความพร้อม ในการเรียนรู้โดยการชี้หน้าตนเองจำแนกตามเพศ อาชีพของผู้ปกครอง อาชีพที่นักศึกษาคาดหวัง ขนาดวิทยาลัยและประเภทสถานศึกษา พบว่ามีระดับความพร้อมในการเรียนรู้โดยการชี้หน้าตนเองไม่แตกต่างกันหากจำแนกตามอายุ หลักสูตรและระดับการศึกษา พบว่า มีระดับที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

พระราชรัตนมงคล (2554: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิธีสอนศิลปกรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของพระสอนศิลปกรรม ตามโครงการของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า หลังการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีคะแนนทดสอบความรู้เพิ่มขึ้น มากกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปงานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้จากสื่อการเรียนการสอน เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามศักยภาพของตนเองและเรียนรู้ได้ตลอดตามเวลาที่ต้องการ ตามความสามารถ ความสนใจความพร้อมและและความถนัด เพราะการเรียนรู้นั้นจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเรียน โดยการประยุกต์ร่วมกันระหว่างเทคนิคและสื่อการสอนให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคลได้แก่ ความสามารถทางสติปัญญา ความต้องการ ความสนใจ ด้านร่างกาย อารมณ์และสังคม

6.1.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรภาษาบาลี

พระมหาหรรษา นิธิบุญยากร (2545: 53) ได้ทำวิจัยเรื่อง วิกฤตพิพุทธศาสนา: ศึกษากรณีการบรรพชาเป็นสามเณรในประเทศไทย (2523 - 2543) พอที่จะสรุปสาเหตุสำคัญ ๆ ในการลดจำนวนลงของสามเณร ซึ่งถือว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสืบทอดพระพุทธศาสนา ดังต่อไปนี้ การจัดการเรื่องการศึกษาของคณะสงฆ์ ที่จัดในรูปแบบของโรงเรียนพระปริยัติธรรม

โดยเฉพาะแผนกธรรม แผนกบาลี ซึ่งมหาเถรสมาคมเป็นผู้ดำเนิน การจัดการศึกษาเองนั้นยังคง รูปแบบหลักสูตรการศึกษาโดยยึดแนวทางเดิม ๆ ที่ได้มีการจัดการศึกษามาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งยากต่อการเรียนรู้เพราะในแต่ละปีจะมีผู้สอบผ่านนักธรรมและบาลีไม่ถึงครึ่งของผู้เข้าสอบ ทั้งหมด

พระมหาบุญชัย ปภัสสรเมธี (จูแวน) (2551: บทคัดย่อ) ศึกษาสภาพการ ดำเนินงานการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักเรียนในเขต กรุงเทพมหานคร โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยอันดับแรก ได้แก่ ด้านการวัดผลและประเมินผล รองลงมาได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการบริหารหลักสูตร

พระมหาธีรสุข ฐมมสาโร (อุปไซย) (2554: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี : กรณีศึกษาสำนักเรียน วัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารครูผู้สอนและนักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัญหาอุปสรรคและแนวทางในการจัดการศึกษา ดังนี้ 1) ปัญหาอุปสรรคด้านหลักสูตร คือ เนื้อหา ของหลักสูตร มีมากเกินไป ขาดการแก้ไขปรับปรุง และไม่เหมาะสมกับผู้เรียนในปัจจุบัน 2) ปัญหา อุปสรรค ด้านการจัดการเรียนการสอน คือ การจัดครูเข้าสอนยังไม่เป็นระบบและได้มาตรฐาน 3) ปัญหาอุปสรรคด้านสื่อการเรียนการสอน คือ สื่อที่ทันสมัยมีไม่เพียงพอ สื่อที่มีอยู่ขาดคุณภาพไม่ได้ มาตรฐาน

สรุปงานวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรภาษาบาลี ผู้เรียนมีการศึกษาภาษาบาลี โดยยึด ตามแนวทางเดิม ๆ ที่ได้มีการจัดการศึกษามาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งการจัดการศึกษาพระปริยัติ ธรรมแผนกบาลีของสำนักเรียนโดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ในแต่ละปีจะมีผู้สอบผ่าน นักธรรมและบาลีไม่ถึงครึ่งของผู้เข้าสอบทั้งหมด

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

งานวิจัยต่างประเทศ มีผู้วิจัยไว้หลายเรื่อง เช่น

ฮอดเด็ป (วัลลยา บริสุทธิพันธ์. 2539: 31; อ้างอิงจาก Hodapp. 1978. "Video as an Instructional Aids for English as a Second Language Teaching" Research in the Teaching of English.) ได้ทำการวิจัยเรื่องการใช้วีดีโอเทปเป็นเครื่องมือช่วยสอนภาษาอังกฤษเป็น ภาษาที่ 2 โดยแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มใช้วีดีโอเทปเป็นเครื่องมือช่วยสอนกลับกลุ่มที่ไม่ใช้วีดีโอเทปเป็นเครื่องมือช่วยสอน ผลปรากฏว่าการสอนบทเรียนทั้ง 4 ทักษะ คือ ฟัง พูด อ่าน และเขียน ตลอดจนการสนทนาวัฒนธรรมโดยการใช้วีดีโอเทปมีประสิทธิภาพสูงกว่า

มิลเลอร์ และเบรนแนน แห่งมหาวิทยาลัย Zhongshan เมือง Canton (ชัญวดี มงคลพันธุ์. 2544: 16 ; & อ้างอิงจาก Miller ; & Brennan. 1983.) ได้ทำการศึกษาการใช้วีดิทัศน์

ในการช่วยสอนภาษาแก่ชาวต่างชาติ พบว่าการใช้วีดิทัศน์นั้นง่ายและสะดวกเช่นเดียวกับเทปบันทึกเสียง แต่สิ่งที่ได้เปรียบคือ นักเรียนได้ฟังทั้งเสียงและเห็นภาพประกอบด้วยพร้อมกัน และยังได้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษาพูดและภาษาท่าทางด้วย

สซาโบ และแลนดี้ (รุ่งศักดิ์ เยื่อใย. 2552: 64; อ้างอิงจาก Szabo and Landy. 1981: 74) ได้ศึกษาการสอนอ่านพื้นฐานโดยใช้ โทรทัศน์เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์การอ่าน โดยสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากนักเรียนเกรด 4, 6 และ 8 จากโรงเรียนใน เมืองชิคาโก (Chicago) และมีเนียโพลิส (Minneapolis) แบ่งวิธีสอนเป็น 2 วิธีคือ กลุ่มที่ 1 เรียนกับ โปรแกรมการสอนอ่านทางโทรทัศน์ อีกกลุ่มหนึ่งเรียนตามปกติ ผลปรากฏว่า กลุ่มที่เรียนจากโปรแกรม การสอนอ่านทางโทรทัศน์ อีกกลุ่มหนึ่งเรียนตามปกติ ผลปรากฏว่า กลุ่มที่เรียนจากโปรแกรมการสอน อ่านทางโทรทัศน์มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญ

อาบรัม (รุ่งศักดิ์ เยื่อใย. 2552: 64; อ้างอิงจาก Abrams. 1986: 3326) ได้ทำการศึกษาผลของอินเตอร์แอคทีฟวีดีโอ ที่มีต่อการสอน ทักษะถ่ายภาพเบื้องต้น การศึกษาครั้งนี้เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของอินเตอร์แอคทีฟวีดีโอ ในกระบวนการสอนเปรียบเทียบกับวีดีโอสอน ทักษะถ่ายภาพเบื้องต้นในสถานการณ์เรียนแบบรายบุคคล ในระดับวิทยาลัย ผลการทดลอง ปรากฏว่า กลุ่มที่เรียนด้วยอินเตอร์แอคทีฟวีดีโอ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สูงกว่ากลุ่มที่เรียนจากวีดีโอธรรมดา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เซียเชน (Chia-chen. 2003: Online) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การใช้วีดิทัศน์ในการพัฒนาทักษะการฟังของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 สาขาภาษาอังกฤษ” จาก National University ทางตอนเหนือของประเทศไต้หวัน ผลการวิจัยพบว่านักศึกษามีความสามารถด้านทักษะการฟังเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการศึกษางานวิจัยต่างประเทศ จะเห็นได้ว่าวีดิทัศน์เป็นสื่อที่มีคุณค่าและมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาทักษะทางภาษา ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะ 4 ทักษะ คือ ฟัง พูด อ่าน และเขียน ทำให้สร้างความสนใจในเนื้อหาได้ดีขึ้น ใช้วีดิทัศน์ง่ายและสะดวก ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการใช้วีดิทัศน์ประกอบการสอนภาษาบาลีสำหรับพระสงฆ์ เพื่อการเรียนรู้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาชยาต เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของพระสงฆ์ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา มีขั้นตอนดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารและข้อมูลพื้นฐาน

ตอนที่ 2 การสร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์

ตอนที่ 3 หาประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์

ตอนที่ 4 หาประสิทธิผลของสื่อวีดิทัศน์

มีรายละเอียดขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารและข้อมูลพื้นฐาน

ในขั้นตอนนี้ เป็นการศึกษาค้นคว้าเอกสารและข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น เพื่อสร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ เรื่องอาชยาต ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่อไปนี้ 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) ร่างกรอบแนวคิดในการวิจัย 3) สืบหาความต้องการของผู้ใช้สื่อวีดิทัศน์

1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.1.1 สภาพและปัญหาการเรียนการสอนภาษาบาลีให้กับพระสงฆ์

สภาพการเรียนการสอนภาษาบาลี

พระสงฆ์มีการศึกษาปริยัติธรรม 4 ประเภท คือ การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญศึกษา และการศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยที่การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แบ่งเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโทและชั้นเอก ในขณะที่การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี แบ่งเป็น 8 ชั้น คือ บาลีประโยค 1 - 2 เปรียญธรรม 3, 4, 5, 6, 7, 8 และ 9 ประโยค

ปัญหาการเรียนการสอนภาษาบาลีในประเทศไทย ได้แก่

- 1) ปัญหาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
- 2) ปัญหาการบริหารจัดการของสำนักเรียน
- 3) ปัญหาจำนวนพระภิกษุสามเณรลดน้อยลง
- 4) ปัญหาขาดแรงจูงใจ
- 5) ปัญหาผู้เรียนสอบไม่ผ่านเกณฑ์จำนวนมาก
- 6) ปัญหาของผู้เรียนภาษาบาลี
- 7) ปัญหาด้านครูผู้สอนภาษาบาลี

แนวทางในการแก้ไขปัญหาคำเรียนการสอนภาษาบาลี

การแก้ไขปัญหาคำเรียนการสอนภาษาบาลีโดยผู้วิจัยได้พัฒนาสื่อวีดิทัศน์ การเรียนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ เล่ม อาขยาต เพื่อ ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ของ พระสงฆ์ ก็เพื่อแก้ไขปัญหาคำเรียนขาดแคลนครูสอนและพัฒนาการสอนให้ผู้เรียนเข้าใจได้ง่าย ด้วย กระบวนการการเรียนรู้การสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ทำการสอนโดยครูสอนที่เชี่ยวชาญในการสอน พร้อมทั้งนำเครื่องมือหรือเทคโนโลยีมาใช้ ประกอบการเรียนการสอน โดยบันทึกภาพและเสียงของครูสอนต้นแบบ การถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพและรักษาความรู้ความเชี่ยวชาญของครูต้นแบบไว้ไม่ให้สูญหาย เพื่อให้เกิดความรู้แก่ผู้เรียนได้อย่างไม่จำกัด ผู้วิจัยเลือกเนื้อหา วิชาบาลีไวยากรณ์เนื่องจากเป็น หลักสูตรของชั้นประโยค 1-2 ซึ่งตามสถิติที่พบว่ามีผู้สอบได้ในอัตราส่วนที่น้อยกว่าประโยคอื่น เลือกเนื้อหาเล่มอาขยาตเพราะในเรื่องอาขยาตถือเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจการแปล ประโยคต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง กิริยาอาขยาตเป็นกิริยาคุมประโยคทางสัมพันธ์ การศึกษาอาขยาต จะทำให้ผู้ศึกษารู้จักเรื่องธาตุ อุปสัคหน้าหน้าธาตุ ปัจจัยลงท้ายธาตุ และวิภัติ แสดงกาลและกิจแห่ง ธาตุ นั้น ๆ ยิ่งกว่านั้น ผู้ศึกษาจะได้ความรู้ทั่วถึงทั้งการแปรรูปอักษรและความหมายแห่งธาตุ อัน เป็นส่วนสำคัญในหลักไวยากรณ์

1.1.2 สื่อวีดิทัศน์

การผลิตสื่อวีดิทัศน์ มีขั้นตอนดังนี้

1) ขั้นตอนการวางแผนผลิตรายการทำการศึกษาจุดมุ่งหมายและเป้าหมายในการทำรายการเทปวีดิทัศน์ทางการศึกษา ผู้ผลิตรายการจะต้องศึกษาเนื้อหาหลักสูตรวิชานั้น ๆ แล้ว รวบรวมทรัพยากรและศึกษาข้อขัดข้องในการผลิต การเขียนหัวข้อเนื้อหาและการเลือกแบบการ นำเสนอการผลิตรายการเทปวีดิทัศน์เพื่อการศึกษา

2) เตรียมการผลิตรายการ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

การเขียนบท (Script) เป็นการวางโครงสร้างของรายการเทปวีดิทัศน์ที่ดีควร เป็นแบบ ง่าย ๆ การเตรียมบุคลากร ผู้ผลิตรายการจะต้องติดต่อประสานงานกับบุคคลต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ ผู้เขียนบท ผู้กำกับรายการ การเตรียมงานศิลปะ การเตรียมงานจะต้องอยู่ภายใต้คำแนะนำของ ผู้ผลิตรายการและผู้กำกับ การเตรียมฉากและอุปกรณ์ประกอบการซ้อม

3) การดำเนินรายการเป็นขั้นตอนที่จะทำการผลิตรายการวีดิทัศน์ ซึ่งถ้าได้ ปฏิบัติตามขั้นตอน ต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วอย่างเคร่งครัด เริ่มถ่ายทำตามบทที่ได้เขียนไว้จากนั้นจึง นำมาตัดต่อเพื่อเรียบเรียงภาพให้เสร็จสมบูรณ์ยิ่งขึ้นแล้วจึงบันทึกเสียง บรรยายเสียงดนตรีและ เสียง ประกอบต่าง ๆ (รุ่งศักดิ์ เยื่อใย. 2552: 42-43)

การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์

- 1) การกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ ได้แก่ หัวข้อของงานที่จะนำมาพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ วัตถุประสงค์ที่ต้องการ ผู้ใช้ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ผลที่คาดว่าจะได้รับการใช้สื่อวีดิทัศน์
- 2) การวิเคราะห์เนื้อหา มีประเด็นที่ต้องพิจารณาดังนี้ ขอบเขตและรายละเอียดของเนื้อหาที่จะนำเสนอ วิธีการนำเสนอ ระยะเวลาในการนำเสนอ วิธีการตรวจสอบและปรับปรุงเนื้อหาการสร้างสรรค์บรรยากาศร่วม วิธีการประเมิน
- 3) การเขียนบทหรือเค้าโครงเรื่องราว เขียนบทหรือเค้าโครงเรื่องราว เพื่อกำหนดแนวการดำเนินเรื่องของเนื้อหาที่จะนำเสนอ
- 4) การเตรียมข้อมูลสำหรับบท ข้อมูลที่บรรจุลงไปในบท มีได้ทั้งภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว ข้อความ และอื่นๆ โดยต้องมีการจัดเตรียมขึ้นมาก่อนที่จะนำไปบรรจุในสื่อวีดิทัศน์
- 5) การสร้างสื่อวีดิทัศน์ การสร้างสื่อวีดิทัศน์เป็นขั้นตอนที่รวบรวมเอาสิ่งต่างๆ ที่ได้จัดเตรียมไว้ ได้แก่ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว ภาพวีดิทัศน์ ข้อความ และเสียงมารวมกันโดยใช้โปรแกรมประพันธ์ สำหรับการจัดเรียง ลำดับการทำงานและรายละเอียดต่างๆ ได้ทำตามผังงานและเค้าโครงเรื่องราวที่กำหนดไว้
- 6) การทดสอบสื่อวีดิทัศน์

1.1.3 จิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

ตามทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เชื่อว่าผู้เรียนวัยนี้มีความรับผิดชอบที่จะควบคุม และสามารถที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองได้ โดยใช้ประสบการณ์ เป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ เป็นวัยที่มีความพร้อมที่จะเรียนในสิ่งที่เห็นว่า มีประโยชน์ต่อตนเอง

โนลส์ (Knowles. 1980) การเรียนรู้ของผู้ใหญ่มีองค์ประกอบสรุปได้ดังนี้ 1) ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีหากว่าเรื่องนั้นตรงกับความต้องการและความสนใจ 2) สถานการณ์ในชีวิตที่เกิดขึ้นถือเอาตนเองเป็นศูนย์กลาง 3) การวิเคราะห์ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้นั้นจะมีคุณค่ามากที่สุด 4) ผู้ใหญ่ต้องการเป็นผู้นำตนเอง (Self Directing) ความต้องการที่อยู่ในส่วนลึกของผู้ใหญ่คือการเรียนรู้สักว่าตัวเองนำตนเองได้โดยไม่ต้องมีใครเป็นผู้ชี้แนะ 5) ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Difference) ผู้ใหญ่มีอายุมากขึ้นจะมีความแตกต่างระหว่างบุคคลมากขึ้น

โนลส์ (Knowles. 1980) ได้นำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้ใหญ่ไว้ว่า ควรมีการสร้างบรรยากาศในการเรียนให้อิสระอำนาจต่อการเรียนรู้ มีการจัดแผนการเรียนรู้

ร่วมกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน วิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียนเพื่อนำมากำหนดวัตถุประสงค์ และนำเสนอเนื้อหาที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน ออกแบบประสบการณ์เรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง การใช้สื่ออุปกรณ์ที่มีความเหมาะสม

1.1.4 หลักสูตรภาษาบาลี

1 หลักสูตรการเรียนการสอนภาษาบาลีในปัจจุบัน การเรียนการสอน ภาษาบาลี ตามหลักสูตรปริยัติธรรมแผนกบาลีในปัจจุบัน ตั้งแต่ประโยค 1-2 ถึงประโยค ป.ศ. 9

เฉพาะหลักสูตร ชั้นประโยค 1 - 2 และเปรียญตรี ปีที่ 1, 2 มีสองวิชาคือ

1) วิชาบาลีไวยากรณ์ ใช้หนังสือบาลีไวยากรณ์ 4 เล่ม คือ

- อักษรวิธี ภาคที่ 1 สมัญญาภิธาน และสนธิ
- วจีวิภาค ภาคที่ 2 นามและอภัยยศัพท์
- วจีวิภาค ภาคที่ 2 อาชยาตและกิตก์
- วจีวิภาค ภาคที่ 2 สมาสและตัทธิต

2) วิชาแปลมคธเป็นไทย แปลโดยพยัญชนะและอรรถใช้หนังสือ

หม่อมปัทมภูฏกา 4 เล่ม คือ

- หม่อมปัทมภูฏกา (ปฐม ภาค - ภาคหนึ่ง)
- หม่อมปัทมภูฏกา (ทุติโย ภาค - ภาคสอง)
- หม่อมปัทมภูฏกา (ตติโย ภาค - ภาคสาม)
- หม่อมปัทมภูฏกา (จตุตโต ภาค - ภาคสี่)

2 หลักสูตรวิชา บาลีไวยากรณ์ เล่ม อาชยาต ชั้นประโยค 1-2

โดยเนื้อหาของเล่มอาชยาต มีเนื้อหา 2 เรื่องคือ

1. อาชยาต
2. กิตก์

1.1.5 วิธีการสร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาชยาตเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของพระสงฆ์

การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์นี้ ผู้วิจัยมีจุดประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆของการเรียนการสอนภาษาบาลีให้กับพระสงฆ์และผู้ใหญ่ที่ต้องการศึกษาด้วยตนเอง ซึ่งสื่อวีดิทัศน์นี้ยังอำนวยความสะดวกอีกหลายๆ ด้าน ทั้งสามารถนำไปศึกษาในสถานที่ใดก็ได้ตามความสะดวก และหากต้องการเรียนรู้ซ้ำๆ เพื่อความเข้าใจก็สามารถเปิดดูได้ตลอดเวลาตามความต้องการซึ่งเหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นอย่างดี และคุณภาพของเนื้อหาที่เรียนรู้ก็ยังคงความสมบูรณ์ครบถ้วนไว้ดังเดิม เพื่อความสะดวกในการผลิตและพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ ผู้วิจัย

ดำเนินการตามวิธีการของ สุรัชย์ สิกขาบัณฑิต (2528: 26-28) แบ่งเป็น การผลิตสื่อวีดิทัศน์ และการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ ดังนี้

การผลิตสื่อวีดิทัศน์ มีดังนี้

1. การวางแผนผลิตสื่อวีดิทัศน์ ได้แก่ ทำการศึกษาจุดมุ่งหมายและเป้าหมาย รวบรวมทรัพยากรและศึกษาข้อขัดข้องในการผลิต การเขียนหัวข้อเนื้อหา เรื่อง อาชญาต และการเลือกแบบการนำเสนอ

2. เตรียมการผลิตรายการ ได้แก่ การเขียนบท (Script) เป็นการวางโครงสร้างของรายการบทวีดิทัศน์ การเตรียมบุคลากร ผู้เขียนบท ฝ่ายเทคนิคและผู้แสดง การเตรียมงานศิลปะ ให้ผู้เรียนมีความสนใจในสื่อมากขึ้น การเตรียมฉากและอุปกรณ์ประกอบ การซ้อม

3. ดำเนินรายการ ในขั้นนี้จะเริ่มถ่ายทำตามบทที่ได้เขียนไว้แล้ว ด้วยกล้องวีดิโอบรรยากาศ จากนั้น จึงนำมาตัดต่อเพื่อเรียบเรียงภาพให้เสร็จสมบูรณ์ยิ่งขึ้นแล้วจึงบันทึกเสียง บรรยายเสียงดนตรีและเสียง ประกอบต่างๆ

การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์

1. การกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ ได้แก่ หัวข้อของงาน ชื่อ การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ เล่มอาชญาต เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของพระสงฆ์ วัตถุประสงค์ที่ต้องการ เพื่อสร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ เล่มอาชญาต ผู้ใช้ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย พระสงฆ์ที่เรียนภาษาบาลีในเขตกรุงเทพมหานคร ชั้นประโยค 1-2 ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการใช้สื่อวีดิทัศน์ ผู้เรียนมีความรู้ด้านไวยากรณ์ของภาษาบาลี เรื่องอาชญาต

2. การวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบด้วย ขอบเขตและรายละเอียดของเนื้อหา เรื่องอาชญาต ความหมายของอาชญาต รายละเอียดของเนื้อหาอาชญาต ส่วนประกอบของอาชญาต 8 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง วิภัติ เรื่องกาล เรื่องบท เรื่องวจนะ เรื่องบุรุษ เรื่องธาตุ เรื่องวาจก เรื่องปัจจัย

3. การเขียนบทหรือเค้าโครงเรื่องราว

4. การเตรียมข้อมูลสำหรับบท

5. การสร้างสื่อวีดิทัศน์ ดำเนินการสร้างบทเรียนวีดิทัศน์ จากบทวีดิทัศน์ตามรูปแบบและ คำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

6. การทดสอบสื่อวีดิทัศน์ นำสื่อวีดิทัศน์ที่สร้างขึ้น สมบูรณ์แล้วไปใช้ในการเรียนการสอน

1.1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยงานวิจัยภายในประเทศและต่างประเทศ

งานวิจัยภายในประเทศ

สรุปงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาภาษาบาลี

การศึกษาของคณะสงฆ์ที่จัดในรูปแบบของโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยเฉพาะแผนกบาลี ซึ่งมหาเถรสมาคมเป็นผู้ดำเนินการจัดการศึกษาเองนั้น ยังคงรูปแบบหลักสูตรการศึกษาที่ได้มีการจัดการศึกษามาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งยากต่อการเรียนรู้เพราะในแต่ละปีจะมีผู้สอบผ่านบาลีไม่ถึงครึ่งของผู้เข้าสอบทั้งหมด เมื่อการศึกษายากเกินไปจึงทำให้ผู้เรียนบางส่วนเกิดความท้อถอย ลาสิกขาไป สำนักเรียนส่วนมากขาดบุคลากรทางการบริหารที่มีประสบการณ์ การจัดการเรียนการสอนยังไม่ได้มาตรฐานและขาดเครื่องมือในการวัดและประเมินผลที่เหมาะสม ขาดแคลนครูที่มีความรู้ความสามารถ งบประมาณมีจำกัด

สรุปงานวิจัยเกี่ยวกับการใช้วิดิทัศน์ประกอบการสอน มีผลทำให้คะแนนของนักเรียนที่ได้จากการทดสอบหลังการสอนโดยใช้วิดิทัศน์สูงกว่าก่อนการสอนโดยใช้วิดิทัศน์ นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนการสอนภาษาโดยใช้วิดิทัศน์

สรุปงานวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรภาษาบาลี มีการศึกษาโดยยึดแนวทางเดิม ๆ ที่ได้มีการจัดการศึกษามาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5

งานวิจัยต่างประเทศ

สรุปจากผลการศึกษางานวิจัยต่างประเทศ จะเห็นได้ว่าวิดิทัศน์เป็นสื่อที่มีคุณค่าและมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาทักษะทางภาษา ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะ 4 ทักษะ คือ ฟัง พูด อ่าน และเขียน ทำให้สร้างความสนใจในเนื้อหาได้ดีขึ้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการใช้วิดิทัศน์ประกอบการสอนภาษาบาลีสำหรับพระสงฆ์ เพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง

1.2 ร่างกรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการร่างกรอบแนวคิดในการวิจัย จากการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนแรกเป็นพื้นฐานในการร่างกรอบเพื่อเป็นหนทางในการสร้างสื่อวิดิทัศน์ ประกอบไปด้วย การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ทฤษฎีและแนวคิด การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ การเรียนภาษาบาลี ปัญหาการเรียนบาลี แนวทางการแก้ไขปัญหา การสร้างสื่อวิดิทัศน์ แล้วย้นำสื่อที่สร้างไปสอนผู้เรียน และกลับไปแก้ไขปรับปรุงอีกครั้ง นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ปรับปรุงแล้วนำไปใช้

1.3 สำนวจความต้องการของผู้ใช้สื่อวิดิทัศน์

การสำวจความต้องการของพระสงฆ์ผู้ใช้สื่อการเรียนการสอนเพื่อนำผลที่ได้มาพัฒนาสื่อการสอนให้เหมาะสม โดยการสร้างแบบสำวจความต้องการของผู้ใช้ กำหนดหัวข้อให้ผู้ได้ประเมินความต้องการเรียนในรูปแบบใด ทั้งด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง ประเภทของสื่อ และความต้องการในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสื่อวิดิทัศน์ ด้วยแบบสำวจความต้องการของผู้ใช้สื่อการเรียนการสอน ประกอบด้วยขั้นตอนคือ 1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 2) เครื่องมือและการตรวจสอบเครื่องมือ 3) การเก็บรวบรวมข้อมูล 4) การวิเคราะห์ข้อมูล 5) การสรุปผลการสำวจความต้องการของผู้ใช้สื่อ มีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1.3.1 กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ที่เรียนภาษาบาลี ในเขตส่วนกลาง ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ชั้นประโยค 1 – 2 จากสถิติพระภิกษุสามเณรผู้ขอเข้าสอบความรู้บาลีสนามหลวง จำนวนสำนักเรียนในกรุงเทพมหานคร (ส่วนกลาง) ทั้งหมดมี 87 สำนัก มีนักเรียน 1,572 รูป (กองบาลีสนามหลวง. 2554: 15-30)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้เป็น เป็นพระสงฆ์ที่เรียนภาษาบาลี ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร (เขตส่วนกลาง) ชั้นประโยค 1 – 2 จำนวน 30 รูปได้มาจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

1.3.2 การสร้างเครื่องมือสำรวจและการตรวจสอบเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบเครื่องมือ สำหรับสำรวจความต้องการของผู้ใช้สื่อการเรียนการสอนภาษาบาลี ประกอบด้วย 1) ลักษณะเครื่องมือ 2) ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบเครื่องมือ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.3.2.1 ลักษณะเครื่องมือ

ลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการใช้สื่อการเรียนการสอนมี

ลักษณะของแบบสอบถาม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง ความต้องการมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง ความต้องการมาก

ระดับ 3 หมายถึง ความต้องการปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง ความต้องการน้อย

ระดับ 1 หมายถึง ความต้องการน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิด เกี่ยวกับความคิดเห็นและ

ข้อเสนอแนะ

1.3.2.2 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบเครื่องมือ

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบเครื่องมือ สำหรับสำรวจความต้องการของผู้ใช้สื่อการเรียนการสอนภาษาบาลี มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาสภาพการเรียนการสอนภาษาบาลี ปัญหาการเรียนการสอนภาษาบาลี แนวทางในการแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนภาษาบาลี สื่อวีดิทัศน์ หลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ การเรียนรู้ด้วยตนเอง หลักสูตรปริยัติธรรมแผนกบาลี แล้วนำมาสังเคราะห์กรอบการสร้างแบบสอบถามสำรวจความต้องการผู้ใช้สื่อการเรียนการสอนภาษาบาลี ร่างกรอบแบบสอบถามสำรวจความต้องการผู้ใช้สื่อการเรียนการสอนภาษาบาลี สรุปกรอบเนื้อหาสำหรับแบบสอบถามสำรวจความต้องการผู้ใช้สื่อ ประกอบด้วย ด้านข้อมูลทั่วไป ด้านเนื้อหา ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ขั้นที่ 2 สร้างแบบสอบถามสำรวจความต้องการผู้ใช้สื่อการเรียนการสอนภาษาบาลีฉบับร่าง แล้วส่งให้กรรมการควบคุมปริญญาโทตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ จากนั้นดำเนินการแก้ไข

ขั้นที่ 3 นำแบบสอบถามสำรวจความต้องการผู้ใช้สื่อการเรียนการสอนภาษาบาลี ให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน (รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ ภาคผนวก ก) ความถูกต้องของเนื้อหา และวิเคราะห์ผลการพิจารณาความสอดคล้องของผู้ทรงคุณวุฒิด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Objective Congruence : IOC) ซึ่งมีความหมายในการแปลผลคะแนน ดังนี้

1 หมายถึง ข้อความมีความสอดคล้องกับเนื้อหาที่ต้องการวัด
0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อความมีความสอดคล้องกับเนื้อหาที่ต้องการวัด

-1 หมายถึง ข้อความไม่มีความสอดคล้องกับเนื้อหาที่ต้องการวัด
จากนั้นนำมาแทนค่าในสูตรและหาค่าดัชนีความสอดคล้อง

$$\text{สูตร IOC} = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อกำหนดให้

IOC หมายถึง ค่าดัชนีความสอดคล้อง

$\sum R$ หมายถึง ผลรวมของการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

จากนั้นบันทึกผลการพิจารณาลงความเห็นของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านในแต่ละข้อ แล้วเลือกข้อคำถาม ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องของความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิในข้อใดมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ถือว่ามีความสอดคล้องสามารถนำไปใช้ได้ แต่ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในข้อใดมีค่าน้อยกว่า 0.5 ถือว่าไม่มีความสอดคล้อง ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นที่ 4 นำแบบสอบถามฉบับที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปดำเนินการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 รูป ที่สำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

1.3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1 ติดต่อประสานงานกับสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือให้ผู้วิจัยทำการแจกแบบสอบถาม เก็บข้อมูลพระสงฆ์จากการตอบแบบสอบถาม จำนวน 30 ชุด ที่สำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม กรุงเทพมหานคร

2 นำแบบสอบถามสำรวจความต้องการผู้ใช้สื่อการเรียนการสอนภาษาบาลี ให้กลุ่มตัวอย่างเพื่อตอบแบบสอบถาม

1.3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีขั้นตอนและรายละเอียดดังนี้

1.3.4.1 นำแบบสอบถามมาตรวจสอบการให้คะแนนแล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ วิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพส่วนตัวและความต้องการ จำนวน 30 รูป โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

1.3.4.2 วิเคราะห์ข้อมูลความต้องการผู้ใช้สื่อการเรียนการสอนภาษาบาลี คะแนนที่ได้รับจากการตอบแบบสำรวจ นำมาเปรียบเทียบ โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยแต่ละข้อ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง ความต้องการมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง ความต้องการมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง ความต้องการปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง ความต้องการน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง ความต้องการน้อยที่สุด

1.3.4.3 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะตามความต้องการของผู้ใช้สื่อการเรียนการสอนภาษาบาลี ทำการวิเคราะห์เนื้อหา จัดหมวดหมู่เนื้อหา แจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ เสนอเป็นความเรียงจากข้อที่มีคะแนนมากไปหาน้อย

1.3.5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลการสำรวจความต้องการของผู้ใช้สื่อ

สรุปผลการสำรวจความต้องการของผู้ใช้สื่อ ทั้ง 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1 สรุปผลข้อมูลสถานภาพส่วนตัว โดยทำการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 สรุปผลข้อมูลความต้องการผู้ใช้สื่อการเรียนการสอนภาษาบาลี โดยทำการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ตอนที่ 3 สรุปผลข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะตามความต้องการของผู้ใช้สื่อการเรียนการสอนภาษาบาลี โดยแจกแจงความถี่ เขียนความเรียงจากลำดับข้อที่มีคะแนนมากไปหาน้อย

ตอนที่ 2 การสร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์

2.1 สร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์

2.2 สร้างเครื่องมือประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอน

มีรายละเอียดการดำเนินการดังต่อไปนี้

2.1 สร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์

การสร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ ประกอบด้วย การวิเคราะห์ การออกแบบสื่อวีดิทัศน์ สร้างสื่อวีดิทัศน์ การปรับปรุงแก้ไข มีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

2.1.1 การวิเคราะห์ ได้แก่ วิเคราะห์หลักสูตรและเนื้อหา การวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ วิชาบาลีไวยากรณ์ การวิเคราะห์ผู้เรียน การวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอ วิเคราะห์ปัญหาการเรียนการสอนภาษาบาลีเพื่อหาแนวทางแก้ไข

2.1.2 การออกแบบสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์

2.1.3 การสร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์

2.1.4 การปรับปรุงแก้ไข นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา ผู้ใหญ่ และผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษาตรวจสอบ พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

2.1.5 พัฒนาสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์

มีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

2.1.1 การวิเคราะห์ ประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1.1.1 หลักสูตรและเนื้อหา วิชาบาลีไวยากรณ์

การวิเคราะห์หลักสูตรและเนื้อหาที่จะนำไปสร้างสื่อวีดิทัศน์การสอนภาษาบาลีนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญและตำราคือ หนังสือบาลีไวยากรณ์ วชิรวิภาค ภาคที่ ๒ อาชยาตและกิตก์ หลักสูตรเปรียญธรรมตรี พระนิพนธ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงแต่ง พิมพ์ครั้งที่ 37/2538 (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. 2538: 151-186) วิเคราะห์เนื้อหาได้แก่ เนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องอาชยาต ผู้วิจัยนำเนื้อหาและความรู้มารวบรวมไว้ในรูปแบบของสื่อวีดิทัศน์เพื่อเป็นการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาบาลีให้กับพระสงฆ์ มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้ศึกษาให้เกิดความรู้ความเข้าใจในหลักการพื้นฐานของไวยากรณ์ภาษาบาลี

2.1.1.2 การวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ วิชาบาลีไวยากรณ์

จุดประสงค์การเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบรายละเอียดของส่วนประกอบอาชยาต ทั้งหมด 8 อย่าง มีดังนี้

1. ผู้เรียนเข้าใจเรื่อง วิภัตติ
2. ผู้เรียนเข้าใจเรื่อง กาล
3. ผู้เรียนเข้าใจเรื่อง บท

4. ผู้เรียนเข้าใจเรื่อง วจนะ
5. ผู้เรียนเข้าใจเรื่อง บุรุษ
6. ผู้เรียนเข้าใจเรื่อง ธาตุ
7. ผู้เรียนเข้าใจเรื่อง วาจก
8. ผู้เรียนเข้าใจเรื่อง ปัจจัย

2.1.1.3 การวิเคราะห์ผู้เรียน

ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีหากว่าเรื่องนั้นตรงกับความต้องการและความสนใจ มีความรู้สึกส่วนตัวเองนำตนเองได้โดยไม่ต้องมีใครเป็นผู้ชี้แนะ สถานการณ์ในชีวิตที่เกิดขึ้นถือเอาตนเองเป็นศูนย์กลาง การจัดการเรียนการสอนให้กับผู้ใหญ่ ผู้สอนต้องคำนึงถึงการสร้างบรรยากาศ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ให้มากที่สุด อาจเริ่มจากการให้เกียรติซึ่งกันและกัน ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน หรือกลุ่มผู้เรียนด้วยกัน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ อาจจัดกิจกรรมการเรียนรู้อิงลักษณะของการร่วมมือกัน โดยถือว่าการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากประสบการณ์ของผู้เรียน เป็นแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ที่มีคุณค่า อาจใช้วิธีการ ตั้งประเด็นปัญหาเพื่อให้นักศึกษาผู้ใหญ่ได้มีโอกาสหาแนวทางแก้ไขปัญหา ให้มีทางเลือกมากขึ้น เน้นการปฏิบัติจริง เพื่อเป็นแนวทางให้นักศึกษาผู้ใหญ่ได้มีโอกาสสร้างความคิดรวบยอดให้เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ที่นำความรู้ที่ได้รับ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองได้

2.1.1.4 การวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอ

เทคนิคการใช้สื่อวีดิทัศน์ประกอบการสอนมีหลายเทคนิค และมีลักษณะพิเศษแตกต่างกันไป ผู้สอนควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องของวีดิทัศน์ สถานการณ์ และเนื้อหาที่ต้องการสอนโดยใช้เทคนิคที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ สนุกสนาน และกระตือรือร้น สนใจบทเรียน เกิดการเรียนรู้อย่างเข้าใจ จดจำเนื้อหาได้แม่นยำ เพลิดเพลินกับการเรียนการสอน ได้แก่ การดูแต่ภาพโดยไม่ได้ฟังเสียง การฟังแต่เสียงโดยไม่ได้ดูภาพ การเล่นไปหยุดไป การดูภาพและฟังเสียงไปพร้อมกัน

2.1.1.5 วิเคราะห์ปัญหาการเรียนการสอนภาษาบาลีเพื่อหาแนว

ทางแก้ไข

การเรียนการสอนภาษาบาลีประสบปัญหาในด้านคุณภาพการเรียนการสอนจึงทำให้ผู้เรียนสอบไม่ผ่านเป็นจำนวนมาก ผู้เรียนไม่เข้าใจเนื้อหาภาษาบาลีอย่างถ่องแท้ ไม่สามารถสอบให้ผ่านเกณฑ์ได้เพราะนักเรียนไม่ได้รับการเรียนการสอนอย่างเต็มที่ เนื้อหาภาษาบาลีเน้นการจำและเข้าใจหลักไวยากรณ์ ผู้เรียนที่เข้าเรียนในห้องเรียนแล้วยังจำไม่ได้หรือยังไม่เข้าใจ จึงต้องมีการทบทวนซ้ำหลายครั้งเพื่อให้จำได้และเข้าใจดียิ่งขึ้น ปัญหาเหล่านี้ควรแก้ไขโดยผู้วิจัยได้พัฒนาสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ เล่ม อาขยาด เพื่อ ส่งเสริมการเรียนรู้ ของพระสงฆ์ ก็เพื่อแก้ไขปัญหาคาดแคลนครูสอนและพัฒนาการสอน ให้ผู้เรียนเข้าใจ

ได้ง่าย เพื่อให้เกิดความรู้แก่ผู้เรียนได้อย่างไม่จำกัด เน้นเนื้อหาในเรื่องอาชญาต อันเป็นส่วนสำคัญในหลักไวยากรณ์ภาษาบาลี

2.1.2 การออกแบบสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์

การออกแบบสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ ผู้วิจัยนำทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่สมัยใหม่ (Modern Adult Learning Theory) ของ โนลส์ (Knowles. 1978: 31) ที่ว่า ผู้ใหญ่มีการเรียนรู้เมื่อ 1. มีความต้องการและความสนใจ (Needs and Interests) 2. มีสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่ (Life Situations) 3. มีการวิเคราะห์ประสบการณ์ (Analysis of Experience) 4 ผู้ใหญ่ต้องการเป็นผู้นำตนเอง (Self-Directing) และ 5. พิจารณาความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Difference) มาศึกษาวิเคราะห์พบว่า กลุ่มเป้าหมายเป็นพระสงฆ์ในวัยผู้ใหญ่ มีความต้องการเรียนภาษาบาลี ผู้วิจัยใช้เนื้อหาตามหลักสูตรของ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เพราะการศึกษาอาชญาต ผู้เรียนจะได้ความรู้ทั่วถึงทั้งการแปรรูปอักษรและความหมายแห่งชาติ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. 2538: 151) จึงใช้เนื้อหาไวยากรณ์ภาษาบาลี เรื่อง อาชญาต และจากแนวคิดของพระเจดิมชาติชาติโว (2551: บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยพบว่า ด้านการพัฒนาบุคลากร เน้นการนำบุคลากรที่มากด้วยประสบการณ์และได้รับการยอมรับจากสังคมมาเป็นแม่แบบทางการศึกษา แนวคิดของ พระมหาชนแดน สมบุตร (2549: 104) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี สำนักเรียนในกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี คือ การมีคุณลักษณะความเป็นครูสอนที่ดี ผู้วิจัยจึงได้อารธนาเชิญครูสอนที่เชี่ยวชาญภาษาบาลีมาเป็นผู้บรรยายเนื้อหาเรื่องอาชญาต (ตั้งภาคผนวก ก) ด้านรูปแบบการนำเสนอไปสู่ผู้เรียน วิธีการและลีลาการนำเสนอเนื้อหาสาระในวีดิทัศน์ ผู้วิจัยจึงใช้รูปแบบของ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ (2533: 731-736) ได้แก่ แบบพูดคนเดียว (Monologue) เป็นรายการที่ผู้พูดปรากฏตัวพูดกับผู้ชม ภาพผู้พูดสลับกับภาพเนื้อหาภาษาบาลี ส่วนมากจะมีภาพประกอบเพื่อมิให้เห็นหน้าผู้พูดอยู่ตลอดเวลา นำเสนอเนื้อหาด้วยโปรแกรม Microsoft Office Power Point และ Microsoft Office word 2007 ตัวหนังสือที่ใช้เป็นสีเข้มตัดกับสีอ่อน สลับสีเพื่อเน้นคำอธิบาย สีพื้นหลังใช้สีอ่อน และการออกแบบสื่อวีดิทัศน์นี้ ได้คำนึงถึงหลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายมี 10 ประการดังนี้

1. พิจารณาและให้ความสำคัญกับแรงจูงใจในการเรียน (Motivation to learn) โดยภาพลักษณ์ของผู้เชี่ยวชาญสร้างความประทับใจ ผู้เชี่ยวชาญบรรยายแนะนำการเรียนภาษาบาลีให้กับผู้เรียน ใช้เทคนิคการนำเข้าสู่บทเรียน เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียน
2. สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ (Learning Environment) โดยจัดห้องเรียนให้มีความสะดวกสบาย สะอาดเรียบร้อย เหมาะสม

3. คำนึงถึงความต้องการในการเรียนของแต่ละบุคคลและรูปแบบของการเรียนรู้ (Learning Style) ที่มีความหลากหลาย เช่น การบรรยาย การถามตอบ การอธิบายเนื้อหา การใช้สื่อพาวเวอร์พอยท์ การเน้นเสียง

4. คำนึงถึงความรู้เดิมและประสบการณ์ (Experience) อันมีคุณค่า โดยการให้ผู้เรียนทบทวนความรู้เดิมที่ผู้เรียนมี ให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน ผู้เรียนได้โอกาสแสดงความรู้เดิมที่มี

5. พิจารณาถึงการดูแลและให้ความสำคัญกับเนื้อหาและกิจกรรม (Learning Content and Activities) ในการเรียนรู้ โดยเน้นเนื้อหาที่สำคัญ กิจกรรมท่อนเนื้อหา

6. ให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัญหาที่สอดคล้องกับความจริง (Realistic Problem) และนำการเรียนรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหา ปัญหาที่นักเรียนมักจะสงสัย

7. ต้องให้การเอาใจใส่กับการมีส่วนร่วมทั้งทางด้านสติปัญญา และทางด้านร่างกาย ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญใส่ใจกับความแตกต่างของผู้เรียน อธิบายให้ละเอียดเหมาะสมผู้เรียน

8. ควรให้มีเวลาอย่างพอเพียงในการเรียนรู้ โดยเฉพาะ การเรียนรู้ข้อมูลใหม่ๆ การฝึกทักษะใหม่ๆ และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ โดยผู้เชี่ยวชาญให้เวลาผู้เรียนได้เข้าใจเนื้อหาอย่างเหมาะสมไม่เร็วไม่ช้าเกินไป ไม่รวบรัดเกินไป ไม่นานเกินไป

9. ให้โอกาสในการฝึกภาคปฏิบัติจนเกิดผลดี หรือ การนำความรู้ไปประยุกต์ได้ โดยให้ผู้เรียนได้โอกาสอ่านและท่อนเนื้อหาและประยุกต์ความรู้ในเนื้อหาที่เรียน

10. ให้ผู้เรียนได้แสดง ศักยภาพหรือสมรรถภาพในการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนได้แสดงผลสัมฤทธิ์ในการเรียนจนกระทั่งผู้เรียนได้มองเห็นถึงความก้าวหน้าที่สามารถบรรลุเป้าหมายคือเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่เรียนได้

2.1.3 การสร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์

การสร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีนี้ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างสื่อวีดิทัศน์การสอนภาษาบาลี ดังนี้

2.1.3.1 ศึกษารวบรวมเนื้อหาเรื่องหลักสูตรภาษาบาลี และค้นคว้ารายละเอียดที่สำคัญรวมถึงงานวิจัยภายในประเทศและงานวิจัยภายนอกประเทศ ดังเอกสารที่เกี่ยวข้องเรื่องหลักสูตรภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ เล่ม อาชยาด

2.1.3.2 เขียนบท (Script) สั้นๆแบ่งเนื้อหาออกเป็นส่วย่อยมีทั้งหมด 8 ชุด 12 ตอน เรียงลำดับขั้นตอนจากง่ายไปยาก เพื่อให้วิทยากรบรรยาย และกำหนดเสียงที่ต้องใช้ประกอบบทเรียน ได้แก่ เสียงบรรยาย เสียงเพลงก่อนเข้าบทเรียน และกำหนดตัวอักษรที่ต้องการใช้ในการบรรยาย เป็นต้น

2.1.3.3 สร้างผังดำเนินงาน (Flow chart) เพื่อกำหนดแนวทางวิธีการดำเนินเรื่องที่จะนำเสนอเพื่อใช้อธิบายความสัมพันธ์และเชื่อมโยงเนื้อหาหนึ่งไปอีกเนื้อหาหนึ่งครอบคลุมทั้งบทเรียน

2.1.3.4 ตรวจสอบ นำบทรายการวิดิทัศน์ที่สร้างขึ้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อได้ตรวจสอบ

2.1.3.5 สร้างสื่อวิดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี วิชาบาลี
ไวยากรณ์ เล่ม อาชยาต ตามแผนการสอน ด้วยโปรแกรมออดิโอเวอร์ มีขั้นตอนของเนื้อหาวิชาดังนี้

2.1.3.5.1 ชุดที่ 1 เตรียมการบันทึกภาพการบรรยายของผู้เชี่ยวชาญและเตรียมภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว เช่น ใช้โปรแกรม Microsoft Office Power Point ในการสร้างภาพตัวอักษรประกอบ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในเนื้อหาให้มากขึ้น ตัวหนังสือนำเข้าบทเรียน หรือหัวข้อเรื่อง ถ้าเป็นอักษรขนาดเล็ก สามารถเตรียมอักษรมาแล้วแสดงเรียงลำดับ ถ้าเป็นอักษรขนาดใหญ่เช่น หัวข้อเรื่อง เตรียมภาพนิ่งของอักษรที่หมุนแล้วแสดงเรียงลำดับ เก็บเป็นไฟล์ .AVI และเตรียมเสียงบรรยายเพื่อให้สอดคล้องกับภาพและเนื้อหาที่เตรียมไว้ โดยใช้โปรแกรมบันทึกเสียง (sound recorder) เก็บเป็นไฟล์ .WAV ในชุดที่ 1 ประกอบไปด้วยเนื้อหา 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เรื่องความเป็นมาของภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์
เล่ม อาชยาต เรื่องอาชยาตและเรื่องวิภัติ

ตอนที่ 2 เรื่องวิภัติ (ต่อ)

2.1.3.5.2 ชุดที่ 2 ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 3 เรื่องกาล

ตอนที่ 4 เรื่องกาล(ต่อ)

2.1.3.5.3 ชุดที่ 3 ประกอบด้วย 1 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 5 เรื่องบท

2.1.3.5.4 ชุดที่ 4 ประกอบด้วย 1 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 6 เรื่องวจนะ

2.1.3.5.5 ชุดที่ 5 ประกอบด้วย 1 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 7 เรื่องบุรุษ

2.1.3.5.6 ชุดที่ 6 ประกอบด้วย 1 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 8 เรื่องธาตุ

2.1.3.5.7 ชุดที่ 7 ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 9 เรื่องวจาก ได้แก่ กัตตุวจาก กัมมวจาก

ตอนที่ 10 เรื่องวจาก(ต่อ) ได้แก่ ภาววจาก เหตุกัตตุวจาก

และ เหตุกัมมวาทก

2.1.3.5.8 ชุดที่ 8 ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 11 เรื่องปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยในกัตตุวาทก กัมมวาทก

ตอนที่ 12 เรื่องปัจจัย(ต่อ) ได้แก่ ภาววาทก เหตุกัตตุวาทก

และ เหตุกัมมวาทก

2.1.3.5.9 ตรวจสอบขั้นตอนการสร้างสื่อวีดิทัศน์ ทุกขั้นตอน

เพื่อให้บทเรียนสามารถใช้งานได้ตามตรงตามที่กำหนดไว้ในกรอบความรู้ที่สร้างไว้ ปรับเปลี่ยนแก้ไข ข้อบกพร่องต่างๆในการเรียน

2.1.3.5.10 ทดสอบการใช้งานสื่อวีดิทัศน์ก่อนนำไปทดลองใช้

เพื่อให้สื่อวีดิทัศน์ที่สร้างขึ้นทำงานได้ตามเงื่อนไขที่กำหนด สามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วสะดวก ต่อการใช้งาน บันทึกสื่อวีดิทัศน์ที่สร้างขึ้นเป็น ซีดี-รอม นำไปทดสอบการใช้งาน

2.1.4 การปรับปรุงแก้ไข นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา จำนวน 5 ท่านและ

ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษาจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบ พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขตาม คำแนะนำการสร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ ดังนี้

ครั้งที่ 1 ทำการบันทึกภาพและเสียง ใหม่ทั้งหมด แก้ไขสีของตัวอักษรให้เป็น สีเข้ม สีดำหรือสีน้ำเงิน

ครั้งที่ 2 ทำการแก้ไขตัวอักษรให้มีขนาดใหญ่ขึ้น แก้ไขสีพื้นหลังของตัวอักษร ให้สว่างมากขึ้น ทำเมนูเลือกหัวข้อเรียน เพิ่มเสียงอธิบายในบางตอน

ครั้งที่ 3 ทำการแก้ตัวอักษรที่เป็นตัวสะกด แก้ไขศัพท์บางศัพท์ แก้ไขจุดที่ลง ท้ายศัพท์ แก้ไขแบบทดสอบท้ายการเรียนพร้อมเฉลยแบบทดสอบ เพิ่มเสียงเน้นอธิบาย ศัพท์ที่ ต้องเน้นอธิบายใช้สีตัวอักษรตัดกัน

2.1.5 พัฒนาสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์

นำไปทดลองกับนักเรียนที่เรียนด้วยตนเองจนมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 โดยมีวิธีการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ ดังนี้

การทดลองครั้งที่ 1 เป็นการตรวจสอบเพื่อหาข้อบกพร่องของสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 คน แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขก่อน นำไปทดลองในครั้งที่ 2

การทดลองครั้งที่ 2 เป็นการทดลองใช้สื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 6 คนแล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปทดลองในครั้งที่ 3

การทดลองครั้งที่ 3 เป็นการทดลองใช้สื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 9 คน

จากนั้นนำผลที่ได้จากการทำแบบทดสอบระหว่างเรียน และแบบทดสอบหลังเรียน มาหาค่าทางสถิติ เพื่อหาประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ ตามเกณฑ์ 80/80

2.2 การสร้างเครื่องมือประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือและการตรวจสอบ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า มีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นพระสงฆ์ที่เรียนภาษาบาลี ชั้น ประโยค 1 – 2 ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ในเขตส่วนกลาง จำนวน 1,572 รูป

จากสถิติพระภิกษุสามเณรผู้ขอเข้าสอบความรู้บาลีสนามหลวง จำนวนสำนักเรียนในกรุงเทพมหานคร(ส่วนกลาง) มี 87 สำนัก สำนักเรียนในจังหวัดส่วนภูมิภาค มี 123 สำนัก (กองบาลีสนามหลวง. 2554: 15-30)

ยอดจำนวนของพระสงฆ์ที่เรียนภาษาบาลีจากสำนักเรียนต่างๆ ในประเทศไทย ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

สำนักเรียน	ประโยค								รวม
	1-2	ป.ธ. 3	ป.ธ. 4	ป.ธ. 5	ป.ธ. 6	ป.ธ. 7	ป.ธ. 8	ป.ธ. 9	
ส่วนกลาง	1,572	686	496	359	355	437	320	231	4,456
ส่วนภูมิภาค	22,905	3,837	1,657	1,013	607	534	317	220	31,090
รวมทั้งสิ้น	24,477	4,523	2,153	1,372	962	971	637	451	35,546

ที่มา: กองบาลีสนามหลวง. (2554). *เรื่องสอบบาลีสนามหลวง*. น. 31

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้เป็น เป็นพระสงฆ์ที่เรียนภาษาบาลี ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร (เขตส่วนกลาง) ชั้นประโยค 1 – 2 จำนวน 48 รูปได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เลือกจากสำนักเรียนทั้ง 10 สำนักเรียน ตามอันดับที่ส่งนักเรียนเข้าสอบจำนวนมาก เฉพาะเขตในเขตส่วนกลาง คัดเลือกอันดับที่ 5 คือ วัดโมลีโลกยาราม

ตารางแสดงจำนวนพระสงฆ์ในกรุงเทพมหานคร (ส่วนกลาง)
ผู้ขอเข้าสอบความรู้บาลีสนามหลวง พ.ศ. 2554 ตามอันดับมากที่สุด

ที่	สำนักเรียน	จำนวนผู้เข้าสอบชั้น 1-2 ถึง ประโยค ป.ธ. 9 (รูป)
1	วัดเบญจมบพิตร	176
2	วัดยานนาวา	152
3	คณะเขตลาดพร้าว-บึงกุ่ม	151
4	วัดเทพศิลา	143
5	วัดโมลีโลกยาราม	135
6	วัดปากน้ำ	129
7	วัดราชบพิธ	128
8	วัดบางนาใน	126
9	วัดบวรนิเวศวิหาร	120
10	วัดอาวุธวิกสิตาราม	112

ที่มา: กองบาลีสนามหลวง. (2554). *เรื่องสอบบาลีสนามหลวง*. น. 15

การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากพระสงฆ์ที่เรียนภาษาบาลีจากวัดโมลีโลกยาราม มาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการทดลอง

ตารางแสดงจำนวนนักเรียนของวัดโมลีโลกยาราม

ปีการศึกษา	สังกัด	เขต	ชั้น	จำนวน/รูป
2555	วัดโมลีโลกยาราม	บางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ภาค 1 ส่วนกลาง	ประโยค 1 - 2	64
2556	วัดโมลีโลกยาราม	บางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ภาค 1 ส่วนกลาง	ประโยค 1 - 2	65

ที่มา: พระราชปริยัติโมลี. (2556). *บัญชีผู้ขอเข้าสอบบาลีสนามหลวง*. น. 5

กลุ่มตัวอย่าง เลือกกลุ่มที่มีผลการเรียนรู้ด้วยตนเองอยู่ในระดับต่ำ ปานกลางและสูง จำนวน 1 กลุ่ม ใช้ในการหาประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์ และแบ่งเป็น 3 กลุ่มตัวอย่างดังนี้

- 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองครั้งที่ 1 จำนวน 1 กลุ่ม 3 รูป
  - 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองครั้งที่ 2 จำนวน 2 กลุ่มๆ ละ 3 รูปรวม 6 รูป
  - 3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองครั้งที่ 3 จำนวน 3 กลุ่มๆละ 3 รูปรวม 9 รูป
- ระยะเวลาในการทดลอง**

1. ทดลองครั้งที่ 1 ใช้เวลาดำเนินการทดลอง 12 วัน ๆ ละ 2 คาบ รวมจำนวน 24 คาบ คาบละ 50 นาที ระหว่างวันที่ 20 มิ.ย. - 5 ก.ค. 56
2. ทดลองครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 10 ก.ค. - 29 ก.ค. 56
3. ทดลองครั้งที่ 3 ระหว่างวันที่ 4 ส.ค. - 19 ส.ค. 56

2.2.2 เครื่องมือและการตรวจสอบ ได้แก่

- 1 แผนการสอนโดยใช้วีดิทัศน์ประกอบการสอน
- 2 แบบทดสอบความสามารถด้านภาษาบาลี
- 3 แบบประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี
- 4 แบบสอบถามความพึงพอใจในการเรียนสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี

เครื่องมือและการตรวจสอบ มีรายละเอียดดังนี้

1. แผนการสอนโดยใช้วีดิทัศน์ประกอบการสอน

ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการสร้างแผนการสอน ดังนี้

- 1.1 สร้างแผนการสอนโดยใช้วีดิทัศน์ประกอบการสอน จำนวน 8 ชุด 12

ตอน ใช้เวลาในการสอน 12 ครั้ง ๆ ละ 2 คาบ คาบละ 50 นาที โดยมีรายละเอียดในการสอนแต่ละครั้งดังนี้

- 1.1.1 ครั้งที่ 1 ชุดที่ 1 ตอนที่ 1 เรื่องความเป็นมาของภาษาบาลี เล่ม
อาขยาต และเรื่องวิภัติ
- 1.1.2 ครั้งที่ 2 ตอนที่ 2 เรื่องวิภัติ(ต่อ)
- 1.1.3 ครั้งที่ 3 ชุดที่ 2 ตอนที่ 3 เรื่องกาล
- 1.1.4 ครั้งที่ 4 ตอนที่ 4 เรื่องกาล(ต่อ)
- 1.1.5 ครั้งที่ 5 ชุดที่ 3 ตอนที่ 5 เรื่องบท
- 1.1.6 ครั้งที่ 6 ชุดที่ 4 ตอนที่ 6 เรื่องวจนะ
- 1.1.7 ครั้งที่ 7 ชุดที่ 5 ตอนที่ 7 เรื่องบุรุษ
- 1.1.8 ครั้งที่ 8 ชุดที่ 6 ตอนที่ 8 เรื่องธาตุ
- 1.1.9 ครั้งที่ 9 ชุดที่ 7 ตอนที่ 9 เรื่องวจาก
- 1.1.10 ครั้งที่ 10 ตอนที่ 10 เรื่องวจาก(ต่อ)
- 1.1.11 ครั้งที่ 11 ชุดที่ 8 ตอนที่ 11 เรื่องปัจจัย
- 1.1.12 ครั้งที่ 12 ตอนที่ 12 เรื่องปัจจัย(ต่อ)

1.2 นำแผนการสอนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางการสอนภาษาบาลี
ตรวจ แก้ไข ปรับปรุง

1.3 นำแผนการสอนที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแก้ไขและปรับปรุงแล้วไปทดลอง
สอนกับกลุ่มตัวอย่าง

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาบาลี

ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการสร้างแบบทดสอบดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสาร จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ตามลำดับ
เนื้อหา

2.2 สร้างแบบทดสอบ 120 ข้อ ชนิดเลือกตอบ (Multiple Choice) ชนิด 4
ตัวเลือกเรียงตามเนื้อหา สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้บาลีไวยากรณ์เรื่องอาขยาต
จำนวน 8 ชุดการเรียนรู้ ใช้เวลาเรียนตามหลักสูตร 24 คาบ กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน คำตอบถูก
ให้ 1 คะแนน ผิดให้ 0 คะแนน

2.3 นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นไปขอคำแนะนำจากประธานกรรมการผู้ควบคุม
ปริญญาโท

2.4 ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบทดสอบ ใช้ดัชนีความ
สอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์ (IOC หรือ Index of Item-Objective Consistency) ค่า
ดัชนีความสอดคล้องจะมีค่าอยู่ระหว่าง -1 ถึง +1 (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. 2526: 89 - 91) โดย
นำแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาบาลี จำนวน 5 คน (รายชื่อ
ผู้เชี่ยวชาญ ภาคผนวก ก) ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
นำมาวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง

2.4.1 บันทึกผลการพิจารณาถึงความเห็นของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านในแต่ละ
ข้อ แล้วเลือกข้อคำถาม ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องของความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญในข้อใดมีค่า
มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ถือว่ามีความสอดคล้องสามารถนำไปใช้ได้ แต่ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้อง
ตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในข้อใดมีค่าน้อยกว่า 0.5 ถือว่าไม่มีความสอดคล้อง (ภาคผนวก
ฎ)

2.4.2 นำแบบทดสอบที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา
ปรับปรุงแล้วนำไปใช้กับผู้เรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ ชั้นประโยค 1-2 ปีการศึกษา 2555 สังกัดสำนัก
เรียนวัดโมลีโลกยาราม จำนวน 18 รูป

2.4.3 นำผลคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์เป็นรายข้อโดยใช้วิธี 0 – 1 (Zero-
One Method) ตรวจให้คะแนน 1 คะแนนสำหรับข้อถูก และให้ 0 คะแนนสำหรับข้อผิดหรือไม่ได้
ตอบ

2.4.4 วิเคราะห์คุณภาพของแบบทดสอบเลือกตอบรายข้อ โดยหาค่าความ
ยากง่าย (p) อำนาจจำแนก (r) และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ จากสูตร KR-20

2.4.5 สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ

ค่าความยากง่าย (Item Difficulty: p) และค่าอำนาจจำแนก (Item Discrimination: r) ของแบบ ทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการวิเคราะห์เป็นรายข้อ (Item analysis) (ล้วน สายยศ ;และ อังคณา สายยศ. 2536 :186-187) พิจารณาเลือกข้อสอบที่มีความยากง่ายระหว่าง 0.20-0.80 และมีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.20 ขึ้นไป มีสูตรดังนี้

การหาความยากง่าย

$$p = R/N$$

เมื่อ p หมายถึง ค่าความยากง่าย

R หมายถึง จำนวนนักเรียนที่ทำข้อนั้นถูก

N หมายถึง จำนวนนักเรียนที่ทำข้อนั้นทั้งหมด

สูตรการหาค่าอำนาจจำแนก

$$r = \frac{(R_u - R_L)}{N/2}$$

r หมายถึง ค่าอำนาจจำแนก

R_u หมายถึง จำนวนนักเรียนที่ตอบถูกในกลุ่มเก่ง

R_L หมายถึง จำนวนนักเรียนที่ตอบถูกในกลุ่มอ่อน

N หมายถึง จำนวนนักเรียนในกลุ่มเก่งและกลุ่มอ่อน

ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยคำนวณจากสูตร KR-20 ของ Kuder Richardson-20 (ล้วน สายยศ ;และอังคณา สายยศ. 2538 : 168) มีสูตรดังนี้

$$KR-20 = [n / (n-1)][1 - \{ \sum p_i (1 - p_i) / s_i^2 \}]$$

เมื่อ KR-20 หมายถึง ค่าความเชื่อมั่น

n หมายถึง จำนวนข้อคำถามในแบบทดสอบ

s_i^2 หมายถึง คะแนนความแปรปรวนของเครื่องมือชิ้นนั้นทั้งฉบับ

p_i หมายถึง สัดส่วนของคนตอบถูกข้อที่ i

ค่าความเชื่อมั่นที่วิเคราะห์ได้จะอยู่ระหว่าง 0.00-1.00 ถ้ามีค่าใกล้ 1.00 แสดงว่าแบบทดสอบนั้นมีความเชื่อมั่นสูง ผลการสอบเชื่อถือได้

2.4.6 ผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.77 คัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากง่ายระหว่าง 0.20 - 0.80 มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป (ภาคผนวก ๗)

2.4 นำแบบทดสอบที่ปรับปรุงแล้วไปทดสอบกับพระสงฆ์ที่เรียนภาษาบาลี สร้างเป็นแบบทดสอบก่อนเรียน - หลังเรียน จำนวน 50 ข้อ และสร้างเป็นแบบทดสอบระหว่างเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ จำนวน 50 ข้อ

3. การสร้างแบบประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี

แบบประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพบทเรียนทางด้านสื่อและเทคโนโลยีการศึกษา และด้านเนื้อหา

เกณฑ์ในการแปลความหมายผลการประเมิน

เกณฑ์การยอมรับว่าสื่อวีดิทัศน์ที่สร้างขึ้นมีคุณภาพ ต้องมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไปและผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมีเกณฑ์ในการแปลความหมายดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีคุณภาพดีมาก

คะแนนเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีคุณภาพดี

คะแนนเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีคุณภาพปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง คุณภาพต้องปรับปรุง

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง คุณภาพใช้ไม่ได้

การสร้างแบบประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี

ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

3.1 ศึกษาเนื้อหาสาระที่ใช้ในการสร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ ศึกษาแบบประเมินจากเอกสารและงานวิจัยต่างๆ เพื่อสร้างแบบประเมินให้มีความสอดคล้องและครอบคลุมคุณสมบัติที่ต้องการประเมิน

3.2 สร้างแบบประเมินความสอดคล้องเครื่องมือวิจัย ได้แก่แบบประเมินคุณภาพสื่อวีดิทัศน์ด้านเนื้อหาและแบบประเมินคุณภาพสื่อวีดิทัศน์ด้านเทคโนโลยีการศึกษา (ดังแสดงในภาคผนวก ก.) ให้มีความสอดคล้อง และครอบคลุมคุณสมบัติที่ต้องการประเมิน

3.3 นำแบบประเมินความสอดคล้องเครื่องมือวิจัยไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประเมินความสอดคล้อง จากนั้นบันทึกผลการพิจารณาลงความเห็นของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านในแต่ละข้อ แล้วเลือกข้อคำถาม ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องของความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิในข้อใดมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ถือว่ามีความสอดคล้องสามารถนำไปใช้ได้ แต่ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในข้อใดมีค่าน้อยกว่า 0.5 ถือว่าไม่มีความสอดคล้อง ดังแสดงในภาคผนวก ข.

3.4 นำแบบประเมินไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพของสื่อวีดิทัศน์ โดยแบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้กำหนดค่าระดับความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง คุณภาพดีมาก

ระดับ 4 หมายถึง คุณภาพดี

ระดับ 3 หมายถึง คุณภาพพอใช้

ระดับ 2 หมายถึง คุณภาพต้องปรับปรุง

ระดับ 1 หมายถึง คุณภาพใช้ไม่ได้

ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมีเกณฑ์ในการแปลความหมายคะแนน ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง คุณภาพดีมาก

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง คุณภาพดี

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง คุณภาพพอใช้

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง คุณภาพต้องปรับปรุง

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง คุณภาพใช้ไม่ได้

ในการประเมินคุณภาพสื่อวีดิทัศน์นี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการยอมรับที่ระดับ 3.51 ขึ้นไป

3.5 ทำการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินคุณภาพสื่อวีดิทัศน์ด้านเนื้อหาและแบบประเมินคุณภาพสื่อวีดิทัศน์ด้านเทคโนโลยีการศึกษา โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป วิเคราะห์ความเชื่อมั่น Reliability Model Alpha ของครอนบาค (Cronbach) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) (วิภาวรรณ สุขสถิต. 2550: 118) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.9641 และ 0.9467 ตามลำดับ จากสูตร

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S^2} \right]$$

เมื่อ

α แทน ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่นแบบประเมิน

N แทน จำนวนข้อสอบแบบประเมิน

S_i^2 แทน ความแปรปรวนของแบบประเมินรายข้อ

S^2 แทน ค่าความแปรปรวนของแบบประเมินทั้งหมด

4. แบบสอบถามความพึงพอใจการเรียนรู้จากสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี

4.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจในการเรียน

4.2 สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจทางการเรียนจากสื่อวีดิทัศน์

4.3 นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้อง จากนั้นบันทึกผลการพิจารณาถึงความเห็นของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านในแต่ละข้อ แล้วเลือกข้อคำถาม ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องของความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิในข้อใดมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ถือว่ามีความสอดคล้องสามารถนำไปใช้ได้ แต่ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในข้อใดมีค่าน้อยกว่า 0.5 ถือว่าไม่มีความสอดคล้อง ดังแสดงในภาคผนวก จ.

4.4 นำมาสร้างเป็นแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยผู้วิจัยกำหนดค่าคะแนนเป็น 5 ระดับ มีเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง ความพึงพอใจระดับ มากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง ความพึงพอใจระดับ มาก

คะแนน 3 หมายถึง ความพึงพอใจระดับ ปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง ความพึงพอใจระดับ น้อย

คะแนน 1 หมายถึง ความพึงพอใจระดับ น้อยที่สุด

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจใช้เกณฑ์ ดังนี้

4.51-5.00 หมายถึง ความพึงพอใจระดับ มากที่สุด

3.51-4.50 หมายถึง ความพึงพอใจระดับ มาก

2.51-3.50 หมายถึง ความพึงพอใจระดับ ปานกลาง

1.51-2.50 หมายถึง ความพึงพอใจระดับ น้อย

1.00-1.50 หมายถึง ความพึงพอใจระดับ น้อยที่สุด

4.5 ทำการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนผ่านสื่อวีดิทัศน์ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป หาความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค Reliability Model Alpha ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.7558 นำแบบประเมินความพึงพอใจในการเรียนที่สร้างไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

4.6 นำแบบประเมินที่ได้ไปใช้เป็นแบบประเมินความพึงพอใจในการเรียน

ตอนที่ 3 หาประสิทธิภาพสื่อวีดิทัศน์การเรียนรู้อาษาบาลี

ผู้วิจัยได้ทำการหาประสิทธิภาพสื่อดังต่อไปนี้

3.1 การประเมินสื่อวีดิทัศน์

3.2 การหาประสิทธิภาพสื่อวีดิทัศน์

มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 การประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี

การประเมินสื่อวีดิทัศน์มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบหาข้อบกพร่องของสื่อวีดิทัศน์ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของสื่อวีดิทัศน์ และอาจรวมถึงความคุ้มค่าในการใช้ด้วย การประเมินผลสื่อวีดิทัศน์ที่นิยมใช้มี 2 วิธีคือ

3.1.1 การประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหาเป็นการหาข้อบกพร่องและการทำงานสื่อวีดิทัศน์ตลอดจนคุณภาพด้านเทคนิคผู้เชี่ยวชาญที่มีบทบาทสำคัญในการประเมินผลได้แก่ นักเทคโนโลยีการศึกษาหรือผู้ออกแบบการสอน ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอน

3.1.2 การประเมินผลสื่อวีดิทัศน์โดยผู้เรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อหาประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์สำหรับการหาประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลีนี้ผู้วิจัยจะใช้แนวทางของการปรับปรุงแก้ไขสื่อวีดิทัศน์ตามขั้นตอนต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การทดสอบทีละคน (One to one testing) ใช้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 3 คน ซึ่งเป็นนักเรียนความสามารถสูง นักเรียนความสามารถปานกลาง และนักเรียนกลุ่มความสามารถต่ำอย่างละ 1 คน มาศึกษาสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี เล่มอาขยาต ที่ได้พัฒนาขึ้น จากนั้นให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อบกพร่องของสื่อวีดิทัศน์

ขั้นที่ 2 การทดสอบกับกลุ่มย่อย (Small group testing) ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 6 คน ซึ่งเป็นนักเรียนกลุ่มความสามารถสูง นักเรียนกลุ่มความสามารถปานกลาง และนักเรียนกลุ่มความสามารถต่ำอย่างละ 2 คน ศึกษาสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี เล่มอาขยาต หลังจากการศึกษาให้ผู้เรียนได้รับการทดสอบเพื่อนำผลไปวิเคราะห์ทดสอบประสิทธิภาพของสื่อตามเกณฑ์ 80/80 หากผลไม่เป็นไปตามเกณฑ์ ต้องทำการปรับปรุงแก้ไข แล้วนำไปทดลองขั้นต่อไป

ขั้นที่ 3 การทดสอบภาคสนาม (Field testing) ในขั้นตอนนี้ เป็นการหาประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี เล่มอาขยาตโดยนำสื่อวีดิทัศน์ที่ได้ปรับปรุงแล้วจากขั้นตอนที่ 2 นี้ไปทำการทดลองสอน กลุ่มตัวอย่างทั้งชั้นเรียนจำนวน 9 คนเป็นนักเรียนกลุ่มความสามารถสูง นักเรียนกลุ่มความสามารถปานกลาง และนักเรียนกลุ่มความสามารถต่ำอย่างละ 3 คน โดยใช้วิธีการเดียวกับในขั้นตอนที่ 2 เมื่อได้สื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี เล่มอาขยาตที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

3.2 การหาประสิทธิภาพสื่อวีดิทัศน์

ในการหาประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี เล่มอาขยาต จึงต้องเริ่มจากการตรวจสอบคุณภาพและหาค่าความเชื่อมั่นให้ได้มาตรฐานก่อนนำไปใช้ โดยการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวมาแล้วในเบื้องต้น สถิติที่ใช้ในการหาประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ตามเกณฑ์กำหนดคือ 80/80 ด้วยสูตร E_1 / E_2 (วิภาวรรณ สุขสถิตย์. 2550: 115) ดังนี้

$$E_1 \text{ (Efficiency)}_1 : \frac{\left(\frac{\sum X}{N}\right)}{A} \times 100$$

E_1 = ประสิทธิภาพของกระบวนการที่จัดไว้ในสื่อวีดิทัศน์ คิดเป็นร้อยละจากการตอบคำถาม แบบทดสอบก่อนเรียนได้ถูกต้อง

$\sum X$ = คะแนนรวมของผู้เรียนจากการทำแบบทดสอบ

N = จำนวนผู้เรียน

A = คะแนนเต็มของแบบทดสอบก่อนเรียน

$$E_2 \text{ (Efficiency}_2) : \frac{\left(\frac{\sum F}{N}\right)}{B} \times 100$$

E_2 = ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ คิดเป็นร้อยละ จากการตอบคำถาม
แบบทดสอบหลังเรียนได้ถูกต้อง

$\sum F$ = คะแนนรวมของผู้เรียนจากการทำแบบทดสอบหลังเรียน

N = จำนวนผู้เรียน

B = คะแนนเต็มของแบบทดสอบหลังเรียน

ประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์จะมาจากผลลัพธ์การคำนวณ E_1 และ E_2 เป็นตัวเลขตัวแรกและตัวหลังตามลำดับ ถ้าตัวเลขเข้าใกล้ 100 มากยิ่งถือว่ามีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยมีค่าสูงสุดที่ 100 และเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาการรับรองมาตรฐานประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์ ตามแนวคิดในการหาประสิทธิภาพแบบนี้จะอยู่ในระดับ 80/80 ขึ้นไป จึงจะถือว่ามีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนได้ เครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์ได้แก่ แบบทดสอบที่ผ่านการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้องกับเนื้อหาและมีความเชื่อมั่นว่าสามารถนำไปวัดความรู้ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ และทำการวิเคราะห์หาความยากง่าย (Difficulty) และค่าอำนาจจำแนก(Discrimination) ด้วย

ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยจะหาค่าประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์โดยใช้สูตร E_1 / E_2 โดยแทนค่าในการแปลความหมายของประสิทธิภาพสื่อวีดิทัศน์ดังนี้

ร้อยละ 90- 100 หมายถึงบทเรียนมีประสิทธิภาพ ดีมาก

ร้อยละ 80-89 หมายถึงบทเรียนมีประสิทธิภาพ ดี

ร้อยละ 70-79 หมายถึงบทเรียนมีประสิทธิภาพ พอใช้

ต่ำกว่าร้อยละ 70 หมายถึงสื่อวีดิทัศน์นี้ ควรปรับปรุง

ตอนที่ 4 หาประสิทธิผลของสื่อวีดิทัศน์

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

4.3 การหาประสิทธิผลของสื่อวีดิทัศน์

มีรายละเอียดดังนี้

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. จัดปฐมนิเทศเพื่อทำความเข้าใจกับนักศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอน บทบาทของผู้เรียน จุดประสงค์การเรียนรู้และวิธีการประเมินผลการเรียน

2. ทดสอบผู้เรียนก่อนเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถด้านภาษาบาลีวิชา ไวยากรณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและได้รับการแก้ไขปรับปรุงแล้ว

3. ดำเนินการทดลองตามแผนการสอนด้วยสื่อวีดิทัศน์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นกับนักเรียน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 รูป รวมเป็นเวลา 24 คาบ (คาบเรียนละ 50 นาที) แบ่งการสอนใน ระยะเวลา 12 วัน ๆ ละ 2 คาบ

4. ทดสอบผู้เรียนหลังเรียนเมื่อสิ้นสุดการทดลอง โดยใช้แบบทดสอบวัด ความสามารถด้านภาษาบาลี วิชาไวยากรณ์ หลังเรียน

5. นำผลการสอบด้วยแบบทดสอบวัดความสามารถด้านภาษาบาลี วิชาไวยากรณ์ไป วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

หาค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถด้านภาษาบาลี วิชาไวยากรณ์ คะแนนก่อนและ หลังการเรียน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.2.1 หาค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) ของคะแนนโดยคำนวณจากสูตร (ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ. 2538 : 73)

ค่าเฉลี่ย (Mean) คำนวณจากสูตร

$$\bar{X} = \sum X / n$$

เมื่อ $\bar{X}$ หมายถึง คะแนนเฉลี่ย

$\sum X$ หมายถึง ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

n หมายถึง จำนวนนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

4.2.2 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย ที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดความรู้ก่อนเรียนและ หลังเรียน โดยใช้สูตร t-test Dependent (วิภาวรรณ สุขสถิตย์. 2550: 115; อ้างอิงจาก Ferguson. 1981: 180) คำนวณด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

สูตร t-test (Dependent)

$$T = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{N \sum D^2 - (\sum D)^2}{(N-1)}}}$$

เมื่อ

T แทน ค่าสถิติที่จะใช้เปรียบเทียบกับค่าวิกฤต

D แทน ค่าผลต่างระหว่างคู่คะแนน

N	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
Σ	แทน	ผลรวม

4.3 การหาประสิทธิผลของสื่อวีดิทัศน์

4.3.1 วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย การเปรียบเทียบความแตกต่างคะแนนความรู้ก่อนและหลังการทดสอบโดยใช้สถิติ Paired samples t-test

4.3.2 วิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างและความพึงพอใจของสื่อวีดิทัศน์ ด้วยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ เรื่องอาขยาต ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล โดยนำเสนอตามขั้นตอนมี 4 ขั้นตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาเอกสารและข้อมูลพื้นฐาน

ตอนที่ 2 ผลการสร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์

ตอนที่ 3 หาประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์

ตอนที่ 4 หาประสิทธิผลของสื่อวีดิทัศน์

มีรายละเอียดขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยดังต่อไปนี้

ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ผลดังนี้

F	หมายถึง	ความถี่
$\bar{X}$	หมายถึง	ค่าเฉลี่ย
S.D.	หมายถึง	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
N	หมายถึง	จำนวนทั้งหมด
E_1	หมายถึง	ประสิทธิภาพของกระบวนการที่จัดไว้ในสื่อวีดิทัศน์ คิดเป็นร้อยละจากการตอบคำถาม แบบทดสอบระหว่างเรียนได้ถูกต้อง
$\sum X$	หมายถึง	คะแนนรวมของผู้เรียนจากการทำแบบทดสอบ
A	หมายถึง	คะแนนเต็มของแบบทดสอบระหว่างเรียน
E_2	หมายถึง	ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ คิดเป็นร้อยละ จากการตอบคำถามแบบทดสอบหลังเรียนได้ถูกต้อง
$\sum F$	หมายถึง	คะแนนรวมของผู้เรียนจากการทำแบบทดสอบหลังเรียน
B	หมายถึง	คะแนนเต็มของแบบทดสอบหลังเรียน
P	หมายถึง	ความมีนัยสำคัญทางสถิติ
*	หมายถึง	มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
**	หมายถึง	มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาเอกสารและข้อมูลพื้นฐาน

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น และทำการสำรวจความต้องการของพระสงฆ์ผู้ใช้สื่อการเรียนการสอนเพื่อนำผลที่ได้มาพัฒนาสื่อการสอนให้เหมาะสม ผลการสำรวจมีดังต่อไปนี้

ตาราง 1 ข้อมูลผู้ใช้สื่อการเรียนการสอนภาษาบาลี คิดเป็นร้อยละ

รายการ	ความถี่	ร้อยละ
1. สถานภาพ		
พระภิกษุ	3	10.00
สามเณร	27	90.00
2. ปัจจุบันท่านอายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	27	90.00
อายุ 20-25 ปี	1	3.30
อายุ 25 ปีขึ้นไป	2	6.70
3. ระดับวุฒิการศึกษา		
ชั้นประถมศึกษา	21	70.00
ต่ำกว่าปริญญาตรี	8	26.70
ปริญญาตรี	1	3.30
สูงกว่าปริญญาตรี	0	0
อื่นๆ	0	0
4. เรียนในสำนักเรียน		
วัดโมลีโลกยาราม	30	100.00
อื่นๆ		
รวม	30	100.00

จากตาราง 1 พบว่า ข้อมูลทั่วไปของนักเรียนผู้เรียนภาษาบาลี จำนวน 30 รูป ส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็น สามเณร คิดเป็นร้อยละ 90.0 มีสถานภาพเป็นพระภิกษุ คิดเป็นร้อยละ 10.0 ผู้ต้องการใช้สื่อการเรียนการสอน ส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 90.0 รองลงมา มีอายุ 25 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 6.70 และมีอายุ 20-25 ปี คิดเป็นร้อยละ 3.30 ตามลำดับ ด้านระดับวุฒิการศึกษา พบว่า ผู้ต้องการใช้สื่อการเรียนการสอนมีการศึกษาชั้นประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 70.00 รองลงมา ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 26.70 และมีการศึกษาระดับปริญญาตรี

คิดเป็นร้อยละ 3.30 ตามลำดับ ด้านสถานที่เรียน เรียนในสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม คิดเป็นร้อยละ 100.00

ตาราง 2 ข้อมูลความต้องการผู้ใช้สื่อการเรียนการสอนภาษาบาลี

รายการ	N = 30		ระดับความ ต้องการ
	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านการเรียนรู้ของผู้เรียนทางภาษาบาลี			
1. ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง	3.70	1.236	มาก
2. ต้องการเรียนรู้ตลอดเวลา	4.30	0.702	มาก
3. ต้องการเรียนรู้จากครูผู้สอน	4.60	0.563	มากที่สุด
4. ต้องการเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนๆ	4.63	0.490	มากที่สุด
5. รู้ว่าตนเองต้องการศึกษาในเรื่องใด	4.17	0.950	มาก
6. ต้องการศึกษภาษาบาลี เรื่อง อาชยาต	4.53	0.681	มากที่สุด
ด้านประเภทของสื่อ			
7. ต้องการสื่อการสอนโดยใช้เอกสารประกอบการสอน	4.37	0.890	มาก
8. ต้องการสื่อการสอนโดยใช้หนังสือ ตำรา	4.67	0.547	มากที่สุด
9. ต้องการสื่อการสอนโดยใช้วีดิทัศน์	4.47	0.730	มาก
ด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่			
เนื้อหา/ภาพ/เสียง/การนำเสนอ			
10. ต้องการสื่อมีภาพเคลื่อนไหวทำให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น	4.57	0.728	มากที่สุด
11. ต้องการสื่อมีอักษรตัวใหญ่ชัดเจน คมชัด สีสันสวยงาม	4.37	0.850	มาก
12. ต้องการสื่อมีเนื้อหากระชับไม่ยาวเกินไป ไม่วกวน	4.57	0.568	มากที่สุด
13. ต้องการสื่อที่กระตุ้นการเรียนรู้จากภาพและอักษร	4.60	0.724	มากที่สุด
14. ต้องการสื่อมีเสียงจากผู้บรรยายชัดเจน	4.60	0.724	มากที่สุด
15. ต้องการใช้เวลาในการเรียนรู้น้อย ประหยัดเวลาในการเรียน	3.83	1.289	มาก
16. ต้องการความสะดวกสบายในการเรียนรู้	4.50	0.731	มาก
17. ต้องการเนื้อหาการเรียนรู้มีรูปแบบทันสมัย	4.30	0.794	มาก
18. ต้องการความเหมาะสมของสื่อกับเนื้อหาภาษาบาลี	4.67	0.606	มากที่สุด
19. ต้องการสื่อวีดิทัศน์ประกอบการเรียนการสอนภาษาบาลี	4.47	0.819	มาก
รวม	4.41	0.769	

จากตาราง 2 พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนผู้เรียนภาษาบาลี มีความต้องการใช้สื่อการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.41 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.769 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนมากมีความต้องการใช้สื่อโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดถึงมาก ($\bar{X}$ = 4.67 - 3.70)

ตาราง 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

รายการ
- อยากให้อาจารย์หยุดเรียนเฉพาะวันธรรมสวนะและวันอาทิตย์
- ต้องการให้อาจารย์สอนพอประมาณ
- มีครูอาจารย์มาสอนบาลีและสอนเข้าใจ
- อยากให้มีวันหยุดวันเสาร์และอาทิตย์
- อยากให้มีครูสอน
- อยากให้มีแบบฝึกหัดพร้อมเฉลย
- อยากให้มีการหยุดวัน 15 ค่ำและวันอาทิตย์แต่ให้ทำหนังสือส่ง

จากตาราง 3 พบว่า ความคิดเห็นของผู้เรียนภาษาบาลี อยากให้มีวันหยุดเรียน อยากให้มีครูมาสอน อยากให้มีการทำแบบฝึกหัดและเฉลย

ตาราง 4 ข้อมูลของผู้ใช้สื่อการเรียนการสอนภาษาบาลี สำหรับครู, อาจารย์

รายการ	ความถี่	ร้อยละ
1. สถานภาพ		
พระภิกษุ	5	100.00
สามเณร	0	0
2. ปัจจุบันท่านอายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	0	0
อายุ 20-25 ปี	0	0
อายุ 25 ปีขึ้นไป	5	100.00
3. ระดับวุฒิการศึกษา		
ชั้นประถมศึกษา	0	0
ต่ำกว่าปริญญาตรี	0	0

ตาราง 4 (ต่อ)

รายการ	ความถี่	ร้อยละ
ปริญญาตรี	5	100.00
สูงกว่าปริญญาตรี	0	0
อื่นๆ	0	0
4. อยู่ในสำนักเรียน		
วัดโมลีโลกยาราม	5	100.00
อื่นๆ	0	0
รวม	5	100.00

จากตาราง 4 พบว่า ข้อมูลทั่วไปของครู-อาจารย์ผู้ใช้สื่อการเรียนการสอน ส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็น พระภิกษุ คิดเป็นร้อยละ 100.00 ผู้ใช้สื่อการเรียนการสอน ส่วนใหญ่มีอายุ 25 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 100.00 ด้านระดับวุฒิการศึกษา พบว่า ครู-อาจารย์ผู้ใช้สื่อการเรียนการสอนมีการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 100.00 ด้านสถานที่ทำงาน สอนในสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม คิดเป็นร้อยละ 100.00

ตาราง 5 ข้อมูลความต้องการผู้ใช้สื่อการเรียนการสอนภาษาบาลี สำหรับครู, อาจารย์

รายการ	N = 5		ระดับความคิดเห็น
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ท่านคิดว่าการศึกษาที่มีความสำคัญต่อพระสงฆ์มากน้อยเพียงใด	4.80	.447	มากที่สุด
2. ท่านคิดว่าพระสงฆ์ควรได้รับการศึกษาที่ระดับสูงขึ้น มากน้อยเพียงใด	5.00	.000	มากที่สุด
3. ท่านคิดว่าการศึกษาของพระสงฆ์ควรได้รับการปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้นมากน้อยเพียงใด	4.40	.548	มาก
4. ท่านคิดว่าปัจจุบันการเรียนการสอนภาษาบาลีของพระสงฆ์มีปัญหาเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด	4.40	.548	มาก
5. ท่านคิดว่าปัญหาที่เกิดจากการเรียนการสอนภาษาบาลีในแบบปัจจุบัน เป็นสาเหตุที่ทำให้จำนวนพระสงฆ์ลดน้อยลงไปมากน้อยเพียงใด	4.40	.548	มาก
6. ท่านคิดว่าสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลีวิชาบาลีไวยากรณ์ จะทำให้พระสงฆ์สามารถมีการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นหรือไม่	4.20	.447	มาก

ตาราง 5 (ต่อ)

รายการ	N = 5		ระดับความ คิดเห็น
	$\bar{X}$	S.D.	
7.ท่านคิดว่าสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลีวิชาบาลี ไวยากรณ์ จะสามารถแก้ปัญหาการเรียนการสอนภาษาบาลีของ พระสงฆ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้มากน้อยเพียงใด	4.40	.548	มาก
8.ท่านคิดว่าสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลีวิชาบาลี ไวยากรณ์ จะสามารถทำให้ประสบผลสำเร็จทางการเรียนรู้ด้วย ตนเองได้มากน้อยเพียงใด	4.00	.000	มาก
9.ท่านคิดว่าสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลีวิชาบาลี ไวยากรณ์ เป็นการเรียนการสอนที่สะดวกและเหมาะต่อการศึกษา ปัจจุบันมากน้อยเพียงใด	4.00	.000	มาก
10.ท่านคิดว่าสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลีวิชาบาลี ไวยากรณ์ จะให้ความรู้และเหมาะสมต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ มากน้อยเพียงใด	4.20	.447	มาก
11.ท่านคิดว่าควรมีแบบทดสอบความสามารถระหว่างเรียนและ หลังเรียน	4.40	.548	มาก
12.ท่านต้องการให้สื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลีวิชาบาลี ไวยากรณ์ เข้ามามีบทบาทในการเรียนการสอนของพระสงฆ์มาก น้อยเพียงใด	4.00	.000	มาก
รวม	4.35	0.34	

จากตาราง 5 พบว่า ครู-อาจารย์ผู้ใช้อสื่อการเรียนการสอน ส่วนใหญ่มีความต้องการใช้สื่อ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.35 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.34 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนมากมีความต้องการใช้สื่อโดยรวมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.00 – 5.00)

ตอนที่ 2 ผลการสร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์

2.1 สร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์

2.2 สร้างเครื่องมือประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอน

มีรายละเอียดการดำเนินการดังต่อไปนี้

2.1 สร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์

ผู้วิจัยสร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ ประกอบด้วย การวิเคราะห์ การออกแบบสื่อวีดิทัศน์ สร้างสื่อวีดิทัศน์ นำสื่อวีดิทัศน์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมิน แล้วการปรับปรุงแก้ไข 2 รอบ การประเมินในรอบที่ 3 มีรายละเอียดการประเมินสื่อวีดิทัศน์ ดังนี้

ตาราง 6 ข้อมูลประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ด้านเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการ	N = 5		ระดับความ เหมาะสม
	$\bar{X}$	S.D.	
1.ด้านเนื้อหาและการนำเสนอ			
1.1 เนื้อหาบทเรียนครอบคลุมวัตถุประสงค์	4.60	.894	มากที่สุด
1.2 การแบ่งย่อยเนื้อหา มีความเหมาะสม	4.40	.548	มาก
1.3 การจัดลำดับขั้นตอนการนำเสนอเนื้อหา	4.00	.707	มาก
1.4 ความถูกต้องของเนื้อหา	4.40	.548	มาก
1.5 ความชัดเจนในการอธิบายเนื้อหา	3.80	.837	มาก
1.6 เนื้อหา มีความเหมาะสมกับระดับผู้เรียน	3.60	.894	มาก
1.7 ความเหมาะสมของปริมาณเนื้อหา	4.00	.707	มาก
1.8 ความเหมาะสมของระยะเวลาที่ใช้	4.00	.707	มาก
1.9 ความน่าสนใจของเนื้อหา	3.60	.894	มาก
1.10 ความเหมาะสมของการสรุปเนื้อหา	3.60	.894	มาก
2. ด้านการนำไปใช้			
2.1 การส่งเสริมให้เกิดความคิดริเริ่ม	3.60	.894	มาก
2.2 การส่งเสริมให้เกิดความกระตือรือร้น	4.00	1.000	มาก
2.3 ความน่าสนใจและทำให้เกิดแรงจูงใจต่อการเรียน	3.80	.837	มาก
2.4 ความเหมาะสมในการนำไปใช้เป็นสื่อการสอน	4.20	.837	มาก
3.พิจารณาสื่อวีดิทัศน์โดยรวม			
ประเมินให้สื่อวีดิทัศน์มีคุณภาพด้านเนื้อหาอยู่ในระดับ	4.00	.707	มาก
1.ด้านเนื้อหาและการนำเสนอ			
1.1 เนื้อหาบทเรียนครอบคลุมวัตถุประสงค์	4.60	.894	มากที่สุด
1.2 การแบ่งย่อยเนื้อหา มีความเหมาะสม	4.40	.548	มาก
1.3 การจัดลำดับขั้นตอนการนำเสนอเนื้อหา	4.00	.707	มาก
รวม	3.97	0.793	

จากตาราง 6 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมของสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ด้านเนื้อหา ส่วนใหญ่ประเมินความเหมาะสมสื่อโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 3.97 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.739 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนมากประเมินความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ($\bar{X}$ = 3.60 – 4.60)

ตาราง 7 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ด้านเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการ

- มีข้อบกพร่องบางอย่างที่ควรปรับปรุง เช่น คำอธิบายบางตอนในสไลด์ไม่ชัดเจน
- ในเรื่องการใช้ทั้งเลขอารบิกและเลขไทย ควรใช้แต่เลขไทยให้เหมือนกัน
- ตัวหนังสือ เมื่ออธิบายเรื่องธาตุ ควรใส่จุดใต้พยัญชนะของธาตุที่มีพยัญชนะลงท้าย
- อหฺ ควรแปลว่า ข้า, ฉนฺ ไม่ควรแปลว่า เรา เพราะเรามีความหมายว่า เราหลายคนก็ได้
- เนื้อหาครอบคลุมตามหลักบาลีทุกประการ เหมาะสมกับการนำไปศึกษาขยายยิ่งขึ้นไป
- การใช้น้ำเสียง อาจเพิ่มคำเน้น คำสำคัญ ย้ำบางกรณี
- การยกตัวอย่างประกอบ ไม่เขียนคำตัวอย่างให้เห็น

จากตาราง 7 พบว่า มีข้อบกพร่องบางอย่างที่ควรปรับปรุง เช่น คำอธิบายบางตอนในสไลด์ไม่ชัดเจน ในเรื่องการใช้ทั้งเลขอารบิกและเลขไทย ควรใช้แต่เลขไทยให้เหมือนกัน ตัวหนังสือ เมื่ออธิบายเรื่องธาตุ ควรใส่จุดใต้พยัญชนะของธาตุที่มีพยัญชนะลงท้าย คำว่า อหฺ ควรแปลว่า ข้า, ฉนฺ ไม่ควรแปลว่า เรา เพราะเรามีความหมายว่า เราหลายคนก็ได้ การใช้น้ำเสียง อาจเพิ่มคำเน้น คำสำคัญ ย้ำบางกรณี การยกตัวอย่างประกอบ ไม่เขียนคำตัวอย่างให้เห็นก็ได้ เนื้อหาครอบคลุมตามหลักบาลีทุกประการ เหมาะสมกับการนำไปศึกษาขยายยิ่งขึ้นไป

จากตาราง 7 นั้นผู้วิจัยได้ทำการแก้ไขให้เหมาะสม ดังนี้

1. เพิ่มคำอธิบายในเรื่องวิภัติ ให้ละเอียดขึ้น เพิ่มตัวอย่างประกอบการอธิบาย
2. ใช้เลขไทยในการอธิบายเรื่องกาล
3. ตัวหนังสือในเรื่องธาตุ ได้ใส่จุดใต้ธาตุที่มีพยัญชนะลงท้ายทั้งหมด
4. เพิ่มคำเน้นในเรื่องธาตุ ให้ผู้เรียนได้เข้าใจในคำสำคัญ
5. เพิ่มการอธิบายคำว่า อหฺ ให้แปลว่า เรา หมายถึง คนเดียว
6. แก้ไขเสียงบรรยายให้พูดเน้นย้ำคำสำคัญต่างๆ

ตาราง 8 ข้อมูลประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา

รายการ	N = 5		ระดับความพึงพอใจ
	$\bar{X}$	S.D.	
1.ด้านภาพ เสียงและการใช้ภาษา			
1.1 ภาพที่ใช้มีความสอดคล้อง / เหมาะสมกับเนื้อหา สื่อการเรียน	4.40	.548	มาก
1.2 ภาพเคลื่อนไหวช่วยให้เกิดความเข้าใจเนื้อหา	4.40	.548	มาก
1.3 ความเหมาะสมของขนาดภาพที่ใช้	4.40	.548	มาก
1.4 ความชัดเจนของเสียงบรรยาย	4.80	.447	มากที่สุด
1.5 ความสัมพันธ์ระหว่างภาพกับเสียงบรรยาย	4.40	.548	มาก
1.6 การกระตุ้นความสนใจของเสียงประกอบ	4.00	.000	มาก
2. ด้านการออกแบบสื่อการเรียนการสอนและ จอภาพ			
2.1 การออกแบบสื่อการเรียนการสอนมีความ ต่อเนื่องเหมาะสม	4.20	.837	มาก
2.2 ความยาวของแต่ละหน่วยย่อยที่น่าเสนอเหมาะสม	4.40	.548	มาก
2.3 ความยืดหยุ่น ผู้เรียนสามารถควบคุมลำดับการเรียนได้	4.20	.837	มาก
2.4 การออกแบบหน้าจอเหมาะสม	4.40	.548	มาก
2.5 ขนาดตัวอักษรเหมาะสม	4.00	.707	มาก
2.6 สีตัวอักษรเหมาะสมและชัดเจน	4.20	.837	มาก
2.7 พื้นหลังที่ใช้ในสื่อการเรียนมีความเหมาะสม	4.20	.837	มาก
2.8 ความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบและสร้างภาพ	3.80	.837	มาก
2.9 การออกแบบให้ใช้งานง่าย และมีความเหมาะสมในการ ปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน	4.40	.548	มาก
3.การจัดบทเรียน			
3.1 ความสะดวกและความคล่องตัวในการใช้สื่อการเรียน	4.40	.548	มาก
3.2 ความต่อเนื่องของการนำเสนอเนื้อหา	4.20	.447	มาก
3.3 การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนควบคุมการเรียนด้วยตนเอง เช่น การ หยุดภาพ	4.40	.548	มาก

ตาราง 8 (ต่อ)

รายการ	N = 5		ระดับความพึงพอใจ
	$\bar{X}$	S.D.	
3.4 สื่อการเรียนมีความเหมาะสมต่อการเรียนบาลี โดยมีความหลากหลาย น่าสนใจและเพียงพอที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และมีความเข้าใจได้	3.80	.837	มาก
4. พิจารณาสื่อวีดิทัศน์โดยรวม			
ประเมินให้สื่อวีดิทัศน์นี้มีคุณภาพด้านเทคโนโลยีทางการศึกษาอยู่ในระดับ	4.00	.000	มาก
รวม	4.25	0.577	

จากตาราง 8 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมของสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา ส่วนใหญ่ประเมินความเหมาะสมสื่อโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.25 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.577 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่วนมากประเมินความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ($\bar{X}$ = 3.80 – 4.80)

ตาราง 9 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา

รายการ
- รูปแบบการนั่งบรรยาย ควรมีการปรับอิริยาบถ การยืน
- ถ้าสลับกับการใช้กระดานบ้างจะดี
- ควรแบ่งเป็นตอนละเรื่อง และสามารถเลือกเรียนแต่ละตอนได้ทันทีโดยวิธีทำเป็นเมนูให้เลือกจะดีกว่ายาวทั้งแผ่น
- การทำเป็นเมนู จะทำให้ผู้เรียนรู้ว่า มีเนื้อหาอะไรบ้าง จะเลือกเรียนแต่ละเรื่องได้ง่าย

จากตาราง 9 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะให้ มีรูปแบบการนั่งบรรยาย ควรมีการปรับอิริยาบถ การยืน ถ้าสลับกับการใช้กระดานบ้างจะดี ควรแบ่งเป็นตอนละเรื่อง และสามารถเลือกเรียนแต่ละตอนได้ทันทีโดยวิธีทำเป็นเมนูให้เลือกจะดีกว่ายาวทั้งแผ่น การทำเป็นเมนู จะทำให้ผู้เรียนรู้ว่า มีเนื้อหาอะไรบ้าง จะเลือกเรียนแต่ละเรื่องได้ง่าย

จากตาราง 9 นั้นผู้วิจัยได้ทำการแก้ไขให้เหมาะสม ดังนี้

1. ในส่วนรูปแบบการบรรยายนั้นผู้วิจัยได้ทำเลือกรูปแบบนึ่งบรรยายสไลด์เพื่อเน้นให้ผู้เรียนได้สนใจในเนื้อหาของบทเรียน
2. ทำเมนูให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนเป็น 8 เมนูตามส่วนประกอบของเนื้อหาประกอบไปด้วยเมนูให้เลือกเรื่อง วิภัติถิ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ วาจก ปัจจัย

2.2 สร้างเครื่องมือประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอน

2.2.1 แบบทดสอบความสามารถด้านภาษาบาลี

การสร้างแบบทดสอบ ผู้วิจัยสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในด้านภาษาบาลีให้ครอบคลุมเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้วิชาบาลีไวยากรณ์ นำแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการสอนภาษาบาลีตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่อง ได้แบบทดสอบจำนวน 105 ข้อ แบ่งเป็นแบบทดสอบก่อนเรียน จำนวน 50 ข้อ แบบทดสอบหลังเรียน จำนวน 50 ข้อ นำไปใช้เป็นแบบทดสอบวัดความสามารถด้านภาษาบาลี ดังแสดงในภาคผนวก

2.2.2 การสร้างแบบประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี

แบบประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับ ผู้วิจัยได้สร้างแบบประเมินคุณภาพให้มีความสอดคล้อง และครอบคลุมคุณสมบัติที่ต้องการประเมิน ดังแสดงในภาคผนวก จ. (แบบประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลีวิชาบาลีไวยากรณ์ โดยผู้เชี่ยวชาญ) โดยแบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ยอมรับที่ระดับ 3.51 ขึ้นไป

ตอนที่ 3 ประสิทธิภาพสื่อวีดิทัศน์การเรียนรู้อาษาบาลี

ผู้วิจัยได้ทำการหาประสิทธิภาพสื่อดังต่อไปนี้

3.1 การประเมินสื่อวีดิทัศน์

3.2 การหาประสิทธิภาพสื่อวีดิทัศน์

มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 การประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี

การประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีโดยผู้เรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อหาประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การทดสอบทีละคน (One to one testing) ใช้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 3 คน ซึ่งเป็นนักเรียนความสามารถสูง นักเรียนความสามารถปานกลาง และนักเรียนกลุ่มความสามารถต่ำอย่างละ 1 คน มาศึกษาสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี เล่มอาชยาด ที่ได้พัฒนาขึ้น จากนั้นให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อบกพร่องของสื่อวีดิทัศน์

ขั้นที่ 2 การทดสอบกับกลุ่มย่อย (Small group testing) ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 6 คน ซึ่งเป็นนักเรียนกลุ่มความสามารถสูง นักเรียนกลุ่มความสามารถปานกลาง และนักเรียนกลุ่มความสามารถต่ำอย่างละ 2 คน ศึกษาสื่อวีดิทัศน์การสอนภาษาบาลี เล่มอาขยาต

ขั้นที่ 3 การทดสอบภาคสนาม (Field testing) ในขั้นตอนนี้ เป็นการหาประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์การสอนภาษาบาลี เล่มอาขยาตโดยนำสื่อวีดิทัศน์ที่ได้ปรับปรุงแล้วจากขั้นตอนที่ 2 นี้ไปทำการทดลองสอน กลุ่มตัวอย่างทั้งชั้นเรียนจำนวน 9 คนเป็นนักเรียนกลุ่มความสามารถสูง นักเรียนกลุ่มความสามารถปานกลาง และนักเรียนกลุ่มความสามารถต่ำอย่างละ 3 รูป

นำคะแนนการทดสอบทั้งหมดไปเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังการเรียนรู้อยู่ โดยใช้ t-test แบบ Dependent และหาประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์ จากสูตร E_1 / E_2

ตาราง 10 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ก่อนการเรียนและหลังการเรียนด้วยสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ทดลองครั้งที่ 1 กับผู้เรียน 3 รูป

	N	$\bar{X}$	S.D.	t	P
ก่อนการเรียนด้วยสื่อวีดิทัศน์	3	28.00	7.211	6.000	.027*
หลังการเรียนด้วยสื่อวีดิทัศน์	3	40.00	7.211		

จากตาราง 10 พบว่า การทดลองครั้งที่ 1 กับผู้เรียนกลุ่มตัวอย่าง 3 รูป คะแนนความรู้ก่อนการเรียนด้วยสื่อวีดิทัศน์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 28.00 คะแนนความรู้หลังการเรียนด้วยสื่อวีดิทัศน์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 40.00 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังการเรียนรู้อ่านสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการหาประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี โดยคิดจากคะแนนรวมของผู้เรียนจากการทำแบบทดสอบระหว่างเรียนเทียบกับคะแนนแบบทดสอบหลังเรียนพบว่า มีผลประสิทธิภาพ จากสูตรหา E_1 / E_2 เท่ากับ 84.66/80.0 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ แสดงว่าสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลีมีประสิทธิภาพดี สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้

ตาราง 11 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ก่อนเรียนและหลังการเรียนรู้ด้วยสื่อวีดิทัศน์ การเรียนภาษาบาลี ทดลองครั้งที่ 2 กับผู้เรียน 6 รูป

	N	$\bar{X}$	S.D.	t	P
ก่อนการเรียนรู้ด้วยสื่อวีดิทัศน์	6	28.33	10.073	1.031	.350
หลังการเรียนรู้ด้วยสื่อวีดิทัศน์	6	31.83	9.239		

จากตาราง 11 พบว่า การทดลองครั้งที่ 2 กับผู้เรียนกลุ่มตัวอย่าง 6 รูป คะแนนความรู้ก่อนการเรียนรู้ด้วยสื่อวีดิทัศน์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 28.00 คะแนนความรู้หลังการเรียนรู้ด้วยสื่อวีดิทัศน์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 31.83 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังการเรียนรู้ผ่านสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จากการหาประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี โดยคิดจากคะแนนรวมของผู้เรียนจากการทำแบบทดสอบระหว่างเรียนเทียบกับคะแนนแบบทดสอบหลังเรียนพบว่า มีผลประสิทธิภาพ จากสูตรหา E_1 / E_2 เท่ากับ 76/63.67 ต่ำกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ แสดงว่าสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลีมีประสิทธิภาพควรปรับปรุง ผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงสื่อโดย

1. เพิ่มขนาดตัวหนังสือ
2. ใช้สีเข้มเน้นตัวหนังสือในเนื้อหาสำคัญ
3. เพิ่มคำอธิบายเน้นในส่วนสำคัญ

ตาราง 12 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ก่อนการเรียนรู้และหลังการเรียนรู้ด้วยสื่อวีดิทัศน์ การเรียนการสอนภาษาบาลี ทดลองครั้งที่ 3 กับผู้เรียน 9 รูป

	N	$\bar{X}$	S.D.	t	P
ก่อนการเรียนรู้ด้วยสื่อวีดิทัศน์	9	33.78	5.954	2.304	.050*
หลังการเรียนรู้ด้วยสื่อวีดิทัศน์	9	40.11	5.442		

จากตาราง 12 พบว่า การทดลองครั้งที่ 3 กับผู้เรียนกลุ่มตัวอย่าง 9 รูป คะแนนความรู้ก่อนการเรียนรู้ด้วยสื่อวีดิทัศน์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 28.00 คะแนนความรู้หลังการเรียนรู้ด้วยสื่อวีดิทัศน์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 31.83 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังการเรียนรู้ผ่านสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการหาประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี โดยคิดจากคะแนนรวมของผู้เรียนจากการทำแบบทดสอบระหว่างเรียนเทียบกับคะแนนแบบทดสอบหลังเรียนพบว่า

มีประสิทธิภาพ จากสูตรหา E_1 / E_2 เท่ากับ 86.44/80.22 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ แสดงว่าสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลีมีประสิทธิภาพดี สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้

ตาราง 13 ข้อมูลประเมินความพึงพอใจในการนำสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลีไปใช้ ทดลองครั้งที่ 3 กับผู้เรียน 9 รูป

รายการ	N = 9		ระดับความ พึงพอใจ
	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านผู้วิจัย			
1.ความรับผิดชอบในการทำงาน	4.44	.527	มาก
2.การมีส่วนร่วมการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน	4.44	.527	มาก
3.ความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน	4.33	.500	มาก
4.การให้คำแนะนำและช่วยเหลือในการจัดการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์	4.78	.441	มากที่สุด
ด้านสื่อวีดิทัศน์			
5.มีความครบถ้วน สมบูรณ์ของเนื้อหา	4.44	.726	มาก
6.มีความชัดเจน เรียนรู้เข้าใจง่าย	4.44	.527	มาก
7.นำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ตามสภาพจริง	4.56	.527	มากที่สุด
8.นำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้กับกลุ่มอื่นๆได้	4.11	.782	มาก
9.ความสอดคล้องกับหลักสูตรของพระสงฆ์	4.56	.726	มากที่สุด
10.กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้เหมาะสมกับผู้เรียน	4.56	.527	มากที่สุด
11.เป็นตัวอย่าง ในการจัดทำหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้	4.67	.500	มาก
12.จำนวนระยะเวลาในการใช้สื่อมีความเหมาะสม	4.11	.782	มาก
ด้านผู้เรียน			
13.มีการพัฒนาด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์	4.78	.441	มากที่สุด
14.มีการพัฒนาด้านความรู้ อารมณ์และสังคม	4.44	.527	มาก
15.มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้	4.33	.707	มาก
16.มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาที่เรียน	4.44	1.014	มาก

ตาราง 13 (ต่อ)

รายการ	N = 9		ระดับความ พึงพอใจ
	$\bar{X}$	S.D.	
โดยรวม			
17.มีความพึงพอใจต่อสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีนี้	4.56	.527	มากที่สุด
รวม	4.47	0.606	

จากตาราง 13 พบว่า การประเมินผลความพึงพอใจต่อสื่อวีดิทัศน์ โดยผู้เรียนตัวอย่าง 9 รูป ส่วนใหญ่ประเมินสื่อโดยรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.47 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.606 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนมากประเมินความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.11 – 4.78)

ตอนที่ 4 ประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์

ผู้วิจัยได้ทำการหาประสิทธิภาพของสื่อดังต่อไปนี้

4.1 วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่าง

4.2 วิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างและความพึงพอใจของสื่อวีดิทัศน์

มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่าง

ประกอบด้วยการเปรียบเทียบความแตกต่างคะแนนความรู้ก่อนและหลังการทดสอบ โดยใช้สถิติ Paired samples t-test

ตาราง 14 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ก่อนการเรียนและหลังการเรียนด้วยสื่อวีดิทัศน์ การเรียนการสอนภาษาบาลีกับผู้เรียน 30 รูป

	N	$\bar{X}$	S.D.	t	P
ก่อนการเรียนด้วยสื่อวีดิทัศน์	30	26.03	9.608	4.073	.000**
หลังการเรียนด้วยสื่อวีดิทัศน์	30	34.40	9.814		

จากตาราง 14 พบว่า คะแนนความรู้ก่อนการเรียนด้วยสื่อวีดิทัศน์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 26.03 คะแนนความรู้หลังการเรียนด้วยสื่อวีดิทัศน์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 34.40

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการเรียนผ่านสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4.2 วิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างและความพึงพอใจของสื่อวีดิทัศน์ ด้วยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและวิเคราะห์ความพึงพอใจ

ตาราง 15 ข้อมูลประเมินความพึงพอใจในการนำสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลีไปใช้ โดยผู้เรียนจำนวน 30 รูป

รายการ	N = 30		ระดับความพึงพอใจ
	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านผู้วิจัย			
1.ความรับผิดชอบในการทำงาน	3.93	.740	มาก
2.การมีส่วนร่วมการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน	3.93	.809	มาก
3.ความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน	4.20	.761	มาก
4.การให้คำแนะนำและช่วยเหลือในการจัดการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์	4.23	.626	มาก
ด้านสื่อวีดิทัศน์			
5.มีความครบถ้วน สมบูรณ์ของเนื้อหา	4.17	.747	มาก
6.มีความชัดเจน เรียนรู้เข้าใจง่าย	4.03	.765	มาก
7.นำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ตามสภาพจริง	4.43	.679	มาก
8.นำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้กับกลุ่มอื่นๆได้	4.03	.765	มาก
9.ความสอดคล้องกับหลักสูตรของพระสงฆ์	4.40	.770	มาก
10.กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้เหมาะสมกับผู้เรียน	4.23	.626	มาก
11.เป็นตัวอย่าง ในการจัดทำหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้	4.23	.728	มาก
12.จำนวนระยะเวลาในการใช้สื่อมีความเหมาะสม	4.17	.791	มาก
ด้านผู้เรียน			
13.มีการพัฒนาด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์	4.23	.568	มาก
14.มีการพัฒนาด้านความรู้ อารมณ์และสังคม	4.20	.664	มาก
15.มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้	4.40	.621	มาก
16.มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาที่เรียน	4.20	.714	มาก

ตาราง 15 (ต่อ)

รายการ	N = 30		ระดับความ พึงพอใจ
	$\bar{X}$	S.D.	
โดยรวม			
17.มีความพึงพอใจต่อสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีนี้	4.37	.809	มาก
รวม	4.20	0.716	

จากตาราง 15 พบว่า การประเมินผลความพึงพอใจต่อสื่อวีดิทัศน์โดยผู้เรียน 30 รูป ได้ประเมินความพึงพอใจต่อสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ส่วนใหญ่ประเมินสื่อโดยรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.20 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.716 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนมากประเมินความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}$ = 3.93 – 4.40)

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของพระสงฆ์ ได้ดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) สารสำคัญของ การวิจัย สรุปได้ดังต่อไปนี้

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาสื่อวีดิทัศน์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองสำหรับพระสงฆ์ ที่เรียนวิชา บาลีไวยากรณ์
2. เพื่อหาประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์
  - 2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของพระสงฆ์ที่เรียนผ่านสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษา บาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ เรื่องอาขยาต ที่ได้สร้างขึ้น
  - 2.2 ศึกษาความพึงพอใจของพระสงฆ์ที่มีต่อสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ เรื่องอาขยาต ที่ได้สร้างขึ้น
3. เพื่อศึกษาหาประสิทธิผลของสื่อวีดิทัศน์ ในการนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอน ภาษาบาลีวิชาบาลีไวยากรณ์ เรื่องอาขยาต

ขอบเขตของการวิจัย

1. ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ที่เรียนภาษาบาลีในเขต กรุงเทพมหานคร (ส่วนกลาง) ชั้นประโยค 1 – 2 จำนวนสำนักเรียนทั้งหมดมี 87 สำนัก มีนักเรียน 1,572 รูป (เรื่องสอบบาลีของสนามหลวงแผนกบาลี พ.ศ. 2554: 15-30)

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ที่เรียนภาษาบาลี ชั้นประโยค 1-2 ในสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม เขตกรุงเทพมหานคร ด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง จำนวน 78 รูป ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม คือ (1) พระสงฆ์จำนวน 30 รูป เพื่อใช้ในการสำรวจความคิดเห็นและความต้องการใช้สื่อการเรียนการสอนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ (2) พระสงฆ์ จำนวน 18 รูป เพื่อใช้ในการหาประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาขยาต (3) พระสงฆ์จำนวน 30 รูปที่นำสื่อวีดิทัศน์ไปใช้ในการเรียนการสอนจริง

2. ด้านเนื้อหา

หลักสูตรการเรียนการสอนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ เล่มอาขยาต ใช้เนื้อหาตาม หลักสูตรของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส เนื้อหาของอาขยาตประกอบด้วย 8 อย่าง คือ วิภัติถิ กาล บท วจนะ บุรุษ ชาติ วาจก ปัจจัย

3. ตัวแปรที่ศึกษา มีตัวแปรดังนี้

3.1 ตัวแปรต้น คือ สื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลีเพื่อการเรียนรู้เรื่องวิชาบาลีไวยากรณ์

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

3.2.1 ประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์

3.2.2 ผลสัมฤทธิ์ของการเรียนวิชาภาษาบาลีไวยากรณ์ ที่เรียนผ่านสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์

3.2.3 ความพึงพอใจของพระสงฆ์ที่มีต่อสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์

4. ระยะเวลาการทดลอง

การเรียนการสอนโดยใช้สื่อการสอน วิชาภาษาบาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาชยาต ตามหลักสูตรบาลีเปรียญตรี ใช้ระยะเวลา 4 ครั้ง ๆ ละ 12 วัน ๆ ละ 1 คาบ ๆ ละ 50 นาที ระหว่างเดือน มิถุนายน – ตุลาคม ปีการศึกษา 2555 – 2556 ดังนี้คือ

1. สืบค้นความคิดเห็นนักเรียนเพื่อนำมาสร้างสื่อวีดิทัศน์ ระหว่างวันที่ 1- 20 ก.ค. 2555 ทำการศึกษาในปีการศึกษา 2555 ในห้องเรียนจริง

2. ทดลองครั้งที่ 1 ใช้เวลาดำเนินการทดลอง 12 วัน ๆ ละ 2 คาบ รวมจำนวน 24 คาบ คาบละ 50 นาที ระหว่างวันที่ 20 มิ.ย. - 5 ก.ค. 56

3. ทดลองครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 10 ก.ค. - 29 ก.ค. 56

4. ทดลองครั้งที่ 3 ระหว่างวันที่ 4 ส.ค. - 19 ส.ค. 56

5. กลุ่มตัวอย่างเรียนจริงจากสื่อวีดิทัศน์ 22 ต.ค. - 6 พ.ย. 56

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยพัฒนาสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของพระสงฆ์ ผู้วิจัยแบ่งวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารและข้อมูลพื้นฐาน

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น หลักสูตรการเรียนภาษาบาลี การสร้างสื่อวีดิทัศน์ จิตวิทยาการศึกษาผู้ใหญ่ เพื่อสร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ เล่มอาชยาต แล้วร่างกรอบแนวคิดในการวิจัย สร้างแบบสอบถาม สืบค้นความต้องการของผู้ใช้สื่อวีดิทัศน์ จากผู้เรียนและครูผู้สอนภาษาบาลี นำผลที่ได้มาเป็นกรอบแนวคิดสร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี

ตอนที่ 2 การสร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์

ผู้วิจัยสร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ โดยทำการวิเคราะห์ ออกแบบสื่อวีดิทัศน์ สร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ ทำการปรับปรุงแก้ไข นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ สร้างเครื่องมือประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์เรื่อง อาชยาต แบบประเมินสื่อวีดิทัศน์ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินคุณภาพสื่อวีดิทัศน์ด้านเนื้อหาและแบบประเมินคุณภาพสื่อวีดิทัศน์ด้านเทคโนโลยีการศึกษา เท่ากับ 0.9641 และ 0.9467 ตามลำดับ ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบทดสอบ ใช้ดัชนีความสอดคล้องแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน IOC มีค่ามากกว่า 0.5 แบบทดสอบก่อนเรียน แบบทดสอบหลังเรียน มีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.77 คัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากง่ายระหว่าง 0.20 - 0.80 มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนมีค่าดัชนีความสอดคล้องของความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิมากกว่า 0.5 ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.7558

ตอนที่ 3 หาประสิทธิภาพสื่อวีดิทัศน์การเรียนรู้อาษาบาลี

สำหรับการหาประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลีนี้ มีขั้นตอนต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การทดสอบทีละคน (One to one testing) ใช้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 3 คน ซึ่งเป็นนักเรียนความสามารถสูง นักเรียนความสามารถปานกลาง และนักเรียนกลุ่มความสามารถต่ำอย่างละ 1 คน มาศึกษาสื่อวีดิทัศน์การสอนภาษาบาลี เล่มอาชยาต ที่ได้พัฒนาขึ้น จากนั้นให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อบกพร่องของสื่อวีดิทัศน์

ขั้นที่ 2 การทดสอบกับกลุ่มย่อย (Small group testing) ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 6 คน ซึ่งเป็นนักเรียนกลุ่มความสามารถสูง นักเรียนกลุ่มความสามารถปานกลาง และนักเรียนกลุ่มความสามารถต่ำอย่างละ 2 คน ศึกษาสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี เล่มอาชยาตในช่วงการเรียนสื่อวีดิทัศน์จะเป็นการเรียนในรูปแบบรายบุคคล

ขั้นที่ 3 การทดสอบภาคสนาม (Field testing) ในขั้นตอนนี้ เป็นการหาประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์การสอนภาษาบาลี เล่มอาชยาตโดยนำสื่อวีดิทัศน์ที่ได้ปรับปรุงแล้วจากขั้นตอนที่ 2 นี้ ไปทำการทดลองสอน กลุ่มตัวอย่างทั้งชั้นเรียนจำนวน 9 คนเป็นนักเรียนกลุ่มความสามารถสูง นักเรียนกลุ่มความสามารถปานกลาง และนักเรียนกลุ่มความสามารถต่ำอย่างละ 3 คน

จากนั้นทำการหาประสิทธิภาพ สื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี จากสูตร E_1 / E_2 เพื่อนำไปใช้ในการเรียนการสอน

ตอนที่ 4 หาประสิทธิผลของสื่อวีดิทัศน์

ผู้วิจัยทำการหาประสิทธิผลของสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลีดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนผ่านวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี ของผู้เรียนจำนวน 30 รูป ประกอบด้วยการเปรียบเทียบความแตกต่างคะแนนความรู้ก่อนและหลังการทดสอบโดยใช้สถิติ Paired samples t-test

2. วิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างและความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี

สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาเอกสารและข้อมูลพื้นฐาน

1.1 ข้อมูลของนักเรียนผู้เรียนภาษาบาลีจำนวน 30 รูป

ข้อมูลทั่วไปของนักเรียนผู้ต้องการใช้สื่อการเรียนการสอน พบว่า มีสถานภาพเป็นสามเณร คิดเป็นร้อยละ 90.0 มีสถานภาพเป็นพระภิกษุ คิดเป็นร้อยละ 10.0 ผู้ต้องการใช้สื่อการเรียนการสอน ส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 90.0 รองลงมาอายุ 25 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 6.70 และมีอายุ 20-25 ปี คิดเป็นร้อยละ 3.30 ตามลำดับ ด้านระดับวุฒิการศึกษา พบว่า ผู้ต้องการใช้สื่อการเรียนการสอนมีการศึกษาชั้นประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 70.00 รองลงมา ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 26.70 และมีการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 3.30 ตามลำดับ ด้านสถานที่เรียน เรียนในสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม คิดเป็นร้อยละ 100.00 ความต้องการของผู้ใช้สื่อการเรียนการสอน มีความต้องการใช้สื่อโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.41 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.769

ความคิดเห็นของนักเรียนผู้เรียนภาษาบาลี ส่วนใหญ่มีความต้องการใช้สื่อการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.41 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.769

1.2 ข้อมูลทั่วไปของครู-อาจารย์ผู้ใช้สื่อการเรียนการสอน

ข้อมูลทั่วไปของครู-อาจารย์ผู้ใช้สื่อการเรียนการสอนส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นพระภิกษุ คิดเป็นร้อยละ 100.00 ผู้ใช้สื่อการเรียนการสอน ส่วนใหญ่มีอายุ 25 ปีขึ้นไป ด้านระดับวุฒิการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ด้านสถานที่ สอนในสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม

ครู-อาจารย์ผู้ใช้สื่อการเรียนการสอน ส่วนใหญ่มีความต้องการใช้สื่อโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.35 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.34

2. การสร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์

ผู้วิจัยสร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ ประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนดังนี้

2.1 ประเมินความเหมาะสมของสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ด้านเนื้อหา พบว่า ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมของสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ส่วนใหญ่

ประเมินความเหมาะสมสื่อโดยรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 3.97 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.739

2.2 ประเมินความเหมาะสมของสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา พบว่า ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมของสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ส่วนใหญ่ประเมินความเหมาะสมสื่อโดยรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.25 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.577

3 หาประสิทธิภาพสื่อวีดิทัศน์การเรียนรู้ภาษาบาลี

3.1 การทดลองครั้งที่ 1 กับผู้เรียนกลุ่มตัวอย่าง 3 รูป พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการเรียนรู้ผ่านสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สื่อวีดิทัศน์มีประสิทธิภาพ จากสูตรหา E_1 / E_2 เท่ากับ 84.66/80.0

3.2 การทดลองครั้งที่ 2 กับผู้เรียนกลุ่มตัวอย่าง 6 รูป พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการเรียนรู้ผ่านสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สื่อวีดิทัศน์มีประสิทธิภาพ จากสูตรหา E_1 / E_2 เท่ากับ 76/63.67 ผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงสื่อ โดยเพิ่มขนาดตัวหนังสือ ใช้สีเข้มเน้นตัวหนังสือในเนื้อหาสำคัญ เพิ่มคำอธิบายเน้นในส่วนสำคัญ

3.3 การทดลองครั้งที่ 3 กับผู้เรียนกลุ่มตัวอย่าง 9 รูป พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการเรียนรู้ผ่านสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สื่อวีดิทัศน์มีประสิทธิภาพ จากสูตรหา E_1 / E_2 เท่ากับ 86.44/80.22 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ แสดงว่าสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลีมีประสิทธิภาพดีสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้

3.4 การประเมินผลความพึงพอใจต่อสื่อวีดิทัศน์ โดยผู้เรียนตัวอย่าง 9 รูป ได้ประเมินความพึงพอใจต่อสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ส่วนใหญ่ประเมินสื่อโดยรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.47 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.606

4 หาประสิทธิผลของสื่อวีดิทัศน์

4.1 วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ ก่อนเรียนและหลังเรียนผ่านวีดิทัศน์การเรียนสอนภาษาบาลี ของผู้เรียนจำนวน 30 รูป โดยใช้สถิติ Paired samples t-test เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ก่อนการเรียนและหลังการเรียนด้วยสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลีกับผู้เรียน 30 รูป พบว่า หลังการเรียนรู้ผ่านสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4.2 วิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างและความพึงพอใจของสื่อวีดิทัศน์

การประเมินผลความพึงพอใจต่อสื่อวีดิทัศน์โดยผู้เรียนจำนวน 30 รูป ได้ประเมินความพึงพอใจต่อสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ส่วนใหญ่ประเมินสื่อโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.20 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.716 แสดงว่าผู้เรียนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการใช้สื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ระดับมาก

อภิปรายผล

1. ผลการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์

ผู้วิจัยได้ทำการการศึกษาเอกสารและข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่สื่อวีดิทัศน์ หลักสูตรภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ จิตวิทยาการเรียนรู้อของผู้ใหญ่ การเรียนรู้สภาพการเรียนการสอนภาษาบาลี ปัญหาการเรียนการสอนภาษาบาลีในประเทศไทย แล้วสร้างแบบสำรวจ แล้วนำไปสอบถามความต้องการของครูอาจารย์และนักเรียนผู้เรียนภาษาบาลี พบว่า ความคิดเห็นของครูอาจารย์และนักเรียนผู้เรียนภาษาบาลี มีความต้องการใช้สื่อการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของดำรงศักดิ์ ทรัพย์เชื่อนพันธ์ (2553: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุดการเรียนรู้เรื่องการนวดไทย” ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมต้องการลักษณะสื่อที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการมองเห็นภาพและเกิดการคิดวิเคราะห์หรืออย่างมีเหตุผลและรองลงมาสื่อที่ให้เนื้อหาอย่างหลากหลายเช่น รูปภาพ ภาพวาด และภาพเคลื่อนไหว

ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและข้อมูลพื้นฐาน มากำหนดเนื้อหา สารระจุดประสงค์ของการเรียนรู้ในสื่อวีดิทัศน์ ออกแบบ ดำเนินการสร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาชยาต สำหรับพระสงฆ์ พัฒนาสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ เล่ม อาชยาต เพื่อ ส่งเสริมการเรียนรู้ของพระสงฆ์ ก็เพื่อแก้ไขปัญหาขาดแคลนครูสอนและพัฒนาการสอนให้ผู้เรียนเข้าใจได้ง่าย ด้วยกระบวนการการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทำการสอนโดยครูสอนที่เชี่ยวชาญในการสอน พร้อมทั้งนำเครื่องมือหรือเทคโนโลยีมาใช้ประกอบการเรียนการสอน โดยบันทึกภาพและเสียงของครูสอนผู้เชี่ยวชาญภาษาบาลี การถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยเลือกเนื้อหา วิชาบาลีไวยากรณ์เนื่องจากเป็นหลักสูตรของชั้นประโยค 1-2 ซึ่งตามสถิติที่พบว่ามีผู้สอบได้ในอัตราส่วนที่น้อยกว่าประโยคอื่น เลือกเนื้อหาเล่มอาชยาตเพราะในเรื่องอาชยาตถือเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจการแปลประโยคต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่สมัยใหม่ (Modern Adult Learning Theory) ของ โนลส์ (พระราชรัตนมงคล. 2554: 148; อ้างอิงจาก Knowles. 1978: 31) ว่าผู้ใหญ่มีการเรียนรู้เมื่อ 1. มีความต้องการและความสนใจ (Needs and Interests) 2. มีสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่ (Life Situations) 3. มีการวิเคราะห์ประสบการณ์ (Analysis of Experience) 4 ผู้ใหญ่ต้องการเป็นผู้นำตนเอง (Self-Directing) และ 5. พิจารณาความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Difference) จึงทำให้สื่อวีดิทัศน์มีความน่าสนใจมีความเกี่ยวข้องกับผู้เรียน แนวคิดของพระเฉลิมชาติ ชาติวโร

(2551: บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย พบว่า จำเป็นต้องมีการพัฒนาควบคู่ไปพร้อมกับการแก้ไขปัญหา ด้านการพัฒนาบุคลากร เน้นการนำบุคลากรที่มากด้วยประสบการณ์และได้รับการยอมรับจากสังคมมาเป็นแม่แบบทางการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาชนแดน สมบุตร (2549: 104) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี สำนักเรียนใน กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลี สำนักเรียนกรุงเทพมหานคร เรียงลำดับตามความสำคัญ เป็นลำดับแรก คือ การมีคุณลักษณะความเป็นครูสอนที่ดี

ผู้วิจัยสร้างสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาชยาต แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ประเมินความเหมาะสม นำมาแก้ไขปรับปรุง 3 รอบ ผู้วิจัย ได้เรียงลำดับบทอธิบายในเนื้อหา เรื่องอาชยาตของสื่อวีดิทัศน์ใหม่ เป็นการบรรยายเนื้อหา ความหมายของอาชยาต และส่วนประกอบของอาชยาต ได้แก่ วิกัตติ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ วาจก ปัจจัย ผู้วิจัยได้เรียงลำดับการอธิบายใหม่ ส่วนประกอบของอาชยาตที่เรียงลำดับใหม่ ได้แก่ วิกัตติ ธาตุ ปัจจัย บุรุษ กาล บท วจนะ วาจก เมื่อพัฒนาสื่อวีดิทัศน์แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ประเมินด้านเนื้อหาและด้านสื่อเทคโนโลยี ผลการประเมินพบว่า มีความเหมาะสมในระดับ มาก จึง นำสื่อวีดิทัศน์ไปให้นักเรียนทดลองใช้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ตามแนวคิดทฤษฎี ของ พระมหาธีรสุข ธมฺมสโร (อุปไซย) (2554: บทคัดย่อ) ที่กล่าวว่า แนวทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี คือ 1) ด้านหลักสูตรควรปรับปรุงเนื้อหาของหลักสูตรให้ได้ คุณภาพและเหมาะสมกับผู้เรียน 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน ควรปรับปรุงการเรียนการสอน ให้มีความยืดหยุ่นเหมาะสม กับผู้เรียน 3) ด้านสื่อการเรียนการสอน ควรเพิ่มสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยเพิ่มขึ้น และปรับปรุงหนังสือเรียนให้ได้มาตรฐาน 4) ด้านการเรียนการสอน ควรเพิ่มกิจกรรม ส่งเสริมการเรียนรู้เพิ่มขึ้น 5) ด้านการวัดผลและประเมินผล ควรกำหนดเวลาในการวัดผลให้เหมาะสม

2. ผลการทดลองเพื่อหาประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลี ไวยากรณ์ เรื่อง อาชยาต

ผู้วิจัยได้สร้างแบบทดสอบวิชาบาลีไวยากรณ์ เรื่องอาชยาต แบบทดสอบวัดความรู้ก่อนเรียนจำนวน 50 ข้อและหลังเรียนจำนวน 50 ข้อ การทดลองครั้งที่ 1 กับผู้เรียนกลุ่มตัวอย่าง 3 รูป พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนกับหลังการเรียนรู้ผ่านสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษา บาลี ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สื่อวีดิทัศน์มีประสิทธิภาพ จาก สูตรหา E_1 / E_2 เท่ากับ 84.66/80.0 สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิภาวรรณ สุขสถิตย์ (2550: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การเรียนรู้อย่างการนำตนเองสำหรับนักศึกษาผู้ใหญ่โดยการเรียน

การสอนผ่านเว็บ” ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาผู้ใหญ่ที่เรียนรู้ด้วยการนำตนเองสำหรับนักศึกษาผู้ใหญ่โดยการเรียนการสอนผ่านเว็บมีผลการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียนเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

การทดลองครั้งที่ 2 กับผู้เรียนกลุ่มตัวอย่าง 6 รูป พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนกับหลังการเรียนผ่านสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สื่อวีดิทัศน์มีประสิทธิภาพ จากสูตรหา E_1 / E_2 เท่ากับ $76/63.67$ ผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงสื่อ โดยเพิ่มขนาดตัวหนังสือ ใช้สีเข้มเน้นตัวหนังสือในเนื้อหาสำคัญ เพิ่มคำอธิบายเน้นในส่วนสำคัญ สาเหตุของผลการเรียนเพิ่มขึ้นในระดับหนึ่งแต่ไม่ถึงเกณฑ์ 80 อาจเนื่องจากผู้เรียนมีความรู้เดิมที่สะสมไว้อยู่แล้วจึงทำคะแนนได้ แต่เนื้อหาที่มีมาก และยากสำหรับผู้เรียนบางกลุ่มดังนั้นคะแนนจึงไม่ถึง 80 สอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งศักดิ์ เยื่อใย (2552: บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาบทเรียนวีดิทัศน์ วิชาสังคมศึกษา เรื่องสภาวะโลกร้อน ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เรียนรู้จากบทเรียนวีดิทัศน์ รูปแบบสารคดีกับ นักเรียนที่เรียนรู้จากบทเรียนวีดิทัศน์ รูปแบบสัมภาษณ์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ นักเรียนมีความพึงพอใจมากต่อการเรียนด้วยบทเรียนวีดิทัศน์ เรื่องสภาวะ โลกร้อน ผู้วิจัยได้แก้ไขสื่อวีดิทัศน์ให้น่าสนใจขึ้น สอดคล้องกับแนวความคิดของ สิทธิชัย ชมพูพาทย์ (2554: บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนการสอนเพื่อการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของครูและนักเรียนในโรงเรียนส่งเสริมนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์ โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการเชิงวิพากษ์ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ที่ได้รับการพัฒนามี 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นรับรู้ปัญหา ขั้นระดมความคิด ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติ และขั้นสรุป แต่ละขั้นมีกลวิธีที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการสอนได้แก่ การสร้างความสนใจ การวางเป้าหมาย การเน้นความคิดระดับสูง เน้นการอภิปรายและแลกเปลี่ยนเรียนรู้

การทดลองครั้งที่ 3 กับผู้เรียนกลุ่มตัวอย่าง 9 รูป พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังการเรียนรู้อ่านสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน ที่มีต่อสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ เรื่องอาขยาต ที่ได้สร้างขึ้นนั้น พบว่า ส่วนใหญ่ประเมินสื่อโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) = 4.47 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.606 การหาประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี พบว่า มีผลประสิทธิภาพ จากสูตรหา E_1 / E_2 เท่ากับ $86.44/80.22$ สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ แสดงว่าสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลีมีประสิทธิภาพดี สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้ ผลวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ วไลพร เพสสวัสดิ์ ได้ทำงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาบทเรียนวีดิทัศน์ด้วยตนเอง วิชาการงานพื้นฐานอาชีพ เรื่องการถนอมอาหารสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (2547: บทคัดย่อ) ผลการวิจัยพบว่า บทเรียนวีดิทัศน์ด้วยตนเอง มีคุณภาพระดับดีถึงดีมาก มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 85/85 ตามที่กำหนดไว้

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของพระสงฆ์ที่เรียนผ่านสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ เรื่องอาขยาต

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของพระสงฆ์ที่เรียนผ่านสื่อวีดิทัศน์ที่ได้สร้างขึ้น พบว่า คะแนนความรู้ก่อนการเรียนรู้ด้วยสื่อวีดิทัศน์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 26.03 คะแนนความรู้หลังการเรียนรู้ด้วยสื่อวีดิทัศน์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 34.40 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการเรียนผ่านสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลที่ได้รับจากงานวิจัย สอดคล้องกับงานวิจัยของยุพดี หินเชาว์ (2550: บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้วีดิทัศน์ประกอบการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถด้านทักษะการฟังภาษาอังกฤษของ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยเทคนิคลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า หลังการใช้วีดิทัศน์ประกอบการสอน นักศึกษามีความสามารถด้านทักษะการฟังภาษาอังกฤษ เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิรันดร์ ศตะนาวิน (2536: 46) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การทดลองใช้วีดิทัศน์เพื่อการสอนโดยการ ชี้นำแบบการเปลี่ยนขนาดภาพ และการใช้วงรีชี้นำบทบาทในการสอนวิชาสัตววิทยา ผลการวิจัย ปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มที่เรียนด้วยบทเรียนวีดิทัศน์ ที่ใช้การชี้นำแบบเปลี่ยนขนาด ภาพ และกลุ่มที่เรียนด้วยบทเรียนวีดิทัศน์ ที่ใช้วงรีชี้นำบทบาท แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05 งานวิจัยของ นันทวัฒน์ ภัทรกรนนท์ (2555: บทคัดย่อ) ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดฝึกอบรมโดยใช้ กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับอาสาชวยุวกาชาต ได้ทำการ ประเมินผลการเรียนรู้จากชุดฝึกอบรมในกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 60 คน พบว่า ภายหลังการฝึกอบรม อาสาชวยุวกาชาตมีคะแนนความรู้ ทักษะด้านปฐมพยาบาล จิตสาธารณะสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ประสิทธิผลของสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลีวิชาบาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาขยาต

ประสิทธิผลของสื่อวีดิทัศน์ในการนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอนภาษาบาลีวิชาบาลี ไวยากรณ์ เรื่องอาขยาต พบว่า การประเมินผลความพึงพอใจต่อสื่อวีดิทัศน์โดยผู้เรียน 30 รูป ได้ ประเมินความพึงพอใจต่อสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาบาลี ส่วนใหญ่ประเมินสี่โดยรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.20 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.716 เมื่อพิจารณา เป็นรายข้อ พบว่า ส่วนมากประเมินความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}$ = 3.93 – 4.40) ผลที่ได้รับจากงานวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ เรณู ดวงมณี (2546: บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง “การศึกษาผลของเทคนิคการใช้สื่อวีดิทัศน์ประกอบ การสอนที่มีผลต่อความสามารถด้านการ ฟังและการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษา ระดับประกาศนียบัตร วิชาชีพชั้นสูง ชั้นปีที่ 1 สถาบัน เทคโนโลยีราชชมงคล วิทยาเขตสกลนคร” ผลการวิจัยพบว่า ภายหลัง การสอน โดยใช้เทคนิคการ

ใช้วีดิทัศน์ประกอบการสอน นักศึกษามีความสามารถด้านทักษะการฟัง และทักษะการพูด ภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักศึกษามีเจตคติที่ดี ต่อการเรียน วิชาภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 งานวิจัยของ ปริญญา เพ็ชรวารี (2555: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาวีดิทัศน์ประชาสัมพันธ์โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพของวีดิทัศน์จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาอยู่ในระดับดี มากและด้านเทคโนโลยีการศึกษาอยู่ในระดับดีมาก และความพึงพอใจของผู้ชมวีดิทัศน์ ประชาสัมพันธ์โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ มีความพึงพอใจในมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรมีการสนับสนุนงบประมาณของสำนักเรียนแต่ละสำนักเรียน ให้มีสื่อและอุปกรณ์ การเรียนการสอน เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียน

1.2 กระทรวงศึกษาธิการควรส่งเสริมการเรียนรู้อาษาบาลี ให้มีทางเลือกหลากหลาย ผู้เรียนสามารถเรียนผ่านสื่อได้โดยง่าย เช่น การเรียนด้วยสื่อวีดิทัศน์ การเรียนทางไกล

2. ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

2.1 สำนักงานพระพุทธศาสนาควรส่งเสริมการศึกษาภาษาบาลี ในสถาบันการศึกษา ต่างๆ

2.2 สำนักงานพระพุทธศาสนาควรส่งเสริมให้มีการสร้างสื่อการเรียนการสอนภาษาบาลี ฉบับสมบูรณ์ครบทุกระดับชั้น

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาสื่อการเรียนการสอนภาษาบาลี ในเรื่องต่างๆ เช่น นาม ศัพท์ อพยยศัพท์ สมาส ตัทธิต อักษรวิธี

3.2 ควรมีการวิจัยเพื่อหารูปแบบฝึกอบรมที่เหมาะสมนำมาเป็นหลักสูตรอบรม ภาษา บาลีวิชา บาลีไวยากรณ์ ชั้นประโยค 1-2

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กฎกระทรวง ว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2548. (2548, 8 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 122 ตอนที่ 54 ก. หน้า 18-20.
- กิดานันท์ มลิทอง. (2536). *เทคโนโลยีการศึกษาาร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: เอดิชั่นเพรสโปรดักส์.
- (2540). *เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์.
- กันยา สุวรรณแสง. (2538). *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพฯ : อักษรพิทยา.
- กรมการศาสนา. (2541). *รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี*. กรุงเทพฯ: กรมฯ.
- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2527). *ประวัติการศึกษาของสงฆ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- (2526). *ประวัติพระพุทธศาสนาแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี ภาค 2*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2515). *ชุมนุมพระนิพนธ์เกี่ยวกับตำนานทางพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองธรรม.
- กองบาลีสนามหลวง. (2540-2554). *เรื่องสอบบาลีสนามหลวงแผนกบาลี*, ฉบับ พ.ศ. 2540-2554. 15 เล่ม. กรุงเทพฯ: อาหารการพิมพ์.
- กองแผนงาน กรมการศาสนา. (2516). *รายงานเรื่องการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กองพุทธสารนิเทศ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2553). *หน้าต่างศาสนา*. สืบค้นเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2553, จาก <http://www.onab.go.th>
- กองศาสนศึกษา. (2527). *ประวัติการศึกษาของสงฆ์*. กรุงเทพฯ: กองศาสนศึกษา.
- กীরติ ศรีวิเชียร. (2541). *ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี*. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. (การศึกษาดุสิตบัณฑิต), กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- คณินันต์ย์ จันทร์บุตร. (2544, พฤษภาคม-สิงหาคม). *แนวคิดทิศทางการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย [บทความวิจัย]*, *วารสารพุทธศาสนศึกษา*, หน้า 8 (2): 6-49.
- จารุณี มณีกุล. (2545). *การใช้เนื้อหาและกิจกรรมที่แท้จริงเพื่อพัฒนาทักษะการฟังภาษาอังกฤษของ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาการสอนภาษาอังกฤษคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่*. งานวิจัยเชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- เจิม ชุมเกต. (2525). *ภาษาบาลีประยุกต์*. นครปฐม: คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- ชัชชัย วัฒนเบญจโสภณ. (2540). การศึกษาผลการใช้วีดิทัศน์การสอนเรื่องแผนภาพโปรงใสสำหรับ
นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูง. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (เทคโนโลยี
การศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ. (2544). การศึกษาผู้ใหญ่ : ปรินญาณิพนธ์และการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์; และคณะ. (2533). เอกสารการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา
เล่มที่ 1 หน่วยที่ 1-5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ดำรงศักดิ์ ทรัพย์เชื่อนพันธ์. (2553). การพัฒนาชุดการเรียนรู้เรื่องการนวดไทย. ปรินญาณิพนธ์
กศ.ด. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- ธัญวดี มงคลพันธุ์. (2544). การพัฒนารายการเทปวีดิทัศน์ฝึกอบรมครูประถมศึกษาเรื่องรูปแบบ
การเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (เทคโนโลยี
การศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นิธิวัฒน์ ฟองดาวิรัตน์. (2553). การพัฒนาบทเรียนวีดิทัศน์ด้วยตนเอง เรื่องภัยเอดส์ กลุ่มสาระ
การเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษาสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 4. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.
(เทคโนโลยีการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- นันทวัฒน์ ภัทรกรพันธ์. (2555). การพัฒนาชุดฝึกอบรมโดยใช้กระบวนการเรียนรู้จาก
ประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับอาสาชวยุวกาชาด. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด.
(การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่าย
เอกสาร.
- นิรันดร์ ศตะนาวิณ. (2536). การทดลองใช้วีดิทัศน์เพื่อการสอนโดยใช้การชี้แนะแบบเปลี่ยนขนาด
ภาพ และการใช้วงรีชี้หน้าบนภาพในการสอนวิชาสัตววิทยา. วิทยานิพนธ์ ค.อ.ม.
กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์. (2526). แนวและวิธีการทดสอบแบบอิงเกณฑ์. กรุงเทพฯ:
ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุรทิน ขำภีรัฐ. (2539). สภาพและปัญหาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสำนักเรียน
ส่วนกลาง. ปรินญาณิพนธ์ ค.ม.(ภาควิชาสารัตถศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ประเสริฐ ณ นคร. (2515). ผลงานค้นคว้าประวัติศาสตร์ไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสมัย.
- ปรินญา เพ็ชรวารี. (2555). การพัฒนาวีดิทัศน์ประชาสัมพันธ์โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์. สาร
นิพนธ์ กศ.ม. (เทคโนโลยีการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรี-
นครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- ปรเมศวร์ ภูมุลเมือง. (2544). *การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดมหาสารคาม พ.ศ.2505-2542*.
วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). มหาสารคามฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- พรธิดา วิเชียรปัญญา. (2547). *การจัดการความรู้: พื้นฐานและการประยุกต์ใช้*. กรุงเทพฯ:
บริษัทเอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด.
- พระเฉลิมชาติ ชาตวิโร. (2551). *ศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย*.
วิทยานิพนธ์ ศน.ม. (พระพุทธศาสนา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2545). *การคณะสงฆ์และการพระศาสนา*. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปัญญาภรณ์ (สุชาติ ธรรมรัตน) และ พระมหาทองดี ปญญาวิโร. (2548). *การศึกษาพระ
ปริยัติธรรม แผนกบาลี*. กรุงเทพฯ: อาหารการพิมพ์.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2538). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพฯ:
เอส. อาร์. พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.
- (2546). *พระไตรปิฎก สิ่งที่ชาวพุทธต้องรู้*. กรุงเทพฯ: เอส. อาร์. พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์.
- (2546). *รุ่งอรุณของการศึกษา เบิกฟ้าแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธ
ธรรม.
- พระปานศักดิ์ นีวาตธโร. (2553, 20 สิงหาคม) สัมภาษณ์โดย พระมหาสมาน ชาตวิโร, ที่วัดมหร
รณพาราม เขตพระนคร กรุงเทพฯ.
- พระเมธีวราภรณ์ (สุทัศน์ วรทสสี). *ข้อมูลสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม*. สืบค้นเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม
2556 จาก <http://www.watmoli.org/v3/main.php>
- พระมหากฤษฎาภักดิ์ อิมพันธ์เบน. (2551). *ผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อ
การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี*. ปริญญาานิพนธ์ รป.ม. (นโยบายสาธารณะ).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระมหาชนแดน สมบุตฺร. (2549). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ โรงเรียน
พระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี สำนักเรียนในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.
(การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- พระมหาธวัชชัย รสเลิศ. (2551). *ปัจจัยที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม
แผนกบาลีของสำนักเรียนในกรุงเทพมหานคร*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหาร
การศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- พระมหาธีรสุข ธรรมสาโร (อุปไชย). (2554). *การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี : กรณีศึกษา สำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ พธ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- พระมหานियม อุตุตโม. (2550). *หลักสูตรย่อ บาลีไวยากรณ์ ฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพฯ: เลียงเชียง.
- พระมหาบุญชัย ปภัสสรเมธี. (2551). *ศึกษาสภาพการดำเนินงานการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พระมหาแผน พูนพัต. (2534). *รูปแบบระบบการบริหารงานทางวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี*. วิทยานิพนธ์. ศษ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- พระมหาวิญญู วรณญู. (2547). *ประวัติศาสตร์การศึกษาภาษาบาลีของคณะสงฆ์ไทยในสยามประเทศ*. กรุงเทพฯ: อาหารการพิมพ์.
- พระมหาหรรษา นิธิบุญยากร. (2545). *วิฤทธิพุทธศาสนา: ศึกษากรณีการบรรพชาเป็นสามเณรในประเทศไทย (2523-2543)*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. (พุทธศาสนศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- พระมหาอุดม บุญสวัสดิ์. (2546). *รายงานวิจัยเรื่องสถานภาพการศึกษาพระพุทธรักษาในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตญาโน). (2540). *พุทธวิธีเผยแผ่พระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระราชปริยัติโมลี. (2556). *บัญชีผู้ขอเข้าสอบบาลีสนามหลวง*. กรุงเทพฯ: สำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม. ถ่ายเอกสาร.
- พระรัตนปัญญาเถระ. (2540). *ชินกาลมาลีปกรณ์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- (2518). *ชินกาลมาลีปกรณ์*. แปลโดย แสง มนวิฑูร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ.
- พระราชรัตนมงคล. (2554). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิธีสอนศีลธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของพระสอนศีลธรรม ตามโครงการของกระทรวงศึกษาธิการ*. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พระเสกสรร ปุณฺณมโน. (2553, 20 สิงหาคม) สัมภาษณ์โดย พระมหาสมาน ชาตวิริโย, ที่วัดมหารรณพาราม เขตพระนคร กรุงเทพฯ.
- พระอนุชา เตชปญฺโญ. (2553, 20 สิงหาคม) สัมภาษณ์โดย พระมหาสมาน ชาตวิริโย, ที่วัดมหารรณพาราม เขตพระนคร กรุงเทพฯ.

- พิเศษ เจียจันทร์พงษ์. (2545). *ศาสนาและการเมือง ในประวัติศาสตร์สุโขทัย-อยุธยา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท พิมพ์เนต พรินติ้งเซ็นเตอร์ จำกัด.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยุพดี หินเชาว์. (2550). การใช้วีดิทัศน์ประกอบการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถด้านทักษะการฟังภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยเทคนิคลพบุรี. สารนิพนธ์ ศศ.ม. (การสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2538). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
- (2532, มิถุนายน). *จดหมายข่าวราชบัณฑิตยสถาน ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๖*.
- รุ่งศักดิ์ เยื่อใย. (2552). *การพัฒนาบทเรียนวีดิทัศน์ วิชาสังคมศึกษา เรื่องสภาวะโลกร้อน ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม*. ปริญญาโท ศศ.ม.(เทคโนโลยีการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เรณู ดวงมณี. (2546). *การศึกษาผลของเทคนิคการใช้วีดิทัศน์ประกอบการสอนที่มีต่อความสามารถด้านทักษะการฟังและการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ชั้นปีที่ 1 สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตสกลนคร*. วิทยานิพนธ์ ศป.ม. (การสอนภาษาอังกฤษ) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. (2538). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น
- วัลลยา บริสุทธิพันธ์. (2539). *ผลสัมฤทธิ์ด้านการฟัง-พูดภาษาอังกฤษโดยใช้วีดิทัศน์เป็นสื่อประกอบ การสอนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพุทธรังสีพิบูล จังหวัดฉะเชิงเทรา*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.(ศึกษาศาสตร์-การสอน). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- วิภาวรรณ สุขสถิตย์. (2550). *การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสำหรับนักศึกษาผู้ใหญ่โดยการเรียนรู้การสอนผ่านเว็บ*. ปริญญาโท ศศ.ด. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วไลพร เพสวัสดิ. (2547). *การพัฒนาบทเรียนวีดิทัศน์ด้วยตนเอง วิชาकरणพื้นฐานอาชีพ เรื่องการถนอมอาหารสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย*. สารนิพนธ์ ศศ.ม. (เทคโนโลยีการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- ศิริพงษ์ ภูพันทนา. (2546). ผลการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดียแบบฝึกหัดที่มีการควบคุมการเรียนรู้ 3 แบบกับผู้เรียนที่มีความสามารถทางการเรียนต่างกัน. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (เทคโนโลยีการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอชะอำ. (2555). จิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่. สืบค้นเมื่อ 3 มีนาคม 2555 จาก <http://chan.nfe.go.th/makham/?name=knowledge&file=readknowledge&id=30>
- ศศิธร กุลสิริสวัสดิ์. (2537). ระดับความพร้อมในการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองของนักศึกษาวิทยาลัยเกษตรกรรม กรมอาชีวศึกษา. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สกาวิรัตน์ จรุงนนทกาล. (2556). การพัฒนาชุดประเมินสมรรถนะครูคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด. (การทดสอบและวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สิทธิชัย ชมพูพาทย์. (2554). การพัฒนาพฤติกรรมการเรียนการสอนเพื่อการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของครูและนักเรียนในโรงเรียนส่งเสริมนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการเชิงวิพากษ์. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สิริวัฒน์ คำวันสา. (2525). สงฆ์ไทยใน 200 ปี. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศรีอนันต์.
- สมชาย ไมตรี. (2539). การศึกษาของพระสงฆ์ในประเทศไทย : กรณีศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2538). บาลีไวยากรณ์ วจีวิภาค ภาคที่ ๒ อาขยาด และ กิตก์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ 37.
- (2538). บาลีไวยากรณ์ อักษรวิธี ภาคที่ ๑ สมัญญาภิธานและสนธิ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ 37.
- สมพล ศรีจันทร์. (2542). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนจากบทวีดิทัศน์การสอนที่ใช้ผู้ดำเนินรายการจริงและผู้ดำเนินรายการการ์ตูน. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.(เทคโนโลยีทางการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- สมศักดิ์ บุญชู. (2555). การพัฒนาการศึกษาคณะสงฆ์ไทย. สืบค้นเมื่อ 13 มีนาคม 2555 จาก http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=731&articlegroup_id=157.

- สุนทร บุญสถิต. (2543). *สถานภาพ บทบาท และปัญหาของสามเณรในสังคมไทย*. ปรินญาณิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต. (ศาสนาเปรียบเทียบ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- สุภาพร มากแจ้ง. (2535). *ภาษาบาลี-สันสกฤตในภาษาไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โอเดียน-สโตร์.
- สุภาพร มากแจ้ง;& และ สมปอง มากแจ้ง. (2542). *รายงานการวิจัยการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- สุภาพรณ ฌ บางช้าง. (2526). *ประวัติวรรณคดีบาลีในอินเดียและลังกา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนทร บุญสถิต. (2543). *สถานภาพ บทบาท และปัญหาของสามเณรในสังคมไทย*. ปรินญาณิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต. (ศาสนาเปรียบเทียบ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร
- สุรัชย์ สิกขาบัณฑิต. (2528). *การผลิตรายการโทรทัศน์การศึกษา*. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2544). *จิตวิทยาการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (2533). *จิตวิทยาการเรียนรู้ผู้ใหญ่*. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุวิทย์ มูลคำ :& และ อรทัย มูลคำ. (2545). *21 วิธีจัดการเรียนรู้: เพื่อพัฒนากระบวนการคิด*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). *รายงานการเสวนาทางวิชาการ เรื่อง การศึกษาของคณะสงฆ์กับการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2545). *รายงานการศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.). (2541). *การศึกษาขั้นพื้นฐาน*. สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2541, จาก <http://www.onec.go.th/Act/6.9/page0101.htm>.
- สำนักงานเลขาธิการแม่กองบาลีสนามหลวง. (2549). *บัญชีแสดงผลการสอบประโยคบาลีสนามหลวง พ.ศ. 2549 รวมทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค*. กรุงเทพฯ: อาทรการพิมพ์.
- สำราญ คงเพชร. (2542). *การเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากการเรียนด้วยรายการวิทยุทัศน์ที่มีการดำเนินรายการต่างกัน*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (เทคโนโลยีการศึกษา). กรุงเทพฯ: ภัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี กองพุทธศาสนศึกษาสำนักงาน พระพุทธศาสนา
แห่งชาติ. (2554). *เอกสารประกอบการประชุมพิจารณาร่างแผนยุทธศาสตร์ และ
แผนพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลี, ครั้งที่ 4*. กรุงเทพฯ: ถ่าย
เอกสาร
- อัจฉรา สัมพันธ์. (2538, เมษายน-มิถุนายน). *วิถีทัศน์กับกิจกรรมการสอนภาษาอังกฤษสาร
พัฒนาหลักสูตร*. 14(121) : 66-69.
- ฮาร์เมอร์, เจเรมี. (2546). *วิธีสอนภาษาอังกฤษ*. แปลโดยเสาวภา ฉายะบุระกุล. กรุงเทพฯ: เพียร์
สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชน่า.
- Abrams, Arnold H. (1986). "Effectiveness of Interactive Video in Teaching Basic
Photography Skill (Disc, Intelligent, Computer Assisted)." *Dissertation Abstracts
International*. 46/11A .
- Bruner, Jerome S. (Jerome Seymour). (1996). *Meaning (Psychology) Cognitive
Psychology--History Ethnopsychology*. Cambridge, Mass.: Harvard University
Press.
- Chia-chen, Lno. (2003). "Using DVD Film to Enhance College Freshmen's English.
Listening Comprehension and Motivation". Retrieved November 15, 2003, from
www. Teens. nthu.edu.tw/ excel/paper/Johanna.
- Ferguson, G.A. (1981). *Statistical Analysis in Psychology and Education*. 5th ed. Tokyo:
Kosaido Printiong Co., Ltd.
- Hanson, Jarice. (1987). *Understanding Video : Application , Impact and Theory*. California :
Sage Publication.Inc.
- Harmer, J. (2001) . *The Practice of English Language Teaching*. Harlow : Pearson
Education.
- Knowles, M.S. (1975). *Self- Directed Learning: A Guide for Learner and Teacher*. New York
: Association Press.
- (1975). *The Adult Education Movement in The United States*. New York: Holt,
Rinehart and Winston.
- (1978). *The Adult Learner*. Houston, Tx: Gulf Publishing. (second edition).
- (1980). *The modern practice of adult education: From pedagogy to andragogy*.
Engwood Cliff, New Jersey: Prentice Hall Regents.
- Lemlech, J.K. (1998). *Curriculum and Instructional Methods for the Elementary and Middle
School*. New Jersey: Prentice-Hall.

Lonergan, J. (1984). *Video in Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.

Papert, W.;& Resnick, M. (2000). *Tutele, Termites and Traffic jams: Exploration in Massively Paralled Microworld*. Retrieved May. 18, 2006, from <http://santafe.edu/shalizi/reviews/turtles-termites-traffic-jams>.

Szabo, M. and A.L. Landy. (1981). "Television Based Reading Instruction, Reading Achievement and Task involvement," *Journal of Education Research*. 74 : 289 ; April , 1981

Ur, P. (1984). *Teaching Listening Comprehension*. Cambridge: Cambridge University Press.

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือแบบสอบถาม

ลำดับ	ตำแหน่ง	ชื่อ	นามสกุล	สถานที่ทำงาน
1	รองศาสตราจารย์	เวทย์	บรรณกรกุล	ภาควิชาบาลีและสันสกฤต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย
2	รองศาสตราจารย์	ดร.สำเนียง	เลื่อมใส	ภาควิชาภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศิลปากร
3	ศาสตราจารย์	ดร.วัชระ	งามจิตรเจริญ	ภาควิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
4		พระราชวรมุณี (ดร.พระมหา พล)	อากาโร	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
5		ดร.วีระชาติ	นิมอหงค์	ภาควิชาปรัชญาศาสนา มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเนื้อหาวิชาภาษาบาลี

ลำดับ	ตำแหน่ง	ชื่อ	นามสกุล	สถานที่ทำงาน
1	รองศาสตราจารย์	ดร.สำเนียง	เลื่อมใส	ภาควิชาภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศิลปากร
2	ศาสตราจารย์	ดร.วัชระ	งามจิตรเจริญ	ภาควิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3		พระราชวรมุณี (ดร.พระมหาพล)	(อากาโร)	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4	รองศาสตราจารย์	เวทย์	บรรณกรกุล	ภาควิชาบาลีและสันสกฤต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย
5		ดร.วุฒินันท์	กันทะเตียน	ภาควิชามนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี

ลำดับ	ตำแหน่ง	ชื่อ	นามสกุล	สถานที่ทำงาน
1	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	บุญยฤทธิ์	คงคาเพชร	ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2		ดร.ธนกร	ขันทเขตต์	วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3		ดร.จารุวัส	หนูทอง	วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4		ดร.ถนอมศักดิ์	ศรีจันทร์	สำนักนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
5	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	ดร.นริรัตน์	สร้อยศรี	ภาควิชาเทคโนโลยีสื่อสารและ อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคล กรุงเทพมหานคร

ผู้เชี่ยวชาญบรรยายภาษาบาลีในสื่อวีดิทัศน์

ชื่อ- นามสกุล	พระราชปริยัติโมลี (สุทัศน์ วรทสุลี ป.ธ.๙, พธ.บ., ศษ.บ.,อ.ม.,ค.ม.)
ตำแหน่ง	เจ้าสำนักเรียน/อาจารย์ใหญ่สำนักเรียน/เจ้าอาวาสวัดโมลีโลกยาราม/ เจ้าคณะเขตบางกอกใหญ่
ทำหน้าที่	ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ ชั้นประโยค 1-2 , สอนวิชา แต่งฉันทภาษาอมศ ชั้นประโยค ป.ธ. 8, สอนวิชาแต่งไทยเป็นอมศ ชั้นประโยค ป.ธ. 9
ที่อยู่/ที่ทำงาน	วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร ถ.วังเดิม แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กทม. 10600
เกียรติคุณ พิเศษที่สำนัก เรียนได้รับ	พ.ศ. 2549 สำนักเรียนได้รับทุนบริหารการศึกษาสำนักเรียนดีเด่นประจำปี ของ สำนักเรียนในส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร) ในโครงการทุนเล่าเรียน หลวงสำหรับพระสงฆ์ไทย มีผู้สอบได้มากที่สุด จำนวน 62 รูป พ.ศ. 2550 สำนักเรียนได้รับทุนบริหารการศึกษาสำนักเรียนดีเด่นประจำปี ของ สำนักเรียนในส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร) ในโครงการทุนเล่าเรียน หลวงสำหรับพระสงฆ์ไทย มีผู้สอบได้มากที่สุด จำนวน 83 รูป พ.ศ. 2552 สำนักเรียนได้รับทุนบริหารการศึกษาสำนักเรียนดีเด่นประจำปี ของ สำนักเรียนในส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร) ในโครงการทุนเล่าเรียน หลวงสำหรับพระสงฆ์ไทย มีผู้สอบได้มากที่สุด จำนวน 74 รูป พ.ศ. 2553 สำนักเรียนได้รับทุนบริหารการศึกษาสำนักเรียนดีเด่นประจำปี ของ สำนักเรียนในส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร) ในโครงการทุนเล่าเรียน หลวงสำหรับพระสงฆ์ไทย มีผู้สอบได้มากที่สุด จำนวน 81 รูป พ.ศ. 2554 สำนักเรียนได้รับทุนบริหารการศึกษาสำนักเรียนดีเด่นประจำปี ของ สำนักเรียนในส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร) ในโครงการทุนเล่าเรียน หลวงสำหรับพระสงฆ์ไทย มีผู้สอบได้มากที่สุด จำนวน 102 รูป พ.ศ. 2555 สำนักเรียนได้รับทุนบริหารการศึกษาสำนักเรียนดีเด่นประจำปี ของ สำนักเรียนในส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร) ในโครงการทุนเล่าเรียน หลวงสำหรับพระสงฆ์ไทย มีผู้สอบได้มากที่สุด จำนวน 106 รูป

ภาคผนวก ข

แบบสอบถามสำรวจความต้องการใช้สื่อ

แบบสำรวจความต้องการของนักเรียนผู้ใช้สื่อ

สำรวจความต้องการของผู้ใช้โดยการสร้างแบบสำรวจความต้องการของผู้ใช้กำหนดหัวข้อให้ผู้ได้ประเมินความต้องการเรียนในรูปแบบใด ทั้งด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง ประเภทของสื่อ และความต้องการในด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสื่อวีดิทัศน์

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย / ลงในช่องว่าง ที่ท่านมีความพึงพอใจให้ตรงกับความเป็นจริง โดยที่

ระดับ 5 หมายถึง มีความพึงพอใจมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีความพึงพอใจมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีความพึงพอใจปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพส่วนตัว

1. สถานภาพ พระภิกษุ สามเณร
2. ปัจจุบันท่านอายุ ต่ำกว่า 20 ปี 20-25 ปี 25 ปีขึ้นไป
3. ระดับวุฒิการศึกษา ชั้นประถมศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี สูงกว่า อื่นๆโปรดระบุ.....
4. เรียนในสำนักเรียน.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลความต้องการผู้ใช้สื่อการเรียนการสอนภาษาบาลี

แบบสำรวจความต้องการของผู้ใช้

รายการประเมิน	ระดับความต้องการ				
	5	4	3	2	1
ด้านการเรียนรู้ของผู้เรียนทางภาษาบาลี					
1. ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง					
2. ต้องการเรียนรู้ตลอดเวลา					
3. ต้องการเรียนรู้จากครูผู้สอน					
4. ต้องการเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนๆ					
5. รู้ว่าตนเองต้องการศึกษาในเรื่องใด					
6. ต้องการศึกษภาษาบาลี เรื่อง อาชยาต					
ด้านประเภทของสื่อ					
7. ต้องการสื่อการสอนโดยใช้เอกสารประกอบการสอน					
8. ต้องการสื่อการสอนโดยใช้หนังสือ ตำรา					
9. ต้องการสื่อการสอนโดยใช้วีดิทัศน์					

ด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เนื้อหา/ภาพ/เสียง/การนำเสนอ					
10. ต้องการสื่อที่มีภาพเคลื่อนไหวทำให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น					
11. ต้องการสื่อมีอักษรตัวใหญ่ ชัดเจน คมชัด สีสนสวยงาม					
12. ต้องการสื่อมีเนื้อหากระชับไม่ยาวเกินไป ไม่กวน					
13. ต้องการสื่อที่กระตุ้นการเรียนรู้จากภาพและอักษร					
14. ต้องการสื่อมีเสียงจากผู้บรรยายชัดเจน					
15. ต้องการใช้เวลาในการเรียนรู้น้อย ประหยัดเวลาในการเรียน					
16. ต้องการความสะดวกสบายในการเรียนรู้					
17. ต้องการเนื้อหาการเรียนรู้มีรูปแบบทันสมัย					
18. ต้องการความเหมาะสมของสื่อกับเนื้อหาภาษาบาลี					
19. ต้องการสื่อวีดิทัศน์ประกอบการเรียนการสอนภาษาบาลี					

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค
แบบสอบถามสำหรับครู- อาจารย์

แบบสอบถามความต้องการของผู้ใช้สื่อ สำหรับครู, อาจารย์

คำชี้แจง : โปรดอ่านข้อความต่อไปนี้แล้วทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่านที่มีต่อสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี

ข้อมูลแบบสอบถาม	ระดับความคิดเห็นของครู,อาจารย์				
	5	4	3	2	1
1.ท่านคิดว่าการศึกษาที่มีความสำคัญต่อพระสงฆ์มากน้อยเพียงใด					
2.ท่านคิดว่าพระสงฆ์ควรได้รับการศึกษาที่ระดับสูงขึ้น มากน้อยเพียงใด					
3.ท่านคิดว่าการศึกษาของพระสงฆ์ควรได้รับการปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้นมากน้อยเพียงใด					
4.ท่านคิดว่าปัจจุบันการเรียนการสอนภาษาบาลีของพระสงฆ์มีปัญหาเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด					
5.ท่านคิดว่าปัญหาที่เกิดจากการเรียนการสอนภาษาบาลีในแบบปัจจุบัน เป็นสาเหตุที่ทำให้จำนวนพระสงฆ์ลดน้อยลงไปมากน้อยเพียงใด					
6.ท่านคิดว่าสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีวิชาบาลีไวยากรณ์ จะทำให้พระสงฆ์สามารถมีการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นหรือไม่					
7.ท่านคิดว่าสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีวิชาบาลีไวยากรณ์ จะสามารถแก้ปัญหการเรียนการสอนภาษาบาลีของพระสงฆ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้มากน้อยเพียงใด					
8.ท่านคิดว่าสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีวิชาบาลีไวยากรณ์ จะสามารถทำให้ประสบความสำเร็จทางการเรียนรู้ด้วยตนเองได้มากน้อยเพียงใด					
9.ท่านคิดว่าสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีวิชาบาลีไวยากรณ์ เป็นการเรียนการสอนที่สะดวกและเหมาะต่อการศึกษปัจจุบันมากน้อยเพียงใด					
10.ท่านคิดว่าสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีวิชาบาลีไวยากรณ์ จะให้ความรู้และเหมาะสมต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองได้มากน้อยเพียงใด					
11.ท่านคิดว่าควรมีแบบทดสอบความสามารถระหว่างเรียนและหลังเรียน					

ข้อมูลแบบสอบถาม	ระดับความคิดเห็นของครู,อาจารย์				
	5	4	3	2	1
12. ท่านต้องการให้สื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีวิชาบาลี ไวยากรณ์ เข้ามามีบทบาทในการเรียนการสอนของพระสงฆ์มาก น้อยเพียงใด					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

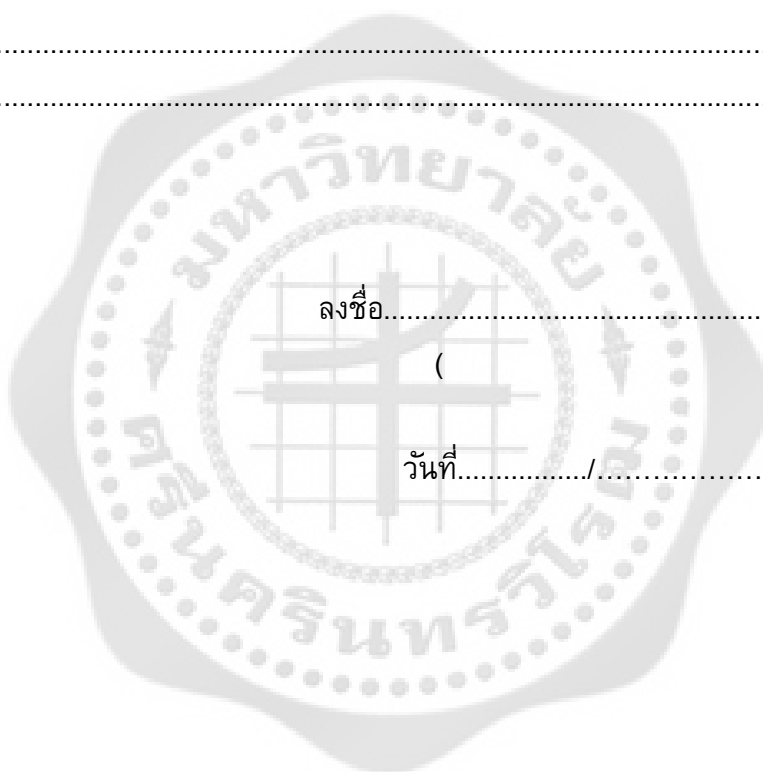
.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน
( )

วันที่...../...../.....

ภาคผนวก ง
แบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
แบบทดสอบความสามารถด้านภาษาบาลีวิชา บาลีไวยากรณ์ ก่อนเรียนจำนวน 50 ข้อ

แบบทดสอบบาลีไวยากรณ์ เล่มอาขยาด แบบปรนัย
แบบทดสอบก่อนเรียน

คำแนะนำในการทำแบบทดสอบก่อนเรียน

ก. ข้อสอบวัดผลเป็นแบบปรนัยทั้งหมด 50 ข้อ

ข. เลือกากากบาทหน้า ก, ข, ค, ง ที่เห็นว่าถูกต้องที่สุด

1. คำสำหรับบอกกริยา เช่น ยืน, เดิน, นั่ง, นอน ฯลฯ สำหรับลงหลังธาตุ จำแนกแจกธาตุให้รู้กาล, บท, วจนะ, บุรุษ เป็นความหมายของข้อใด

ก. อาขยาด

ข. ปัจจัย

ค. อพยยศัพท์

ง. อุปสัค

2. วิภัติอาขยาดแบ่งเป็นกี่หมวด ?

ก. แบ่งเป็น 8 หมวด

ข. แบ่งเป็น 7 หมวด

ค. แบ่งเป็น 6 หมวด

ง. แบ่งเป็น 5 หมวด

3. วิภัติอาขยาด ลงท้ายธาตุ แจกตามอะไรบ้าง ?

ก. แจกตามวิภัติ และ วจนะ ของนามที่เป็นประธาน

ข. แจกตามบุรุษ และ วจนะ ของนามที่เป็นประธาน.

ค. แจกตามนาม และ วจนะ ของนามที่เป็นประธาน

ง. ถูกทุกข้อ

4. **ติ อนุติ** ..... **มิ ม** วิภัติที่ขาดหายไป คือ วิภัติในข้อใด

ก. อิ อู

ข. สิ ถ

ค. อา อู

ง. เอ ตถ

5. **ต้ อนุตฺ**..... **เอ อามุหเส.** วิภัติที่ขาดหายไป คือ วิภัติในข้อใด

ก. อิ อู

ข. สิ ถ

ค. สสุ วโห.

ง. ตู อนุตฺ

6. กาล โดยย่อมีเท่าไร อะไรบ้าง ?
- มี 1 คือ ปัจจุบันแท้
  - มี 2 คือ อดีต และปัจจุบัน
  - มี 3 คือ ปัจจุบันกาล คือ กาลที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า ,อดีตกาล คือ กาลที่ล่วงแล้ว,อนาคตกาล คือ กาลที่ยังมาไม่ถึง
  - ถูกทุกข้อ
7. วิภัติหมวดเวทุตตมานา บอกกาล อะไร ?
- บอกปัจจุบันกาล ปัจจุบันแท้ – ปัจจุบันใกล้อดีต - ปัจจุบันใกล้อนาคต.
  - บอกอดีตกาล
  - บอกอนาคตกาล
  - ถูกทุกข้อ
8. วิภัติหมวดปญฺจมี บอกอะไร ?
- บอกปัจจุบันกาล
  - บอกความบังคับ ความหวัง ความอ่อนนอน.
  - บอกอดีตกาล
  - ไม่มีข้อถูก
9. วิภัติหมวดสตุตฺตมี บอกอะไร ?
- บอกปัจจุบันกาล
  - บอกความบังคับ
  - บอกความยอมตาม ความกำหนด ความรำพึง
  - ไม่มีข้อถูก
10. วิภัติหมวดใดที่ทำหน้าที่ **บอกปัจจุบันแท้** แปลว่า **อยู่**
- เวทุตตมานา
  - ปญฺจมี
  - สตุตฺตมี
  - อชฺชัตตนี
11. วิภัติที่แปลว่า **จัก...แล้ว** ถ้ามี **อ** อยู่หน้าแปลว่า **จักได้...แล้ว** คือวิภัติหมวดใด
- กาลาติปัตติ
  - หิยัตตนี
  - อชฺชัตตนี
  - ภวิสสันติ

12. วิภัตตินั้น แบ่งเป็น กี่ บท
- 2 บท
  - 3 บท
  - 4 บท
  - 8 บท
13. โดยมาก ปรัสสบท บทเพื่อผู้อื่น เป็นเครื่องหมายให้รู้ กิริยาที่เป็นวากจได
- กัตตุวาก
  - กัมมวาก
  - ภาววาก
  - ทุกวาก
14. โดยมาก อัตตโนบท บทเพื่อตน เป็นเครื่องหมายให้รู้กิริยาที่เป็นวากจได
- กัตตุวาก
  - กัมมวาก
  - ภาววาก
  - กัมมวากและภาววาก
15. บางคราว อัตตโนบท เป็นกัตตุวากก็มี เหมือนคำบาลีว่าอะไร
- สทิส เม น วิชชติ. คนเช่นกัน ด้วยเรา [อันใคร ๆ] ย่อมหา ไม่ได้.
  - น จ ลพุกติ รูป. อนึ่ง [อันใคร ๆ] ย่อมไม่ได้ ในรูป.
  - ปิยโต ชายเต โสโก. ความโศก ย่อมเกิด แต่ของที่รัก.
  - เตนาห ภควา. ด้วยเหตุนั้น พระผู้มีพระภาค ตรัสแล้ว (อย่างนี้).
16. ในวิภัตติอาขยาตนั้น จัดแบ่งวจนะเป็นกี่อย่าง
- 2 อย่าง
  - 3 อย่าง
  - 7 อย่าง
  - 8 อย่าง
17. ถ้านามศัพท์ที่เป็นประธานของประโยคเป็นเอกวจนะ ข้อใดกล่าวถูกต้องที่สุด
- ต้องประกอบกิริยาศัพท์เป็นเอกวจนะตาม
  - ต้องประกอบกิริยาศัพท์เป็นพหุวจนะตาม
  - ต้องประกอบกิริยาศัพท์เป็นวิภัตติอาขยาต
  - ต้องประกอบกิริยาศัพท์ตามวิภัตตินาม

18. ถ้านามศัพท์ที่เป็นเอกวจนะหลาย ๆ ศัพท์ รวมกันด้วย 'จ' ศัพท์ ต้องใช้กริยาอาขยาดแบบใด
- ใช้กริยาเป็นเอกวจนะ
  - ใช้กริยาเป็นพหูวจนะ
  - ใช้กริยาเป็นเอกวจนะหลาย ๆ ศัพท์
  - ใช้กริยาเป็นพหูวจนะหลาย ๆ ศัพท์
19. ข้อใดใช้กริยาอาขยาดที่เป็นพหูวจนะ
- โส คจฺจติ เขา ไปอยู่
  - เต คจฺจนฺติ เขาทั้งหลาย ไปอยู่
  - ปุณฺณานิ อกาสิ ข้า ได้ทำแล้ว ซึ่งบุญทั้งหลาย
  - ถูกทุกข้อ
20. ข้อใดใช้กริยาอาขยาดที่เป็นพหูวจนะ
- ปจติ
  - ปจฺนติ
  - ปจสิ
  - ปจามิ
21. วิภัตติอาขยาดท่านแบ่งบุรุษออกเป็น กี่อย่าง
- 2 อย่าง
  - 3 อย่าง
  - 7 อย่าง
  - 8 อย่าง
22. ข้อใดจัดเป็นประณมบุรุษ
- ท่าน
  - เรา
  - หญิงรับใช้
  - พวกเรา
23. ข้อใดจัดเป็นอุตตมบุรุษ
- ท่าน
  - เรา
  - หญิงรับใช้
  - ผู้ชาย

24. วิภัติในข้อใดที่บอกความรำพึง สำหรับมัชฌิมบุรุษ
- ก. หิ
  - ข. เถถ
  - ค. สสุ
  - ง. เอโถ
25. ยมหน้ วทามิ ต่ วเทหิ นามศัพท์ที่เป็นประธานของ วทามิ คือ ข้อใด
- ก. ตูว์
  - ข. อห้
  - ค. มย้
  - ง. ตุมเห
26. ธาตุ คืออะไร ?
- ก. คือ รากศัพท์ของกิริยา ธาตุบอกอรรถคือความหมายของกิริยานั้น.
  - ข. คือ ศัพท์อาชยาด
  - ค. คือ ศัพท์นามกิตก้
  - ง. คือ คุณนาม บอกให้รู้ลักษณะของนามนาม
27. หมวด ฎ ธาตุ ลงปัจจัยอะไร ?
- ก. ลง อ ปัจจัย
  - ข. ลง เอ ปัจจัย
  - ค. ลง ณ ปัจจัย
  - ง. ไม่มีข้อถูก
28. หมวด ฐ ธาตุ ลงปัจจัยอะไร ?
- ก. ลง อ ปัจจัย
  - ข. ลง อ เอ ปัจจัย และลงนิกคหิตอาคม หน้าพยัญชนะที่สุตธาตุ.
  - ค. ลง ณ ปัจจัย
  - ง. ถูกทุกข้อ
29. หมวด ส ธาตุ ลงปัจจัยอะไร ?
- ก. ลง ย ปัจจัย
  - ข. ลง เอ ปัจจัย
  - ค. ลง ณ ณา ปัจจัย.
  - ง. ถูกทุกข้อ

30. หมวด **คหุ** ชาติ ลงปัจจัยอะไร ?
- ลง **ณหา** ปัจจัย.
  - ลง **โอ** ปัจจัย
  - ลง **เณ** ปัจจัย
  - ถูกทุกข้อ
31. หมวด **ตหุ** ชาติ ลงปัจจัยอะไร ?
- ลง **โอ** ปัจจัย.
  - ลง **ณหา** ปัจจัย
  - ลง **เอ** ปัจจัย
  - ถูกทุกข้อ
32. หมวด **จुरु** ชาติ ลงปัจจัยอะไร ?
- ลง **เอ** ปัจจัย
  - ลง **เณ ฌย** ปัจจัย
  - ลง **ณหา** ปัจจัย
  - ถูกทุกข้อ
33. **สกัมม** ชาติ คือ ชาติเช่นไร ?
- ชาติที่ไม่เรียกหากรรม
  - อกัมม ชาติ
  - ชาติที่เรียกหากรรม (คือ สิ่งที่ถูกทำ)
  - ถูกทุกข้อ
34. หมวด ชาติที่ลง **อ** ปัจจัย คือ ชาติหมวดใด
- หมวด **ภู** ชาติ
  - หมวด **คหุ** ชาติ
  - หมวด **สุ** ชาติ
  - หมวด **ตหุ** ชาติ
35. หมวด ชาติที่ลง **อ , เอ** ปัจจัย คือ ชาติหมวดใด
- หมวด **ภู** ชาติ
  - หมวด **จुरु** ชาติ
  - หมวด **สุ** ชาติ
  - หมวด **ตหุ** ชาติ

36. หมวดธาตุที่ลง ย ปัจจัย เช่น รัช+ย+ติ สำเร็จรูปเป็น รัชชติ คือ ธาตุหมวดใด
- หมวด ฎ ธาตุ
  - หมวด ฐ ธาตุ
  - หมวด ฑิ ธาตุ
  - หมวด ฏ ธาตุ
37. หมวดธาตุที่ลง ฤหา ปัจจัย คือ ธาตุหมวดใด
- หมวด ฎิ ธาตุ
  - หมวด ฌุ ธาตุ
  - หมวด ฎุ ธาตุ
  - หมวด ฒุ ธาตุ
38. หมวดธาตุที่ลง โอ ปัจจัย คือ ธาตุหมวดใด
- หมวด ฎิ ธาตุ
  - หมวด ฌุ ธาตุ
  - หมวด ฎุ ธาตุ
  - หมวด ฒุ ธาตุ
39. กิริยาศัพท์คือ โหติ แปลว่า ย่อมมี, ย่อมเป็น จัดอยู่ในหมวดธาตุใด
- หมวด ฎุ ธาตุ
  - หมวด ฑุ ธาตุ
  - หมวด ฒุ ธาตุ
  - หมวด โห ธาตุ
40. กิริยาศัพท์คือ ฤษชติ แปลว่า ย่อมกิน จัดอยู่ในหมวดธาตุใด
- หมวด ฎุ ธาตุ
  - หมวด ฎิ ธาตุ
  - หมวด ฐุ ธาตุ
  - หมวด ฎุ ธาตุ
41. “กิริยาศัพท์สำหรับกล่าวถึงประธาน โดยประธานเป็นผู้ทำหรือผู้แสดงกิริยาอาการ ยกผู้ทำประกอบด้วย ปฐมวิภัติ” เป็นความหมายของวากไต
- เหตุกัตตวาก
  - เหตุกัมมวาก
  - กัตตวาก
  - กัมมวาก

42. “กิริยาศัพท์ที่กล่าวกรรม สิ่งที่บุคคลพึงทำ คือ แสดงว่าเป็นกิริยาของกรรมนั่นเอง” เป็นความหมายของวาทกใด
- ก. กัตตุวาทก
  - ข. กัมมวาทก
  - ค. เหตุกัตตุวาทก
  - ง. เหตุกัมมวาทก
43. กิริยาศัพท์คือ **ปจติ** จัดเป็นกิริยาของวาทกใด
- ก. กัตตุวาทก
  - ข. กัมมวาทก
  - ค. เหตุกัตตุวาทก
  - ง. เหตุกัมมวาทก
44. กิริยาศัพท์คือ **ปจียเต** จัดเป็นกิริยาของวาทกใด
- ก. กัตตุวาทก
  - ข. กัมมวาทก
  - ค. เหตุกัตตุวาทก
  - ง. เหตุกัมมวาทก
45. การลง **ย ปัจจย** และ **อิ อาคมหน้า ย** นั้น เป็นปัจจัยประจำวาทกใด
- ก. เหตุกัตตุวาทก
  - ข. เหตุกัมมวาทก
  - ค. กัตตุวาทก
  - ง. กัมมวาทก
46. ปัจจัยใน **กัตตุวาทก** ทั้งหมดมีกี่ตัว
- ก. มี 4 ตัว
  - ข. มี 6 ตัว
  - ค. มี 8 ตัว
  - ง. มี 10 ตัว
47. วิธีลงปัจจัยใน **กัตตุวาทก** ลงอย่างไร
- ก. ลงปัจจัยในกัตตุวาทก แบ่งลงในธาตุ ๘ หมวด
  - ข. ลง **ย ปัจจย** กับทั้ง **อิ อาคม หน้า ย** ด้วย
  - ค. ลง **ย ปัจจย**
  - ง. ลงปัจจัย ๔ ตัว คือ **เณ, ฌย, ฌาเป, ฌาปย.** ตัวใดตัวหนึ่ง

48. วิธีลงปัจจัยใน ภาววจาก ลงอย่างไร

- ก. ลงปัจจัยในกัตตุวจาก แบ่งลงในธาตุ ๘ หมวด
- ข. ลง ย ปัจจัย กับทั้ง อิ อาคม หน้า ย ด้วย
- ค. ลง ย ปัจจัย
- ง. ลงปัจจัย ๔ ตัว คือ เณ, ฌย, ฌาเป, ฌาปย. ตัวใดตัวหนึ่ง

49. วิธีลงปัจจัยใน เหตุกัตตุวจาก ลงอย่างไร

- ก. ลงปัจจัยในกัตตุวจาก แบ่งลงในธาตุ ๘ หมวด
- ข. ลง ย ปัจจัย กับทั้ง อิ อาคม หน้า ย ด้วย
- ค. ลง ย ปัจจัย
- ง. ลงปัจจัย ๔ ตัว คือ เณ, ฌย, ฌาเป, ฌาปย. ตัวใดตัวหนึ่ง

50. กิริยาศัพท์คือ ปจติ สำเร็จมาจากการลงปัจจัยอย่างไร

- ก. ลงปัจจัยในกัตตุวจากนั้นด้วย, ลงเหตุปัจจัย คือ ฌาเป ด้วย, ลง ย ปัจจัยกับทั้ง อิ อาคม หน้า ย ด้วย
- ข. ลง ย ปัจจัย กับทั้ง อิ อาคม หน้า ย ด้วย
- ค. ลงปัจจัยในกัตตุวจาก ตัวใดตัวหนึ่ง
- ง. ลง ติ ปัจจัย

ภาคผนวก จ
แบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
ทดสอบความสามารถด้านภาษาบาลีวิชา บาลีไวยากรณ์ หลังเรียน จำนวน 50 ข้อ

แบบทดสอบบาลีไวยากรณ์ เล่มอาขยาด แบบปรนัย
แบบทดสอบหลังเรียน

คำแนะนำในการทำแบบทดสอบ

- ก. ข้อสอบวัดผลเป็นแบบปรนัยทั้งหมด 50 ข้อ
ข. เลือกกากบาทหน้า ก, ข, ค, ง ที่เห็นว่าถูกต้องที่สุด
1. คำสำหรับบอกกริยา เช่น ยืน, เดิน, นั่ง, นอน ฯลฯ สำหรับลงหลังธาตุ จำแนกแจกธาตุให้รู้กาล, บท, วจนะ, บุรุษ เป็นความหมายของข้อใด
- ก. อาขยาด
ข. ปัจจัย
ค. อพยยศัพท์
ง. อุปสัค
2. วิกัตติอาขยาด ลงท้ายธาตุ แจกตามอะไรบ้าง ?
- ก. แจกตามวิกัตติ และ วจนะ ของนามที่เป็นประธาน
ข. แจกตามบุรุษ และ วจนะ ของนามที่เป็นประธาน.
ค. แจกตามนาม และ วจนะ ของนามที่เป็นประธาน
ง. ถูกทุกข้อ
3. วิกัตติอาขยาดแบ่งเป็นกี่หมวด ?
- ก. แบ่งเป็น 8 หมวด
ข. แบ่งเป็น 7 หมวด
ค. แบ่งเป็น 6 หมวด
ง. แบ่งเป็น 5 หมวด
4. **ติ อนุติ** ..... **มิ ม** วิกัตติที่ขาดหายไป คือ วิกัตติในข้อใด
- ก. อิ อู
ข. สี ฤ
ค. อา อู
ง. เอ ตฤ
5. **ต้ อนุตฺ** ..... **เอ อามุหเส.** วิกัตติที่ขาดหายไป คือ วิกัตติในข้อใด
- ก. อิ อู
ข. สี ฤ
ค. สสุ วโห.
ง. ตู อนุตฺ

6. กาล โดยย่อมีเท่าไร อะไรบ้าง ?
- มี 1 คือ ปัจจุบันแท้
  - มี 2 คือ อดีต และปัจจุบัน
  - มี 3 คือ ปัจจุบันกาล คือ กาลที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า ,อดีตกาล คือ กาลที่ล่วงแล้ว,อนาคตกาล คือ กาลที่ยังมาไม่ถึง
  - ถูกทุกข้อ
7. วิภัติหมวดปญจมี บอกอะไร ?
- บอกปัจจุบันกาล
  - บอกความบังคับ ความหวัง ความอ่อนนอน.
  - บอกอดีตกาล
  - ไม่มีข้อถูก
8. วิภัติหมวดสตุตมี บอกอะไร ?
- บอกปัจจุบันกาล
  - บอกความบังคับ
  - บอกความยอมตาม ความกำหนด ความรำพึง
  - ไม่มีข้อถูก
9. วิภัติหมวดวตุตมาหา บอกกาล อะไร ?
- บอกปัจจุบันกาล ปัจจุบันแท้ – ปัจจุบันใกล้อดีต - ปัจจุบันใกล้อนาคต.
  - บอกอดีตกาล
  - บอกอนาคตกาล
  - ถูกทุกข้อ
10. วิภัติหมวดใดที่ทำหน้าที่ **บอกปัจจุบันแท้** แปลว่า **อยู่**
- วัตตมาหา
  - ปญจมี
  - สัตตมี
  - อชชัตตนี
11. วิภัติที่แปลว่า **จัก...แล้ว** ถ้ามี **อ** อยู่หน้าแปลว่า **จักได้...แล้ว** คือวิภัติหมวดใด
- กาลาติปัตติ
  - หิยัตตนี
  - อชชัตตนี
  - ภวิสสันติ

12. วิภัตตินั้น แบ่งเป็น กี่ บท
- 2 บท
  - 3 บท
  - 4 บท
  - 8 บท
13. โดยมาก ปรัสสบท บทเพื่อผู้อื่น เป็นเครื่องหมายให้รู้ กิริยาที่เป็นวากจได
- กัตตุวาก
  - กัมมวาก
  - ภาววาก
  - ทุกวาก
14. โดยมาก อัตตโนบท บทเพื่อตน เป็นเครื่องหมายให้รู้กิริยาที่เป็นวากจได
- กัตตุวาก
  - กัมมวาก
  - ภาววาก
  - กัมมวากและภาววาก
15. บางคราว อัตตโนบท เป็นกัตตุวากก็มี เหมือนคำบาลีว่าอะไร
- สทิส เม น วิชชติ. คนเช่นกัน ด้วยเรา [อันใคร ๆ] ย่อมหา ไม่ได้.
  - น จ ลพุกติ รูป. อนึ่ง [อันใคร ๆ] ย่อมไม่ได้ ในรูป.
  - ปิยโต ชายเต โสโก. ความโศก ย่อมเกิด แต่ของที่รัก.
  - เตนาห ภควา. ด้วยเหตุนั้น พระผู้มีพระภาค ตรัสแล้ว (อย่างนี้).
16. ในวิภัตติอาขยาตนั้น จัดแบ่งวจนะเป็นกี่อย่าง
- 2 อย่าง
  - 3 อย่าง
  - 7 อย่าง
  - 8 อย่าง
17. ถ้านามศัพท์ที่เป็นประธานของประโยคเป็นเอกวจนะ ข้อใดกล่าวถูกต้องที่สุด
- ต้องประกอบกิริยาศัพท์เป็นเอกวจนะตาม
  - ต้องประกอบกิริยาศัพท์เป็นพหุวจนะตาม
  - ต้องประกอบกิริยาศัพท์เป็นวิภัตติอาขยาต
  - ต้องประกอบกิริยาศัพท์ตามวิภัตตินาม

18. ถ้านามศัพท์ที่เป็นเอกวจนะหลาย ๆ ศัพท์ รวมกันด้วย 'จ' ศัพท์ ต้องใช้กริยาอาขยาดแบบใด
- ก. ใช้กริยาเป็นเอกวจนะ
  - ข. ใช้กริยาเป็นพหูวจนะ
  - ค. ใช้กริยาเป็นเอกวจนะหลาย ๆ ศัพท์
  - ง. ใช้กริยาเป็นพหูวจนะหลาย ๆ ศัพท์
19. ข้อใดใช้กริยาอาขยาดที่เป็นพหูวจนะ
- ก. โส คจฺจติ เขา ไปอยู่
  - ข. เต คจฺจนฺติ เขาทั้งหลาย ไปอยู่.
  - ค. ปุญฺญานิ อกาสิ ข้า ได้ทำแล้ว ซึ่งบุญทั้งหลาย
  - ง. ถูกทุกข้อ
20. ข้อใดใช้กริยาอาขยาดที่เป็นพหูวจนะ
- ก. ปจติ
  - ข. ปจฺนฺติ
  - ค. ปจสิ
  - ง. ปจามิ
21. วิภัติอาขยาดท่านแบ่งบุรุษออกเป็น กี่อย่าง
- ก. 2 อย่าง
  - ข. 3 อย่าง
  - ค. 7 อย่าง
  - ง. 8 อย่าง
22. ข้อใดจัดเป็นประถมบุรุษ
- ก. ท่าน
  - ข. เรา
  - ค. หมึงรับใช้
  - ง. พวกเรา
23. ข้อใดจัดเป็นอุตตมบุรุษ
- ก. ท่าน
  - ข. เรา
  - ค. หมึงรับใช้
  - ง. ผู้ชาย

24. วิภัติในข้อใดที่บอกความรำพึง สำหรับมัชฌิมบุรุษ
- ก. หิ
  - ข. เถถ
  - ค. สสุ
  - ง. เอโถ
25. ยมหน้ วทามิ ต่ วเทหิ นามศัพท์ที่เป็นประธานของ วทามิ คือ ข้อใด
- ก. ตูว์
  - ข. อห้
  - ค. มย้
  - ง. ตุมเห
26. ธาตุ คืออะไร ?
- ก. คือ รากศัพท์ของกิริยา ธาตุบอกอรรถคือความหมายของกิริยานั้น.
  - ข. คือ ศัพท์อาชยาด
  - ค. คือ ศัพท์นามกิตก้
  - ง. คือ คุณนาม บอกให้รู้ลักษณะของนามนาม
27. หมวด ฎ ฐาตุ ลงปัจจัยอะไร ?
- ก. ลง อ ปัจจัย
  - ข. ลง เอ ปัจจัย
  - ค. ลง ณ ปัจจัย
  - ง. ไม่มีข้อถูก
28. หมวด ฐ ฐาตุ ลงปัจจัยอะไร ?
- ก. ลง อ ปัจจัย
  - ข. ลง อ เอ ปัจจัย และลงนิกคหิตอาคม หน้าพยัญชนะที่สุตฐาตุ.
  - ค. ลง ณ ปัจจัย
  - ง. ถูกทุกข้อ
29. หมวด ส ฐาตุ ลงปัจจัยอะไร ?
- ก. ลง ย ปัจจัย
  - ข. ลง เอ ปัจจัย
  - ค. ลง ณ ณา ปัจจัย.
  - ง. ถูกทุกข้อ

30. หมวด **คหุ** ชาติ ลงปัจจัยอะไร ?
- ลง **ณหา** ปัจจัย.
  - ลง **โอ** ปัจจัย
  - ลง **เณ** ปัจจัย
  - ถูกทุกข้อ
31. หมวด **ตหุ** ชาติ ลงปัจจัยอะไร ?
- ลง **โอ** ปัจจัย.
  - ลง **ณหา** ปัจจัย
  - ลง **เอ** ปัจจัย
  - ถูกทุกข้อ
32. หมวด **จुरु** ชาติ ลงปัจจัยอะไร ?
- ลง **เอ** ปัจจัย
  - ลง **เณ ฌย** ปัจจัย
  - ลง **ณหา** ปัจจัย
  - ถูกทุกข้อ
33. **สกัมม** ชาติ คือ ชาติเช่นไร ?
- ชาติที่ไม่เรียกหากรรม
  - อกัมม ชาติ
  - ชาติที่เรียกหากรรม (คือ สิ่งที่ถูกทำ)
  - ถูกทุกข้อ
34. หมวด ชาติที่ลง **อ** ปัจจัย คือ ชาติหมวดใด
- หมวด **ภู** ชาติ
  - หมวด **คหุ** ชาติ
  - หมวด **สุ** ชาติ
  - หมวด **ตหุ** ชาติ
35. หมวด ชาติที่ลง **อ , เอ** ปัจจัย คือ ชาติหมวดใด
- หมวด **ภู** ชาติ
  - หมวด **รุฐ** ชาติ
  - หมวด **สุ** ชาติ
  - หมวด **ตหุ** ชาติ

36. หมวดธาตุที่ลง ย ปัจจัย เช่น รัช+ย+ติ สำเร็จรูปเป็น รัชชติ คือ ธาตุหมวดใด
- หมวด ภู ธาตุ
  - หมวด รุฐ ธาตุ
  - หมวด ทิว ธาตุ
  - หมวด สุธาตุ
37. หมวดธาตุที่ลง ฤหา ปัจจัย คือ ธาตุหมวดใด
- หมวด กิ ธาตุ
  - หมวด คหุ ธาตุ
  - หมวด สุธาตุ
  - หมวด ตนุ ธาตุ
38. หมวดธาตุที่ลง โอ ปัจจัย คือ ธาตุหมวดใด
- หมวด กิ ธาตุ
  - หมวด คหุ ธาตุ
  - หมวด สุธาตุ
  - หมวด ตนุ ธาตุ
39. กิริยาศัพท์คือ โหติ แปลว่า ย่อมมี, ย่อมเป็น จัดอยู่ในหมวดธาตุใด
- หมวด ภู ธาตุ
  - หมวด หุ ธาตุ
  - หมวด ตนุ ธาตุ
  - หมวด โห ธาตุ
40. กิริยาศัพท์คือ ฤมฺชติ แปลว่า ย่อมกิน จัดอยู่ในหมวดธาตุใด
- หมวด ภู ธาตุ
  - หมวด กิ ธาตุ
  - หมวด รุฐ ธาตุ
  - หมวด สุธาตุ
41. “กิริยาศัพท์สำหรับกล่าวถึงประธาน โดยประธานเป็นผู้ทำหรือผู้แสดงกิริยาอาการ ยกผู้ทำประกอบด้วย ปฐมาวินัดติ” เป็นความหมายของวาทใด
- เหตุกัตตวาท
  - เหตุกัมมวาท
  - กัตตวาท
  - กัมมวาท

42. “กิริยาศัพท์ที่กล่าวกรรม สิ่งที่บุคคลพึงทำ คือ แสดงว่าเป็นกิริยาของกรรมนั่นเอง” เป็นความหมายของวาทกใด
- ก. กัตตุวาทก
  - ข. กัมมวาทก
  - ค. เหตุกัตตุวาทก
  - ง. เหตุกัมมวาทก
43. กิริยาศัพท์คือ **ปจติ** จัดเป็นกิริยาของวาทกใด
- ก. กัตตุวาทก
  - ข. กัมมวาทก
  - ค. เหตุกัตตุวาทก
  - ง. เหตุกัมมวาทก
44. กิริยาศัพท์คือ **ปจียเต** จัดเป็นกิริยาของวาทกใด
- ก. กัตตุวาทก
  - ข. กัมมวาทก
  - ค. เหตุกัตตุวาทก
  - ง. เหตุกัมมวาทก
45. การลง **ย** ปัจจย และ **อิ** อาคมหน้า **ย** นั้น เป็นปัจจยประจำวาทกใด
- ก. เหตุกัตตุวาทก
  - ข. เหตุกัมมวาทก
  - ค. กัตตุวาทก
  - ง. กัมมวาทก
46. ปัจจยใน **กัตตุวาทก** ทั้งหมดมีกี่ตัว
- ก. มี 4 ตัว
  - ข. มี 6 ตัว
  - ค. มี 8 ตัว
  - ง. มี 10 ตัว
47. วิธีลงปัจจยใน **กัตตุวาทก** ลงอย่างไร
- ก. ลงปัจจยในกัตตุวาทก แบ่งลงในธาตุ ๘ หมวด
  - ข. ลง **ย** ปัจจย กับทั้ง **อิ** อาคม หน้า **ย** ด้วย
  - ค. ลง **ย** ปัจจย
  - ง. ลงปัจจย ๔ ตัว คือ **เณ, ฌย, ฌาเป, ฌาปย.** ตัวใดตัวหนึ่ง

48. วิธีลงปัจจัยใน ภาวจาก ลงอย่างไร

- ก. ลงปัจจัยในกัตตุจาก แบ่งลงในธาตุ ๘ หมวด
- ข. ลง ย ปัจจัย กับทั้ง อิ อาคม หน้า ย ด้วย
- ค. ลง ย ปัจจัย
- ง. ลงปัจจัย ๔ ตัว คือ เณ, ฌย, ณาเป, ณาปย. ตัวใดตัวหนึ่ง

49. วิธีลงปัจจัยใน เหตุกัตตุจาก ลงอย่างไร

- ก. ลงปัจจัยในกัตตุจาก แบ่งลงในธาตุ ๘ หมวด
- ข. ลง ย ปัจจัย กับทั้ง อิ อาคม หน้า ย ด้วย
- ค. ลง ย ปัจจัย
- ง. ลงปัจจัย ๔ ตัว คือ เณ, ฌย, ณาเป, ณาปย. ตัวใดตัวหนึ่ง

50. กิริยาศัพท์คือ ปจติ สำเร็จมาจากการลงปัจจัยอย่างไร

- ก. ลงปัจจัยในกัตตุจากนั้นด้วย, ลงเหตุปัจจัย คือ ณาเป ด้วย, ลง ย ปัจจัยกับทั้ง อิ อาคม หน้า ย ด้วย
- ข. ลง ย ปัจจัย กับทั้ง อิ อาคม หน้า ย ด้วย
- ค. ลงปัจจัยในกัตตุจาก ตัวใดตัวหนึ่ง
- ง. ลง ตี ปัจจัย

ภาคผนวก จ
แบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
ทดสอบความสามารถด้านภาษาบาลีวิชา บาลีไวยากรณ์ ระหว่างเรียน จำนวน 50 ข้อ

แบบทดสอบระหว่างเรียน
ด้วยสื่อวีดิทัศน์การเรียนรู้วิชาบาลีไวยากรณ์ เล่ม อาชยาด

คำแนะนำในการทำแบบทดสอบระหว่างเรียน

- ก. ข้อสอบวัดผลเป็นแบบปรนัยทั้งหมด 50 ข้อ
- ข. เลือกกากบาทหน้า ก, ข, ค, ง ที่เห็นว่าถูกต้องที่สุด

1. อาชยาด หมายถึง อะไร ?

- ก. ศัพท์กริยาที่แสดงการกระทำของนามนาม เช่น ยืน เดิน นั่ง นอน เป็นต้น.
- ข. เป็นนิตติลึงค์
- ค. ศัพท์ที่แสดงการกระทำของนามนาม เช่น ยืน เดิน
- ง. ไม่มีข้อถูก

2. กริยาอาชยาด มีส่วนประกอบ กี่อย่าง อะไรบ้าง ?

- ก. มีส่วนประกอบ 8 อย่าง คือ ธาตุ บัจจย วาจก วิภตติ กาล บท วจนะ บุรุษ.
- ข. มีส่วนประกอบ 5 อย่าง คือ ธาตุ บัจจย วาจก วิภตติ กาล
- ค. มีส่วนประกอบ 3 อย่าง คือ ธาตุ บัจจย วาจก
- ง. ไม่มีข้อถูก

3. วิภตติอาชยาด ใช้ลงท้ายธาตุ บอกให้รู้ อะไร บ้าง ?

- ก. บอกให้รู้ กาล บท วจนะ
- ข. บอกให้รู้ กาล บท
- ค. บอกให้รู้ กาล บท วจนะ บุรุษ
- ง. บอกให้รู้ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ บัจจย

4. วิภตติอาชยาด ลงท้ายธาตุ แจกตามอะไรบ้าง ?

- ก. แจกตามวิภตติ และ วจนะ ของนามที่เป็นประธาน
- ข. แจกตามบุรุษ และ วจนะ ของนามที่เป็นประธาน
- ค. แจกตามนาม และ วจนะ ของนามที่เป็นประธาน
- ง. ถูกทุกข้อ

5. ตู อนุตุ ..... มิ ม วิภตติที่ขาดหายไป คือ วิภตติในข้อใด

- ก. อิ อุ
- ข. สี ฤ
- ค. หิ ฤ
- ง. เอ ตุถ

6. ตั้ หนตุ้ ..... เอ อามุหเส วิภตุ้ตุ้ที่ฆาดหายุไป คือ วิภตุ้ตุ้ในฆอ้ไตุ

- ก. อี้ อู
- ข. ลี ถ
- ค. สสุ วโห
- ง. ตุ้ หนตุ้

7. กาล โดยยอ้มีเท้าไหระ อะไรบั้ง ?

- ก. มี 1 คือ ปัจจุ้บั้งเท้า
- ข. มี 2 คือ อตุ้ตุ้ และปัจจุ้บั้ง
- ค. มี 3 คือ ปัจจุ้บั้งกาล คือ กาลที่เกตุ้ตุ้ขึ้นเฉพะหน้า ,อตุ้ตุ้กาล คือ กาลที่ลวงแล้ว, อนาคตกาล คือ กาลที่ยังมาไม่ถึง
- ง. ถูกทุกฆอ้

8. วิภตุ้ตุ้หฆวตุ้ตุ้ตุ้ตุ้ บอกรู้้อะไร ?

- ก. บอกรตุ้ตุ้ตุ้กาล ลวงแล้ววานนี้
- ข. บอกรัจจุ้บั้งกาล
- ค. บอกรวมบั้งคั้บ ความหวัง ความอ้อนวนอน
- ง. ไม่มีฆอ้ถูก

9. วิภตุ้ตุ้หฆวตุ้ตุ้ตุ้ตุ้ตุ้ บอกรกาล อะไร ?

- ก. บอกรัจจุ้บั้งกาล
- ข. บอกรตุ้ตุ้ตุ้กาล ลวงแล้ววานนี้
- ค. บอกรวมบั้งคั้บ ความหวัง ความอ้อนวนอน
- ง. ไม่มีฆอ้ถูก

10. วิภตุ้ตุ้หฆวตุ้ตุ้ตุ้ตุ้ตุ้ตุ้ บอกรกาล อะไร ?

- ก. บอกรอนาคตกาลของปัจจุ้บั้ง.
- ข. บอกรัจจุ้บั้งกาล
- ค. บอกรตุ้ตุ้ตุ้กาล ลวงแล้ว
- ง. บอกรอนาคตกาลของอตุ้ตุ้

11. วิภตุ้ตุ้หฆวตุ้ตุ้ตุ้ตุ้ตุ้ตุ้ตุ้ ตุ้ทำหน้า้ที่ บอกรัจจุ้บั้งเท้า แปลว่า อยู่

- ก. วิตุ้ตุ้มานา
- ข. ปัญจมี
- ค. สั้ตุ้ตุ้มี
- ง. อ้อฆั้ตุ้ตุ้ตุ้

12. ตู หุตุ, หิ ถ, มิ ม มีคำแปลประจำวิภัติอย่างไร
- ก. ฟัง, ควร
  - ข. จง, เกิด, ขอจง
  - ค. อยู่, ย่อม, จะ
  - ง. ได้.....แล้ว
13. วิภัติที่แปลว่า จัก...แล้ว ถ้ามี อ อยู่หน้าแปลว่า จักได้...แล้ว คือวิภัติหมวดใด
- ก. กาลาติปัติ
  - ข. หิยัตตนิ
  - ค. อัชชัตตนิ
  - ง. ภวิสสันติ
14. วิภัตตินั้น แบ่งเป็น กี่ บท
- ก. 2 บท
  - ข. 3 บท
  - ค. 4 บท
  - ง. 8 บท
15. โดยมาก ปรัสสบท บทเพื่อผู้อื่น เป็นเครื่องหมายให้รู้ กิริยาที่เป็นวาจกใด
- ก. กัตตุวาจก
  - ข. กัมมวาจก
  - ค. ภาววาจก
  - ง. ทุกวาจก
16. โดยมาก อัตตโนบท บทเพื่อตน เป็นเครื่องหมายให้รู้กิริยาที่เป็นวาจกใด
- ก. กัตตุวาจก
  - ข. กัมมวาจก
  - ค. ภาววาจก
  - ง. กัมมวาจกและภาววาจก
17. บางคราว อัตตโนบท เป็นกัตตุวาจกก็มี เหมือนคำบาลีว่าอะไร
- ก. สทิสเ เม น วิชชติ. คนเช่นกันกับ ด้วยเรา [อันใคร ๆ] ย่อมหา ไม่ได้.
  - ข. น จ ลพุกติ รูปเ. อนึ่ง [อันใคร ๆ] ย่อมไม่ได้ ในรูป"
  - ค. ปียโต ชายเต โสโก. ความโศก ย่อมเกิด แต่ของที่รัก.
  - ง. เตนหา ภควา. ด้วยเหตุนั้น พระผู้มีพระภาค ตรัสแล้ว (อย่างนี้).

18. ในวิภัตติอาขยาดนั้น จัดแบ่งวจนะเป็นกี่อย่าง
- 2 อย่าง
  - 3 อย่าง
  - 7 อย่าง
  - 8 อย่าง
19. ถ้านามศัพท์ที่เป็นประธานของประโยคเป็นพหูพจน์ ข้อใดกล่าวถูกต้องที่สุด
- ต้องประกอบกริยาศัพท์เป็นเอกวจนะตาม
  - ต้องประกอบกริยาศัพท์เป็นพหูพจน์ตาม
  - ต้องประกอบกริยาศัพท์เป็นวิภัตติอาขยาด
  - ต้องประกอบกริยาศัพท์ตามวิภัตตินาม
20. ถ้านามศัพท์ที่เป็นเอกวจนะหลาย ๆ ศัพท์ รวมกันด้วย 'จ' ศัพท์ ต้องใช้กริยาอาขยาดแบบใด
- ใช้กริยาเป็นเอกวจนะ
  - ใช้กริยาเป็นพหูพจน์
  - ใช้กริยาเป็นเอกวจนะหลาย ๆ ศัพท์
  - ใช้กริยาเป็นพหูพจน์หลาย ๆ ศัพท์
21. ข้อใดใช้กริยาอาขยาดที่เป็นพหูพจน์
- โส คจฺฉติ เขา ไปอยู่
  - เต คจฺฉนฺติ เขาทั้งหลาย ไปอยู่.
  - ปุณฺณานิ อกาสิ ข้า ได้ทำแล้ว ซึ่งบุญทั้งหลาย
  - ถูกทุกข้อ
22. ข้อใดใช้กริยาอาขยาดที่เป็นเอกวจนะ
- ลภสิ
  - ลภนฺติ
  - ลภถ
  - ลภาม
23. วิภัตติอาขยาดท่านแบ่งบุรุษออกเป็น กี่อย่าง
- 2 อย่าง
  - 3 อย่าง
  - 7 อย่าง
  - 8 อย่าง

24. ข้อใดจัดเป็นประถมบุรุษ

- ก. ท่าน
- ข. เรา
- ค. หญิงรับใช้
- ง. พวกเรา

25. ข้อใดจัดเป็นมัชฌิมบุรุษ

- ก. ท่าน
- ข. เรา
- ค. หญิงรับใช้
- ง. พวกเรา

26. ข้อใดจัดเป็นอุตตมบุรุษ

- ก. ท่าน
- ข. เรา
- ค. หญิงรับใช้
- ง. ผู้ชาย

27. วิภัติในข้อใดที่บอกความรำพึง สำหรับมัชฌิมบุรุษ

- ก. หิ
- ข. เอถ
- ค. สฺสุ
- ง. เอโถ

28. ยมหํ วทามิ ตํ วเทหิ นามศัพท์ที่เป็นประธานของ วเทหิ คือ ข้อใด

- ก. ตูว์
- ข. อหํ
- ค. มยํ
- ง. ตํ

29. ธาตุ คืออะไร ?

- ก. คือ รากศัพท์ของกริยา ธาตุบอกอรรถคือความหมายของกริยานั้น.
- ข. คือ ศัพท์อาชยาด
- ค. คือ ศัพท์นามกิตก์
- ง. คือ คุณนาม บอกให้รู้ลักษณะของนามนาม

30. ธาตุ จัดเป็น กี่หมวด ?
- จัดเป็น 7 หมวด ตามที่ประกอบด้วยปัจจัยตัวเดียวกัน.
  - จัดเป็น 8 หมวด ตามที่ประกอบด้วยปัจจัยตัวเดียวกัน.
  - จัดเป็น 5 หมวด
  - จัดเป็น 4 หมวด
31. หมวด ฎ ธาตุ ลงปัจจัยอะไร ?
- ลง อ ปัจจัย
  - ลง เอ ปัจจัย
  - ลง ณ ปัจจัย
  - ไม่มีข้อถูก
32. หมวด รฐ ธาตุ ลงปัจจัยอะไร ?
- ลง อ ปัจจัย
  - ลง อ เอ ปัจจัย และลงนิคคหิตอาคม หน้าพยัญชนะที่สุดธาตุ.
  - ลง ณ ปัจจัย
  - ถูกทุกข้อ
33. หมวด ทิว ธาตุ ลงปัจจัยอะไร ?
- ลง เอ ปัจจัย
  - ลง ย ปัจจัย.
  - ลง ณ ปัจจัย
  - ถูกทุกข้อ
34. หมวด สฐ ธาตุ ลงปัจจัยอะไร ?
- ลง ย ปัจจัย
  - ลง เอ ปัจจัย
  - ลง ณุ ณา ปัจจัย.
  - ถูกทุกข้อ
35. หมวด คหุ ธาตุ ลงปัจจัยอะไร ?
- ลง ณา ปัจจัย.
  - ลง โอ ปัจจัย
  - ลง ณ ปัจจัย
  - ถูกทุกข้อ

36. อกัมมธาตุ คือ ธาตุเช่นไร ?

- ก. ธาตุที่ไม่เรียกหากรรม.
- ข. สกัมมธาตุ
- ค. ธาตุที่เรียกหากรรม (คือ สิ่งที่ถูกทำ)
- ง. ถูกทุกข้อ

37. หมวดธาตุที่ลง ย ปัจจัย เช่น รัช+ย+ติ สำเร็จรูปเป็น รัชชติ คือ ธาตุหมวดใด

- ก. ภู ธาตุ
- ข. รุฐ ธาตุ
- ค. ทิว ธาตุ
- ง. สุ ธาตุ

38. “กิริยาศัพท์สำหรับกล่าวถึงประธาน โดยประธานเป็นผู้ทำหรือผู้แสดงกิริยาอาการ ยกผู้ทำประกอบด้วย ปฐมาวินิตติ” เป็นความหมายของวาทใด

- ก. เหตุกัตตุวาท
- ข. เหตุกัมมวาท
- ค. กัตตุวาท
- ง. กัมมวาท

39. “กิริยาศัพท์ที่กล่าวกรรม สิ่งทีบุคคลพึงทำ คือ แสดงว่าเป็นกิริยาของกรรมนั่นเอง” เป็นความหมายของวาทใด

- ก. กัตตุวาท
- ข. กัมมวาท
- ค. เหตุกัตตุวาท
- ง. เหตุกัมมวาท

40. “กิริยาศัพท์ที่กล่าวแต่สักว่า ความมี ความเป็น เท่านั้น ไม่กล่าวกัตตาและกรรม” เป็นความหมายของวาทใด

- ก. เหตุกัมมวาท
- ข. กัมมวาท
- ค. ภาววาท
- ง. เหตุกัตตุวาท

41. กิริยาศัพท์คือ ปจติ จัดเป็นกิริยาของวาทใด

- ก. กัตตุวาท
- ข. กัมมวาท
- ค. เหตุกัตตุวาท
- ง. เหตุกัมมวาท

42. กิริยาศัพท์คือ **ปัจจัยเต** จัดเป็นกิริยาของวากได
- ก. กัตตุวาก
  - ข. กัมมวาก
  - ค. เหตุกัตตุวาก
  - ง. เหตุกัมมวาก
43. กิริยาศัพท์คือ **ปาจาปิยเต** จัดเป็นกิริยาของวากได
- ก. กัตตุวาก
  - ข. กัมมวาก
  - ค. เหตุกัตตุวาก
  - ง. เหตุกัมมวาก
44. การลง **ย ปัจจัย** และ **อิ อากมหน้า ย** นั้น เป็นปัจจัยประจำวากได
- ก. เหตุกัตตุวาก
  - ข. เหตุกัมมวาก
  - ค. กัตตุวาก
  - ง. กัมมวาก
45. ปัจจัยใน **กัตตุวาก** ทั้งหมดมีกี่ตัว
- ก. มี 4 ตัว
  - ข. มี 6 ตัว
  - ค. มี 8 ตัว
  - ง. มี 10 ตัว
46. วิธีลงปัจจัยใน**กัมมวาก** ลงอย่างไร
- ก. ลงปัจจัยในกัตตุวาก แบ่งลงในธาตุ ๘ หมวด
  - ข. ลง **ย ปัจจัย** กับทั้ง **อิ อากม หน้า ย** ด้วย
  - ค. ลง **ย ปัจจัย**
  - ง. ลงปัจจัย ๔ ตัว คือ **เณ, ฌย, ณาเป, ณาปย.** ตัวใดตัวหนึ่ง
47. วิธีลงปัจจัยใน**ภาววาก** ลงอย่างไร
- ก. ลงปัจจัยในกัตตุวาก แบ่งลงในธาตุ ๘ หมวด
  - ข. ลง **ย ปัจจัย** กับทั้ง **อิ อากม หน้า ย** ด้วย
  - ค. ลง **ย ปัจจัย**
  - ง. ลงปัจจัย ๔ ตัว คือ **เณ, ฌย, ณาเป, ณาปย.** ตัวใดตัวหนึ่ง

48. วิธีลงปัจจัยในเหตุกัมมจาก ลงอย่างไร

- ก. ลงปัจจัยในกัตตุวาจกนั้นด้วย, ลงเหตุปัจจัย คือ **ณาเป** ด้วย, ลง **ย** ปัจจัยกับทั้ง **อิ** อาคม หน้า **ย** ด้วย
- ข. ลง **ย** ปัจจัย กับทั้ง **อิ** อาคม หน้า **ย** ด้วย
- ค. ลง **ย** ปัจจัย
- ง. ลงปัจจัย ๔ ตัว คือ **เณ, ฌย, ณาเป, ณาปย.** ตัวใดตัวหนึ่ง

49. กิริยาศัพท์คือ **ปาเจติ** สำเร็จมาจากการลงปัจจัยอย่างไร

- ก. ลงปัจจัยในกัตตุวาจกนั้นด้วย, ลงเหตุปัจจัย คือ **ณาเป** ด้วย, ลง **ย** ปัจจัยกับทั้ง **อิ** อาคม หน้า **ย** ด้วย
- ข. ลง **ย** ปัจจัย กับทั้ง **อิ** อาคม หน้า **ย** ด้วย
- ค. ลง **ย** ปัจจัย
- ง. ลงปัจจัย ๔ ตัว คือ **เณ, ฌย, ณาเป, ณาปย.** ตัวใดตัวหนึ่ง

50. กิริยาศัพท์คือ **ปาจาเปติ** สำเร็จมาจากการลงปัจจัยอย่างไร

- ก. ลงปัจจัยในกัตตุวาจกนั้นด้วย, ลงเหตุปัจจัย คือ **ณาเป** ด้วย, ลง **ย** ปัจจัยกับทั้ง **อิ** อาคม หน้า **ย** ด้วย
- ข. ลง **ย** ปัจจัย กับทั้ง **อิ** อาคม หน้า **ย** ด้วย
- ค. ลง **ย** ปัจจัย
- ง. ลงปัจจัย ๔ ตัว คือ **เณ, ฌย, ณาเป, ณาปย.** ตัวใดตัวหนึ่ง

ภาคผนวก ช

แบบประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีโดยผู้เชี่ยวชาญ

1. ด้านเนื้อหาวิชาบาลีไวยากรณ์ เรื่องอาชยาด
2. ด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา

แบบประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี ด้านเนื้อหา

คำชี้แจง : โปรดอ่านข้อความต่อไปนี้แล้วทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่านที่มีต่อสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ				
	5	4	3	2	1
1.ด้านเนื้อหาและการนำเสนอ					
1.1 เนื้อหาบทเรียนครอบคลุมวัตถุประสงค์					
1.2 การแบ่งย่อยเนื้อหาที่มีความเหมาะสม					
1.3 การจัดลำดับขั้นตอนการนำเสนอเนื้อหา					
1.4 ความถูกต้องของเนื้อหา					
1.5 ความชัดเจนในการอธิบายเนื้อหา					
1.6 เนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับระดับผู้เรียน					
1.7 ความเหมาะสมของปริมาณเนื้อหา					
1.8 ความเหมาะสมของระยะเวลาที่ใช้					
1.9 ความน่าสนใจของเนื้อหา					
1.10 ความเหมาะสมของการสรุปเนื้อหา					
2. ด้านการนำไปใช้					
2.1 การส่งเสริมให้เกิดความคิดริเริ่ม					
2.2 การส่งเสริมให้เกิดความกระตือรือร้น					
2.3 ความน่าสนใจและทำให้เกิดแรงจูงใจต่อการเรียน					
2.4 ความเหมาะสมในการนำไปใช้เป็นสื่อการสอน					
3.พิจารณาสื่อวีดิทัศน์โดยรวม					
ประเมินให้สื่อวีดิทัศน์มีคุณภาพด้านเนื้อหาอยู่ในระดับ					

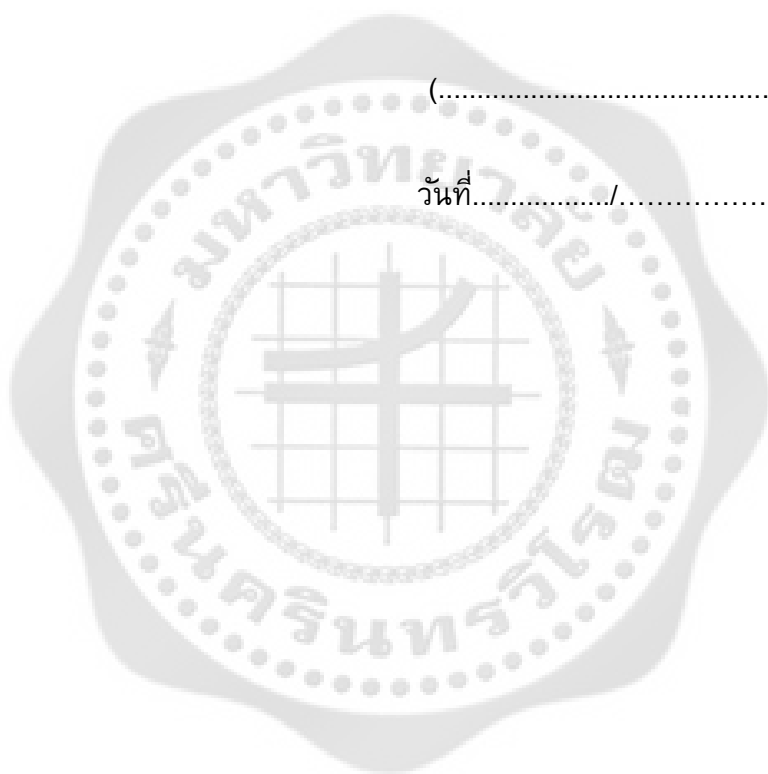
ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....
.....
.....

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

วันที่...../...../.....

แบบประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี ด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา

คำชี้แจง : โปรดอ่านข้อความต่อไปนี้แล้วทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่านที่มีต่อสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ				
	5	4	3	2	1
1.ด้านภาพ เสียงและการใช้ภาษา					
1.1 ภาพที่ใช้มีความสอดคล้อง / เหมาะสมกับเนื้อหาสื่อการเรียน					
1.2 ภาพเคลื่อนไหวช่วยให้เกิดความเข้าใจเนื้อหา					
1.3 ความเหมาะสมของขนาดภาพที่ใช้					
1.4 ความชัดเจนของเสียงบรรยาย					
1.5 ความสัมพันธ์ระหว่างภาพกับเสียงบรรยาย					
1.6 การกระตุ้นความสนใจของเสียงประกอบ					
2.ด้านการออกแบบสื่อการเรียนการสอนและจอภาพ					
2.1 การออกแบบสื่อการเรียนการสอนมีความต่อเนื่องเหมาะสม					
2.2 ความยาวของแต่ละหน่วยย่อยที่นำเสนอเหมาะสม					
2.3 ความยืดหยุ่น ผู้เรียนสามารถควบคุมลำดับการเรียนได้					
2.4 การออกแบบหน้าจอเหมาะสม					
2.5 ขนาดตัวอักษรเหมาะสม					
2.6 สีตัวอักษรเหมาะสมและชัดเจน					
2.7 พื้นหลังที่ใช้ในสื่อการเรียนมีความเหมาะสม					
2.8 ความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบและสร้างภาพ					
2.9 การออกแบบให้ใช้งานง่าย และมีความเหมาะสมในการปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน					

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ				
	5	4	3	2	1
3.การจัดบทเรียน					
3.1 ความสะดวกและความคล่องตัวในการใช้สื่อการเรียน					
3.2 ความต่อเนื่องของการนำเสนอเนื้อหา					
3.3 การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนควบคุมการเรียนด้วยตนเอง เช่น การหยุดภาพ					
3.4 สื่อการเรียนมีความเหมาะสมต่อการเรียนบาลี โดยมีความหลากหลาย น่าสนใจและเพียงพอที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และมีความเข้าใจได้ทันที					
4. พิจารณาสื่อวีดิทัศน์โดยรวม					
ประเมินให้สื่อวีดิทัศน์นี้มีคุณภาพด้านเทคโนโลยีทางการศึกษาอยู่ในระดับ					

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

วันที่...../...../.....

ภาคผนวก ช

แบบประเมินความพึงพอใจในการนำสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีไปใช้

แบบประเมินความพึงพอใจในการนำสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีไปใช้

ตอนที่ 1

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องว่างที่ตรงกับระดับความพึงพอใจของท่านในการนำสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีไปใช้

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
	5	4	3	2	1
ด้านผู้วิจัย					
1.ความรับผิดชอบในการทำงาน					
2.การมีส่วนร่วมการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน					
3.ความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน					
4.การให้คำแนะนำและช่วยเหลือในการจัดการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์					
ด้านสื่อวีดิทัศน์					
5.มีความครบถ้วน สมบูรณ์ของเนื้อหา					
6.มีความชัดเจน เรียนรู้เข้าใจง่าย					
7.นำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ตามสภาพจริง					
8.นำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้กับกลุ่มอื่นๆได้					
9.ความสอดคล้องกับหลักสูตรของพระสงฆ์					
10.กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้เหมาะสมกับผู้เรียน					
11.เป็นตัวอย่าง ในการจัดทำหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้					
12.จำนวนระยะเวลาในการใช้สื่อมีความเหมาะสม					
ด้านผู้เรียน					
13.มีการพัฒนาด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์					
14.มีการพัฒนาด้านความรู้ อารมณ์และสังคม					
15.มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้					
16.มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาที่เรียน					
โดยรวม					
17.มีความพึงพอใจต่อสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีนี้					

ตอนที่ 2

ความคิดเห็น / ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (ถ้ามี)

1. ด้านผู้วิจัย

.....

.....

.....

2. ด้านสื่อวีดิทัศน์

.....

.....

.....

3. ด้านผู้เรียน

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

วันที่...../...../.....

ภาคผนวก ญ

แผนการสอนโดยใช้วัตต์สแนร์ประกอบการสอน

แผนการสอน วิชา บาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาชยาด โดยใช้วีดิทัศน์ประกอบการสอน
โดย

พระมหาสมาน ศศิสุวรรณพงศ์

กลุ่มสาระการเรียนรู้ วิชา บาลีไวยากรณ์
ชั้น ป.๕. ๑ - ๒ ภาคการเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๖

เรื่อง กิริยาอาชยาด

เริ่มวันที่ ๑๗ เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖

เวลา ๑๓.๐๐ น. ผู้เรียน ๓๐ รูป จำนวน ๑๒ คาบ

มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. สาระการเรียนรู้

๑.๑ สาระหลัก การให้นักเรียนมีความเข้าใจในอาชยาด ความหมาย ของอาชยาด
องค์ประกอบของอาชยาด อันมี วิภัติ กาล บท วจนะ บุรุษ ชาติ วาจก ปัจจัย เป็นหลัก

๑.๒ สาระเสริม การจำแนกวิภัติ กาล บท วจนะ บุรุษ ชาติ วาจก ปัจจัย มาใช้
อย่างถูกต้องตามหน้าที่

๒. มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส ๑.๑ : เข้าใจความสำคัญของกิริยาอาชยาด และสามารถนำมาประกอบแยก
ออกและแปลได้อย่างถูกต้องตามหลักเกณฑ์

มาตรฐาน ส ๑.๒ : สามารถแยกแยะและบอกที่มาได้อย่างแม่นยำ

๓. มาตรฐานช่วงชั้น

๓.๑ สามารถอธิบายศัพท์และแปลได้อย่างถูกต้อง

๓.๒ สามารถแยกแยะศัพท์ได้อย่างละเอียดครบถ้วน

๔. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

จุดประสงค์ปลายทาง

๔.๑ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่อง อาชยาด และ วิภัติ ผู้เรียนสามารถบอกส่วนประกอบของ
อาชยาดและวิภัติได้

๔.๒ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่อง เรื่องกาล ผู้เรียนสามารถบอกกาลของกิริยาศัพท์ได้

๔.๓ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่อง บท ผู้เรียนสามารถระบุบทของกิริยาศัพท์ตัวอย่างได้

๔.๔ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่อง วจนะ ผู้เรียนสามารถบอกวจนะของกิริยาศัพท์ตัวอย่างได้

๔.๕ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่อง บุรุษ ผู้เรียนสามารถบอกบุรุษของกิริยาศัพท์ตัวอย่างได้

๔.๖ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่อง ชาติ ผู้เรียนสามารถบอกหมวดชาติของกิริยาศัพท์ตัวอย่าง

ได้

๔.๗ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่อง วาจก ผู้เรียนสามารถระบุวาจกของกิริยาศัพท์ตัวอย่างได้

๔.๘ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่อง ปัจจัย ผู้เรียนสามารถบอกปัจจัยของกิริยาศัพท์ตัวอย่างได้

๕. ชิ้นงาน/หลักฐานการเรียนรู้ของผู้เรียน

๕.๑ ใบงานที่ ๑.๑ เรื่องเครื่องปรุงของแต่ละศัพท์

๕.๒ ใบงานที่ ๑.๒ ส่วนประกอบของเครื่องปรุง

๖. เนื้อหาสาระ

ศัพท์กล่าวกริยา คือ ความทำเป็นต้นว่า ยืน เดิน นั่ง นอน กิน ดื่ม ทำ พูด คิด ชื่อว่า อาชยัต ในอาชยัตนั้น ท่านประกอบด้วย วิภัติ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ วาจก ปัจจัย เพื่อเป็นเครื่องหมายเนื้อความให้ชัดเจน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

วิภัติ แปลว่า แจกหรือจำแนก. เมื่อลงไปแล้วเป็นเครื่องหมายให้รู้ กาล-บท-วจนะ- และ บุรุษ มี ๘ หมวด หมวดละ ๑๒ ตัว รวมทั้งหมด ๙๖ ตัว.

๑. วตตมานา (อยู่ ย่อม จะ)

๒. ปณจมี (จง เกิด ขอจง)

๓. สตุตมี (ควร พึง พึง)

๔. ปโรกษา (แล้ว)

๕. หียตุตนิ (แล้ว อ นำหน้า ได้-แล้ว)

๖. อชชตุตนิ (แล้ว อ นำหน้า ได้-แล้ว)

๗. ภวิสฺสนฺติ (จัก)

๘. กาลาติปฺตติ (จัก-แล้ว อ นำหน้า จักได้-แล้ว)

กาล คือ เวลากระทำของกริยานั้น ๆ ในอาชยัตโดยย่อมี ๓ คือ

๑. ปัจจุบันกาล กาลที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า

๒. อดีตกาล กาลที่ล่วงแล้ว

๓. อนาคตกาล กาลที่ยังมาไม่ถึง

บท คือ ฝ่ายหรือส่วนแห่งวิภัติ แบ่งเป็น ๒ คือ

๑. ปรัศฺสบท บทเพื่อผู้อื่น เป็นเครื่องหมายให้รู้กริยาที่เป็นกัตตุวาจก และเหตุกัตตุวาจก.

๒. อตฺตโนบท บทเพื่อตน เป็นเครื่องหมายให้รู้กริยาที่เป็นกัมมวาจก ภาววาจก และเหตุกัมมวาจก

วจนะ แปลว่า คำพูด มี ๒ คือ เอกวจนะ หมายถึงเอวของสิ่งหนึ่งสิ่งเดียว และ พหุวจนะ หมายถึงเอวของหลายสิ่ง หลายอัน เหมือนอย่างวจนะนาม.

บุรุษ คือ ชั้นของกริยาอาชยัตมี ๓ คือ

๑. ประถมบุรุษ ๒. มัชฌมบุรุษ ๓. อุตตมบุรุษ เหมือนกับบุรุษศัพท์นาม เช่น ป. โส ยาคี เขาไป. ม. ตูว์ ยาสี เจ้าไป. อ. อหิ ยามิ ข้าไป.

ธาตุ คือกิริยาศัพท์ที่เป็นมูลราก โดยย่อมี ๒ คือ

๑. สกมมธาตุ ได้แก่ ธาตุที่เรียกหากรรม.
๒. อกมมธาตุ ได้แก่ ธาตุที่ไม่เรียกหากรรม

ธาตุโดยพิสดารมี ๘ หมวด ตามที่ประกอบด้วยปัจจัยตัวเดียวกัน คือ

๑. หมวด ภู ธาตุ. ๒. หมวด รฐ ธาตุ. ๓. หมวด ทิว ธาตุ. ๔. หมวด สุ ธาตุ.
๕. หมวด กิ ธาตุ. ๖. หมวด คหุ ธาตุ. ๗. หมวด ตน ธาตุ. ๘. หมวด จรุ ธาตุ

วจาก คือกิริยาศัพท์ที่บอกตัวประธาน มี ๕ คือ

๑. กตตุวจาก อ. สูโท โอทโน ปจติ. พอครวัหุงอยู่ ซึ่งข้าวสุก.
๒. กมมวจาก อ. สูเทน โอทโน ปจียเต. ข้าวสุกอันพอครวัหุงอยู่.
๓. ภาววาจา อ. เตน ภูยเต. อันเขาเป็นอยู่.
๔. เหตุกมมวจาก อ. สามิโก สูโท โอทโน ปาเจติ. นายยังพอครวัให้หุงอยู่ ซึ่งข้าว

สุก.

๕. เหตุกมมวจาก อ. สามิเกน สูเทน (สูโท) โอทโน ปาจาปียเต. ข้าวสุก อันนายยังพอครวัให้หุงอยู่.

ปัจจัย คือเครื่องปรุงแต่ง ลงในวจากทั้ง ๕ ดังนี้

๑. ปัจจัยที่ลงในกตตุวจาก มี ๑๐ ตัว คือ อ-เอ-ย-ณ-ณา-นา-นุ-หา-โอ-ณ-ณย
๒. ปัจจัยที่ลงในกมมวจากมี ๑ ตัว คือ ย พร้อมทั้งลง อิ อาคมน้ำ ย ด้วย
๓. ปัจจัยที่ลงในภาววาจา มี ๑ ตัว คือ ย
๔. ปัจจัยที่ลงในเหตุกตตุวจาก มี ๔ ตัว คือ เณ-ณย-ณาเป-ณาปย
๕. ปัจจัยที่ลงในเหตุกมมวจาก มี ๕ ตัว คือ เณ-ณย-ณาเป-ณาปย ลง ย และลง อิ

อาคมน้ำ ย

๗. กิจกรรมการเรียนการสอน

๗.๑ นำเข้าสู่บทเรียน

- ไหว้พระสวดมนต์

- อธิบายความหมายของกิริยา โดยใช้ชีวิตที่ศัณประกอบการสอน จำนวน 8 ชุด 12 ตอน

ใช้เวลาในการสอน 12 ครั้ง ๑ละ 2 คาบ คาบละ 50 นาที โดยมีรายละเอียดในการสอนแต่ละครั้งดังนี้

ครั้งที่ 1 ชุดที่ 1 ตอนที่ 1 เรื่องความเป็นมาของภาษาบาลี เล่มอาขยาด และเรื่องวิภัติ

ครั้งที่ 2 ตอนที่ 2 เรื่องวิภัติ(ต่อ)

ครั้งที่ 3 ชุดที่ 2 ตอนที่ 3 เรื่องกาล

ครั้งที่ 4 ตอนที่ 4 เรื่องกาล(ต่อ)

ครั้งที่ 5 ชุดที่ 3 ตอนที่ 5 เรื่องบท

ครั้งที่ 6 ชุดที่ 4 ตอนที่ 6 เรื่องวจนะ

- ครั้งที่ 7 ชุดที่ 5 ตอนที่ 7 เรื่องบุรุษ
- ครั้งที่ 8 ชุดที่ 6 ตอนที่ 8 เรื่องธาตุ
- ครั้งที่ 9 ชุดที่ 7 ตอนที่ 9 เรื่องวาทก
- ครั้งที่ 10 ตอนที่ 10 เรื่องวาทก(ต่อ)
- ครั้งที่ 11 ชุดที่ 8 ตอนที่ 11 เรื่องปัจจัย
- ครั้งที่ 12 ตอนที่ 12 เรื่องปัจจัย(ต่อ)

๗.๒ ชั้นประสบการณ์

- ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มออกเป็น ๒ กลุ่ม ร่วมกันวิเคราะห์ศัพท์และแยกเครื่องปรุงออกทีละอย่างและเขียนบันทึกเป็นใบงาน

- ให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมาอธิบายศัพท์ที่กลุ่มของตนแยกออกมา

๗.๓ ชั้นสะท้อนความคิด

ให้นักเรียนแต่ละรูปออกมาหน้าชั้นเรียน เพื่อทอหลักกริยาอาชยาตให้ฟัง

๗.๔ ชั้นทฤษฎี

- ครู ได้อธิบายหน้าที่ วิภัติ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ วาทก ปัจจัย ให้นักเรียนเข้าใจ พร้อมทั้งให้นักเรียนจดบันทึกหลักไว้

๗.๕ ชั้นนำไปใช้

-ครูตั้งศัพท์ให้นักเรียนแต่ละรูปได้แยกเป็นไป ตามหลักกริยาอาชยาต โดยยกตัวอย่างให้ทำในห้องเรียน และ ส่งใบงานให้ไปฝึกทำ

๗.๖ ชั้นสรุป

- นำใบงานที่นักเรียนแต่ละรูปได้ทำไว้ มาเฉลยพร้อมทั้งอธิบายให้เข้าใจตามหลักบาลีไวยากรณ์ พร้อมทั้งให้นักเรียนฝึกทำในห้องเรียนเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้อง การวัดผลและประเมินผล

๑. ผู้วัดและประเมินผล - ครูผู้สอนบาลีไวยากรณ์

๒. สิ่งที่ต้องการวัดและประเมินผล - นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในหลักการแปลบาลี

๓. วิธีวัดผล

- จากผลงานในใบงานที่กำหนดให้

- จากการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออก

- จากการออกมารายงาน

๔. เครื่องมือวัดผล

- แบบทดสอบวัดความรู้

บันทึกหลังการสอน

๑. สรุปการเรียนรู้

๒. ปัญหาและใบงานที่ให้ทำ

ภาคผนวก ก
เนื้อหาวิชาบาลีไวยากรณ์ เล่มอาขยาด

เนื้อหาวิชาบาลีไวยากรณ์ เล่มอาขยาต

วิธีแสดงไวยากรณ์ของตันติภาษา [ภาษาที่มีแบบแผน] นั้นนักปราชญ์ทั้งหลายได้จัดไว้เป็นหมวดหมู่ละม้ายคล้ายคลึงกันจนให้สันนิษฐานได้ว่า ภาษาเหล่านี้คงจะมีเรียกภาษาเป็นมูลเดิม จะขอกล่าวย่อ ๆ คือ บาลีภาษา ๑ สันสกฤตภาษา ๑ อังกฤษภาษา ๑ ในภาษาทั้ง ๓ นั้นในบาลีภาษา นักปราชญ์ท่านจัดไวยากรณ์เป็นหมวด ๆ กัน ๙ หมวด ดังนี้คือ อักษรวิธีแสดงอักษรพร้อมทั้งฐานกรณ์เป็นต้น ๑ สนธิต่ออักษรที่อยู่ในคำอื่นให้เนื่องเป็นอันเดียวกัน ๑ นาม แจกชื่อคน, สัตว์, ที่, สิ่งของต่าง ๆ, สัพพนาม แจกศัพท์ ที่สำหรับใช้แทนนามที่ออกชื่อแล้ว เพื่อจะได้ไม่เรียกซ้ำให้รก โสต ๒ อย่างนี้พร้อมทั้งลึงคะวณะ วิภัติ ๑ สมาสยอนามตั้งแต่ ๒ ขึ้นไป ให้เป็นบทเดียวกัน ๑ ตัทธิต ใช้ปัจจัยแทนศัพท์ให้น้อยลง มีเนื้อความได้เต็มที่ ๑ อาขยาต แจกกิริยาศัพท์พร้อม วชนะ บุรุษ วิภัติ กาล บอ กัตตุกรรม และภาพ ๑ กฤต (กิตก์) ใช้ปัจจัยเป็นเครื่องกำหนดให้รู้ สาธนะหรือกาล ๑ อุณณาที มีวิธีใช้ปัจจัยคล้ายกฤต แต่มักเป็นปัจจัยโดยมาก ๑ การก แสดงลักษณะของคำพูด ๑ ถ้านับรวมทั้งฉันทลักษณะที่ท่านจัดไว้เป็นหมวดหนึ่งต่างหากมิได้ สงเคราะห์เข้าในมูลไวยากรณ์ก็เป็น ๑๐ หมวด.

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า หลักสูตรภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ เล่ม อาขยาต ตามแบบของ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ผู้วิจัยเรียบเรียงเนื้อหาของอาขยาตที่ใช้ศึกษา กันในการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ซึ่งมีเนื้อหาโดยสังเขป ดังต่อไปนี้

อาขยาต

ความหมายของอาขยาต

ศัพท์กล่าวกิริยา คือ ความทำ เป็นต้นว่า ยืน เดิน นั่ง นอน กิน ต้ม ทำ พูด คิด, ชื่อว่า อาขยาต. ในอาขยาตนั้นท่านประกอบด้วย วิภัติ กาล บท วชนะ บุรุษ ชาติ วาจก ปัจจัย เพื่อเป็นเครื่องหมายเนื้อความให้ชัดเจน.

รายละเอียดของส่วนประกอบอาขยาต ทั้งหมด 8 อย่าง มีดังนี้

1. วิภัติ
2. กาล
3. บท
4. วชนะ
5. บุรุษ
6. ชาติ
7. วาจก
8. ปัจจัย

รายละเอียดของส่วนประกอบอาขยาตทั้ง 8 อย่าง มีรายละเอียดดังนี้

1. วิภัติ

วิภัตินั้นท่านจำแนกไว้เพื่อเป็นเครื่องหมายให้รู้ กาล บท วจนะ บุรุษ, จัดเป็น ๘ หมวด. ในหมวดหนึ่ง ๆ มี ๑๒ วิภัติ อย่างนี้

๑. วุตตมาหา

ปรสฺสปรทํ			อุตฺตโนปรทํ	
ปฺริส.	เอก.	พหุ.	เอก.	พหุ.
ป.	ติ.	อนฺติ. ^๑	เต. ^๒	อนฺเต. ^๓
ม.	สิ.	ถ.	เส.	วฺเห.
อุ.	มิ.	ม.	เอ. ^๔	มฺเห.

อธิบายสัญลักษณ์

เอก. หมายถึง เอกวจนะ

พหุ. หมายถึง พหุวจนะ

ป. หมายถึง ประถมบุรุษ

ม. หมายถึง มัชยมบุรุษ

อุ. หมายถึง อุตตมบุรุษ

๑. เป็น เร เช่น วุจเร บ้าง.

๒. ใช้แทน ติ เช่น ชายเต บ้าง.

๓. ใช้แทน อนฺติ เช่น ปุจฺนฺเต บ้าง.

๔. ใช้แทน มิ เช่น อิจฺเญ บ้าง.

๒. ปญฺจมี

ป.	ตุ.	อนฺตุ.	ตฺ. ^๑	อนฺตฺ.
ม.	หิ. ^๒	ถ.	สฺสฺ. ^๓	วฺโห.
อุ.	มิ.	ม.	เอ.	อามฺหเส.

๓. สตุตฺมี

ป.	เอยฺย. ^๔	เอยฺยฺ.	เอถ. ^๕	เอริ.
ม.	เอยฺยาสิ.	เอยฺยถ.	เอโถ.	เอยฺยวฺโห.
อุ.	เอยฺยามิ.	เอยฺยาม.	เอยฺยฺ. ^๖	เอยฺยามฺเห.

อธิบาย

๑. ใช้แทน ตุ เช่น ชยตฺ บ้าง. ๒. ลบทึง เช่น คจฺจ บ้าง. ๓. ใช้แทน หิ เช่น กรสฺสฺ บ้าง. ๔. ลบ ยย เสีย คงไว้แต่ เอ เช่น กเร บ้าง. ๕. ใช้แทน เอยฺย เช่น ลภถ บ้าง. ๖. ใช้แทน เอยฺยามิ เช่น ปุจฺเจยฺยฺ บ้าง.

๔. ปโรกษา

ป.	อ.	อุ.	ตุถ.	เร.
ม.	เอ.	ตุถ.	ตุโถ.	วุโห.
อุ.	อ์.	มุห.	อ์.	มุเห.

๕. หียตตนิ

ป.	อา.	อุ.	ตุถ.	ตุถุ.
ม.	โอ.	ตถ.	เส.	วุห.
อุ.	อ์.	มุห.	อ์.	มุหเส.

๖. อชชตตนิ

ป.	อ์. ^๑	อ์. ^๒	อา.	อุ.
ม.	โอ. ^๓	ตุถ.	เส.	วุห.
อุ.	อ์. ^๔	มุหา.	อ์.	มุเห.

๗. ภวิสสุหติ

ป.	สุสติ.	สุสนุติ.	สุสเต.	สุสนุเต.
ม.	สุสสิ.	สุสถ.	สุสเส.	สุสวุเท.
อุ.	สุสามิ.	สุสาม.	สุสึ. ^๕	สุสามเห.

๘. กาลาติปตติ

ป.	สุสา.	สุสึสุ.	สุสถ.	สุสึสุ.
ม.	สุเส.	สุสถ.	สุสเส.	สุสวุ.
อุ.	สุสึ.	สุสามุหา.	สุสึ.	สุสามุหเส.

อธิบาย

๑. มักรัสสะเป็น อี เช่น กริ บ้าง. ลง ส. อาคม เป็น สิ เช่น อกาสิ บ้าง. ๒. ลง ส. อาคมเป็น สึ เช่น อาโรเจสึ บ้าง. แผลงเป็น อังสุ เช่น อังสุ บ้าง. เป็น อสุ เช่น กรีสู บ้าง. ๓. ใช้ อี ป. แทนโดยมาก. ๔. ลง ส. อาคม เป็น สึ เช่น อกาสิ บ้าง. ๕. ใช้แทน สุสามิ เช่น ลภิสสุ บ้าง.

2. กาล

ในอาชยตนั้น แบ่งกาลที่เป็นประธานได้ ๓ คือ กาลที่เกิดขึ้นจำเพาะหน้า เรียกว่า ปัจจุบันกาล ๑, กาลล่วงแล้ว เรียกว่า อดีตกาล ๑, กาลยังไม่มาถึง เรียกว่าอนาคตกาล ๑.

กาลทั้ง ๓ นั้น แบ่งให้ละเอียดออกอีก, ปัจจุบันกาลจัดเป็น ๓ คือ ปัจจุบันแท้ ๑, ปัจจุบันใกล้อดีต ๑, ปัจจุบันไกลอนาคต ๑. อดีตกาลจัดเป็น ๓ เหมือนกัน คือ ล่วงแล้วไม่มีกำหนด ๑, ล่วงแล้ววานนี้ ๑, ล่วงแล้ววันนี้ ๑. อนาคตกาล จัดเป็น ๒ คืออนาคตของปัจจุบัน ๑, อนาคตของอดีต ๑. กาลที่กล่าวโดยย่อหรือพิสดารนี้ ในเวลาพูดหรือแต่งหนังสือ อ่านหนังสือ ต้องหมายรู้

ตัววิภัติ ๘ หมู่ที่กล่าวแล้ว อย่างนี้ :-

๑. วตฺตมานา

บอกปัจจุบันกาล.

๑) ปัจจุบันแท้ แปลว่า 'อยู่'

อุ. ภิกขุ ฌมฺมํ เทเสติ ภิกขุ แสดงอยู่ ซึ่งกรรม.

๑ ๒ ๓ ๑ ๓ ๒ (อุ. หมายถึง อุทาหรณ์)

๒) ใกล้อดีต แปลว่า 'ยอม'

อุ. กุโต นุ ตวํ อาคจฺฉสิ ? ท่าน ย่อมมา แต่ที่ไหนหนอ ?

๑ ๒ ๓ ๒ ๓ ๑

๓) ใกล้อนาคต แปลว่า 'จะ'

อุ. กิ กโรมิ ? [ข้า] จะทำ ซึ่งอะไร ?

๑ ๒ ๒ ๑

๒. ปญฺจมี

บอกความบังคับ, ความหวัง, และความอ่อนนอน, เป็นต้น.

๑) บอกความบังคับ แปลว่า 'จง'

อุ. เอวํ วเทหิ. [เจ้า] จงว่า อย่างนี้.

๑ ๒ ๒ ๑

๒) บอกความหวัง แปลว่า 'เกิด'

อุ. สพฺเพ สตุตา อเวรา โหนตุ. สัตว์ ท. ทั้งปวง เป็น ผู้มีเวรหามีได้ เกิด.

๑ ๒ ๓ ๔ ๒ ๑ ๔ ๓ ๔

๓) บอกความอ่อนนอน แปลว่า 'ขอ-จง'

อุ. ปุพฺพาเชถ มํ ภนฺเต. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอ [ท่าน ท.] จง ยังข้าพเจ้า ให้บวช.

๑ ๒ ๓ ๓ ๑ ๑ ๒ ๑

๓. สตุตฺมี

บอกความยอมตาม, ความกำหนด, และความรำพึง, เป็นต้น.

๑) บอกความยอมตาม แปลว่า 'ควร'

อุ. ภเชถ ปุริสฺตุตฺเต. [ชน] ควรคบ ซึ่งบุรุษสูงสุด ท.

๑ ๒ ๑ ๒

๒) บอกความกำหนด แปลว่า 'พึง'

อุ. ปุณฺณญฺ-เจ ปุริโส กยิรา. ถ้าว่า บุรุษ พึงทำ ซึ่งบุญไซ้.

๑ ๒ ๓ ๔ ๒ ๓ ๔ ๑

๓) บอกความรำพึง แปลว่า 'พึง'

อุ. ยหฺนุหา - หิ ปพฺพชฺเชยฺยํ ไฉนหนอ เรา พึงบวช.

๑ ๒ ๓ ๑ ๒ ๓

๔. ปโรภฺวา

บอกอดีตกาล ไม่มีกำหนด แปลว่า 'แล้ว'

อุ. เตหา - ห ภควา. ด้วยเหตุนั้น พระผู้มีพระภาค ตรัสแล้ว อย่างนี้.

๑ ๒ ๓ ๑ ๓ ๒

เตหา - หุ โปราณา. ด้วยเหตุนี้ อาจารย์มีในปางก่อน ท. กล่าวแล้ว.

๑ ๒ ๓ ๑ ๓ ๒

๕. หียตฺตฺนึ

บอกอดีตกาล ตั้งแต่วานนี้ แปลว่า 'แล้ว', ถ้ามี 'อ' อยู่หน้า แปลว่า 'ได้-แล้ว'

อุ. ขโณ โว มา อุปฺจจฺคา. ขณะ อย่า ได้เข้าไปสว่างแล้ว ซึ่งท่าน ท.

๑ ๒ ๓ ๔ ๑ ๓ ๔ ๒

เอวํ อวจํ [ข้า] ได้กล่าวแล้ว อย่างนี้.

๑ ๒ ๒ ๑

๖. อชฺชตฺตฺนึ

บอกอดีตกาล ตั้งแต่วันนี้ แปลว่า 'แล้ว.' ถ้ามี 'อ' อยู่หน้า แปลว่า 'ได้ - แล้ว'

๑. อุปฺจจฺคา [อุป+อดีต+อ+คม+อ+อา.]

อุ. เถโร คามํ ปิณฺฑทาย ปาวิสิ. พระเถระ เข้าไปแล้ว สู่บ้าน เพื่อบิณฑะ.

๑ ๒ ๓ ๔ ๑ ๔ ๒ ๓

เอวรूपํ กมฺมํ อกาสิ. [ข้า] ได้ทำแล้ว ซึ่งกรรม มีอย่างนี้เป็นรูป.

๑ ๒ ๓ ๓ ๒ ๑

๗. ภวิสฺสฺสฺนฺติ

บอกอนาคตกาลแห่งปัจจุบัน แปลว่า 'จัก'

อุ. ธมฺมํ สฺกฺขิสฺสํ. ข้า ท. จักฟัง ซึ่งธรรม.

๑ ๒ ๒ ๑

๘. กาลาติปฺตฺติ

บอกอนาคตกาลแห่งอดีต แปลว่า 'จัก - แล้ว,' ถ้ามี 'อ' อยู่หน้า แปลว่า 'จักได้ - แล้ว'

อุ. โส เจ ยานํ ลภิสฺสา อคฺคฺจิสฺสา ถ้าว่า เขา จักได้แล้ว ซึ่งยานไฉรั [เขา] จักได้ไปแล้ว.

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๒ ๑ ๔ ๓ ๕

3. บท

วิภัตตินั้น แบ่งเป็น ๒ บท คือ ปรัสสบท บทเพื่อผู้อื่น ๑ อัตตโนบท บทเพื่อตน ๑. ปรัสสบท เป็นเครื่องหมายให้รู้ ภิรยาที่เป็นกัตตุวจาก, อัตตโนบท เป็นเครื่องหมายให้รู้ภิรยาที่เป็นกัมมวจากและภาววจาก อันจะกล่าวข้างหน้า, แต่จะนิยมลงเป็นแน่ที่เดียวก็ไม่ได้. บางคราวปรัสสบทเป็นกัมมวจากและภาววจากก็มีเหมือนคำบาลีว่า

"สทิสเ เม น วิชฺชติ. คนเช่นกับ ด้วยเรา [อันใคร ๆ] ย่อมหา ไม่ได้.

๑ ๒ ๓ ๔ ๑ ๒ ๔ ๓
 ห จ ลพฺภติ รูป. อนึ่ง [อันใคร ๆ] ย่อมไม่ ได้ ในรูป" เป็นต้น.

๑ ๒ ๓ ๔ ๒ ๑ ๓ ๔

บางคราว อัตตโนบทเป็นกัตตุวจากก็มี เหมือนคำบาลีว่า

"ปิยโต ชายเต โสโก ความโสภ ย่อมเกิด แต่ของที่รัก." เป็นต้น.

๑ ๒ ๓ ๓ ๒ ๑

คำที่กล่าวข้างต้นนั้น ประสงค์เอาแต่บทที่เป็นไปโดยมาก ถ้าจำกำหนดให้ละเอียดแล้ว ต้องอาศัยปัจจัยด้วย.

4. วจนะ

วิภัตตินั้น จัดเป็นวจนะ ๒ คือ เอกวจนะ ๑ พหุวจนะ ๑. เหมือนวิภัตตินาม ถ้าศัพท์นามที่เป็นประธานเป็นเอกวจนะ ต้องประกอบภิรยาศัพท์เป็นเอกวจนะตาม, ถ้านามศัพท์เป็นพหุวจนะก็ต้องประกอบภิรยาศัพท์เป็นพหุวจนะตาม, ให้มีวจนะเป็นอันเดียวกันอย่างนี้

โส คจฺฉติ เขา ไปอยู่,

เต คจฺฉนฺติ เขาทั้งหลาย ไปอยู่.

ยกไว้แต่นามศัพท์ที่เป็นเอกวจนะหลาย ๆ ศัพท์ รวมกันด้วย 'จ' ศัพท์ที่ใช้ภิรยาเป็นพหุวจนะ

5. บุรุษ

วิภัตตินั้น จัดเป็นบุรุษ ๓ คือ ประถมบุรุษ ๑ มัชยม-บุรุษ ๑ อุตตมบุรุษ ๑, เหมือนปฺริสสัพพนาม ถ้าปฺริสสัพพนามใดเป็นประธาน ต้องใช้ภิรยาประกอบวิภัตติให้ถูกต้องตามปฺริสสัพพนามนั้นอย่างนี้ :- โส ยาคิ เขา ไป, ตฺวํ ยาสิ เจ้า ไป, อหํ ยามิ ข้า ไป. ในเวลาพูดหรือเรียนหนังสือ แม้จะไม่ออกชื่อปฺริสสัพพนาม ใช้แต่วิภัตติภิรยาให้ถูกต้องตามบุรุษที่ตนประสงค์จะออกชื่อ ก็เป็นอันเข้าใจกันได้เหมือนกัน, เหมือนคำว่า เอหิ [เจ้า]จงมา. ถึงจะไม่ออกชื่อ 'ตฺวํ' ก็รู้ได้ เพราะ 'หิ' วิภัตติ เป็นปญฺจมี, เอกวจนะ, มัชยมบุรุษ เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็ส่งความให้เห็นว่าเป็นภิรยาของ 'ตฺวํ' ซึ่งเป็นมัชยมบุรุษ, เอกวจนะ. แม้คำว่า ปุญฺญํ กริสฺสาม [ข้า ท.] จักทำซึ่งบุญ. ถึงจะไม่ออกชื่อ 'มยิ' ก็รู้ได้ โดยนัยที่กล่าวแล้ว.

6. ธาตุ

วิภัติทิที่บอก กาล บท วจนะ บุรุษ เหล่านี้ สำหรับประกอบกับธาตุ คือกิริยาศัพท์ที่เป็นมูลราก. ธาตุเหล่านั้นรวบรวมจัดได้เป็น ๘ หมวด ตามพวกที่ประกอบด้วยปัจจัยเป็นอันเดียวกัน, แสดงแต่พอเป็นตัวอย่าง ดังนี้

๑. หมวด ภู ธาตุ

* ภู เป็นไปในความ มี, ในความ เป็น [ภู + อ = ภว + ติ] สำเร็จรูปเป็น ภวติ ย่อมมี, ย่อมเป็น.

* หุ เป็นไปในความ มี, ในความ เป็น [หุ + อ = โห + ติ] สำเร็จ รูปเป็น โหติ ย่อมมี, ย่อมเป็น.

* สี เป็นไปในความ นอน [สี + อ = สย + ติ] สำเร็จรูปเป็น เสติ, สยติ ย่อมนอน.

* มรฺ เป็นไปในความ ตาย, [มรฺ + อ + ติ] สำเร็จรูปเป็น มรติ ย่อมตาย.

ปจฺ เป็นไปในความ หุง, ในความ ต้ม [ปจฺ + อ + ติ] สำเร็จ รูปเป็น ปจติ ย่อมหุง, ย่อมต้ม.

อิภฺ เป็นไปในความ เห็น, [อิภฺ + อ + ติ] สำเร็จรูปเป็น อิภฺติ ย่อมเห็น.

ลภฺ เป็นไปในความ ได้ [ลภฺ + อ + ติ] สำเร็จรูปเป็น ลภติ ย่อมได้.

คฺ เป็นไปในความ ไป [คฺ + อ = คจฺ + ติ] สำเร็จรูปเป็น คจฺติ ย่อมไป.

๒. หมวด รุ ธาตุ

รุ เป็นไปในความ กั้น, ในความ ปิด [รุ + อ - เอ + ติ] สำเร็จรูปเป็น รุหฺติ, รุหฺติ ย่อมปิด.

มุ เป็นไปในความ ปล่อย [มุ + อ + ติ] สำเร็จรูปเป็น มุจฺติ ย่อมปล่อย.

ภฺ เป็นไปในความ กิน [ภฺ + อ + ติ] สำเร็จรูปเป็น ภฺติ ย่อมกิน.

ภฺ เป็นไปในความ ต่อย [ภฺ + อ + ติ] สำเร็จรูปเป็น ภฺติ ย่อมต่อย.

ลิ เป็นไปในความ ฉาบ [ลิ + อ + ติ] สำเร็จรูปเป็น ลิปฺติ ย่อมฉาบ.

๓. หมวด ทิว ธาตุ

* ทิว เป็นไปในความ เล่น [ทิว + ย = พุพ + ติ] สำเร็จรูปเป็น ทิพุพติ ย่อมเล่น.

๑. ถ้าลง ย ปัจจัยในหมวด ทิว ธาตุ เป็นอกัมมธาตุ เป็นไปในความ หลุด, พ้น สำเร็จรูปเป็น มุจฺติ ย่อมหลุด.

๒. ถ้าลง ย ปัจจัยในหมวด ทิว ธาตุ เป็นอกัมมธาตุ เป็นไปในความ แตก, สำเร็จรูปเป็น ภฺติ ย่อมแตก.

๓. สฺสกฤต เป็นไปในความ สว่าง.

สิ เป็นไปในความ เย็บ [สิ + ย = พุพ + ติ] สำเร็จรูปเป็น สิพุพติ ย่อมเย็บ.

พฐ เป็นไปในความ ตรัสรู้ [พฐ + ย = ชุฒ + ตี] สำเร็จรูปเป็น พฐุฒิติ ย่อมตรัสรู้.

* ชี เป็นไปในความ ลิ่น [ชี + ย + ตี] สำเร็จรูปเป็น ชียติ ย่อมลิ่น.

* มุหุ เป็นไปในความ หลง [มุหุ + ย = ยุห + ตี] สำเร็จรูปเป็น มุยุหติ ย่อมหลง.

มุสุ เป็นไปในความ ลืม [มุสุ + ย = สสุ + ตี] สำเร็จรูปเป็น มุสุสติ ย่อมลืม.

รช เป็นไปในความ ย่อม [รช + ย = ชช + ตี] สำเร็จรูปเป็น รชชติ ย่อมย่อม.

๔. หมวด สุ ธาตุ

สุ เป็นไปในความ ฟัง [สุ + ณา + ตี] สำเร็จรูปเป็น สุณาติ ย่อมฟัง.

วู เป็นไปในความ ร้อย [วู + ณา + ตี] สำเร็จรูปเป็น วูณาติ-ย่อมร้อย.

สิ เป็นไปในความ ผูก [สิ + ญ = โณ + ตี] สำเร็จรูปเป็น สิโนติ ย่อมผูก.

๕. หมวด กี ธาตุ

กี เป็นไปในความ ซื่อ [กี + หา + ตี] สำเร็จรูปเป็น กีหาติ ย่อมซื่อ.

ชិ เป็นไปในความ ชำระ [ชิ + หา + ตี] สำเร็จรูปเป็น ชินาติ ย่อมชำระ.

ฐุ เป็นไปในความ กำจัด [ฐุ + หา + ตี] สำเร็จรูปเป็น ฐุหาติ ย่อมกำจัด.

จิ เป็นไปในความ ก่อ, ในความ สั่งสม [จิ + หา + ตี] สำเร็จรูปเป็น จินาติ ย่อมก่อ,
ย่อมสั่งสม.

ลู เป็นไปในความ เกี่ยว, ในความ ตัด [ลู + หา + ตี] สำเร็จรูปเป็น ลูหาติ ย่อม
เกี่ยว, ย่อมตัด.

ญา เป็นไปในความ รู้ [ญา = ชา + หา + ตี] สำเร็จรูปเป็น ชาหาติ ย่อมรู้.

มุ เป็นไปในความ ผัด, ในความ ไปรย [มุ + หา + ตี] สำเร็จรูปเป็น มุหาติ ย่อมผัด,
ย่อมไปรย.

๖. หมวด คหุ ธาตุ

คหุ เป็นไปในความ ถือเอา [คหุ + ณา + ตี] สำเร็จรูปเป็น คณหาติ ย่อมถือเอา.

หมวด คหุ ธาตุ ที่ใช้ในอาชยาศามีแต่เท่านั้น.

๗. หมวด ตหุ ธาตุ

ตหุ เป็นไปในความ แผ่ไป [ตหุ + โอ + ตี] สำเร็จรูปเป็น ตโนติ ย่อมแผ่ไป.

กรุ เป็นไปในความ ทำ [กรุ + โอ + ตี] สำเร็จรูปเป็น กรโรติ ย่อมทำ.

* สกุกุ เป็นไปในความ อาจ [สกุกุ + โอ + ตี] สำเร็จรูปเป็น สกุกุโถติ ย่อมอาจ.

* ชาครุ เป็นไปในความ ตื่น [ชาครุ + โอ + ตี] สำเร็จรูปเป็น ชาครุโรหิ ย่อมตื่น.

๘. หมวด จรุ ธาตุ

จรุ เป็นไปในความ ลัก [จรุ + ณะ - ฌย + ตี] สำเร็จรูปเป็น โจเรติ, โจรยติ ย่อมลัก.

ตกุกุ เป็นไปในความ ตริก [ตกุกุ + ณะ - ฌย + ตี] สำเร็จรูป เป็น ตกุกุเกติ, ตกุกุกยติ
ย่อมตริก.

ลกฺขุ เป็นไปในความ กำหนด [ลกฺขุ + เณ - ฌย + ติ] สำเร็จรูปเป็น **ลกฺขุเขตติ, ลกฺขุชยติ** ย่อมกำหนด.

* **มฺหตุ** เป็นไปในความ ปรีกษา [มฺหตุ + เณ - ฌย + ติ] สำเร็จรูปเป็น **มฺหตุเขตติ, มฺหตุชยติ** ย่อมปรีกษา.

จิหฺตุ เป็นไปในความ คิด [จิหฺตุ + เณ - ฌย + ติ] สำเร็จรูปเป็น **จิหฺตุเขตติ, จิหฺตุชยติ** ย่อมคิด.

[สกัมมชาตุ - อกัมมชาตุ]

ในชาตุทั้ง ๘ หมู่นี้ ชาตุบางเหล่าเป็นชาตุไม่มีกรรม ชาตุบางเหล่ามีกรรม. ชาตุเหล่าใด ไม่ต้องเรียกหากรรม คือสิ่งอันบุคคลพึงทำ, ชาตุเหล่านั้น เรียกว่าอกัมมชาตุ ชาตุไม่มีกรรม. ชาตุเหล่าใดเรียกหากรรม, ชาตุเหล่านั้น เรียกว่าสกัมมชาตุ ชาตุมีกรรม. ชาตุที่หมายดอกจันท์ [*] ไว้ เป็นอกัมมชาตุ เพราะไม่ต้องเรียกหากรรม. ชาตุที่ไม่ได้หมายดอกจันท์ไว้ เป็นสกัมมชาตุ เพราะต้องเรียกหากรรม เป็นต้นว่า **รฺฐ** ชาตุ เป็นไปในความ ปิด, เรียกหากรรมว่า ปิดซึ่งสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีประตูปิดตัน. **อิกฺขุ** เป็นไปในความ เห็น, เรียกหากรรมว่า เห็นซึ่งสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีต้นไม้เป็นต้นแม้ถึงชาตุที่มีกรรมอันเหลือจากนี้ ก็พึงรู้โดยนัยนี้เถิด ชาตุที่สำแดงมานี้ แต่พอเป็นตัวอย่างเล็กน้อย.

7. วาจก

กิริยาศัพท์ที่ประกอบด้วยวิภัตติ กาล บท วจนะ บุรุษชาตุ ดังนี้ จัดเป็นวาจก คือ กล่าว บทที่เป็นประธานของกิริยา ๕ อย่าง คือ กัตตุวาจก ๑ กัมมวาจก ๑ ภาววาจก ๑ เหตุกัตตุวาจก ๑ เหตุกัมมวาจก ๑.

[กัตตุวาจก]

กิริยาศัพท์ใดกล่าวผู้ทำ คือ แสดงว่า เป็นกิริยาของผู้ทำนั่นเอง. กิริยาศัพท์นั้น ชื่อกัตตุวาจก: มีอุทาหรณ์ว่า **สุโท โอทหนํ ปจติ** พอครัว หุงอยู่ ซึ่งข้าวสุก.

๑   ๒   ๓   ๑   ๓   ๒

อธิบาย : **สุโท** [พอครัว] เป็นกัตตา ผู้ทำ คือเป็นผู้หุง และเป็นบทประธานของกิริยาศัพท์ คือ **ปจติ** ท่านประกอบปฐมวิภัตติ.

โอทหนํ ซึ่งข้าวสุก เป็นกรรม สิ่งทีบุคคลพึงทำ คือเป็นสิ่งที่บุคคลพึงหุง ในกิริยาศัพท์ คือ **ปจติ** ท่านประกอบทุติยวิภัตติ. กรรมศัพท์ ไม่เป็นสำคัญในวาจก เพราะว่าถ้ากิริยาศัพท์เป็นชาตุมี กรรมเหมือน **ปจติ**, กรรมศัพท์นั้นก็มิ, ถ้ากิริยาศัพท์เป็นชาตุไม่มีกรรม, ก็ไม่มี.

ปจติ เป็นกิริยาอาชยาด, **ปจ** ชาตุ เป็นไปในความ หุง **อ** ปัจจัย, **ติ** วัตตมานา วิภัตติ. บอกรัจจุบันกาล, ปรัสสบท, ประถมบุรุษ, เอกวจนะ เป็นกัตตุวาจก กล่าวผู้ทำ คือ

บอกว่าเป็นกิริยาของ **สุโท** ซึ่งเป็นผู้หุง ด้วยเครื่องหมาย คือบุรุษ และวณะเสมอด้วยบุรุษและวณะของ **สุโท**.

[กัมมวาจก]

กิริยาศัพท์ใดกล่าวกรรม สิ่งที่คุณคณพึงทำ คือ แสดงว่าเป็นกิริยาของกรรมนั่นเอง. กิริยาศัพท์นั้น ชื่อกัมมวาจก : มีอุทาหรณ์ว่า

สุเท **โทโท** **ปจยเต** **ข้าวสุก** **อันพ่อครัว** **หุงอยู่.**

๑   ๒   ๓   ๒   ๑   ๓

อธิบาย :- **สุเท** **อันพ่อครัว** เป็นกัตตา ผู้ทำ คือเป็นผู้หุง โดยนัยก่อน ในกิริยาศัพท์ คือ **ปจยเต**, แปลกแต่ไม่เป็นบทประธานและท่านประกอบตติยาวิภัติ.

โทโท เป็นกรรมโดยนัยก่อน, แต่เป็นประธานของกิริยาศัพท์คือ **ปจยเต** ท่านประกอบปฐมวิภัติ.

ปจยเต เป็นกิริยาอาชยาด, **ปจ** ชาติ เป็นไปในความหุง, **ย** ปัจจัย, และ **อิ** อาคม, **เต** วัตตมานาวิภัติ บอกรัจจุบันกาล, อัตตโนบท, ประถมบุรุษ, เอกวณะ, เป็นกัมมวาจก กล่าวสิ่งที่คุณคณพึงทำ คือ บอกว่าเป็นกิริยาของ **โทโท** ที่เป็นของอันบุคคลพึงหุง ด้วยเครื่องหมาย คือ บุรุษและวณะ อันเสมอกันโดยนัยก่อน.

[ภาววาจก]

กิริยาศัพท์ใดกล่าวแต่สักว่า ความมี ความเป็น เท่านั้น ไม่กล่าวกัตตาและกรรม, กิริยาศัพท์นั้น ชื่อว่า ภาววาจก : มีอุทาหรณ์ว่า

เตน **ภยเต** **อันเขา** **เป็นอยู่.**

๑   ๒   ๑   ๒

อธิบาย : **เตน** เป็นกัตตาโดยนัยก่อน ใน **ภยเต**, ท่านประกอบตติยาวิภัติ.

ภยเต เป็นกิริยาอาชยาด. **ภ** ชาติ เป็นไปในความมี ความเป็น, **ย** ปัจจัย, **เต** วัตตมานาวิภัติ บอกรัจจุบันกาล, อัตตโนบท ประถมบุรุษ, เอกวณะ, เป็นภาววาจก กล่าวความมี ความเป็น.

กิริยาศัพท์ที่เป็นภาววาจกนี้ ต้องเป็นประถมบุรุษ เอกวณะ อย่างเดียว. ส่วนตัวกัตตา จะเป็นพหูวณะและบุรุษอื่นก็ได้ ไม่ห้าม.

[เหตุกัตตวาจก]

กิริยาศัพท์ใดกล่าวผู้ใช้ให้คนอื่นทำ คือแสดงว่า เป็นกิริยาของผู้ใช้ให้ผู้อื่นทำนั้น, กิริยาศัพท์นั้นชื่อ เหตุกัตตวาจก : มีอุทาหรณ์ว่า

สามิโก สุทฺธิ โอทหนํ ปาเจติ นาย ยงฺ [หรือใช้] พอครวฺ ใหหฺงอยุํ ซึ่งข้าวสุก.

๑ ๒ ๓ ๔ ๑ ๒ ๔ ๓

อธิบาย : สามิโก นาย เป็นเหตุกัตตา ผู้ทำอันเป็นเหตุ คือเป็นผู้ใช้ ไม่ได้ทำเอง และเป็นบทประธานของกิริยาศัพท์ คือ ปาเจติ, ท่านประกอบปฐมวิภัติ เหมือนกัตตา.

สุทฺธิ ยงฺ [หรือใช้] พอครวฺ เป็นการิตกรรม คือ กรรมที่เขาใช้ให้ทำ ในกิริยาศัพท์ คือ ปาเจติ, ท่านประกอบทุติยวิภัติบ้าง ตติยวิภัติบ้าง.

โอทหนํ ซึ่งข้าวสุก เป็นกรรม ดังกล่าวแล้วในหนหลัง, ปาเจติ เป็นกิริยาอาชยาต.

ปจฺ ชาติ เป็นไปในความหุง, เณ ปัจจยฺ, ติ วัตตมานาวิภัติบอก กาล บท วจนะ บุรุษ ดังก่อน เป็นเหตุกัตตฺวาจก กล่าวกัตตฺผู้เหตุ คือ บอกว่า เป็นกิริยาของ สามิโก ซึ่งเป็นผู้ใช้หุงนั้น ด้วยเครื่องหมายที่กล่าวแล้ว.

[เหตุกัมมจาก]

กิริยาศัพท์ใด กล่าวสิ่งที่เขาใช้ให้บุคคลทำ คือ แสดงว่าเป็นกิริยาของสิ่งนั้น, กิริยาศัพท์นั้น ชื่อเหตุกัมมจาก: มีอุทาหรณ์ว่า

สามิเกน สุเทน โอทโน ปาจาปิยเต ข้าวสุก อันนาย ใช้พอครวฺ ใหหฺงอยุํ.

๑ ๒ ๓ ๔ ๓ ๑ ๒ ๔

อธิบาย : สามิเกน อันนาย เป็นเหตุกัตตา คือ เป็นผู้ใช้ในกิริยาศัพท์ คือ ปาจาปิยเต, แต่ไม่เป็นประธานของกิริยานั้น, ท่านประกอบตติยวิภัติ.

สุเทน ใช้พอครวฺ เป็นการิตกรรม ในกิริยาศัพท์ คือปาจาปิยเต นั้น, ท่านประกอบตติยวิภัติ.

โอทโน ข้าวสุก เป็นเหตุกรรม คือ สิ่งที่เขาใช้บุคคลให้ทำและเป็นประธานของกิริยาศัพท์ คือ ปาจาปิยเต ท่านประกอบปฐมวิภัติ.

ปาจาปิยเต เป็นกิริยาอาชยาต ปจฺ ชาติ เป็นไปในความหุง, เณเป และ ย ปัจจยฺ, อี อาคม, เต วัตตมานาวิภัติ บอก กาล บท วจนะ บุรุษ ดังก่อน, เป็นเหตุกัมมจาก กล่าวกรรมผู้เหตุคือบอกว่าเป็นกิริยาของ โอทโน ซึ่งเป็นของที่เขาใช้ให้บุคคลหุงนั้นด้วยเครื่องหมายที่กล่าวแล้ว.

จากทั้ง ๕ นี้ เป็นสำคัญของเนื้อความทั้งปวงในการพูด หรือ แต่งหนังสือ, ถ้าผู้พูดหรือเขียนหนังสือใช้จากไม่ถูกต้องแล้ว ก็พาให้เนื้อความที่ตนประสงค์จะกล่าวนั้น ๆ เสียไปไม่ปรากฏชัด เพราะฉะนั้น กุลบุตรผู้ศึกษา ฟังกำหนดจากทั้ง ๕ นี้ให้เข้าใจในแม่นยำ.

8 ปัจจัย

จากทั้ง ๕ นี้ กุลบุตรจะกำหนดได้แม่นยำ ก็เพราะอาศัยปัจจัยที่ประกอบ. ปัจจัยนั้นก็จัดเป็น ๕ หมวดตามวาจา.

ปัจจัยในกัตตุวาก ๑๐ ตัว คือ อ, เอ, ย, ญ, ณา, หา, ญหา, โอ, เณ, ฌย. ปัจจัย ทั้ง ๑๐ ตัวนี้ แแบ่งลงในธาตุ ๘ หมวด นั้น อย่างนี้ อ, เอ. ปัจจัย ลงในหมวด ฎุ ธาตุ และใน หมวด รุฑุ ธาตุ แต่ในหมวด รุฑุ ธาตุ ลงนิกคหิตอาคม หน้าพยัญชนะที่สุดธาตุด้วย.

ย ปัจจัย ลงในหมวด ทิว ธาตุ.

ญ, ณา. ปัจจัย ลงในหมวด สุ ธาตุ.

หา ปัจจัย ลงในหมวด กี ธาตุ.

ญหา ปัจจัย ลงในหมวด คหุ ธาตุ.

โอ ปัจจัย ลงในหมวด ตหุ ธาตุ.

เณ, ฌย. ปัจจัย ลงในหมวด จุฑุ ธาตุ.

อุทาหรณ์แสดงปัจจัยที่ลงในหมวดธาตุนั้น มีแล้วในหมวดที่ว่าด้วยธาตุ ไม่ต้อง เขียนไว้ในที่นี้.

ในกัมมวาก ลง ย ปัจจัย กับทั้ง อิ อาคม หน้า ย ด้วย อุ. ดังนี้ ปจียเต สิวียเต เป็นต้น.

ในภาววาก ลง ย ปัจจัย อุ. ฎยเต เป็นต้น

ในเหตุกัตตุวาก ลงปัจจัย ๔ ตัว คือ เณ, ฌย, ณาเป, ณาปย. ตัวใดตัวหนึ่ง อุ. ดังนี้ เณ = ปาเจติ, สัพเพติ. ฌย = ปาเจติ, สัพเพติ. ณาเป = ปาจาเปติ, สัพพาเปติ. ณาปย = ปาจาปยติ, สัพพาปยติ. เป็นต้น.

ในเหตุกัมมวาก ลงปัจจัย ๑๐ ตัวนั้นด้วย, ลงเหตุปัจจัย คือ ณาเป ด้วย, ลง ย ปัจจัยกับทั้ง อิ อาคม หน้า ย ด้วย อุ. ดังนี้ ปาจาปยเต, สัพพาปยเต. เป็นต้น.

ยังมีปัจจัยที่สำหรับประกอบกับธาตุอีก ๓ ตัว คือ ข, ฉ, ส, เป็นไปในความปรารถนา อุ. ดังนี้

ภุช ธาตุ เป็นไปในความ กิน ข ปัจจัย [ภุช + ข = พุภุช + ตี]

สำเร็จรูปเป็น พุภุชติ ปรารถนาจะกิน.

ขสุ ธาตุ เป็นไปในความ กิน ฉ ปัจจัย [ขสุ + ฉ = ชิมจฉ + ตี]

สำเร็จรูปเป็น ชิมจฉติ ปรารถนาจะกิน.

หรุ ธาตุ เป็นไปในความ นำไป ส ปัจจัย [หรุ + ส = ชิคีส + ตี]

สำเร็จรูปเป็น ชิคีสติ ปรารถนาจะนำไป.

ปัจจัยที่สำหรับประกอบด้วยนามศัพท์ ให้เป็นกิริยาศัพท์ ๒ ตัว คือ อาย, อีย. เป็นไปในความประพตติ. อุ. ดังนี้

จिरายติ ประพตติช้อย. ปุตุตติยติ ย่อมประพตติให้เป็นเพียง

ดั่งบุตร เป็นต้น.

แบบแจกวิภัติ

วิธีประกอบธาตุด้วยปัจจัยและวิภัติ ที่กล่าวแล้วข้างต้นนั้น สำแดงแต่พอเป็นตัวอย่าง, ยิ่งย่อนัก, กุลบุตรแรกศึกษาจะไม่สามารถที่จะกำหนดเอาเป็นตัวอย่างแล้ว เปลี่ยนไปให้ได้ตลอดทุก ๆ วิภัติ, เพราะธาตุบางเหล่าที่ประกอบด้วยปัจจัยและวิภัติบางเหล่า ไม่คงอยู่ตามรูปเดิม ย่อมเปลี่ยนแปลงอาเทศไปบ้าง, เพราะฉะนั้นลำดับนี้จักสำแดงแบบแจกวิภัติไว้พอเป็นที่สังเกตสืบไป ตามลำดับจากทั้ง ๔, แต่จักไม่แจกให้พิสดารนัก จักยกปโรทขาวิภัติเสียเพราะไม่มีใครใช้ในหนังสือทั้งปวง ยกไว้แต่ อาห, อาหุ. ๒ ตัวเท่านั้น. ถึงกัมมวาก และเหตุกัมมวาก ที่ใช้มากก็มีแต่ประณมบุรุษอย่างเดียว บุรุษนอกนั้นก็ใช้น้อย, เหตุนี้จักแจกแต่ประณมบุรุษอย่างเดียว.

กัตตุวาก

แจก ภู ธาตุเป็นตัวอย่าง.

๑. วตฺตมาหา

ปฺริส. เอก. พหุ.

ป. กวติ. กวหฺติ.

ม. กวสิ. กวถ.

อุ. กวามิ. กวาม.

๒. ปญฺจมี

ป. กวตฺ.

ม. กว, กวาหิ.

อุ. กวามิ.

กวหฺตฺ.

กวถ.

กวาม.

๓. สตฺตมี

กเว, กเวยฺย, กเวถ.

กเวยฺยาสิ.

กเวยฺยามิ, กเวยฺย.

กเวยฺย.

กเวยฺยถ.

กเวยฺยาม.

๕. หิยตฺตหิ

ป. อกฺวา, อกฺว.

ม. อกฺโว.

อุ. อกฺวี.

อกฺว.

อกฺวตฺถ.

อกฺวมฺห.

๖. อชฺชตฺตหิ

อกฺวิ.

อกฺโว

อกฺวี.

อกฺวุ, อกฺวีสุ.

อกฺวิตฺถ.

อกฺวิมฺหา.

๗. กวิสฺสหนฺติ

ป. กวิสฺสติ.

ม. กวิสฺสสิ.

อุ. กวิสฺสามิ, กวิสฺส.

กวิสฺสหนฺติ.

กวิสฺสถ.

กวิสฺสาม.

๘. กาลาติปฺตติ

อกวิสฺส.

อกวิสฺสเส.

อกวิสฺส.

อกวิสฺสํสุ.

อกวิสฺสถ.

อกวิสฺสามฺหา.

แจก ปจฺ ชาติ เป็นแบบเทียบ.

๑. วัตตมานา

ปฺริส.	เอก.	พหุ.
ป.	ปจติ.	ปจฺหฺติ.
ม.	ปจสิ.	ปจถ.
อุ.	ปจามิ.	ปจาม.

๒. ปญจมี

๓. สตฺตมี

ป. ปจตุ.	ปจฺหฺตุ.	ปเจ, ปเจยฺย, ปเจถ.	ปเจยฺยฺ.
ม. ปจ, ปจาทิ	ปจถ.	ปเจยฺยาสิ	ปเจยฺยถ.
อุ. ปจามิ.	ปจาม.	ปเจยฺยามิ.	ปเจยฺยาม.

๕. หียตฺตนี

๖. อชฺชตฺตนี

ป. อปจา, อปจ.	อปจฺ.	อปจิ, อปเจสิ.	อปจฺ, อปจิสฺ
ม. อปฺโจ.	อปจตฺถ.	อปฺโจ.	อปจิตฺถ.
อุ. อปจฺ.	อปจมฺห.	อปจฺ.	อปจิมฺหา.

๗. ภวิสฺสฺหฺติ

๘. กาลาติปฺตฺติ

ป. ปจิสฺสฺติ.	ปจิสฺสฺหฺติ.	อปจิสฺส	อปจิสฺสฺสฺ.
ม. ปจิสฺสฺสิ.	ปจิสฺสฺถ.	อปจิสฺเส.	อปจิสฺสฺถ.
อุ. ปจิสฺสฺสามิ. ปจิสฺสฺ.	ปจิสฺสฺสาม.	อปจิสฺสฺ.	อปจิสฺสฺสามฺหา.

แม้ถึงหมวดธาตุอื่น ๆ ก็พึงแจกโดยนัยนี้, เปลี่ยนแต่ปัจจัยที่สำหรับกับหมวดธาตุนั้น ๆ เท่านั้น, ยกเสียแต่ธาตุบางอย่าง เข้ากับวิภัติบางตัว สำเร็จรูปเป็นอย่างหนึ่ง ไม่คงตามแบบ, จะแจกไว้แต่ วัตตมานา ประถมบุรุษ พอเป็นตัวอย่างเท่านั้น.

เอก.		พหุ.	
รฺหฺตฺติ,	รฺหฺเตติ.	รฺหฺตฺหฺติ,	รฺหฺเตหฺติ.
ทฺพฺพฺติ.		ทฺพฺพฺหฺติ.	
สฺถฺนาติ,	สฺถฺเนติ.	สฺถฺนฺหฺติ,	สฺถฺเนหฺติ.
กฺินาติ.		กฺินฺหฺติ.	
คฺณฺหาติ.		คฺณฺหฺหฺติ.	
ตฺโนติ.		ตฺโนหฺติ.	
โจเรติ,	โจรยฺติ.	โจเรหฺติ.	โจรยฺหฺติ.

คำอธิบายในกัตตวาจาก

๑. พุทฺธิ อู ที่สุดแห่งธาตุเป็น โอ บ้าง, เอา โอ เป็น อว บ้าง, อุ โหติ, ภวติ.
 พุทฺธิ อี ที่สุดแห่งธาตุเป็น เอ บ้างเอา เอ เป็น อย บ้าง, อุ เสติ, สยติ. เอา คม เป็น
 คจฺจ บ้าง, อุ. คจฺจติ. เป็นต้น.
๒. มิ - ม - วตฺตมาหา กิติ หิ - มิ - ม ปญฺจมี กิติ อยู่ข้างหลัง ต้อง ทิมะ อ ที่สุด
 ปัจจัย เป็น อา ในหมวดธาตุทั้งปวง, อุ. คจฺจahi, คจฺจami, คจฺจam. เป็นต้น.
๓. ลบ หิ - ปญฺจมี เสียบ้างก็ได้, แต่เมื่อลบ อย่าทิมะ อ เป็น อา ในหมวดธาตุทั้งปวง.
๔. ลบ ยฺย ที่สุดแห่ง เอยฺย สุตฺตมี คงไว้แต่ เอ บ้างก็ได้ ในหมวดธาตุทั้งปวง, และ
 มักใช้ เอถ อัตตโนบท แทน เอยฺย บ้าง.
๕. อุตฺตมบุรุษ สุตฺตมี เอกวจนะ มักใช้ เอยฺย อัตตโนบท แทน เอยฺยami โดยมาก
 ในหมวดธาตุทั้งปวง.
๖. อา - หียตฺตนี มักรัสสะเป็น อ ในหมวดธาตุทั้งปวง.
๗. โอ - มัชยมบุรุษ หียตฺตนี และ อชฺชตฺตนี เอกวจนะมีที่ใช้บ่อย, ใช้ประณมบุรุษเสีย
 เป็นพื้น.
๘. รัสสะ อี อชฺชตฺตนี เป็น อิ และลง สฺ อากมบ้างในหมวดธาตุทั้งปวง.
๙. เอา อู เป็น อีสฺ ใต้บ้าง ในหมวดธาตุทั้งปวง.
๑๐. ลง อ อากม หน้าธาตุที่ประกอบ หียตฺตนี อชฺชตฺตนี กาลาติปฺตติ ได้.
๑๑. ลง อิ อากม หลังธาตุและปัจจัยที่ประกอบ อชฺชตฺตนี ภาวิสฺสนฺติ และ
 กาลาติปฺตติ ในหมวดธาตุทั้งปวง.
๑๒. อุตฺตมบุรุษ ภาวิสฺสนฺติ เอกวจนะ ใช้ สฺส อัตตโนบท แทน สฺสามิ ใต้บ้าง.
๑๓. รัสสะ อา กาลาติปฺตติ เป็น อ ในหมวดธาตุทั้งปวง.
๑๔. ลง นิคคหิตอากม ในหมวด รุฑฺ ธาตุแล้ว อาเทศนิกคหิต เป็นพยัญชนะที่สุด
 วรรณ ตามวิธีสนธิ อุ. สำแดงแล้วในธาตุข้างต้น.
๑๕. เอา ย ปัจจัยกับ วุ ที่สุดแห่ง ทิว ธาตุ เป็นต้น เป็น พุพ.
     กับ ฐ ที่สุดแห่ง พุฑฺ ธาตุ เป็นต้น เป็น ชฺฉ.
     กับ หุ ที่สุดแห่ง มุหฺ ธาตุ เป็นต้น เป็น ยฺย.
     กับ สฺ ที่สุดแห่ง มุสฺ ธาตุ เป็นต้น เป็น สฺส.
     กับ ชฺ ที่สุดแห่ง รชฺ ธาตุ เป็นต้น เป็น ชฺช.
๑๖. พุทฺธิ ญฺ ปัจจัย เป็น โณ ในหมวด สฺ ธาตุ.
๑๗. เอา ณา ธาตุ เป็น ชา.
๑๘. ลบ หุ ที่สุดแห่ง คหฺ ธาตุ เสีย.
๑๙. เมื่อลง เณ, ญฺ ปัจจัย ต้องพุทฺธิสระตัวหน้าธาตุ และลบ ญฺ เหมือนวิธีตัดทิต.

กัมมวาทก แจกแต่อดีตมานา ประถมบุรุษอย่างเดี่ยว

เอก.	พหู.
ปัจจัยเต, ปจฺจเต.	ปัจจัยนฺเต, ปจฺจนฺเต.
รฺหุณฺเต.	รฺหุณฺเต.
สฺวียเต.	สฺวียนฺเต.
สฺยุยเต.	สฺยุยนฺเต.
เอก.	พหู.
กียเต.	กียนฺเต.
คฺหียเต.	คฺหียนฺเต.
กรียเต.	กรียนฺเต.
จฺรียเต.	จฺรียนฺเต.

คำอธิบายในกัมมวาทก

๑. ลง อิ- อากม หน้า ย ปัจจัย ในกัมมวาทก.
๒. เอา ย - ปัจจัย กับ จุ ที่สุดแห่ง ปจฺ ชาติ เป็น จจ บ้าง ไม่ต้องลง อิ อากม.
๓. ซ้อน ย - พยัญชนะ ที่ ย-ปัจจัย บ้างภาววาทกก็แจกเหมือนกัมมวาทก ไม่ต้องแจกไว้ในที่นี้, ต่างกันแต่ลักษณะที่กล่าวแล้ว ในวาทกข้างต้น.

เหตุกัตตวาทก

แจก ปจฺ ชาติ ลง เณ และ ญย ปัจจัย เป็นตัวอย่าง.

	๑. วตฺตมานา		๒. ปญฺจมี	
ปฺริส.	เอก.	พหู.	เอก.	พหู.
ป.	ปาเจติ.	ปาเจนฺติ.	ปาเจตุ.	ปาเจนฺตุ.
ม.	ปาเจสิ.	ปาเจถ.	ปาเจहि.	ปาเจถ.
อุ.	ปาเจมิ.	ปาเจม.	ปาเจมิ.	ปาเจม.

๓. สตฺตมี		๖. อชฺชตฺตนี	
ป.	ปาเจยฺย, ปาเจถ.	ปาเจยฺยํ	อปาเจสิ. อปาจีสฺสุ.
ม.	ปาเจยฺยาสี.	ปาเจยฺยถ.	อปาเจยิตฺถ.
อุ.	ปาเจยฺยามี,	ปาเจยฺยาม.	อปาเจสิ. อปาเจยิมฺหา.

ปาเจยฺย. (๕. หียตฺตนี ไม่ได้ใช้ ไม่ต้องแจก)

๗. ภวิสฺสนติ		๘. กาลาติปฺตติ	
ป.	ปาเจสฺสติ. ปาเจสฺสนฺติ.	อปาเจยิสฺส. อปาเจยิสฺสํ.	
ม.	ปาเจสฺสสิ. ปาเจสฺสถ.	อปาเจยิสฺเส. อปาเจยิสฺสถ.	
อุ.	ปาเจสฺสามิ. ปาเจสฺสาม.	อปาเจยิสฺสํ. อปาเจยิสฺสามหา.	

แจก ปจฺ ฐาตุ ลง ณาเป ณาปย ปัจจัย เป็นตัวอย่าง.

๑. วตฺตมาหา

๒. ปณฺจมี

ปฺริส.	เอก.	พหู.	เอก.	พหู.
ป.	ปาจาเปติ.	ปาจาเปหฺติ.	ปาจาเปตุ.	ปาจาเปหฺตุ.
ม.	ปาจาเปสิ.	ปาจาเปถ.	ปาจาเปหิ.	ปาจาเปถ.
อุ.	ปาจาเปมิ.	ปาจาเปม.	ปาจาเปมิ.	ปาจาเปม.

๓. สตุตฺมี

๖. อชฺชตุตฺตี

ป.	ปาจาเปยฺย,	ปาจาเปยฺยฺ.	อปาจาเปสิ.	อปาจาเปสฺ.
	ปาจาเปถ.			
ม.	ปาจาเปยฺยาสิ.	ปาจาเปยฺยถ.		อปาจาเปยฺยตุ.
				[ณาปย]
อุ.	ปาจาเปยฺยยามิ,	ปาจาเปยฺยยาม.	อปาจาเปสิ.	อปาจาเปยฺยมหา.
	ปาจาเปยฺยฺ.			[ณาปย]

(หิยตุตฺตี ไม่ได้ใช้ ไม่ต้องแจก)

๗. ภวิสฺสนติ

๘. กาลาติปฺตติ

ป.	ปาจาเปสฺสติ.	ปาจาเปสฺสหฺติ.	อปาจาเปยฺยิสฺส.	อปาจาเปยฺยิสฺสฺ.
ม.	ปาจาเปสฺสิ.	ปาจาเปสฺสถ.	อปาจาเปยฺยิสฺเส.	อปาจาเปยฺยิสฺสถ.
อุ.	ปาจาเปสฺสสามิ.	ปาจาเปสฺสสาม.	อปาจาเปยฺยิสฺส.	อปาจาเปยฺยิสฺสามหา.

แม้ถึงหมวดธาตุอื่นก็พึงเทียบโดยนัยนี้. จะแจกแต่ัวตฺตมาหา ประถมบุรุษ ลง ณะ และ ณาเป ปัจจัยเป็นตัวอย่างเท่านั้น.

เอก.	พหู.
รฺหฺเรติ,	รฺหฺธาเปติ.
รฺหฺเรหฺติ,	รฺหฺธาเปหฺติ.
สิพฺเพติ,	สิพฺพาเปติ.
สิพฺเพหฺติ,	สิพฺพาเปหฺติ.
เอก.	พหู.
สาเวติ.	สาเวหฺติ.
กีนาเปติ.	กีนาเปหฺติ.
คาเหติ,	คณฺหาเปติ.
คาเหหฺติ,	คณฺหาเปหฺติ.
ตนาหาเปติ.	ตนาหาเปหฺติ.
โจราเปติ.	โจราเปหฺติ.

ลงปัจจัยที่มี ฌ แล้ว พทฺธิสฺระตัวหน้าที่ไม่ใช่พยัญชนะซ้อนอยู่เบื้องหลังแล้ว ลบ ฌ เสีย

เหตุกัมมวาทก

แจกแต่อดีตมานา ประถมบุรุษอย่างเดียว ลง ณาเป ปัจจัย เป็นตัวอย่าง

เอก.	พหู.
ปาจาปิยเต.	ปาจาปิยหุเต.
รุธาปิยเต.	รุธาปิยหุเต.
สิพพาปิยเต.	สิพพาปิยหุเต.
สวียเต. [ณย]	สวียหุเต.
กีนปิยเต.	กีนปิยหุเต.
คาหาปิยเต.	คาหาปิยหุเต.

เอก.	พหู.
ตนาปิยเต.	ตนาปิยหุเต.
โจราปิยเต.	โจราปิยหุเต.

คำอธิบายในวาทกนี้ พึงเทียบเคียงดูในวาทกทั้ง ๓ เทอญ.

อาชยาดนั้น มีนัยวิจิตรพิสดารนัก. นักปราชญ์ผู้ร้อยกรอง

คัมภีร์ศัพทศาสตร์พรรณนาไว้อย่างละเอียด ในที่นี้จึงได้เลือกเอาแต่วิธีจะใช้ทั่วไปในกิริยาศัพท์
ทั้งหลาย มาสำแดงไว้เป็นตัวอย่าง. เมื่อทราบแบบหนึ่งแล้วก็เป็นอันเข้าใจทั่วไป. ถึงอย่างนั้น วิธี
เปลี่ยนแปลงวิภตติ จำเพาะธาตุบางตัว แม้ไม่สาธตณะแก่ธาตุทั้งหลาย แต่มีที่ใช้มาก

[อสุ ธาตุ]

อสุ ธาตุ ซึ่งเป็นไปในความ มี, ความ เป็น, อยู่หน้า
แปลงวิภตติทั้งหลายแล้ว ลบพยัญชนะต้นธาตุบ้าง ที่สุดธาตุบ้างอย่างนี้

ติ	เป็น	ตฤ.	ลบที่สุดธาตุ	สำเร็จรูปเป็น	อตฤ.
อนฺติ		คงรูป	ลบต้นธาตุ	สำเร็จรูปเป็น	สนฺติ.
สิ		คงรูป	ลบที่สุดธาตุ	สำเร็จรูปเป็น	อสิ.
ถ	เป็น	ตถ	ลบที่สุดธาตุ	สำเร็จรูปเป็น	อตถ.
มิ	เป็น	มฺหิ	ลบที่สุดธาตุ	สำเร็จรูปเป็น	อมฺหิ.
ม	เป็น	มฺห	ลบที่สุดธาตุ	สำเร็จรูปเป็น	อมฺห.
ตุ	เป็น	ตฺถุ	ลบที่สุดธาตุ	สำเร็จรูปเป็น	อตฺถุ.
เอยฺย	เป็น	อียา	ลบต้นธาตุ	สำเร็จรูปเป็น	สียา.
เอยฺย			กับทั้งธาตุ	สำเร็จรูปเป็น	อสุส.
เอยฺยํ			กับทั้งธาตุ	สำเร็จรูปเป็น	อสุสฺ.
เอยฺยํ	เป็น	อียํ	ลบต้นธาตุ	สำเร็จรูปเป็น	สียํ.

เอยฺยาสี		กับทั้งธาตุ	สำเร็จรูปเป็น	อสุส.
เอยฺยยาถ		กับทั้งธาตุ	สำเร็จรูปเป็น	อสุสถ.
เอยฺยยามิ		กับทั้งธาตุ	สำเร็จรูปเป็น	อสุสํ.
เอยฺยยาม		กับทั้งธาตุ	สำเร็จรูปเป็น	อสุสาม.
อิ	คฺงรูป	ที่ขะตันธาตุ	สำเร็จรูปเป็น	อาสี.
อุ	คฺงรูป	ที่ขะตันธาตุ	สำเร็จรูปเป็น	อาสี.
ตุถ	คฺงรูป	ที่ขะตันธาตุ	สำเร็จรูปเป็น	อาสีตุถ.
อึ	คฺงรูป	ที่ขะตันธาตุ	สำเร็จรูปเป็น	อาสี.
มุหา	คฺงรูป	ที่ขะตันธาตุ	สำเร็จรูปเป็น	อาสีมุหา.

ภาคผนวก ฎ
แบบประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือวิจัย
โดยผู้เชี่ยวชาญ

แบบประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมของเครื่องมือวิจัย

แบบประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมของเครื่องมือวิจัยนี้ ใช้ในการวิจัยเรื่องการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาชยาต เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ของพระสงฆ์

แบบประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมของเครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย

1. แบบประเมินความสอดคล้องของแบบสำรวจความต้องการของนักเรียนผู้ใช้สื่อ
2. แบบประเมินความสอดคล้องของแบบสอบถามความต้องการของผู้ใช้สื่อ สำหรับครู, อาจารย์
3. แบบประเมินความสอดคล้องของแบบประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี ด้านเนื้อหา
4. แบบประเมินความสอดคล้องของแบบประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี ด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา
5. แบบประเมินความสอดคล้องของแบบประเมินความพึงพอใจในการนำสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีไปใช้
6. แบบประเมินความสอดคล้องของแบบทดสอบวัดความรู้ทางภาษาบาลี

ขอให้ท่านซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญ ได้กรุณาพิจารณาความสอดคล้องและความเหมาะสมของเครื่องมือวิจัยเหล่านี้ จักขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง

.....
(พระมหาสมาน ศศิสุวรรณพงศ์)

นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

แบบประเมินความสอดคล้องของแบบสำรวจความต้องการของนักเรียนผู้ใช้สื่อ

แบบประเมินความสอดคล้องของแบบสำรวจความต้องการของนักเรียนผู้ใช้สื่อ ว่า
สอดคล้องและเหมาะสมกับการนำไปเป็นแบบสำรวจความต้องการของนักเรียนผู้ใช้สื่อ

รายการประเมิน	สอดคล้อง	ไม่ แน่ใจ	ไม่ สอดคล้อง
ด้านการเรียนรู้ของผู้เรียนทางภาษาบาลี			
1. ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง			
2. ต้องการเรียนรู้ตลอดเวลา			
3. ต้องการเรียนรู้จากครูผู้สอน			
4. ต้องการเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนๆ			
5. รู้ว่าตนเองต้องการศึกษาในเรื่องใด			
6. ต้องการศึกษาระดับภาษาบาลี เรื่อง อาชยาต			
ด้านประเภทของสื่อ			
7. ต้องการสื่อการสอนโดยใช้เอกสารประกอบการสอน			
8. ต้องการสื่อการสอนโดยใช้หนังสือ ตำรา			
9. ต้องการสื่อการสอนโดยใช้วีดิทัศน์			
ด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เนื้อหา/ภาพ/เสียง/การนำเสนอ			
10. ต้องการสื่อที่มีภาพเคลื่อนไหวทำให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น			
11. ต้องการสื่อที่มีอักษรตัวใหญ่ชัดเจน คมชัด สีสันสวยงาม			
12. ต้องการสื่อที่มีเนื้อหากระชับไม่ยาวเกินไป ไม่วกวน			
13. ต้องการสื่อที่กระตุ้นการเรียนรู้จากภาพและอักษร			
14. ต้องการสื่อที่มีเสียงจากผู้บรรยายชัดเจน			
15. ต้องการใช้เวลาในการเรียนรู้สั้นๆ ประหยัดเวลาในการเรียน			
16. ต้องการความสะดวกสบายในการเรียนรู้			
17. ต้องการเนื้อหาการเรียนรู้มีรูปแบบทันสมัย			
18. ต้องการความเหมาะสมของสื่อกับเนื้อหาภาษาบาลี			
19. ต้องการสื่อวีดิทัศน์ประกอบการเรียนการสอนภาษาบาลี			
20. ต้องการเรียนจากสื่ออื่นๆ เช่น โทรศัพท์ทางไกล อินเทอร์เน็ต			

**แบบประเมินความสอดคล้องของแบบสอบถามความต้องการของผู้ใช้สื่อ สำหรับครู,
อาจารย์**

แบบประเมินความสอดคล้องของแบบสำรวจความต้องการผู้ใช้สื่อ ว่าสอดคล้องและ
เหมาะสมกับการนำไปเป็นแบบสำรวจความต้องการของครู, อาจารย์ ผู้ใช้สื่อ เพื่อนำไปพัฒนาเป็น
สื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีวิชาบาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาชยาด

รายการประเมิน	สอดคล้อง	ไม่ แน่ใจ	ไม่ สอดคล้อง
1.ท่านคิดว่าการศึกษาที่มีความสำคัญต่อพระสงฆ์มากน้อยเพียงใด			
2.ท่านคิดว่าพระสงฆ์ควรได้รับการศึกษาที่ระดับสูงขึ้น มากน้อยเพียงใด			
3.ท่านคิดว่าการศึกษาของพระสงฆ์ควรได้รับการปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้นมากน้อยเพียงใด			
4.ท่านคิดว่าปัจจุบันการเรียนการสอนภาษาบาลีของพระสงฆ์มีปัญหาเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด			
5.ท่านคิดว่าปัญหาที่เกิดจากการเรียนการสอนภาษาบาลีในแบบปัจจุบัน เป็นสาเหตุที่ทำให้จำนวนพระสงฆ์ลดน้อยลงไปมากน้อยเพียงใด			
6.ท่านคิดว่าสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีวิชาบาลีไวยากรณ์ จะทำให้พระสงฆ์สามารถมีการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นหรือไม่			
7.ท่านคิดว่าสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีวิชาบาลีไวยากรณ์ จะสามารถแก้ปัญหาการเรียนการสอนภาษาบาลีของพระสงฆ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้มากน้อยเพียงใด			

ตาราง (ต่อ)

รายการประเมิน	สอดคล้อง	ไม่ แน่ใจ	ไม่ สอดคล้อง
8. ท่านคิดว่าสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีวิชาบาลีไวยากรณ์ จะสามารถทำให้ประสบผลสำเร็จทางการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ มากน้อยเพียงใด			
9. ท่านคิดว่าสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีวิชาบาลีไวยากรณ์ เป็นการเรียนการสอนที่สะดวกและเหมาะต่อการศึกษ ปัจจุบันมากน้อยเพียงใด			
10. ท่านคิดว่าสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีวิชาบาลีไวยากรณ์ จะให้ความรู้และเหมาะสมต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้มากน้อยเพียงใด			
11. ท่านคิดว่าควรมีแบบทดสอบความสามารถระหว่างเรียน และหลังเรียน			
12. ท่านต้องการให้สื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีวิชาบาลีไวยากรณ์ เข้ามามีบทบาทในการเรียนการสอนของพระสงฆ์ มากน้อยเพียงใด			
13. ท่านต้องการเรียนโดยไม่ใช่สื่อการเรียนการสอน			

แบบประเมินความสอดคล้องของแบบประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี ด้านเนื้อหา

แบบประเมินความสอดคล้องของแบบประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี ด้านเนื้อหา ว่าสอดคล้องและเหมาะสมเป็นแบบประเมิน เพื่อนำไปพัฒนาเป็นสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี วิชาบาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาชยาต

รายการประเมิน	สอดคล้อง	ไม่ แน่ใจ	ไม่ สอดคล้อง
1.ด้านเนื้อหาและการนำเสนอ			
1.1 เนื้อหาบทเรียนครอบคลุมวัตถุประสงค์			
1.2 การแบ่งย่อยเนื้อหามีความเหมาะสม			
1.3 การจัดลำดับขั้นตอนการนำเสนอเนื้อหา			
1.4 ความถูกต้องของเนื้อหา			
1.5 ความชัดเจนในการอธิบายเนื้อหา			
1.6 เนื้อหามีความเหมาะสมกับระดับผู้เรียน			
1.7 ความเหมาะสมของปริมาณเนื้อหา			
1.8 ความเหมาะสมของระยะเวลาที่ใช้			
1.9 ความน่าสนใจของเนื้อหา			
1.10 ความเหมาะสมของการสรุปเนื้อหา			
2. ด้านการนำไปใช้			
2.1 การส่งเสริมให้เกิดความคิดริเริ่ม			
2.2 การส่งเสริมให้เกิดความกระตือรือร้น			
2.3 ความน่าสนใจและทำให้เกิดแรงจูงใจต่อการเรียน			
2.4 ความเหมาะสมในการนำไปใช้เป็นสื่อการสอน			
2.5 มีการสร้างแรงจูงใจในการเรียน			
3.พิจารณาสื่อวีดิทัศน์โดยรวม			
ประเมินให้สื่อวีดิทัศน์มีคุณภาพด้านเนื้อหาอยู่ในระดับ			

แบบประเมินความสอดคล้องของแบบประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี
ด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา

แบบประเมินความสอดคล้องของแบบประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลี ด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา ว่าสอดคล้องและเหมาะสมเป็นแบบประเมิน เพื่อนำไปพัฒนาเป็นสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีวิชาบาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาชยาต

รายการประเมิน	สอดคล้อง	ไม่ แน่ใจ	ไม่ สอดคล้อง
1.ด้านภาพ เสียงและการใช้ภาษา			
1.1 ภาพที่ใช้มีความสอดคล้อง / เหมาะสมกับเนื้อหาสื่อการเรียน			
1.2 ภาพเคลื่อนไหวช่วยให้เกิดความเข้าใจเนื้อหา			
1.3 ความเหมาะสมของขนาดภาพที่ใช้			
1.4 ความชัดเจนของเสียงบรรยาย			
1.5 ความสัมพันธ์ระหว่างภาพกับเสียงบรรยาย			
1.6 การกระตุ้นความสนใจของเสียงประกอบ			
2.ด้านการออกแบบสื่อการเรียนการสอนและจอภาพ			
2.1 การออกแบบสื่อการเรียนการสอนมีความต่อเนื่องเหมาะสม			
2.2 ความยาวของแต่ละหน่วยย่อยที่นำเสนอเหมาะสม			
2.3 ความยืดหยุ่น ผู้เรียนสามารถควบคุมลำดับการเรียนได้			
2.4 การออกแบบหน้าจอเหมาะสม			
2.5 ขนาดตัวอักษรเหมาะสม			
2.6 สีตัวอักษรเหมาะสมและชัดเจน			

ตาราง (ต่อ)

รายการประเมิน	สอดคล้อง	ไม่ แน่ใจ	ไม่ สอดคล้อง
2.7 พื้นหลังที่ใช้ในสื่อการเรียนมีความเหมาะสม			
2.8 ความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบและสร้างภาพ			
2.9 การออกแบบให้ใช้งานง่าย และมีความเหมาะสมในการปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน			
3.การจัดบทเรียน			
3.1 ความสะดวกและความคล่องตัวในการใช้สื่อการเรียน			
3.2 ความต่อเนื่องของการนำเสนอเนื้อหา			
3.3 การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนควบคุมการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น การหยุดภาพ			
3.4 สื่อการเรียนมีความเหมาะสมต่อการเรียนบาลี โดยมีความหลากหลาย น่าสนใจและเพียงพอที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และมีความเข้าใจได้ทันที			
3.5 บทเรียนเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก			
4. พิจารณาสื่อวีดิทัศน์โดยรวม			
ประเมินให้สื่อวีดิทัศน์นี้มีคุณภาพด้านเทคโนโลยีทางการศึกษาอยู่ในระดับ			

**แบบประเมินความสอดคล้องของแบบประเมินความพึงพอใจในการนำสื่อวีดิทัศน์การ
เรียนภาษาบาลีไปใช้**

แบบประเมินความสอดคล้องของแบบประเมินความพึงพอใจในการนำสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีไปใช้ ว่าสอดคล้องและเหมาะสมเป็นแบบประเมิน เพื่อนำไปพัฒนาเป็นสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีวิชาบาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาชยาต

รายการประเมิน	สอดคล้อง	ไม่ แน่ใจ	ไม่ สอดคล้อง
ด้านผู้วิจัย			
1.ความรับผิดชอบในการทำงาน			
2.การมีส่วนร่วมการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน			
3.ความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน			
4.การให้คำแนะนำและช่วยเหลือในการจัดการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์			
ด้านสื่อวีดิทัศน์			
5.มีความครบถ้วน สมบูรณ์ของเนื้อหา			
6.มีความชัดเจน เรียนรู้เข้าใจง่าย			
7.นำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ตามสภาพจริง			
8.นำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้กับกลุ่มอื่นๆได้			
9.ความสอดคล้องกับหลักสูตรของพระสงฆ์			
10.กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้เหมาะสมกับผู้เรียน			
11.เป็นตัวอย่าง ในการจัดทำหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้			
12.จำนวนระยะเวลาในการใช้สื่อมีความเหมาะสม			

ตาราง (ต่อ)

รายการประเมิน	สอดคล้อง	ไม่ แน่ใจ	ไม่ สอดคล้อง
ด้านผู้เรียน			
13. มีการพัฒนาด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์			
14. มีการพัฒนาด้านความรู้ อารมณ์และสังคม			
15. มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้			
16. มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาที่เรียน			
17. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน			
โดยรวม			
18. มีความพึงพอใจต่อสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีนี้			

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน
(.....)

วันที่...../...../.....

ผลการประเมินความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญต่อร่างแบบสำรวจความต้องการของนักเรียนผู้ใช้สื่อ

รายการ	ความถี่ของระดับความคิดเห็น N = 5			ดัชนี ความ สอดคล้อง
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่ สอดคล้อง	
ด้านการเรียนรู้ของผู้เรียนทางภาษาบาลี				
1. ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง	5	0	0	1
2. ต้องการเรียนรู้ตลอดเวลา	5	0	0	1
3. ต้องการเรียนรู้จากครูผู้สอน	5	0	0	1
4. ต้องการเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนๆ	5	0	0	1
5. รู้ว่าตนเองต้องการศึกษาในเรื่องใด	5	0	0	1
6. ต้องการศึกษภาษาบาลี เรื่อง อาชยาต	5	0	0	1
ด้านประเภทของสื่อ				
7. ต้องการสื่อการสอนโดยใช้เอกสารประกอบการสอน	5	0	0	1
8. ต้องการสื่อการสอนโดยใช้หนังสือ ตำรา	5	0	0	1
9. ต้องการสื่อการสอนโดยใช้วีดิทัศน์	5	0	0	1
ด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่				
เนื้อหา/ภาพ/เสียง/การนำเสนอ				
10. ต้องการสื่อมีภาพเคลื่อนไหวทำให้เข้าใจมากขึ้น	5	0	0	1
11. ต้องการสื่อมีอักษรตัวใหญ่ชัดเจน คมชัด สีสน สวยงาม	5	0	0	1
12. ต้องการสื่อมีเนื้อหากระชับไม่ยาวเกินไป ไม่วกวน	5	0	0	1
13. ต้องการสื่อที่กระตุ้นการเรียนรู้จากภาพและอักษร	5	0	0	1
14. ต้องการสื่อมีเสียงจากผู้บรรยายชัดเจน	5	0	0	1
15. ต้องการใช้เวลาในการเรียนรู้น้อยประหยัดเวลาใน การเรียน	5	0	0	1
16. ต้องการความสะดวกสบายในการเรียนรู้	5	0	0	1
17. ต้องการเนื้อหาการเรียนรู้มีรูปแบบทันสมัย	5	0	0	1
18. ต้องการความเหมาะสมของสื่อกับเนื้อหาภาษาบาลี	5	0	0	1
19. ต้องการสื่อวีดิทัศน์ประกอบการเรียนการสอนภาษา บาลี	5	0	0	1
20. ต้องการเรียนจากสื่ออื่นๆ เช่น โทรทัศน์ทางไกล อินเทอร์เน็ต	2	1	2	0

ผลการประเมินความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อร่างแบบสำรวจความต้องการของของครู,
อาจารย์ ผู้ใช้สื่อ

รายการ	ความถี่ของระดับความคิดเห็น N = 5			ดัชนี ความ สอดคล้อง
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่ สอดคล้อง	
1. ท่านคิดว่าการศึกษาที่มีความสำคัญต่อพระสงฆ์มาก น้อยเพียงใด	5	0	0	1
2. ท่านคิดว่าพระสงฆ์ควรได้รับการศึกษาที่ระดับสูงขึ้น มากน้อยเพียงใด	5	0	0	1
3. ท่านคิดว่าการศึกษาของพระสงฆ์ควรได้รับการ ปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้นมากน้อยเพียงใด	5	0	0	1
4. ท่านคิดว่าปัจจุบันการเรียนการสอนภาษาบาลีของ พระสงฆ์มีปัญหาเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด	5	0	0	1
5. ท่านคิดว่าปัญหาที่เกิดจากการเรียนการสอนภาษา บาลีในแบบปัจจุบัน เป็นสาเหตุที่ทำให้จำนวนพระสงฆ์ ลดน้อยลงไปมากน้อยเพียงใด	5	0	0	1
6. ท่านคิดว่าสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีวิชาบาลี ไวยากรณ์ จะทำให้พระสงฆ์สามารถมีการเรียนรู้ที่ พัฒนาขึ้นหรือไม่	5	0	0	1
7. ท่านคิดว่าสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีวิชาบาลี ไวยากรณ์ จะสามารถแก้ปัญหาการเรียนการสอนภาษา บาลีของพระสงฆ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้มากน้อยเพียงใด	5	0	0	1
8. ท่านคิดว่าสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีวิชาบาลี ไวยากรณ์ จะสามารถทำให้ประสบผลสำเร็จทางการ เรียนรู้ด้วยตนเองได้มากน้อยเพียงใด	5	0	0	1
9. ท่านคิดว่าสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีวิชาบาลี ไวยากรณ์ เป็นการเรียนการสอนที่สะดวกและเหมาะต่อ การศึกษาปัจจุบันมากน้อยเพียงใด	5	0	0	1
10. ท่านคิดว่าสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีวิชาบาลี ไวยากรณ์ จะให้ความรู้และเหมาะสมต่อการเรียนรู้ด้วย ตนเองได้มากน้อยเพียงใด	5	0	0	1
11. ท่านคิดว่าควรมีแบบทดสอบความสามารถระหว่าง เรียนและหลังเรียน	5	0	0	1

ตาราง (ต่อ)

รายการ	ความถี่ของระดับความคิดเห็น N = 5			ดัชนี ความ สอดคล้อง
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่ สอดคล้อง	
12. ท่านต้องการให้สื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีวิชา บาลีไวยากรณ์ เข้ามามีบทบาทในการเรียนการสอนของ พระสงฆ์อย่างน้อยเพียงใด	5	0	0	1
13. ท่านต้องการเรียนโดยไม่ใช่สื่อการเรียนการสอน	5	0	0	1

ผลการประเมินความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อร่างแบบประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษา
บาลี ด้านเนื้อหา

รายการ	ความถี่ของระดับความคิดเห็น N = 5			ดัชนี ความ สอดคล้อง
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่ สอดคล้อง	
1.ด้านเนื้อหาและการนำเสนอ	5	0	0	1
1.1 เนื้อหาบทเรียนครอบคลุมวัตถุประสงค์	5	0	0	1
1.2 การแบ่งย่อยเนื้อหาที่มีความเหมาะสม	5	0	0	1
1.3 การจัดลำดับขั้นตอนการนำเสนอเนื้อหา	5	0	0	1
1.4 ความถูกต้องของเนื้อหา	5	0	0	1
1.5 ความชัดเจนในการอธิบายเนื้อหา	5	0	0	1
1.6 เนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับระดับผู้เรียน	5	0	0	1
1.7 ความเหมาะสมของปริมาณเนื้อหา	5	0	0	1
1.8 ความเหมาะสมของระยะเวลาที่ใช้	5	0	0	1
1.9 ความน่าสนใจของเนื้อหา	5	0	0	1
1.10 ความเหมาะสมของการสรุปเนื้อหา	5	0	0	1
2. ด้านการนำไปใช้	5	0	0	1
2.1 การส่งเสริมให้เกิดความคิดริเริ่ม	5	0	0	1
2.2 การส่งเสริมให้เกิดความกระตือรือร้น	5	0	0	1
2.3 ความน่าสนใจและทำให้เกิดแรงจูงใจต่อการเรียน	5	0	0	1
2.4 ความเหมาะสมในการนำไปใช้เป็นสื่อการสอน	5	0	0	1
2.5 มีการสร้างแรงจูงใจในการเรียน	2	1	2	0
3.พิจารณาสื่อวีดิทัศน์โดยรวม	5	0	0	1
ประเมินให้สื่อวีดิทัศน์มีคุณภาพด้านเนื้อหาอยู่ในระดับ	5	0	0	1

ผลการประเมินความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อร่างแบบประเมินสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษา
บาลี ด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา

รายการ	ความถี่ของระดับความคิดเห็น N = 5			ดัชนี ความ สอดคล้อง
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่ สอดคล้อง	
1.ด้านภาพ เสียงและการใช้ภาษา	5	0	0	1
1.1 ภาพที่ใช้มีความสอดคล้อง / เหมาะสมกับเนื้อหาสื่อ การเรียน	5	0	0	1
1.2 ภาพเคลื่อนไหวช่วยให้เกิดความเข้าใจเนื้อหา	5	0	0	1
1.3 ความเหมาะสมของขนาดภาพที่ใช้	5	0	0	1
1.4 ความชัดเจนของเสียงบรรยาย	5	0	0	1
1.5 ความสัมพันธ์ระหว่างภาพกับเสียงบรรยาย	5	0	0	1
1.6 การกระตุ้นความสนใจของเสียงประกอบ	5	0	0	1
2.ด้านการออกแบบสื่อการเรียนการสอนและจอภาพ	5	0	0	1
2.1 การออกแบบสื่อการเรียนการสอนมีความต่อเนื่อง เหมาะสม	5	0	0	1
2.2 ความยาวของแต่ละหน่วยย่อยที่น่าเสนอเหมาะสม	5	0	0	1
2.3 ความยืดหยุ่น ผู้เรียนสามารถควบคุมลำดับการเรียน ได้	5	0	0	1
2.4 การออกแบบหน้าจอเหมาะสม	5	0	0	1
2.5 ขนาดตัวอักษรเหมาะสม	5	0	0	1
2.6 สีตัวอักษรเหมาะสมและชัดเจน	5	0	0	1
2.7 พื้นหลังที่ใช้ในสื่อการเรียนมีความเหมาะสม	5	0	0	1
2.8 ความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบและสร้างภาพ	5	0	0	1
2.9 การออกแบบให้ใช้งานง่าย และมีความเหมาะสมใน การปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน	5	0	0	1
3.การจัดบทเรียน	5	0	0	1
3.1 ความสะดวกและความคล่องตัวในการใช้สื่อการเรียน	5	0	0	1
3.2 ความต่อเนื่องของการนำเสนอเนื้อหา	5	0	0	1
3.3 การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนควบคุมการเรียนด้วย ตนเอง เช่น การหยุดภาพ	5	0	0	1

ตาราง (ต่อ)

รายการ	ความถี่ของระดับความคิดเห็น N = 5			ดัชนี ความ สอดคล้อง
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่ สอดคล้อง	
3.4 สื่อการเรียนมีความเหมาะสมต่อการเรียนบาลี โดย มีความหลากหลาย น่าสนใจและเพียงพอที่ผู้เรียน สามารถเรียนรู้และมีความเข้าใจได้ทันที	5	0	0	1
3.5 บทเรียนเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก	2	1	2	0
4. พิจารณาสื่อวีดิทัศน์โดยรวม	5	0	0	1
ประเมินให้สื่อวีดิทัศน์นี้มีคุณภาพด้านเทคโนโลยีทาง การศึกษาอยู่ในระดับ	5	0	0	1

ผลการประเมินความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อร่างแบบประเมินความพึงพอใจต่อสื่อวีดิทัศน์
การเรียนภาษาบาลี

รายการ	ความถี่ของระดับความคิดเห็น N = 5			ดัชนี ความ สอดคล้อง
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่ สอดคล้อง	
ด้านผู้วิจัย	5	0	0	1
1.ความรับผิดชอบในการทำงาน	5	0	0	1
2.การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน	5	0	0	1
3.ความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน	5	0	0	1
4.การให้คำแนะนำและช่วยเหลือในการจัดการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์	5	0	0	1
ด้านสื่อวีดิทัศน์	5	0	0	1
5.มีความครบถ้วน สมบูรณ์ของเนื้อหา	5	0	0	1
6.มีความชัดเจน เรียนรู้เข้าใจง่าย	5	0	0	1
7.นำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ตามสภาพจริง	5	0	0	1
8.นำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้กับกลุ่มอื่นๆได้	5	0	0	1
9.ความสอดคล้องกับหลักสูตรของพระสงฆ์	5	0	0	1
10.กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้เหมาะสมกับผู้เรียน	5	0	0	1
11.เป็นตัวอย่าง ในการจัดทำหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้	5	0	0	1
12.จำนวนระยะเวลาในการใช้สื่อมีความเหมาะสม	5	0	0	1
ด้านผู้เรียน	5	0	0	1
13.มีการพัฒนาด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์	5	0	0	1
14.มีการพัฒนาด้านความรู้ อารมณ์และสังคม	5	0	0	1
15.มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้	5	0	0	1
16.มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาที่เรียน	5	0	0	1
17.ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน	2	1	2	0
โดยรวม	5	0	0	1
18.มีความพึงพอใจต่อสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีนี้	5	0	0	1

ภาคผนวก ท

ผลการประเมินคุณภาพแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านสื่อวีดิทัศน์

ตารางแสดงผลค่าความยากง่าย (p) อำนาจจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่น ของแบบทดสอบก่อน-หลังเรียน แบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ จำนวน 8 ชุดการเรียนรู้

ชุดการเรียนรู้ที่ 1 จำนวน 5 ข้อ			ชุดการเรียนรู้ที่ 2 จำนวน 6 ข้อ		
ข้อ	ความยากง่าย (p)	อำนาจจำแนก (r)	ข้อ	ความยากง่าย (p)	อำนาจจำแนก (r)
1	0.72	0.22	1	0.83	0.22
2	0.94	0.22	2	0.78	0.33
3	0.78	0.33	3	0.5	0.22
4	0.94	0.22	4	0.89	0.30
5	0.83	0.22	5	0.72	0.22
			6	0.89	0.22

ชุดการเรียนรู้ที่ 3 จำนวน 4 ข้อ			ชุดการเรียนรู้ที่ 4 จำนวน 5 ข้อ		
ข้อ	ความยากง่าย (p)	อำนาจจำแนก (r)	ข้อ	ความยากง่าย (p)	อำนาจจำแนก (r)
1	0.67	0.22	1	0.89	0.22
2	0.83	0.22	2	0.22	0.33
3	0.28	0.54	3	0.61	0.22
4	0.78	0.31	4	0.61	0.30
			5	0.78	0.32

ชุดการเรียนรู้ที่ 5 จำนวน 5 ข้อ			ชุดการเรียนรู้ที่ 6 จำนวน 8 ข้อ		
ข้อ	ความยากง่าย (p)	อำนาจจำแนก (r)	ข้อ	ความยากง่าย (p)	อำนาจจำแนก (r)
1	0.78	0.22	1	0.89	0.22
2	0.89	0.22	2	0.78	0.33
3	0.39	0.33	3	0.61	0.22
4	0.61	0.22	4	0.89	0.40
5	0.61	0.22	5	0.89	0.22
6	0.5	0.22	6	0.84	0.42
			7	0.72	0.35
			8	0.67	0.33

ตาราง (ต่อ)

ชุดการเรียนรู้ที่ 7 จำนวน 8 ข้อ			ชุดการเรียนรู้ที่ 8 จำนวน 9 ข้อ		
ข้อ	ความยากง่าย (p)	อำนาจจำแนก (r)	ข้อ	ความยากง่าย (p)	อำนาจจำแนก (r)
1	0.94	0.22	1	0.72	0.22
2	0.72	0.56	2	0.78	0.22
3	0.72	0.34	3	0.72	0.56
4	0.89	0.56	4	0.83	0.31
5	0.61	0.33	5	0.56	0.33
6	0.78	0.22	6	0.33	0.22
7	0.67	0.67	7	0.78	0.22
8	0.89	0.22	8	0.83	0.33
			9	0.61	0.22

ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น = 0.7784

ตารางแสดงผลค่าความยากง่าย (p) อำนาจจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่น ของแบบทดสอบ
ระหว่างเรียน แบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ จำนวน 8 ชุดการเรียนรู้

ชุดการเรียนรู้ที่ 1 จำนวน 8 ข้อ			ชุดการเรียนรู้ที่ 2 จำนวน 7 ข้อ		
ข้อ	ความยากง่าย (p)	อำนาจจำแนก (r)	ข้อ	ความยากง่าย (p)	อำนาจจำแนก (r)
1	0.67	0.22	1	0.56	0.22
2	0.67	0.22	2	0.72	0.33
3	0.67	0.22	3	0.78	0.22
4	0.72	0.33	4	0.72	0.33
5	0.72	0.33	5	0.67	0.22
6	0.78	0.22	6	0.78	0.22
7	0.56	0.22	7	0.78	0.22
8	0.72	0.33			
ชุดการเรียนรู้ที่ 3 จำนวน 4 ข้อ			ชุดการเรียนรู้ที่ 4 จำนวน 5 ข้อ		
ข้อ	ความยากง่าย (p)	อำนาจจำแนก (r)	ข้อ	ความยากง่าย (p)	อำนาจจำแนก (r)
1	0.56	0.22	1	0.72	0.33
2	0.78	0.22	2	0.67	-0.44
3	0.5	0.33	3	0.61	0.33
4	0.44	0.22	4	0.56	0.22
			5	0.83	0.33
ชุดการเรียนรู้ที่ 5 จำนวน 6 ข้อ			ชุดการเรียนรู้ที่ 6 จำนวน 9 ข้อ		
ข้อ	ความยากง่าย (p)	อำนาจจำแนก (r)	ข้อ	ความยากง่าย (p)	อำนาจจำแนก (r)
1	0.83	0.33	1	0.72	0.33
2	0.67	0.22	2	0.67	0.44
3	0.61	0.33	3	0.78	0.22
4	0.61	0.56	4	0.67	0.22
5	0.78	0.22	5	0.56	0.44
6	0.56	0.22	6	0.72	0.33
			7	0.44	0.22
			8	0.44	0.22
			9	0.61	0.33

ตาราง (ต่อ)

ชุดการเรียนรู้ที่ 7 จำนวน 8 ข้อ			ชุดการเรียนรู้ที่ 8 จำนวน 7 ข้อ		
ข้อ	ความยากง่าย (p)	อำนาจจำแนก (r)	ข้อ	ความยากง่าย (p)	อำนาจจำแนก (r)
1	0.5	0.33	1	0.61	0.33
2	0.39	0.33	2	0.78	0.44
3	0.39	0.33	3	0.56	0.44
4	0.56	0.22	4	0.78	0.22
5	0.39	0.33	5	0.67	0.22
6	0.67	0.22	6	0.61	0.33
7	0.72	0.33			

ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น = 0.7661

ภาคผนวก ๓
ร่าง storyboard สื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีวิชา ไวยากรณ์ เล่ม อาขยาต

ร่าง storyboard

ชื่อเรื่อง สื่อวีดิทัศน์การเรียนรู้ภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาชยาด เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของพระสงฆ์

shots	ภาพ	เสียง
1.	 <p>บทเรียนวีดิทัศน์</p> <p>วีดิทัศน์การเรียนรู้ภาษาบาลี วิชา บาลีไวยากรณ์ เรื่อง อาชยาด เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ของ พระสงฆ์</p> <p>จัดทำโดย</p> <p>พระมหาสมาน กิตฺติวารณพงศ์</p> <p>สาขาวิชาเอกการศึกษามหาวิทยาลัยมหาวชิราลงกรณ กรุงเทพมหานคร</p>	กล่าวคำทักทาย แนะนำสื่อการเรียนรู้ภาษาบาลี
2.	 <p>สื่อการเรียนรู้ภาษาบาลี</p> <p>วิชาบาลีไวยากรณ์ วิชาภาค ภาคที่ ๒ เรื่อง อาชยาด</p> <p>บรรยายโดย</p> <p>พระเมธีวราภรณ์ (สุทัศน์ วรรณสุธี)</p> <p>เจ้าสำนักเรียนบาลีโมฬยาราม</p> <p>อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนบาลีโมฬยาราม</p> <p>เจ้าอาวาสวัดโมฬยาราม</p>	บรรยายวิธีเรียนจากสื่อวีดิทัศน์ แนะนำผู้บรรยาย
3.	 <p>วิธีแปลภาษาบาลี จัดเป็น ๘ หมวด</p> <p>๑. ศึกษาวรรณคดีของบัณฑิตยสถานเป็นต้น</p> <p>๒. ศึกษาบาลีที่ปรากฏในคัมภีร์บาลีเป็นต้น</p> <p>๓. ศึกษาบาลีที่ปรากฏในคัมภีร์บาลีเป็นต้น</p> <p>๔. ศึกษาบาลีที่ปรากฏในคัมภีร์บาลีเป็นต้น</p> <p>๕. ศึกษาบาลีที่ปรากฏในคัมภีร์บาลีเป็นต้น</p> <p>๖. ศึกษาบาลีที่ปรากฏในคัมภีร์บาลีเป็นต้น</p> <p>๗. ศึกษาบาลีที่ปรากฏในคัมภีร์บาลีเป็นต้น</p> <p>๘. ศึกษาบาลีที่ปรากฏในคัมภีร์บาลีเป็นต้น</p> <p>๙. ศึกษาบาลีที่ปรากฏในคัมภีร์บาลีเป็นต้น</p> <p>๑๐. ศึกษาบาลีที่ปรากฏในคัมภีร์บาลีเป็นต้น</p>	บรรยาย การเรียนบาลีไวยากรณ์ทั้งหมด
4.	 <p>วิธีแปลภาษาบาลี จัดเป็น ๘ หมวด</p> <p>๑. ศึกษาวรรณคดีของบัณฑิตยสถานเป็นต้น</p> <p>๒. ศึกษาบาลีที่ปรากฏในคัมภีร์บาลีเป็นต้น</p> <p>๓. ศึกษาบาลีที่ปรากฏในคัมภีร์บาลีเป็นต้น</p> <p>๔. ศึกษาบาลีที่ปรากฏในคัมภีร์บาลีเป็นต้น</p> <p>๕. ศึกษาบาลีที่ปรากฏในคัมภีร์บาลีเป็นต้น</p> <p>๖. ศึกษาบาลีที่ปรากฏในคัมภีร์บาลีเป็นต้น</p> <p>๗. ศึกษาบาลีที่ปรากฏในคัมภีร์บาลีเป็นต้น</p> <p>๘. ศึกษาบาลีที่ปรากฏในคัมภีร์บาลีเป็นต้น</p> <p>๙. ศึกษาบาลีที่ปรากฏในคัมภีร์บาลีเป็นต้น</p> <p>๑๐. ศึกษาบาลีที่ปรากฏในคัมภีร์บาลีเป็นต้น</p>	บรรยาย ส่วนประกอบวิชาบาลีไวยากรณ์
5.	 <p>วิธีแปลภาษาบาลี จัดเป็น ๘ หมวด</p> <p>๑. ศึกษาวรรณคดีของบัณฑิตยสถานเป็นต้น</p> <p>๒. ศึกษาบาลีที่ปรากฏในคัมภีร์บาลีเป็นต้น</p> <p>๓. ศึกษาบาลีที่ปรากฏในคัมภีร์บาลีเป็นต้น</p> <p>๔. ศึกษาบาลีที่ปรากฏในคัมภีร์บาลีเป็นต้น</p> <p>๕. ศึกษาบาลีที่ปรากฏในคัมภีร์บาลีเป็นต้น</p> <p>๖. ศึกษาบาลีที่ปรากฏในคัมภีร์บาลีเป็นต้น</p> <p>๗. ศึกษาบาลีที่ปรากฏในคัมภีร์บาลีเป็นต้น</p> <p>๘. ศึกษาบาลีที่ปรากฏในคัมภีร์บาลีเป็นต้น</p> <p>๙. ศึกษาบาลีที่ปรากฏในคัมภีร์บาลีเป็นต้น</p> <p>๑๐. ศึกษาบาลีที่ปรากฏในคัมภีร์บาลีเป็นต้น</p>	บรรยาย ส่วนสำคัญในการเรียนบาลีไวยากรณ์
6.	 <p>ความหมายของอาชยาด</p> <p>ศัพท์กล่าวกริยา คือ ความทำ เป็นศัพท์ว่า ยิน คิน นัง</p> <p>นอบ คิน คัม ทำ ชุต คิน, ชื่อว่า อาชยาด.</p> <p>ในอาชยาดนั้นทำประกอบด้วย วิทิตี กถ บพ วจนะ</p> <p>นูน ธาตุ วาจก ปัจจัย เพื่อเป็นเครื่องหมายของความมีที่ชัดเจน.</p> <p>ส่วนประกอบของอาชยาด</p> <p>• อาชยาด</p> <p>• อาชยาด</p> <p>• อาชยาด</p>	นำเข้าสู่เนื้อหา

<p>7.</p>	<p>ความหมายของอาชยาศ</p> <p>ศัพท์กล่าววิจิตร คือ ความท่า เป็นเห็นว่าเป็นดิน นิ่ง นอก ดิน ท่า ขุด ดิน, ชื่อว่า อาชยาศ. ในอาชยาศนั้นท่านประกอบด้วย วิภคิตี กาล บท วณะ บุษ ราช วาจก ปัจจัย เพื่อเป็นเครื่องหมายหรือความที่ จัดเจน. ตัวอย่างศัพท์ที่วิจิตรอาชยาศ - ตามฉกรรณข้าวก เป็นศิลปะคุณศัพท์ ส่วนอาชยาศคือ, ตาม</p>	<p>บรรยายเรื่อง ความหมาย ของอาชยาศ</p>
<p>8.</p>	<p>ส่วนประกอบของอาชยาศ 8 อย่าง</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 วิภคิตี 2 กาล 3 บท 4 วณะ 	<p>บรรยายเรื่อง ส่วนประกอบ ของอาชยาศ</p>
<p>9.</p>	<p>ส่วนประกอบของอาชยาศ (ต่อ)</p> <ol style="list-style-type: none"> 5 บุษ 6 ราช 7 วาจก 8 ปัจจัย 	<p>บรรยายเรื่อง ส่วนประกอบ ของอาชยาศ</p>
<p>10.</p>	<p>1. วิภคิตี</p> <p>วิภคิตีนั้นจัดเป็น ๘ หมวด. ในหมวดหนึ่งๆ มี ๘ วิภคิตี</p>	<p>บรรยาย หัวข้อความสัมพันธ์ ส่วนประกอบของอาชยาศ</p>
<p>11.</p>	<p>1. วิภคิตี</p> <p>วิภคิตีนั้นจัดเป็น ๘ หมวด. ในหมวดหนึ่งๆ มี ๘ วิภคิตี</p>	<p>บรรยาย ลำดับชั้น ส่วนประกอบของอาชยาศ</p>
<p>12.</p>	<p>1. วิภคิตี</p> <p>วิภคิตีนั้นจัดเป็น ๘ หมวด. ในหมวดหนึ่งๆ มี ๘ วิภคิตี</p>	<p>บรรยายเรื่อง วิภคิตี</p>
<p>13.</p>	<p>2. กาล</p> <p>กาลที่เป็นประธาน แบ่งได้ ๓</p>	<p>บรรยายเรื่อง กาล</p>
<p>14.</p>	<p>3. บท</p> <p>บทบท วิภคิตีเป็นเครื่องหมายให้รู้ กาล บท วณะ บุษ วิภคิตีนั้น แบ่งเป็น ๒ บท คือ ปรีศบท บทที่คู่ขึ้น ๑ ถัดไปบท บทที่ต่อม ๑.</p>	<p>บรรยายเรื่อง บท</p>

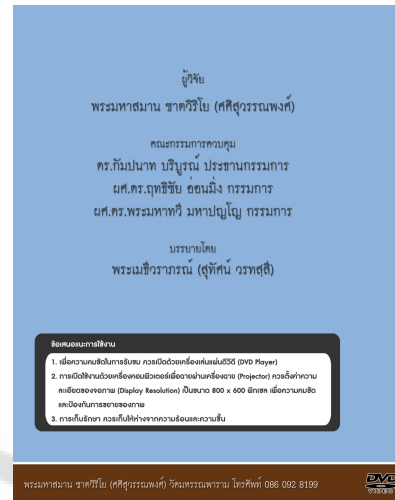
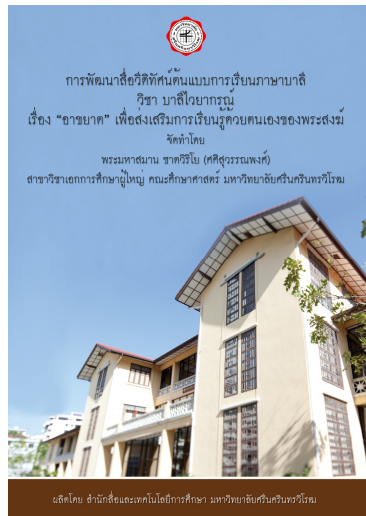

ภาคผนวก ณ

ภาพสื่อวีดิทัศน์การเรียนภาษาบาลีวิชา ไวยากรณ์ เรื่อง อาชยต

ภาพตัวอย่างสื่อวีดิทัศน์การเรียนรู้ภาษาบาลีวิชา ไวยากรณ์ เล่ม อาชยาด

ภาพปกหน้า

ภาพปกหลัง

ภาพสื่อวีดิทัศน์แผ่นที่ 1

ภาพสื่อวีดิทัศน์แผ่นที่ 2

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ- ชื่อสกุล	พระมหาสมาน ศศิสุวรรณพงศ์
วันเดือนปีเกิด	19 กุมภาพันธ์ 2517
สถานที่เกิด	จังหวัดเลย
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	261/4 วัดมทรณพาราม ถ.ตะนาว แขวงเสาชิงช้า เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
ตำแหน่งงาน	ครูสอนพระปริยัติธรรม ครูพระสอนศีลธรรม กรรมการตรวจธรรม สนามหลวง
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนพระปริยัติธรรม 261/3 วัดมทรณพาราม ถ.ตะนาว แขวงเสา ชิงช้า เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
โทรศัพท์	08-6092-8199
อีเมล	someability@hotmail.com
การศึกษาทางธรรม	
พ.ศ. 2546	นักธรรมชั้นเอก จากสำนักเรียนวัดคลองโพธิ์ จ.อุตรดิตถ์
พ.ศ. 2551	เปรียญธรรม 6 ประโยค จากสำนักเรียนวัดมทรณพาราม กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2539	ครุศาสตร์บัณฑิต (ค.บ.) วิชาเอก สังคมศาสตร์ จากสถาบันราชภัฏเลย จ.เลย
พ.ศ. 2550	ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต (ศน.ม.) สาขาพุทธศาสตร์และปรัชญา จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2556	วิทยาศาสตร์บัณฑิต (วท.บ.) สาขาวิชา วิทยาการคอมพิวเตอร์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2557	การศึกษาดุษฎีบัณฑิต (กศ.ด.) สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร